

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΑΜ

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 10
ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ 21

Είναι ύψαιον
να αισθάνεσθε
ὅτι εἶς μίαν κομψήν
εμφάνισιν συντίνατε
καὶ σεῖς. Ἐνα δῶρον

ΜΕΤΑΞΕΥΤΕΣ ΚΑΛΤΣΕΣ ΕΤΑΜ
ικανοποιεῖ μίαν μεγάλην ἀδυναμίαν
τῆς γυναικός.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γ. ΠΡΑΤΣΙΚΑ : ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΕΡΓΗ
- ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ : ΕΝΑ ΚΑΡΑΒΙ ΦΕΥΓΕΙ
- Σ. ΜΕΛΑ : ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ κ. ΨΥΧΑΡΗ
- Β. ΧΑΝΙΩΤΗ : ΠΡΩΤΗ ΑΓΑΠΗ
- Π. ΧΑΡΗ : ΠΩΣ ΕΚΔΙΚΗΘΗΚΕ Η ΑΓΑΠΗ
- ΟΤΤΟ ΕΡΙΧ ΗΑΡΤΙΕΒΕΝ : ΕΛΕΓΕΙΑ
- Ρ. ΣΟΛΩΝ : Ο ΡΩΜΑΤΙΣΜΟΣ ΞΑΝΑΖΕΙ
- Α. ΚΟΥΚΟΥΛΑ : ΧΤΕΣ ΚΛΑΨΑΜΕ ΤΟ ΦΙΛΟ ΜΑΣ
- ΛΙΜ. ΒΕΑΚΗ : ΕΠΙΣΟΔΙΑ ΣΤΙΣ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ
- RICARDA HUCH : ΣΥ
- ΑΛ. ΒΕΪΝΟΓΛΟΥ : ΔΥΟ ΑΝΘΡΩΠΟΙ, Ο ΟΥΡΑΝΟΣ ΚΑΙ Η ΘΑΛΑΣΣΑ
- Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ : ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΔΗΜΗΤΖΑΝΑΣ
- Γ. ΔΟΥΚΑ : ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΟΥ ΧΕΡΜΑΝ ΣΟΥΝΤΕΡΜΑΝ
- GR. DELEDDA : ΓΙΑΤΙ ΑΜΑΡΤΗΣΕ
- Ν. ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΥ : ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
- Α. FOGAZZARO : ΜΙΑ ΣΤΑΓΟΝΑ ΡΟΥΜΙ
- Μ. ΒΑΡΙΝΓ : ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ

ΓΕΩΡΓ. Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑ

ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΕΡΓΗ

ΜΙΑ ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΗ ΡΩΜΑΝΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

Ἐνάμεσα στις γοητευτικώτερες μοῦσες καὶ ἡ δεσποινὶς Θέκλα Γκόρσκα δὲν ζού-
τοῦ ρωμαντισμοῦ ποὺ ἐμπνεύσανε τοὺς ποιητὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, στὶς θελκτι-
κώτερες γυναῖκες ποὺ ἐπιδράσανε μὲ τὴν ὀμορφιά τους, τὴ μόρ-
φωσή τους καὶ τὴν καλοσύνη τους, πρέ-
πει νὰ συγκαταλέξομε τὴ Μαρία Καλέργη,
ποὺ σήμερα ἀδिका ἔχει λησμονηθεῖ.

Μαρία Καλέργη

Ἡ ὡραία αὐτὴ Μοῦσα ἀποτελοῦσε μέλος τῆς ἀριστοκρα-
τικῆς οἰκογένειας τῶν Νεσελρόντ, ποὺ ἔχε
γερμανικὴ καταγωγή καὶ εἶταν ἐγκατεστη-
μένη ἀπὸ τὸν 18ον αἰῶνα στὴ Ρωσία. Οἱ
γονεῖς της, ὁ ἀντι-
στράτηγος Φρεδερίκος
Νεσελρόντ, διοικη-
τὴς τῆς χωροφυλα-
κῆς στὴ Βαρσοβία

καὶ ἡ δεσποινὶς Θέκλα Γκόρσκα δὲν ζού-
σανε ἀρμονικά. Καθολικὴ ὡς τὸ κόκκαλο,
ἡ νεαρὴ αὐτὴ Πολωνέζα αἰσθανόταν ὅτι
ἡ ἀγάπη της γιὰ τὸν
ἀντρα της, γερμανὸ
εὐπατρίδη, ποτισμένο
ἀπὸ τίς ἰδέες τοῦ
Βολταίρου, κάθε μέ-
ρα λιγότενε. Μὰ
ἐκεῖνο ποὺ περισσότερο
τὸν ἔκανε στὰ μά-
τια της πιδόμισητὸ
εἶναι ὅτι τὸν Φρει-
δερίκο Νεσελρόντ τὸν
θεωροῦσαν γιὰ διώ-
κτη ἀμείλικτο τῶν
Πολωνῶν.
Ἐπὶ τὸν ἀτυχὸν
αὐτὸ γάμο γεννή-
θηκε στὴ Βαρσοβία
στὶς 7 Αὐγούστου
1822, ἡ Μαρία, ἓνα
πλάσμα ἕξανθὸ καὶ
ρόδινο, μὲ λευκώτατη
ἐπιδερμίδα. Ἐπειδὴ
οἱ δύο σύζυγοι μαλώ-
νανε σχεδὸν διαρκῶς
ἡ μικρὴ Μαρία ὑπέ-

φερε και ἀφινόταν στο ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὁ κόμησ καὶ ἡ κόμησα Καρόλου Νεσελρόντ, ποὺ βρισκόντανε στὴ Ρωσία, θεῖοι τοῦ Φρειδερίκου, ἀποφασίσανε ν' ἀναλάβουν αὐτοὶ τὴν ἀνατροφή τῆς μικρῆς Μαρίας.

Ὁ πατέρας της δέχτηκε μὲ μεγάλη προθυμία τὴν πρόταση, ἡ μητέρα της ὅμως ἀποχωρίστηκε τὴν ἀγαπημένη κόρη της μὲ μεγάλη στεναχώρια.

Ἐτσι τὸ παιδί σὲ ἡλικία ἕξι χρονῶ, στο τέλος τοῦ 1828, βρέθηκε ἄξαφνα στὴν ἀγκαλιά τῆς θείας του, ποὺ πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσωμε, τ' ἀγάπησε μ' ὅλην της τὴν καρδιά καὶ τ' ἀνέθρεψε μὲ κάθε μητρικὴ φροντίδα.

Ἡ μητέρα τῆς Μαρίας, ἡ κόμησα Φρειδερίκου Νεσελρόντ, πικραμένη, ἀπογοητευμένη, ἀποφάσισε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα της. Πῆρε λοιπὸν τὸ δρόμο τοῦ Παρισιοῦ καὶ ἐκεῖ, ἔπειτα ἀπὸ μιὰν ἄσημη καὶ μοναχικὴ ζωὴ, ἔσθυσε τὸ 1848 ἀπὸ καρκίνο στομάχι.

**

Ἀπὸ μικρῆ ἡ Μαρία ἔδειξε μεγάλη κλίση γιὰ τὶς ξένες γλώσσες καὶ ἰδιαιτέρως γιὰ τὴν μουσικὴ, ὅπου γρήγορα κατάφερε νὰ πάρῃ μιὰν ἐξαιρετικὴ θέση. Μία μέρα ποὺ ἄκουσε τὸν διάσημο πιανίστα Καλκμπρόνερ, πῆγε κοντά του, τῆς μίλησε καὶ ἐκεῖνος μ' εὐχαρίστησε τὴν πῆρε γιὰ μαθητριά του. Ὄταν πάτησε τὰ δέκα πέντε της χρόνια, ἡ Μαρία ἔδωσε τὶς πρώτες της συναυλίες. Ἡ μουσικὴ γενικὰ ἔπαιξε μεγάλο ρόλο στὴν ζωὴ της καθὼς θάχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ ποῦμε παρακάτω.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ Μαρία εἶταν ὠραιοτάτη. Τὸ πρόσωπό της κανονικό, γοητευτικό, θεῖο. Τὸ κεφάλι της, πλαισιωμένο ἀπ' τὰ περιφραγμένα, μινθικά, ξανθὰ μαλλιά της, προκαλοῦσε ἐξαιρετικὴν ἐντύπωση. Ψηλή, μ' εὐρυθυμία μελῶν, μὲ βιάδιμα γεμᾶτο νοχέλια, ἡ Μαρία εἶταν ἡ βασίλισσα κάθε κοσμικῆς συντροφιάς. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἰδιαιτέρως φάνταζε σ' αὐτὴν εἶταν ἡ ἀσυναγώνιστη, ὑπέροχη λευκότης τῆς ἐπιδερμίδος της, πράγμα ποὺ ἀνάγκασε τοὺς θαυμαστῆς της νὰ τὴν φωνάζουν «*λευκὴ νεράιδα*». Οἱ νέοι ξετρελλαμένοι ἀπ' τὴν ἀγγελικὴ ὁμορφιά της προσπαθοῦσαν νὰ τὴν κατακτήσουν μὲ

κάθε δυνατὸ τρόπο, ἀδιαφορώντας ποὺ δὲν εἶχε προίκα.

**

Ἐτσι ζοῦσε ἡ Μαρία, παραδομένη στὴ μουσικὴ της, στὰ βιβλία της καὶ στὶς κοσμικῆς συντροφίες, ἀμέριμνη, χαρούμενη, γελαστή, ὅταν, στὰ 1838 ὁ θεῖος της, τῆς παρουσίασε μιὰ μέρα ἕνα κύριο κοντόχοντρο, μὲ φυσιογνωμία ἀχάριστη, ἡλικίας πάνω κάτω 25 χρονῶ. Τὸν λέγανε Ἰωάννη Καλέργη. Ἡ Μαρία τὴν ὥρα ἐκείνη βρισκότανε στοὺς σαλόνια μὲ τὶς ξαδέρφες της. Ὁ ἄγνωστος κοίταξε μὲ προσοχὴ τὰ τρία κορίτσια. Ἐπειτα γυρίζοντας στὸν Κάρολο Νεσελρόντ τοῦ εἶπε:

— Ἡ μεγάλη, ἡ ξανθιά, μ' ἀρέσει περισσότερο. Αὐτὴν θέλω γιὰ γυναῖκα μου.

Ἡ Μαρία ταραχθῆκε. Κι' ὅλο τ' ἀπόγευμα εἶταν πολὺ ἀνήσυχη καὶ χωρὶς κέφι. Τὸ βράδυ, ἔπειτα ἀπὸ τὸ φραγτὸ ἡ θεία της τῆς εἶπε μ' ἐπίσημο ὕφος:

— Ἀνεψιά μου, ὁ κ. Καλέργης σ' ἐξήγησε. Τί νὰ σοῦ πῶ. Εἶναι ἄνθρωπος καλός, πλούσιος καὶ πιστεύω ὅτι θὰ εὐτυχίσης μαζί του.

Ἐτσι ὁ γάμος της εἶτανε προκαταβολικὰ ἀποφασισμένος. Κατέχοντας πολὺ μεγάλη περιουσία, ὁ Ἰωάννης Καλέργης, καταγωγῆς ἑλληνικῆς, ζοῦσε ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά του. Ἡ Μαρία, ποὺ ἐπιθυμοῦσε τὴν ἀνεξαρτησία της, δέχθηκε χωρὶς νὰ καλοσκεφτῆ τὸν περιεργο αὐτὸν σύντροφο ποὺ τῆς προσέφερε 600.000 ρούβλια. Ἐτσι, στὶς 15 Ἰανουαρίου τοῦ 1839, ἔπειτα ἀπὸ μικρόχρονη μνηστεία, ὁ Ἰωάννης Καλέργης καὶ ἡ Μαρία Κόμησα Νεσελρόντ παντρεύτηκαν στὴν ἐκκλησία τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν στὴν Πετρούπολη καὶ εὐθὺς ἀμέσως φύγανε γιὰ τὸ Λονδίνο.

Δυστυχῶς οἱ προβλέψεις τῆς κόμησας Καρόλου δὲν ἐπαληθέψανε. Ὁ Καλέργης δὲν μπόρεσε νὰ ζήσει εὐτυχισμένα μὲ τὴ νεαρὴ γυναῖκα του, ποὺ γρήγορα μετανοίωσε γιὰ τὸ βιαστικὸ γάμο της.

Στὴν ἐμφάνιση τοῦ κοντοῦ ἀνάστημα τοῦ Ἰωάννη Καλέργη ἐρχότανε σὲ γελοῖαν ἀντίθεση μὲ τὸ ψηλὸ παράστημα τῆς Μαρίας. Στὸ ἠθικὸ μέρος, ἡ διαφορὰ εἶταν ἀκόμα ἐντονότερη. Ἐκείνη ζσηρή, ἀνοιχτόκαρδη, ἔχοντας στὴν ὁμιλία της χάρη ἀφθαστη καὶ ἐξαιρετικὸ πνεῦμα, ἀγαπώντας κάθε κοσμικὴ συνκέντρωση, ἐπιθυ-

Ἡ κυρία Ρεκαμιέ

(Ὁ περίφημος πίναξ τοῦ Δαυτῶ)

μόντας τὴν συντροφιά κάθε ἀνθρώπου μορφωμένου. Ἐκεῖνος κύριος σὰν λεμόνι λιγόλογος, σχεδὸν ἄγριος, ὑποχόντριος,μισάνθρωπος, καὶ πρὸ παντὸς τρομερὰ ζηλότυπος. Ἐξῆ μῆνες ἔπειτα ἀπὸ τὸν γάμο τους, ἐπειδὴ στοὺς Μπάντ, ἡ Μαρία μίλησε μιὰ μέρα κάπως οἰκεία μὲ τὸν διάσημο πιανίστα Ταλμπέρ, ὁ Καλέργης, κατακόκκινος ἀπὸ ὀργή, τὸν πλησίασε τοῦ μίλησε ἀπότομα κι' ἀκόμα λίγο θὰ τὸν ἐξυλοκοποῦσε. Ἐτσι σχεδὸν κάθε μέρα ποὺ ἐρχότανε ἔφερε κι' ἀπὸ μιὰ σκηνὴν ζηλοτυπίας. Ὁ Καλέργης ἀγαποῦσε πολὺ τὴ Μαρία, τὴν ἀγαποῦσε ὅμως κατὰ τὸν δικὸν τρόπο πράγμα ποὺ ψύχαινε τὴν γυναῖκα του καὶ τὴν ἀπομάκρυνε ἀπ' αὐτόν. Ὅμως, ἡ Μαρία μ' ὅλο τὸν τρομερὸ ὀθέλλο της, ἔμεινε πιστὴ στὸν ἄντρα της.

Ἡ ζωὴ τους ὅμως δὲν μπορούσε ἔτσι νὰ πάῃ μπροστά. Οἱ καθημερινὲς σκηνὲς γίναν ἀφορμὴ ὥστε τὸ ἀνθρώπινο νὰ χωρίσῃ γιὰ λίγο καιρὸ. Ἰσως μ' αὐτὸ τὸ μέσον νὰ ξανάβρισκαν τὴν ἡσυχία τους.

Μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸ, ἡ Μαρία, ποὺ

εἶταν ἔγκυος, τραβῆξε γιὰ τὴν Πετρούπολη. Ἐκεῖ στὶς 17 Ἰανουαρίου τοῦ 1840 γεννήθηκε ἡ κόρη της στὴν ὁποία ἔδωσε τ' ὄνομά της.

Ὁ Καλέργης στενοχωρημένος, νευρικός γιὰ τὴν βρισκότανε μακριὰ ἀπὸ τὴν γυναῖκα ποὺ κατὰ βάθος ἀγαποῦσε, ἀποφάσισε νὰ ξαναγυρίσῃ κοντά της. Κατὰ τὶς πρώτες μέρες τῆς καινούργιας ζωῆς τους φάνηκε πολὺ περιπόνητος μαζί της, ἤρεμος, καλός. Μὰ ἡ ζήλεια μέσα του τὸν ἔτρωγε. Ἄρχισαν ξανά οἱ παληὲς σκηνές. Αὐτὸ βάσταξε ἀρχετὸ καιρὸ, κατὰ τὸν ὅποιον ἡ Μαρία ὑπέμενε μαρτυρικὰ γιὰ τὴν χεῖρα τοῦ παιδιοῦ της.

Κατὰ τὴν ἀνοιξὴ ντροπιασμένος πιά ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ἀπὸ τὸν ἀμετάβλητο καὶ δεσποτικὸν του χαρακτήρα, ὁ Καλέργης πῆρε τὴ σκληρὴν ἀπόφαση ν' ἀποχωρίσῃ γιὰ πάντα ἀπὸ τὴν γυναῖκα του. Συντριμμένος ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀγγλία, ἀφοῦ πρόσφερε στὴν Μαρία 250.000 φράγκα γαλλικὰ ἐτήσιο εἰσόδημα.

Παρ' ὅλη τὴν διαφορὰ τῶν χαρακτή-

ρον τους, ποτέ της ή Μαρία δέν καταφέρθηκε εναντίον του άντρός της. Νά τι έγραφε αργότερα στην κόρη της:

«Γνωρίζεις τὰ αισθήματα πού νοιώθω για τόν πατέρα σου. Τόν εκτιμώ βαθειά κ' έχω πραγματικήν άφοσίωση... Ο χαρακτήρας μου, πού σχηματίστηκε αργότερα, και στόν όποιο όφείλω τούς φίλους και τήν εκτίμηση του κόσμου, δέν είχε άναπτυχθή τήν έποχή του γάμου μου. Μερικά χρόνια αργότερα, θά τόν καθιστούσα ευτύχισμένον: αυτός είναι ό βαθύτερος πόνος μου. Είμαστε κι' οί δυο καλοί κι' όμως δέν μπορέσαμε νά ζήσουμε μαζί. Γιατί ήμουν κακοαναθρεμένο παιδί κι' άγνοούσα τή ζωή, ποιά είναι, πώς πρέπει νά είναι.»

Και όταν πέθανε ό Καλέργης, ή Μαρία έγραψε αυτά πάλι στην κόρη της:

«Είταν πολύ φιλόανθρωπος και ποτέ του δέν έκανε συνειδητά κακό σε κανένα. Τα γούστα του είτανε άθώα, οί πεποιθήσεις του άόριστες, πάντα όμως ευγενικές, κι' αν υπέφερε

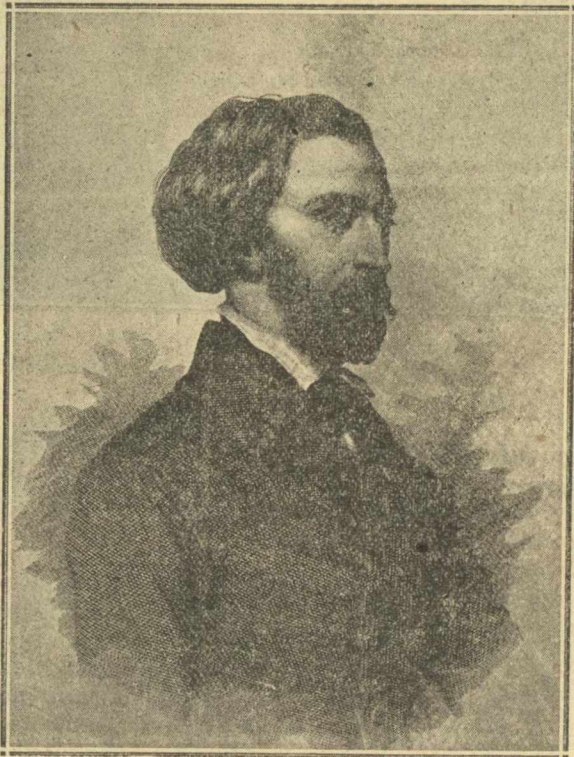
άπό τήν δυσπιστία των ανθρώπων, άγαπούσε τήν ανθρωπότητα και αισθανόταν οίκτο για τόν πόνο του άλλου. Λυπούμαι πού υπήρξα μιá στενοχώρια στη ζωή του—μακάρι νάχε έμπιστοσύνη σε μένα, όταν, πολλές φορές του πρότεινα νά ξαναζήσουμε μαζί σαν ένα μέσο θεραπείας όλων των άτυχιών πού μās βρήκανε χάρις στην άπρονοησία εκείνων πού μās είχανε παντρέψει.»

Έτσι ή Μαρία πλέκει τó εγκώμιο εκείνου πού στάθηκε στη ζωή της ένας διαρκής επιάλτης. Με τήν μεγάλη της καρδιά συγχωρεί και συμβουλεύει τήν κόρη της νά διατηρήσει ιερή τή μνήμη του πατέρα της. Έτσι λοιπόν έλαβε τέλος ό άτυχος αυτός γάμος. Η Μαρία ελεύθερη πιά τώρα, ανεξάρτητη οικονομικά, θά μπορούσε νά ζήσει στο μέλλον όπως ήθελε.

Όταν πιά έχωρισε για πάντα από τόν άντρα της, ή Μαρία είταν δέκα όκτώ χρονώ. Με τή φυσιογνωμία μιās θεότιτος νικήτριας, άνάβοντας στις καρδιές των νέων φλόγες έρωτικές, ή νεαρή γυναίκα, παρ' όλη της τήν κοσμικήν επιτυχία στην άριστοκρατική κοινωνία της Πετρούπολης, είχε άρχιση νά βαρύνεται τή ζωή αυτή. Έτσι έπειτα από κάποια άρχη ειδυλλίου με έναν κ. Ντεμίντωφ, πού έσβυσε γρήγορα, ή Μαρία Καλέργη απέφασε νά μη ξαναπαντρευτή και ν' άφιερώσει τήν υπαρχή της στην άνατροφή

και στο μέλλον της αγαπημένης της κόρης. Μά, επειδή είχε πιά κουραστεί από τήν Πετρούπολη και τή ζωή της, άρχισε νά ταξιδεύη παντού. Πηγαίνει στο Βερολίνο, στο Μόναχο, στη Βιέννη, στη Νεάπολη, στο Μιλάνο και τέλος καταλήγει φυσικά στο Παρίσι.

Μόλις έφτασε εκεί ζήτησε άμέσως νά γνωρίσει τόν διάσημο συγγραφέα Σατωβριάνδο, για τó έργον του όποιον αι-

Άλφρε - ντε - Μυσσέ

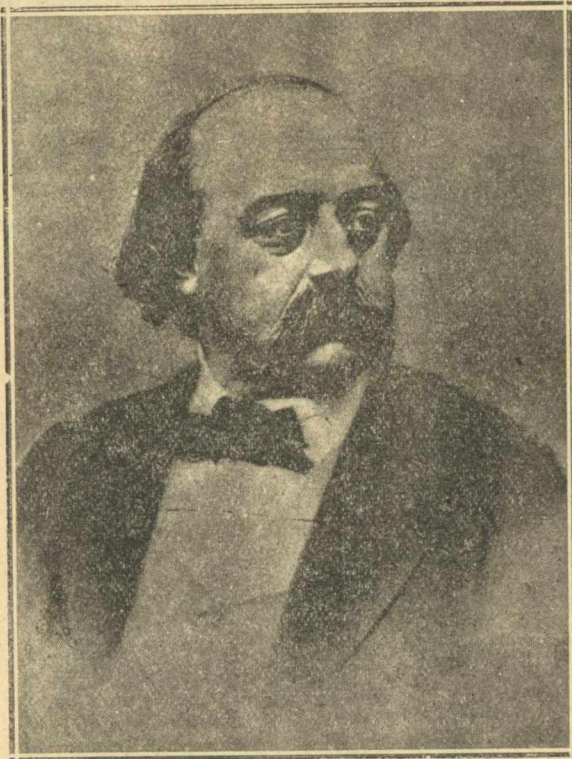
σθανόταν ιδιαίτερη άδυναμία. Τήν όδηγήσαν λοιπόν στην κυρία Ρεκαμιέ, τήν περιφνημη έρωμένη του. Η Μαρία είχε ακόμα τήν εντύπωση του Σατωβριάνδου από τὰ πορτραίτα του και της κυρίας Ρεκαμιέ από τó γνωστό ταμπλώ του Δαβίδ. Περίμενε νά ιδή τις ώραιες αυτές θεότητες με δικαιολογημένη άνυπομονησία κ' εύλογο ένθουσιασμό. Άλλοίμονο! όταν αντίκρισε τήν κυρία Ρεκαμιέ, μαραμμένη, γρηιά, γεμάτη ρυτίδες, με ψεύτικα μαλλιά, σχεδόν τυφλή. Δέν έβλεπε πιά τίποτε τριγύρω της, ούτε τήν άρπα της, ούτε τó πιάνο της, ούτε τήν βιβλιοθήκη της. Ο Σατωβριάνδος έβλεπε ακόμη. Μά ή ώραία κεφαλή του, με τὰ κατσαρά μαλλιά, είχε άσπρίσει κ' έπεφτε βαρεία πάνω στο στήθος του. Σιωπηλός, ακίνητος, άφωνος, περίμενε με έγκαρτέρηση τó θάνατο. Αυτά τὰ δυο έρεΐπια λοιπόν είτανε εκείνοι πού είχαν έρεθίσει τήν φαντασία της κυρίας Καλέργης; Αυτός είταν ό άθάνατος τροβαδούρος των «Μαρτύρων»; Εκείνη είταν ή καλλονή για τήν όποία είχε καεί άλλοτε τόσος λιβανωτός και για τήν όποία κάθε διάσημος ζωγράφος θεωρούσε τιμή του νά τής κάνη τó πορτραίτο της; Η Μαρία έφυγε και δέν ζαναγύρισε ποτέ πιά στους δυο έτοιμοθανάτους. Η άπογοήτεψή της απ' αυτήν τήν επίσκεψη, πού τήν σχεδίαζε χρόνια, υπήρξε αφάνταστη. Σε λίγο ή θλιβερή αυτή εντύπωση πέρασε. Τής παρουσίασαν κάποιον άλλο ποι-

ητή, νέο, ώραίο, κομψό: Τόν Άλφρέντ Ντε Μυσσέ, ήλικίας τότε τριάντα πέντε έτών, διάσημο τόσο για τὰ ποιήματά του όσο και για τις γυναικείες κατακτήσεις του. Η Μαρία άρχισε νά αισθάνεται ζωνηρή κλίση για τó νεαρό δανδή. Τόν αγαπούσε για τó πνεύμα του, για τή χάρη του, για τὰ λεπτά χαρακτηριστικά του, για τήν φωνή του. Δέν παρέλειπε ευκαιρία για νά τόν συναντά. Ο ποιητής όμως τήν έποχην εκείνη είταν πιά εξαντλημένος, κουρασμένος. Η «λευκή νεράιδα» βρισκόταν άργά στο δρόμο της ζωής του. Όταν εκείνη ανέκαλυψε τήν ψυχολογική κατάσταση του Μυσσέ, αποφάσισε ν' άπομακρυνθή. Κάθε έρωτική εκδήλωση έσβυσε. Κ' έμεινε έτσι για τόν μελαγχολικόνόμοιά φίλη άφοσιωμένη, γεμάτη καλωσύνη και θαυμασμό.

**

Ενώ ή κυρία Καλέργη είχε ξετρελλάνη με τὰ νιάτα της και τήν όμορφιά της τήν Παρισινή κοινωνία και περνούσαν από τó σαλόνι της όλες

οί διάσημες προσωπικότητες της λογοτεχνίας, και των τεχνών, στις 19 Οκτωβρίου 1845 συνέβη ένα γεγονός πού έμελλε νά παίξει σημαντικό ρόλο στη ζωή της. Η χρονολογία αυτή έμεινε ιστορική: Τό βράδυ εκείνο παιζόταν για πρώτη φορά στη Βασιλική Όπερα της Δρέσδης ένα έργο πού όλη ή ρομαντική Γερμανία άνέμενε με πυρετώδη άνυπομονησία: ό «Τανχούζερ» του Βάγκνερ.

Γουσταύος Φλωμπέρ

Τὸ πρωτὶ τῆς περιφημῆς βραδυᾶς, ὁ βιολονίστας καὶ διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας Κάρολος Λιπίνσκυ παρουσιάστηκε στὸ Βάγνερ, συντοφειμένος ἀπὸ μιὰ κυρία πολὺ λευκὴ καὶ καλοκαμωμένη. Ἡ ταξιδιώτισσα αὐτὴ εἶχε ἀναχωρήσει βιαστικὰ γιὰ τὴν Δρέσδη, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ χειροκροτήσῃ τὴν καινούργια «παρτισιόν». Ἡ ἀγνωστὴ αὐτὴ εἶταν ἡ κυρία Μαρία Καλέογῃ.

Ὁ Ριχάρδος Βάγνερ, κολακευμένος ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴ τὴν θεώρησε σὰν καλὸν οἰωνό. Ἄδιόφορο ἂν τὸ βράδυ τῆς παραστάσεως, ἡ ἐπιτυχία τῆς ὄπερας δὲν εἶταν ἀπόλυτη. Ἡ Μαρία ἀπὸ τὴν κακὴν ἐκτέλεσιν ἀπογοιτεύτηκε, ἐν τούτοις ὅμως ἡ μεγαλόπνοη μουσικὴ τῆς προξέ-

νησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Ἔβλεπε νὰ χαράξῃ συγκεχυμένα μιὰ καινούργια ἀγῆ-

«Καὶ πολὺ συχνὰ ἀργότερα — ἔγραφε ὁ Βάγνερ μὲ συγκίνησιν — ἐνοιῶθα χαρὰ γιὰ τὴν ἀρχικὴ αὐτὴ συνάντησιν ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ δυναμώσουν τὰ σπέρματα μιᾶς φιλίας μὲ μιὰ γυναῖκα τόσο ἐξαιρετικὴ καὶ γεμάτῃ ζωῇ.»

Ποιὸς ὅμως θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγήσῃ καλύτερα, πῶς ἐνθουσιαστικὰ, πῶς λυρικὰ, τὸ μεγαλεῖο τῆς μουσικῆς τοῦ Βάγνερ στὴν ρομαντικὴ Μαρία; Ποιὸς ἄλλος θὰ μπορούσε νὰ πλέξῃ τὸν πανηγυρικὸ τοῦ συνθέτου; Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τὸν Φραντς Λίστ, τὸν ἀπόστολον αὐτὸν τῆς νέας μουσικῆς θρησκείας.

(Στὸ ἐρχόμενο τὸ τέλος)

ΕΝΑ ΚΑΡΑΒΙ ΦΕΥΓΕΙ...

Ἐνα μεγάλο τετρακάταρτο καράβι
ἀφίνει ἀγάλια τὸ λιμάνι—πρὸς τὸ βράδυ.

Ἡ νέκρα τῶν νερῶν, καθὼς τὰ σχίζει,
μ' ἀντιφεγγίσματα λευκῶν πανιῶν γεμίζει.

Εἶν' ἕνα ξενικὸ καράβι στὰ πλευρὰ του
μὲ κόπο συλλαβίζει ὁ κόσμος τ' ὄνομά του.

Κανένα ἄσπρο μαντύλι δὲν τὸ χαιρετάει
καθὼς ἀπ' τ' ἀκρολιμάνο περνάει—καὶ πάει.

Μόνο οἱ γυναῖκες τὸ κυττᾶν ἀπ' τὰ μπαλκόνια
σὰ ν' ἀπολησμονήθησαν ἐκεῖ ἀπὸ χρόνια....

Ὡς τόσο, ἀφίνοντας γιὰ πάντα τὸ λιμάνι
ἕνα τεράστιο, ψυχρὸ κενὸ ἔχει κάνει.

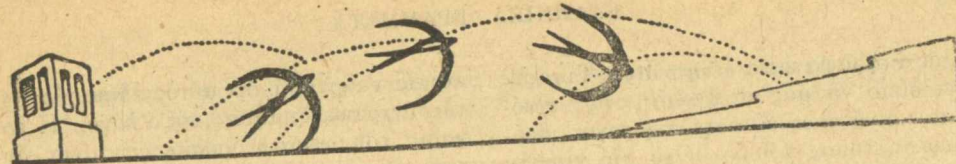
Κ' ἔτσι καθὼς στὸ πέλαο ἀλαργεύει,
ἐκεῖ πὸν ὁ ἥλιος ἀκόμα βασιλεύει,

ὅσοι τὸ βλέπουν μ' ἕνα βλέμμα ξεχασμένο
νὰ χάνεται, κατάχρυσο καὶ φωτισμένο,

νοιώθουν πῶς στὴν ἀγύριστῃ αὐτῇ φυγῇ του
πῆρε τὸν ἥλιο, ἀπὸ τὴν πόλιν τους, μαζὺ του....

(Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτὴ συλλογὴ «Ἀποδημίες»)

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ Κ. ΣΠ. ΜΕΛΛΑ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Κ. ΨΥΧΑΡΗ

Ἔχετε δὴ ἀνθρώπους νὰ λένε τὸ ἴδιο πρῶτα καὶ ὅμως νὰ διαφωνοῦνε; Κάθε μέρα ἐγώ! Εἶναι τόσο ρωμαϊκό!... Θὰ γίνῃ τὸ ἴδιο καὶ μαζί σας, σεβαστέ κι' ἀγαπητέ μου δάσκαλε; Ποιὸς φαντάστηκε ποτὲ νὰ ζεστομίσῃ ἐναντίον σας τίς κατηγορίες πὸν ζητᾶτε ν' ἀποκρούσετε στὴ συγκινητικὴ καὶ ἀλησμόνητῃ ἀπάντησίν σας; Ποιὸς Σᾶς εἶπε ὅτι Σᾶς ἔψεξα ποτὲ, πῶς μὲ τὴν τελευταία μελέτῃ σας κατηγορεῖτε τάχα τοὺς ρωμιούς, στὸ παγκόσμιον κοινὸν μπροστά, σὰν ἕνα ἔθνος θεόζουρλο πὸν δὲ θέλει τὴ γλῶσσα του; Καὶ τί μὲ μέλλει ἐμένα μπροστά σὲ ποιὸν καὶ ἀπὸ ποιὸν καὶ γιὰ ποιὸν λέγεται ἡ ἀλήθεια, ὅταν εἶναι ἡ ἀλήθεια; Αὐτὴ δὲν ἔξερει (οὔτε πρέπει νὰ ξέρῃ) μήκην καὶ πλάτη γεωγραφικὰ. Πρέπει νὰ λέγεται ἀπ' ὅποιονδήποτε γιὰ ὅποιονδήποτε καὶ ὅπουδήποτε. Καὶ δὲ βροίσκω διόλου, ἀγαπητέ δάσκαλε, ὅτι ἔχει ὁ ρωμιὸς εἰδικὸ «χρέος» καὶ μάλιστα πρῶτο, πρῶτο—νὰ κατηγοριεῖται στὴν οἰκουμένη μπροστά», ὅπως μᾶς γράφετε, κι' αὐτὸ ἀπὸ ἕνα εἶδος πολιτικῆ καὶ πονηριάς, γιὰ νὰ προπάρῃ τάχα

τοὺς ξένους, νὰ κατηγοριεῖται, δηλαδή, πρὶν τὸν κατηγορήσῃ, γιὰ νὰ βροίσκεται πάντα καβάλλα! Παραξενεύουμε πὸν μπορείτε καὶ λέτε τέτοια πράγματα. Κανένα τέτοιο εἰδικὸ χρέος δὲν ἔχει ὁ ρωμιός. Ἔχει κι' αὐτὸς τὴ γενικὴ ὑποχρέωσιν τοῦ

λογικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἀνθρώπου νὰ λέῃ καὶ νὰ θέλῃ ν' ἀκούῃ τὴν ἀλήθειαν ὅπου βρεθῇ. Καί, σχετικὰ μ' αὐτό, κάτι καλύτερα, πιστεύω, μᾶς τὰ εἶπε ὁ Σολωμὸς μ' ἐκεῖνο τὸ ἀθάνατο καὶ φοβερὸ φιλόδοξο γιὰ τὸ λαὸν του: «Τὸ ἔθνος πρέπει νὰ μάθῃ νὰ θεωρῇ ἔθνικόν ὅ,τι εἶναι ἀληθές».

**

Κάτι ἄλλο ἔχω γράψῃ σεβαστέ δάσκαλε, στὸ ἄρθρον ποῦδωσε ἀφορμὴ στὴν πολύτιμη ἀπάντησίν σας.

Εἶπα, παρὰ λίγο ἀνμὴ ἀκριβῶς, τὸ ἀντίθετο ἀπ' ὅ,τι φανταστήκατε.

Ὅχι πρόσθεσιν

νὰ μᾶς διασύρετε λέγοντας τὴν ἀλήθειαν, δὲ σᾶς ἔχω καταλογίσει, ἀλλὰ καὶ τόνισα, ὅσο παίρνει καθαρά, ὅτι θὰ μᾶς ρεζιλεύατε, μπρὸς στὸ παγκόσμιον κοινόν, μόνο ἂν δὲ λέγατε τὴν ἀλήθειαν. Κι' εἶναι νομίζω, μιὰ μικρὴ διαφορὰ. «Θὰ βγῆ, λοιπόν, στὸ

Ὁ κ. Ψυχάρης

τέλος—έγραφα κατά λέξη—ότι ο Ψυχάρης έχει δίκιο να μās κατηγορή στο παγκόσμιο κοινό πώς είμαστε περιέργος, θεόζουρος, τόπος που δε θέλει τη γλώσσα του; "Η μās σικοφαντεί; Και ναί και όχι!... Μέσα σ' αυτό το «ναί» Σας έδωσα, με την ταπεινή μου κρίση, όλο το δίκιο στη γενική γραμμή. Και πώς μπορούσα να κάνω διαφορετικά; Για μένα το έθνος δεν είναι γεωγραφική ένότητα, ούτε θρησκευτική, μήτε πολιτική. Είναι καθαρά πνευματική: Συνείδηση! Κι' ο θεός ξέρει—όπως κι' εσείς—αν μπορεί ποτέ να καλλιεργηθή τέτοιο πράμα χωρίς μια γλώσσα. Έχοντας αυτή τη γνώμη δε θάταν από τα πιο άστεια ν' αρνηθώ στην προσπάθειά Σας την απροσμέτρητην εθνική σημασία της; Με το φώς της επιστήμης Σας δείξατε καθαρά με ποιά δεδομένα και μέσα σε ποιά όρια μπορούμε να δόσουμε μια λύση σωστή στο μεγάλο, θεμελιακό και συνταραχτικό πρόβλημα της εθνικής μας ζωής. Μας κάματε χειροπιαστή τη δυνατότητα, μās δόσατε τη βάση για τη λύση αυτή. Το είπα παστροικά και ξάστερα στο άρθρο μου: «Μπορούμε—λέω σ' αυτό—να συζητήσουμε, ν' αμφισβητήσουμε, ακόμα και να καταδικάσουμε τη λύση που έχει δώσει στο γλωσσικό μας πρόβλημα. Αλλά κανένας δεν θα μπορούσε ποτέ ν' αρνηθή τον αποφασιστικό ρόλο που παίζει αυτό το έργο στη γενική προσπάθεια για τη λύση». Και σ' άλλο σημείο: «Αναγνωρίζουμε, ότι ο Ψυχάρης με την επιστήμη του βοηθάει σ' αυτή την προσπάθεια όσο κανείς». Και Σας αναγνώρισα κάτι ακόμα σπουδαιότερο, αγαπητέ μου δάσκαλε: "Ότι αποκλειστική νίκη δική Σας—και νίκη μεγάλη—είναι η κυριαρχία της μικτής στην έφημερίδα, το βιβλίο, παντού.

**

Μα σās αναγνώρισα και κάτι που οι άνιδοι, αυτοί προ πάντων που κάνουν τον ποιο σπουδαίο, σās αμφισβητούν: Τη μεγάλη λογοτεχνική σημασία του έργου σας: "Εδώ που τα λέμε—γράφω στο άρθρο μου—μετά την Κοιτική ποίηση και το Σολωμό τί βλέπετε, στα νεότερα γράμματά μας που να βαρύνει περισσότερο από το έργο του; Δε θα μπορούσε

κάνεις ν' αρνηθῆ, ότι αυτός εδημιούργησε το σύγχρονο, δημοτικό, πεζό λόγο. Η εργασία του, γεμάτη δροσιά, ζωντάνια, δυναμική διαύγεια και ακρίβεια, μοντέρνο πνεῦμα, ελληνικό αίσθημα, βιβλιοθήκη ολάκερη, έσπειρεν ιδέες, άνοιξε δρόμους, τρόπους σ' όλα τα είδη, μās έδειξε, τέλος τη δημοτική μας γλώσσα ικανή για όλα. Από το περίφημο «Ταξίδι» του—με γιώτα, κύριοι, παρακαλώ!—δεν αρχίζει να υπάρχει ο πεζός δημοτικός λόγος; Είναι λίγο αυτό; "Ο Βοκκάκιος έκανε για τους Ιταλούς περισσότερα; Και τί άλλο, αν μη τη μίξερια της ελληνικής κριτικής μās δείχνει το μελαγχολικό γεγονός, ότι αναγκάζεται να μās τα κουνουνίζη ο ίδιος—και λιγάκι περισσότερο απ' ότι χρειάζεται—αυτά τα πράγματα; Δεν έπρεπε να τα πουν οι άλλοι και να τα πουν με αγάπη και ειλικρίνεια; Που είναι μια τίμια και μεγάλη κριτική για το έργο του;

**

Και πάρα κάτω: «Τί κρίμα για τον Ψυχάρη συγγραφέα, ότι κουνούνισε περισσότερο απ' όσο χρειαζώτανε το ζήτημα της γραμματικής! Έμπόδισε πολλούς ανθρώπους να ιδούν πόσο αξίζει σαν τεχνίτης του πεζού λόγου». Κάθε άλλος θα σās έπαιρνε για τέρας άχαριστίας, νάχετε και παράπονο ύστερ' από τόσο λιβάρι που σās κάματε: "Όχι όμως εγώ. Γιατί νοιώθω τον πόνο σας: Χίλια καλά να αναγνωρίσουμε σ' έναν άνθρωπο έξω από το πρῶμα που έχει αγωνιστή γι' αυτό σ' όλη του τη ζωή, με το μεγαλειότερο φανατισμό, είναι σαν να μην του αναγνωρίσαμε τίποτα. Δε σās φτάνουν όσα σās είπαμε, τη στιγμή που έχουμε μερικές επιφυλάξεις άπάνου στο κύριο σημείο που έγινε ο καμμός της ζωής Σας. Και θέλετε να τις κλονίσετε. Και χτυπάτε. "Ας δοῦμε!

**

Τί έγραφα; Και τί απαντάτε; Νά, κατά λέξη, το κομμάτι του άρθρου μου με τις επιφυλάξεις: «Η γλώσσα, που λέτε, (ή δημοτική) υπάρχει και παραυπάρχει μάλιστα! Και σ' αυτό έχετε απόλυτα δίκιο. Με μια μικρή διαφορά: "Ότι δεν υπάρχει όπως τη βλέπετε σεις!

"Εσείς θέλετε να τη βλέπετε σαν μια γραμματική. Και μια γραμματική τελειωμένη, κλεισμένη, έτοιμη και... ίερή, ένα είδος ταμποῦ, που αλλοίμονον αν το έγγιση κανένας! Δεν έχει καμιά θέση πιά στον Παράδεισό σας. Ένῶ για μās, για τον Γλυνό τον ίδιον, το Δελμούζο, τον Τριανταφυλλίδη, για τους «μικτούς», όπως τους λέτε, αν και είναι παραπολύ κοντά σ' εσās, ή γλώσσα αυτή δεν είναι μόνο, ούτε είναι ακόμα μια γραμματική, αλλά μια δυνατότης γραμματικής.

— Πώς; (θα φωνάζετε πάλι) απλή δυνατότητα μιάς γραμματικής βλέπετε μόνον, όταν εγώ την έχω συντάξη κιόλας αυτή τη γραμματική;

Αί, ναί, Δάσκαλε! Την εφτιάζατε, αλλά πώς; Με κάμποσες προεξοφλήσεις όχι αυθαίρετες, είναι αλήθεια, μα στηριγμένες σε αυστηρή λογική, που έχει αυτό το άδικο να μην είναι μόνον λογική, αλλά και απόλυτη! Προεξοφλήσατε μια εργασία (μελλοντική), που μόνον ο ελληνικός λαός ήτανε αρμόδιος να κάνει. Και δεν ξέρουμε πώς θα την κάνει. "Αλλ' αν υποθέσουμε πώς πρόκειται ν' ακολουθήση, απόφρα, τη λύση σας, πάλι χρειάζεται η κύρωση του, ή μεγάλη σφραγίδα του. Και μάταια ζητάτε να επιβάλη τη λύση αυτή, κατά το παράδειγμα του Φραγκίσκου του Α' μ' ένα φερμάνι του, ο Βενιζέλος! "Ο Βενιζέλος είναι μεγάλος, αλλά πολιτικός. Και, πολύ σωστά, δεν μπορεί να βγάλη αυτό το φερμάνι πριν όριμάση στη συνείδηση του ελληνικού λαού. Αυτός είναι τώρα ο μόνος δυνατός αγώνας: Η δυνατότης μιάς γραμματικής να γίνη πραγματικότης στη συνείδηση αυτού του λαού».

Αυτό έγραφα. Κι' αν προσέχατε λίγο περισσότερο το άρθρο μου θα βλέπατε καθαρά, πώς κανένα μέρος του δεν είναι πιο έπαινετικό, πιο μαζί Σας και πιο ενάντιο στο φοβερό ψόφο, που χαρακτηρίζει το περιβάλλο που δράσατε, απ' το κομμάτι αυτό με τις επιφυλάξεις. Γιατί, κατά βάθος, τί λένε οι παραπάνω γραμμές; Τί άλλο παρὰ πώς κάματε Σεις το χρέος Σας, όλο το χρέος Σας, σαν επιστήμονας και σαν καλλιτέχνης και πώς αυτό, που απομένει ακόμα, είναι να κάνουν κι' οι άλλοι, γραμματισμένοι και λαός, το δικό τους το χρέος; Σαν επιστήμονας τί

άλλο μπορούσατε να κάνετε παρὰ, με την αυστηρή και απόλυτη λογική της επιστήμης, να δόσατε μια βάση στερεή, για τη λύση, στο μεγάλο αυτό πρόβλημα; Και σα λογοτέχνης τί άλλο θα μπορούσατε να κάνετε από το να δόσατε, μ' έργο πλούσιο και πολύτροπο, μια ζωντανή δικαίωση στη βάση αυτή; «Κανόνισα—μās γράφατε—τη ζωντανή μας γλώσσα για δυο σκοπούς, πρώτος και ίερός για νάχη το παιδί μια γραμματική, δεύτερος κι' άλλο τόσο ίερός για νάχη το έθνος μια φιλολογία. "Αν ξαίρεις κανένα χριστιανό που να την κανόνιση καλύτερα, με περισσότερη προσοχή και περισσότερο μέτρο, τραβώ το καπέλλο μου». Βάλετε το καπέλλο Σας στη θέση του! "Ήταν ανάγκη να τα γράψετε αυτά που Σας τ' αναγνωρίζουμε και με το παραπάνω; Μα το μεγάλο λάθος σας, αγαπητέ μου δάσκαλε—και σ' αυτό άπάνω είναι ακριβώς όλες μόν οι επιφυλάξεις—είναι που θαρείτε πώς αυτό φτάνει. Αί λοιπόν!.. "Όχι!.. "Εδώ γελιώσατε. "Αν αυτό που κάνατε είναι αρκετό για Σας, υπεραρετό για έναν άνθρωπο, για τον πιο ασύγκριτον ήρωα, μακάρι, δεν φτάνει όμως για το ζήτημα!..

**

Τί βγαίνει απ' ό,τι φτιάνει ένας, όσο μεγάλον και να τον φανταστοῦμε; Το έργο μας δεν έχει μονάχα τη δική του την αξία.. "Αποχτάει και μιαν άλλη, ακόμα ίσως σπουδαιότερη: Το πώς το παίρνουν οι άλλοι. Κι' εδώ αυτοί «οι άλλοι», σχετικά με το έργο σας και με το ζήτημα, πήρανε τη στάση του πονηρού δούλου της παραβολής του Χριστού. Καταχώνιασαν το χρυσάφι με στη γης. Οι όπαδοί σας δεν πήραν την προσπάθειά σας σαν αφετηρία για ξεκίνημα μα σαν άγκυρα να τη φουντάουν και να κοιμηθουν. Κι' ακούμε το ροχαλητό τους, άπάνου στο μαλακό μαξιλαράκι που τους πρόσφερε ή απεγάδιαστη λογική της γραμματικής σας. Κι' ή ζωντανή ουσία της γλώσσας; Το δημιουργικό της πλάσιμο, το ξετύλιγμά της, ή αδιάκοπη συνεργασία της σ' αυτό καλαμαράδων και λαού; Χαμπαράκι! "Αγνάντια στο ψόφιο τέρας της καθαρεύουσας μού σκάρωσαν αυτοί άλλο τερατάκι της γυάλας: Το μιστριωτισμό της δημοτικής. Γραμματική κι' άμάν-

ἀμάν! Γραμματική τοῦ παρθενῶνος ἐκεῖνοι, γραμματική τοῦ παρθενοῦ ἐτούτοι. Ἡ γραμματική σκοπός!.. Κί ἐσεῖς, σάν πάπας ἀπ' τὸ θρόνο σας, μού τοὺς βλογάγατε, τοὺς δευτέρους αὐτοὺς, σὰ νὰ μὴν ἦταν πρωτοξάδερφα τῶν πρώτων, μ' ἄλλη, τὸ ἴδιο παγερή, μουτσούνα!.. Ἀφοῦ μ' ἀκολουθοῦνε αὐτὸ φτάνει— φαίνεται νὰ σκεπτόσαστε. Μὰ δὲ φτάνει. Τὸ φτιάξιμο μιᾶς γλώσσας εἶναι δουλειὰ ὁμαδική. Καὶ τὸ παραξαίρετε. Μὰ φοβᾶμαι πὺν παίρνετε γιὰ ὁμάδα τὴν ἔξωτερικὴ ἐμφάνισή της: Τὸν ἀριθμὸ! Κάματε κόμμα. Τί σᾶς ὠφέλησε; Καὶ τί ὠφέλησε τὸ ζήτημα; Τί θὰ μπορούσαν νὰ ὠφελήσουν ἑκατὸ χιλιάδες ὑποψυχάρηδες! Εἶναι τὸ ζήτημά μας ἀπὸ κείνα πὺν κερδίζονται μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ πειθῶ, γιὰ νὰ μετρώω τὴν ἔχταση τῆς νίκης μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν προσυλητισμένων; Χωρατεύετε; Ὅλο τὸ ζήτημα δὲν ἦτανε νὰ Σᾶς ἀκολουθήσουνε μὰ νὰ πάρουνε τὴ βάση σας γι' ἀφειτηρία, νὰ Σᾶς πλουτίσουν, νὰ Σᾶς διορθώσουν, νὰ Σᾶς προχωρήσουν. Δὲν χρειάζωντανε δῶ πέρα ὀπαδοί, μὰ τεχνίτες τοῦ λόγου. Καὶ τεχνίτες πὺν δὲ θὰ περίμεναν νὰ δικαιώσετε τὴν τέχνη τους μὲ τὴν ἐπιστήμη σας, μὰ ὀλωσδιόλου τὸ ἀντίθετο, θάδιναν μὲ τὴν τέχνη τους, αὐτοί, δικαίωση στὴν ἐπι-

στήμη σας, ὅσο καὶ ὅπου μπορούσε νὰ δικαιωθῆ. Τέτοιοι ζωντανὸι τεχνίτες μόνο μπορούνε νὰ κάμουν ὅ,τι λέω, στὸ ἄρθρο μου, πὺς ἀπομένει νὰ κατορθωθῆ: Νὰ κάμουν τὴ δυνατότητα γιὰ τὴ λύση, ὅπως φωτεινὰ καὶ ζωντανὰ μᾶς τὴ δείχνει τὸ ἔργο σας, πραγματικότητα στὴ συνείδηση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αὐτὸ εἶπα. Καὶ ὄχι «νὰ μαζωχτοῦνε στὸ θέατρο ἐπαρχιακοὶ ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ὅλη τὴ ρωμοσύνη»— ὅπως γράφετε— καὶ τότες πιά νὰ ξεστηθίσετε Σεῖς κανένα κομματάκι σας κι' ἐγὼ καμμιά σκηνοῦλα μου ἀπὸ τὸ «Γιὸ τοῦ Ἰσκιου!..» Δὲν εἶμαι οὔτε τόσο ἀπλοϊκός, δάσκαλε, οὔτε τόσο φίλος μὲ τὴν κοινοβουλευτικὴ μέθοδο. Ὅσο γιὰ τὸ Νόμπελ σίγουρο πὺς εἶναι γιὰ φᾶρα πὺν δὲ σᾶς πρότειναν. Μὰ καὶ δική σας νὰ φαντάζεστε πὺς τὸ βραβεῖο θὰ τῶπαιρονε ἢ. Ἰδέα! Μιὰ ξένη ἐπιτροπὴ μπορεῖ νὰ στεφανώση ἕναν καλλιτέχνη μὲ διεθνή ἀπήχηση. Μὰ δὲ μπορεῖ ξένο βραβεῖον ἀναπληρώση ποτὲ τὴ ζωντανὴ δουλειὰ πὺν μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ ξαστερωθῆ ὀθρίαμβος τοῦ μεγάλου ἀγῶνα πὺνχετε ἀναλάβη. Αὐτὸ τὸ ἔργο ἀνήκει στοὺς ρωμοὺς καὶ μοναχὰ σ' αὐτούς.

Μὲ ὅλη μου τὴν ἀγάπη
καὶ τὸ σέβας
ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΗΣ

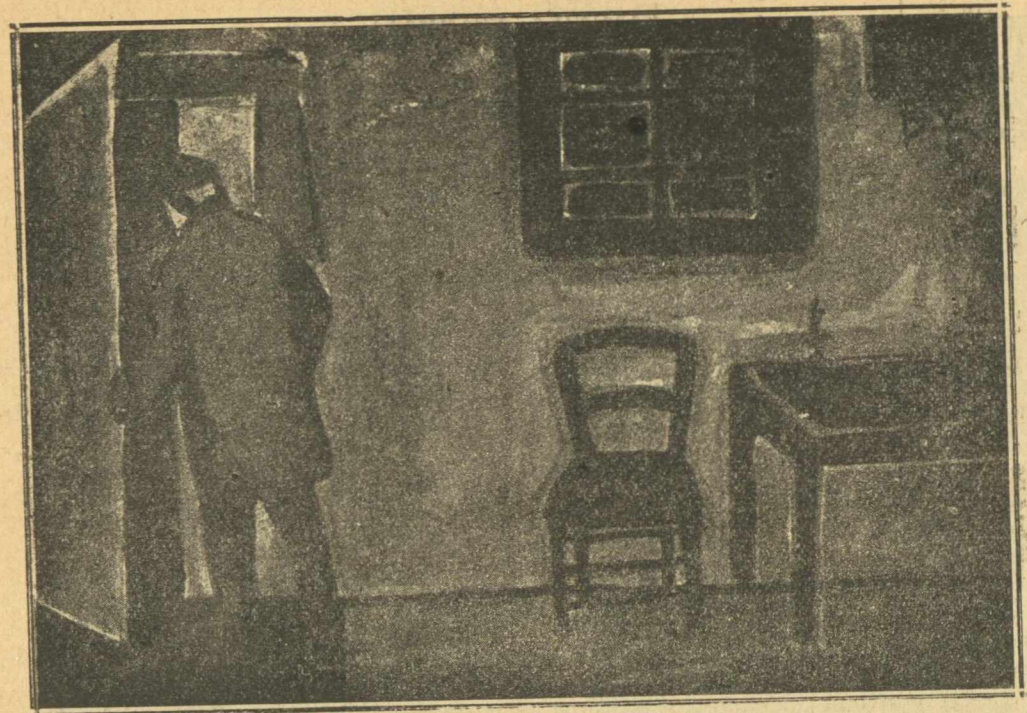
ΠΡΩΤΗ ΑΓΑΠΗ

Μαζύ μου ὄνειρενόσουνα τὸ κίτρινο φεγγάρι
Πὺν ὡς ἕνας θρίαμβος φωτεινὸς ἀνέβαινε ψηλά,
Μιὰν ἀργυρὴν ἀνταύγεια τὸ πέλαγο εἶχε πάρει,
πὺν στὰ μεγάλα μάτια σου καθρέφτιζε δειλά.—

Ἐὸν ἀφινόσουν στὴ γλυκεῖα καὶ θεϊκὴ ἀρμονία
Ὅταν ἡ νύχτα ἢ μυστικὴ σ' ἐτύλιγεν ἀχνά.
Ἡ πρώτη ἀγάπη σοῦ ἄνοιγε πρόσκαιρη εὐτυχία
Σὲ μυστικὸ ἀνατρίχιασμα τὴν παιδικὴ καρδιά.

Μὰ γὼ σκεπτόμουν πὺς κοντὰ ἢ τρικυμιὰ θ' ἀρχίση
Κ' ἢ θύελλα ἢ χειμωνικὴ θὰ ἔρχότανε γοργά.
Κί αὐτὴ τὴν πρώτη ἀγάπη μας ὁ χωρισμὸς θ' ἀφίση
Σάν ἕνα ῥόδο ὠχρότατο στὸ χιόνι νὰ μαδᾷ.

ΒΑΣΙΟΣ ΧΑΝΙΟΤΗΣ

Ἄνοιξε τὴν πόρτα

ΠΕΤΡΟΥ ΖΑΡΗ

Πὺς Ἐκδικήθηκε Ἡ Ἀγάπη

Στὴ μικρὴ ἐκείνη συνοικιακὴ πόρδο τὸ παλαιότερο σπίτι ἦταν ἕνα ἰσόγειο μὲ στενὴ πρόσοψη καὶ δυὸ μόνο παράθυρα. Ἀπόξω τὸ ἔπαιρνε γιὰ μονοκατοικία κ' ἦταν ἦσοχο σάν ἀκατοίκητο. Ἄν ῥώταγες ὅμως ποὺς κάθεται σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, θὰ σοῦ ἔλεγαν:

— Στὸ μέσα ἢ στὸ ἔξω;

Τότε θὰ ἔβλεπες ὅτι ἀπάνω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ ἰσογείου καμάρωνε ἕνας πανύψηλος πλάτανος, πὺν λὲς καὶ τὸν εἶχαν ὑψώσει ὅσοι κατοικοῦσαν στὸ «μέσα» σπίτι γιὰ νὰ θυμίζον ὅτι μέσα ἀπὸ τὴ στενὴ πρόσοψη ζοῦσαν κι' ἄλλοι ἄνθρωποι.

Καὶ τὸ «μέσα» σπίτι ἦταν μιὰ ὀλόκληρη λαϊκὴ συνοικία, πὺν ζοῦσε σὲ δυὸ μακρυνὲς σειρὲς ἀπὸ μικρὰ καὶ ὀμοίμορφα δωμάτια μὲ μιὰ μεγάλη αὐλὴ στὴ μέση.

Στὸ βάθος ἦταν ἕνα κοινὸ ἀποχωρη-

τήριο καὶ πλάι του μιὰ σκοτεινὴ πλακοστρωμένη κάμαρα σάν πλυσταριό, πὺν τὸ νοίκιαζαν γιὰ ἀποθήκη.

Ἀπὸ τὴν αὐλὴ αὐτὴ εἶχαν περάσει λογιῆς-λογιῆς ἄνθρωποι. Καλοὶ νοικοκυραῖοι πὺν ἀπὸ τὴ δουλειὰ γύριζαν στὸ σπίτι τους κι' ἀπὸ τὸ τραπέζι πήγαιναν ἀμέσως στὸ κρεββάτι τους. Ἐργατικοὶ πὺν κοίταζαν τὴν φιλία τους, ἀλλὰ δὲν ξεχνούσαν καὶ τοὺς φίλους. Φτωχοὶ πὺν κατάφεραν νὰ βγάξουν τὸ καθημερινὸ τους κι' ἄλλοι πὺν συχνὰ πλάγιαζαν νησιτικοὶ ἢ μισοχορτασμένοι.

Κ' ἡ αὐλὴ εἶχε μιὰ μεγάλη ἱστορία πὺν τὴν ἤξερε ὀλόκληρη ἢ γριὰ-Μαριγῶ. Ἦταν ἡ πιὸ παλιὰ ἔνοικος τοῦ σπιτιοῦ, μιὰ γριὰ, ὡς ἑβδομηταπέντε χρονῶν, μοναχὴ στὸν κόσμον κι' ἀβοήθητη, πὺν τὴν ἀφινε ὁ νοικοκύρης νὰ κάθεται σ' ἕνα καμαράκι χωρὶς νὰ πληρώνη νοῖκι. Εἶχε περάσει στὸ καμαράκι ἐκεῖνο περισσότερα

από τριάντα χρόνια και θυμόταν με τὰ ὀνόματά τους ὅσους ἔμειναν, καὶ λίγες μόνον ἡμέρες στὴν αὐλή. Καὶ πρὸ πάντων θυμόταν τοὺς μεγάλους καυγάδες, ποὺ εἶχαν γίνει ἀπὸ ἐρωτοδουλειές. Δυὸ εἶχαν μαχαιρώσει τὶς γυναῖκες τους, ποὺ τὶς εἶχαν ξελογιάσει οἱ ὁμορφονιοὶ τῆς αὐλῆς κ' ἦταν ἀκόμα στὴ φυλακὴ. Πεντέτῃ εἶχαν χωρίσει. Κι' ἄλλοι περιορίστηκαν σ' ἕνα μεγάλο κανγαῖ καὶ σ' ἕνα γερὸ ξύλο.

Ἡ γριά-Μαριγῶ τὰ θυμόταν ὅλα μὲ λεπτομέρειες. Καὶ τὶς καλοκαιρινὲς νύχτες, ὅταν μαζεύονταν οἱ γυναῖκες μπροστὰ σὲ καμμιὰ πόρτα ἢ κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο, ἄρχιζε τὶς ἱστορίες της καὶ δὲν τελείωνε προτοῦ περάσουν τὰ μεσάνυχτα.

Ἐνα βράδυ, μιὰ ἀπὸ τὶς γυναῖκες ποὺ ἦταν καινούρια στὴν αὐλὴ κι' ἄκουγε πρῶτῃ φορὰ τὶς ἱστορίες ἐκεῖνες, θέλησε νὰ βρῆ δικαιολογίες γιὰ ὅσες εἶχαν παραστρατήσει.

— Τί φταῖνε οἱ κακομοῖρες, εἶπε. Τῶχει τὸ σπίτι φαίνεται.

Τότε ἡ γριά-Μαριγῶ θυμόσε. Τῆς εἶχαν κατηγορήσει τὸ σπίτι, ποὺ τὸ κατοικοῦσε μιὰ ὀλόκληρη ζωὴ. Καὶ ἄνοιξε τὸ στόμα της καὶ εἶπε πράματα ποὺ ἔκαμαν τὶς γυναῖκες νὰ ντραποῦν.

— Δὲ σοῦ λέω, ἀναγκάστηκε στὸ τέλος νὰ παραδεχῆ ἐκεῖνη ποὺ θέλησε νὰ κατηγορήσει τὸ σπίτι. Ἄμα θέλει ἡ γυναῖκα, τὸ κακὸ δὲν ἄρχει νὰ γίνῃ.

Κ' οἱ γυναῖκες δὲν εἶπαν λέξη. Δέχτηκαν τὴν κατηγορίαν κι' ἄφησαν τὴ γριά-Μαριγῶ νὰ τοὺς διηγηθῆ ἕνα πλῆθος ἐρωτικῆς ἱστορίας ποὺ εἶχαν ἀναστατώσει τὴν αὐλὴ ἀπὸ τότε ποὺ χρίστηκε τὸ σπίτι.

**

Τὴ βραδιά ἐκεῖνη ἡ αὐλὴ εἶχε ἡσυχάσει ἀπὸ νωρὸς. Ἦταν οἱ πρῶτες χειμωνιάτικες νύχτες κ' ἔπειτ' ἀπὸ τὶς δέκα δὲν ἔβλεπες σὲ καμμιὰ σχεδὸν κάμαρα φῶς. Μόλις δειπνοῦσαν, πλάγιαζαν ὅλοι κ' ἔχαιρονταν τὴ ζεστασιά τοῦ κορββατιοῦ.

Στὶς δέκα ἡ αὐλὴ ἦταν βυθισμένη στὸ σκοτάδι καὶ στὴ σιωπῇ. Μόνο ἕνα ἐλαφρὸ ἀεράκι ἄρχισε νὰ παιχιδίξῃ μὲ τὰ φύλλα τοῦ πλατάνου καὶ νὰ γεμίξῃ τὴν αὐλὴ μὲ μιὰ βουή, ποὺ ἔμοιαζε μὲ νανοῦρισμα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πουλιῶν ποὺ κοιμόνταν στὶς σκοτεινὲς κάμαρες καὶ στὰ κλαδιὰ τοῦ δέντρου.

Στὶς ἔντεκα καὶ μισὴ ἦρθε κι' ὁ τελευταῖος ἐνοικὸς κ' ἡ δεξώπορτα ἐκλείσε. Κ' ἦταν τόση ἡ ἡσυχία, ὥστε ὁ ἀργοπορημένος, — ἕνας ἐργατικὸς μὲ βαρειά παπούτσια, — ἔπέρασε τὴν αὐλὴ πατώντας στὶς μῦτες γιὰ νὰ μὴν ξυπνήσῃ κανένα.

Ὅταν ἄνοιξε τὴν πόρτα του, ἀκούστηκε ἕνα τριξίμο. Καὶ σὲ λίγο φάνηκε στὶς γρίλιες τοῦ παραθύρου του ἕνα ἀδύνατο φῶς, τὸ φῶς ἐνὸς κεριοῦ ποὺ ἔμεινε ἀναμένο ὅσην ὥρα χρειάζεται γιὰ νὰ γδυθῆ ἕνας ἄνθρωπος.

Κ' ἡ αὐλὴ βυθίστηκε πάλι στὸ σκοτάδι. Ἄλλὰ μόλις ἔσβυσε τὸ φῶς, ἀκούστηκαν δυὸ κρότοι ἀπὸ δυὸ διαφορετικὰ σημεῖα τῆς αὐλῆς. Μιὰ γρίλια παραθύρου εἶχε τριξίσει καὶ μιὰ πόρτα ἄνοιγε σιγὰ καὶ δειλὰ. Τὸ φῶς ἐκεῖνο ἦταν κάποιον σύνθημα, ποὺ τὸ ἔδωκεν ὁ ἀργοπορημένος ἐργατικὸς χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ.

Ἡ νύχτα ὅμως εἶχε ἀκόμα πολλὲς ὥρες κ' ἐκεῖνοι ποὺ περιμέναν τὸ σύνθημα δὲν βιάστηκαν. Πέρασε ἕνα τέταρτο καὶ στὴν αὐλὴ δὲν ἀκούστηκε οὔτε βήξιμο. Μόνο κάποιοι κρότοι ἔφτασαν ἀπὸ τὸ μεγάλο καὶ πολυθόρυβο δρόμο ποὺ διασταυρώνονταν μὲ τέλος τῆς παρόδου. Ἄλλὰ κι' αὐτοὶ ἔφτασαν σβυσμένοι, σὰν ἀντίλαλος. Ἡ αὐλὴ ἦταν κυκλωμένη ἀπὸ τὴ χειμωνιάτικη ἡσυχία ποὺ βασιλεύει σὲ ὅλη τὴ συνοικία. Κ' ἡ ἡσυχία αὐτὴ ἔδινε θάρρος, ἀλλὰ καὶ τρόμαζε κάποιους ποὺ περιμέναν πίσω ἀπὸ μιὰ γρίλια κι' ἀπὸ μιὰ πόρτα τῆς αὐλῆς.

Ἐπιτέλους ὁ ἕνας ἐτόλμησε. Ἄνοιξε τὴν πόρτα του, ἔριξε μιὰ γρήγορη ματιὰ γύρω - γύρω καὶ βγῆκε στὸ πλακόστρωτο. Μέσ' στὸ σκοτάδι δὲν εἶδε παρὰ πῶς ἦταν ἄντρας καὶ πῶς δὲν εἶχε σηκωθεῖ ἀπὸ ὕπνο. Ἦταν ντυμένος σὰ νὰ εἶχε σκοπὸ νὰ βγῆ ἔξω. Μόνο ποὺ δὲν φοροῦσε καπέλο. Στάθηκε μιὰ στιγμή, στήλωσε τ' αὐτὶ του κι' ἄκουσε. Ἐπειτα ἔγνε τὴν πόρτα του καὶ προχώρησε στὸ βάθος τῆς αὐλῆς.

Φαινόταν πῶς ἤξερε ποὺ πήγαινε. Πέρασε κοντὰ ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν δωματίων ποὺ βουθὰ καὶ σκοτεινὰ προστάτευαν τὴν ἀπόλαυση τοῦ χειμωνιάτικου ὕπνου καὶ σὲ καθένα κοντοστεκόταν γιὰ ν' ἀκούσῃ. Πανταχοῦ ἡσυχία. Σ' ἕνα μόνο τοῦ φάνηκε πῶς ἄκουσε κουβέντες. Ἄλλὰ στὸ δωμάτιο ἐκεῖνο ἔμεινε κάποιος ποὺ ὅλοι

Ἡ αὐλὴ ἦταν ἀνάστατη

ἤξεραν πῶς παραμίλαγε στὸν ὕπνο του.

Καὶ προχώρησε. Τελευταῖο στὴ σειρά ἦταν τὸ δωμάτιο τῆς γριάς-Μαριγῶς. Κ' ἔπειτα ἡ ἀποθήκη. Ἐκεῖ στάθηκε. Ἐβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα μικρὸ κλειδί, ἔψαξε στὴν πόρτα τῆς ἀποθήκης καὶ στὴ θέση τῆς κλειδαριῆς βρῆκε ἕνα λουκέτο. Ἄνοιξε καὶ πέρασε μέσα σὰ νοικοκύρης. Ὅπως καὶ ἦταν.

Πουλοῦσε σανό, κριθάρι, καλαμπόκι, τροφὲς γιὰ ζῶα καὶ γιὰ πουλιά. Καὶ τὸ μαγαζί του τὸ εἶχε δυὸ σοκάκια πῶς κάτω, κοντὰ σ' ἕνα σταθμὸ κάρρων. Ἄλλὰ τὸ μαγαζί ἦταν μικρὸ κ' εἶχε νοικιάσει τὴν ἀποθήκη ἐκεῖνη, ποὺ πάντα ἦταν γεμάτη σανό.

Ἄφησε μισανοιχτὴ τὴν πόρτα καὶ περίμενε καθισμένος ἀπάνω σ' ἕνα δεμάτι σανό. Περίμενε κ' εἶχε καρφωμένα τὰ μάτια του σὲ μιὰ πόρτα, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς. Κι' ὅπως δὲν ἔπρεπε ν' ἀνάψῃ τσιγάρο ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνα τὰ χόρτα, ποὺ ἔπαιρναν φωτιὰ πῶς εὐκόλα κι' ἀπὸ τὸ

μαροῦτι, κάθε λεπτό ποὺ πέραγε τοῦ φαινόταν ὥρα ὀλόκληρη.

Σὲ λίγο ἔτριξε μιὰ γρίλια, ἡ γρίλια ποὺ εἶχε τριξίσει ὅταν ἔσβυσε τὸ φῶς τοῦ ἀργοπορημένου ἐργατικοῦ. Τὸ τριξίμο αὐτὸ τοῦ ἔδωσε θάρρος. Ἦταν καλὸ σημάδι. Ὅταν ὅμως πέρασε κάμποση ὥρα κι' ἡ πόρτα ἔμεινε κατάκλειστη, ἔδωσε ἄλλη σημασία στὸ τριξίμο. Μήπως ἤθελε νὰ πῆ πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ κι' ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀγρυπνοῦσε πίσω ἀπὸ τὴ γρίλια τὴν ἐκλείσει γιὰ νὰ πῆ νὰ κοιμηθῆ; Ἡ σκέψη αὐτὴ τὸν ἀναστάτωσε. Ἄρχισε νὰ πηγαινόρχεται στὴν ἀποθήκη ἀνήσυχος. Καὶ τὰ βήματά του ἦταν τόσο βαρεῖα καὶ θυμωμένα, ὥστε ἂν δὲν πάταγαν στὸ σκορπισμένο σανὸ θ' ἀκούγονταν μακρὰ κ' ἴσως νὰ ξύπνιαγαν κανένα ἀπὸ τὶς πλαϊνὲς κάμαρες. Τότε, στὴ στενοχώρια του ἀπάνω, ἀναψε τσιγάρο. Πρόσεξε μόνο καὶ πέταξε τὸ σιγάρο ἀπὸ τὸ παραθυράκι τῆς ἀποθήκης ἔξω, στὴν αὐλὴ.

Και περίμενε με μιὰ σκέψη στο μναλό, πού είχε γίνει αίνιγμα και τὸν βασάνιζε. Τὸ τρίξιμο τῆς γρίλιας τί ἤθελε νὰ πῆ; Νὰ φύγη ἢ νὰ περιμένῃ; Προσπάθησε ν' ἀποκλείσει ὅτι δὲν ἦταν δυνατό νὰ σημαίνει τὸ σύνθημα καὶ νὰ περιορίσει τὴν ἐξήγησή του σὲ ὅσο μπορούσε λιγότερες σημασίες. Κι' ἐνῶ οἱ σκέψεις πού κανε ἦταν τόσο πολλές ὥστε θ' ἀκούσαν σ' ἓνα σαφὸ νὰ κάμῃ μιὰ σπουδαία ἐφεύρεση, δὲν κατάφεραν νὰ δώσουν μιὰ θετική ἀπάντηση στο ἀπλὸ αίνιμά του. Ἦξερε πολὺ καλὰ τὸν ἄνθρωπο πού περίμενε πίσω ἀπὸ τὴ γρίλια καὶ προσπαθοῦσε, κρίνοντας ἀπὸ τὸ χαρακτήρα καὶ τὶς συνήθειές του, νὰ ἐξηγήσῃ γιατί εἶχε ἀφήσει τὴν γρίλια νὰ τρίξῃ. Κ' ἔφτανε σὲ μερικές ἐξηγήσεις, πού ἦταν πιθανές. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν τοῦ ἦταν ἀρκετό, δὲν ἦταν τίποτα. Γιατί δὲν τοῦ χροιάζονταν πολλές ἐξηγήσεις, ἀλλὰ μία, ἐκείνη πού θὰ τοῦ ἔλεγε ἂν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἢ νὰ φύγῃ.

Κ' ἐνῶ κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἀναμονὴ ἐκάπνιζε με μισόκλειστα μάτια τὸ τρίτο τσιγάρο, ἄκουσε πατήματα νὰ πλησιάζουν στὴν ἀποθήκη. Πετάχτηκε ἀπάνω κ' ἐκοίταξε ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἦταν ἐκείνη. Ἐπέταξε τὸ τσιγάρο κ' ἔτρεξε στὴν πόρτα. Καὶ μαζί μ' αὐτὴν ἀνοίξε καὶ τὴν ἀγκαλιά του.

Δυὸ-τρία λόγια ἀγάπης ἀκούστηκαν μέσ' στὴ σιωπὴ κ' ἓνα φιλή. Ἐπειτα, τίποτ' ἄλλο. Κάπου-κάπου μόνο τὸ ἔλαφρὸ τρίξιμο τοῦ σανοῦ, πού εἶχε γίνει στρῶμα μαλακὸ στοὺς δύο ἐρωτευμένους.

**

Ὅταν κατάλαβαν τὸν κίνδυνο πού τοὺς ἀπειλοῦσε, ἡ αὐλὴ ὅλη ἦταν ἀνάστατη. Ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά, ἄλλοι ξυπόλυτοι κ' ἄλλοι παποντωμένοι, ἦταν μαζεμένοι κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο κ' ἔκαναν τόση φασαρία σὰ νὰ γινόταν συλλαλητήριο. Κάποιος σκέφτηκε νὰ ρωτήσῃ:

— Πῶς διάβολο ἄναψε αὐτὴ ἡ φωτιά; Ἄλλὰ κανεὶς δὲν τὸν ἄκουσε καὶ δὲν πῆρε ἀπάντηση. Τὸν ἄκουσε ὅμως ἐκεῖνος μέσ' ἀπὸ τὴν ἀποθήκη, θυμήθηκε τὸ ἀναμένο τσιγάρο πού πέταξε καὶ μουρμούρησε μιὰ φοβερὴ βλαστήμια.

Στὴν αὐλὴ φώναζαν πάντα, χειρονομοῦσαν κ' ὄλο ἔβγαζαν ἀπὸ τὶς κάμαρες ντενεκέδες, στάμνες καὶ κανάτια καὶ τὰδι-

ζαν χέρι με χέρι σὲ ὅσους εἶχαν τολμήσει νὰ πλησιάσουν στὴν ἀποθήκη πού καιγόταν.

Κάποιος εἶχε τρέξει νὰ τηλεφωνήσῃ στὸν πυροσβεστικὸ λόχο. Ἄλλὰ ἡ ἀποθήκη ἤξεραν πὼς ἦταν γεμάτη σανὸ καὶ ἔκαναν ὅτι μπορούσαν γιὰ νὰ περιορίσουν τὴ φωτιά, πού εἶχε ἀρχίσει νὰ γλύφῃ τὶς πλαϊνὲς κάμαρες. Κι' ὅπως τὸ παραθυράκι τῆς ἀποθήκης ἦταν μικρὸ κ' ἡ πόρτα τῆς κλειστή, ἰδέα δὲν εἶχαν πὼς δυὸ ἄνθρωποι πάλευαν μέσα με τὸ Χάρο καὶ με τὴ ντροπή.

Ἐκεῖνος, μόλις κατάλαβε τὴ φωτιά, σηκώθηκε ἀπὸ τὸ σανό, σήκωσε κ' ἐκείνην καὶ τὴν τράβηξε πρὸς τὴν πόρτα. Ἄλλὰ στο κατώφλι ἐκείνη στάθηκε. Μέσα ἀπὸ μιὰ χαραμάδα εἶδε ὅλη τὴν αὐλὴν στὸ πόδι καὶ δειλίασε. Τότε ἐκεῖνος, πού ἔβλεπε νὰ τοὺς κυκλώνῃ ὀλοένα ἡ φωτιά, ἔκαμε νὰ τὴν τραβήξῃ ἔξω με τὴ βία. Αὐτὴ ὅμως ἀντιστάθηκε με τόση δύναμη, ὥστε ξέφυγε ἀπὸ τὰ χέρια του κ' ἔπεσε ἀπάνω στὰ δεμάτια πού εἶχαν πάρει φωτιά.

— Φύγε, φύγε μόνος σου! τοῦ φώναξε. Ἐγὼ δὲν ἔρχομαι. Φύγε. Προτιμῶ νὰ καὼ ζωντανὴ παρὰ νὰ βγῶ μαζί σου ἀπὸ δῶ μέσα μπροστὰ σὲ ὄλους αὐτούς.

Κ' ἔδειξε πρὸς τὴν αὐλὴν, ὅπου βασιλευε ὁ πανικὸς πού προκαλεῖ ἡ πυρκαϊά.

Ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ τὴν ἀκούσῃ, ρίχτηκε ἀπάνω τῆς γιὰ νὰ τὴν πάρῃ ἔξω κρατώντας τὴν στὰ χέρια. Τότε ὅμως ἔγινε μιὰ φοβερὴ πάλη, γιατί ἡ ἀντίσταση τῆς γυναίκας πού προτιμοῦσε τὸ θάνατο ἀπὸ τὸ ρεζίλημα ἦταν μεγάλη. Τῆς ἔδινε τὸν τρόπο νὰ γλιστράῃ καὶ νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια του, πού μέσ' στὴ φωτιά καὶ στὴ στενὴ ἀποθήκη δὲν μπορούσαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴ δύναμή τους. Ἡ φωτιά ὅμως στὸ μεταξὺ βοήκε καιρὸ, τοὺς ἔξωσε πρὸς σφιχτὰ καὶ σὲ λίγο θὰ τοὺς εἶχε κλείσει κάθε ἔξοδο.

— Θὰ σ' ἀφήσω καὶ θὰ φύγω! τὴν ἀπειλήσε.

— Φεῦγα! ἐγὼ δὲν βγαίνω στὴν αὐλὴ!

Καὶ τὰ λόγια τῆς ἔδειχναν τόση ἀποφασιστικὴ ὥστε ἐκεῖνος τὴν ἄφησε, ἀνοίξε με δύναμη τὴν πόρτα καὶ πετάχτηκε ἔξω.

— Εἶναι κ' ἄλλος μέσα! φώναξε καὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν ἀποθήκη:

Περίμενε κάποιον τολμηρὸ νὰ τρέξῃ

καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Οἱ ἄντρες ὅμως τῆς αὐλῆς τὸν ἔβλεπαν σὰν χαζοὶ κ' ἔμεναν στὴ θέση τους. Δὲν φοβόνταν τὴ φωτιά. Δυὸ-τρεῖς μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς καὶ θαρραλέοι ἄντρες ἦταν καὶ δυνατοί. Ἄλλὰ δὲν πίστευαν στὰ μάτια τοὺς, δὲν μπορούσαν νὰ ἐξηγήσουν πὼς βγήκε μέσ' ἀπὸ τὶς φλόγες ἓνας συγκατοικὸς τους.

Ἐκεῖνος ὅμως ὅσο τοὺς ἔβλεπε νὰ μένουν ἀκίνητοι ἔπαιρνε τὴν κατάπληξή τους γιὰ δειλία καὶ τοὺς φώναξε με τρόπο πού ἔμοιαζε σὰ νὰ τοὺς ἔβριζε.

— Μωρέ, καιῖται ἄνθρωπος μέσα!

Σὲ λίγο, λὲς καὶ ξύπνησαν ἀπὸ τ' ὄνειρο πού νόμιζαν πὼς ἔβλεπαν, ἔτρεξαν δύο πρὸς τὴν ἀποθήκη καὶ μπήκαν μέσα, σὰν

τολμηροὶ πυροσβέστες συνηθισμένοι στὸν κίνδυνο.

Ἦταν ὥρα. Ἡ γυναῖκα, πού πάλευε με τὴ φωτιά, εἶχε ἀρχίσει νὰ φωνάζει ἀπὸ τὰ πρῶτα ἐγκαύματα.

**

Ἡ φωτιά ἔσβυσε ὕστερ' ἀπὸ μισὴ ὥρ' ἀφοῦ ξεσπίτωσε τὴ γριὰ - Μαριγώ. Ἡ κάμαρά τῆς κήκε μαζί με τὴν ἀποθήκη πρὶν φτάσουν οἱ πυροσβεστικὲς ἀντλίες. Ἐτοί ἡ ἀγάπη, πού ἔτρεμε τὴ φοβερὴ μνήμη τῆς γριὰς ἐκείνης, ἐδικιήθηκε κ' ἔμειν' ἐλεύθερη καὶ ἤσυχη στὴν αὐλὴ. Ἡ γριὰ - Μαριγώ τὴν ἄλλη μέρα ἔφυγε καὶ πῆγε σὲ κάποιον συγγενικὸ τῆς σπίτι.

OTTO ERICH HARTLEBEN

ΕΛΕΓΕΙΑ

Σὺ ἀναβρασμὲ τοῦ αἵματός μου, κρυφὴ μου ἀγάπη Σὺ,
Ποῦ τὶς ματιὰς τὶς σκοτεινὲς μόνο κλεφτὰ μοῦ ρίχνεις,
'Απ' τὶς μακρονὲς πλεξοῦδες σου ἄχ! ἄσε ἡ μαύρη νύχτα
'Ολόγυρά μου ν' ἀπλωθῇ—ἄχ ἄσε ἡ λησμονία
Νὰ δέσῃ τοὺς ἀσύχαστους τοὺς πόνοους καὶ τοὺς πόθους.
Μέσα σὲ χειμονόδαρτα δάση θωρῶ τοὺς δυὸ μας,
Κ' ἡ στράτα μᾶς ὠδήγαγε πρὸς κάποια χαρραγὴ.
Χεροπιαστοὶ πηγαίναμε καὶ δεύμαστε βουβὰ
Πιστεύοντας στὴν ἀνοιξη, ἐνῶ εἶπαν χιόνι ἀκόμα...
— Μὴν κλαῖς, δὲν πρέπει—δόσε μου τ' ἀγαπητὸ σου χέρι!—

Κ' ἔφτασε ἡ ἀνοιξη καὶ μεῖς ἀκόμα νὰ ἐνωθοῦμε
Τὶς νύχτες τοῦ καλοκαιριοῦ γλυκὰ οἱ ἐπιὲς μυρῶσαν—
'Ὅμως ἐμεῖς δὲν μπόρεσε νὰ σμίξουμε μ' ἀγάπη.
Τώρα ξανάρθε ἡ χειμωνιά, τὸ χιόνι κρουσταλλώνει.
'Ὡς τόσο ἀπὸ τοὺς πόνοους μας θαρρῶ φνιτρώνει ἀγάλη
Κι' ἀθόρουβα νὰ μᾶς δεχτῇ μὴ ἀργόπορη εὐτυχία.
'Ἄσε στὰ μαῦρα σου μαλλιά ν' ἄμαστε τυλιγμένοι,
Σὺ ἀναβρασμὲ τοῦ αἵματός μου, κρυφὴ μου ἀγάπη Σὺ.

Μεταφρ. ΑΛΕΚΟΣ ΜΟΥΤΖΟΥΡΙΑΗΣ

RAMON COLON

Ο ΡΩΜΑΝΤΙΣΜΟΣ ΞΑΝΘΗ...

Ἡ ἐπιτυχία της ἦταν ἀφθαστη. Ζητωκραυγές καὶ χειροκροτήματα ὑποδέχονταν τὴν ἐμφάνισή της στὴ σκηνὴ καὶ τὸ ἐνθουσιῶδες Βιενέζικο κοινὸ τὴ ζητοῦσε ἐπίμονα γιὰ δευτέρα καὶ τρίτη φορὰ. Ψηλὴ, λεπτὴ μὲ θαυμάσια ξανθὰ μαλλιά καὶ μάτια, ποὺ κανεὶς δὲ θυμόταν τὸ χρῶμα τους, γιατί ἦταν γεμάτα ἔκφραση καὶ περιπάθεια, εἶχε ἀσύγκριτη χάρη καὶ εὐλιγισία. Μιὰ ἀπὸ τὶς μοναδικές της ἐπιτυχίες ἦταν ἡ τελευταία ἐγγλέζικη κομεντί «Ἄν ἤθελες τὴν ἀγάπη μου». Στὴ σκηνὴ μάλιστα ποὺ ἔλεγε στὸν δεύτερον ἑραστή της:

— Ἀδύνατο ν' ἀνήκω σὲ σᾶς, φίλε μου — ὁ τόνος τῆς φωνῆς της ἔπαιρνε κἀτι ἀποχρώσεις, ποὺ προκαλοῦσε θύελλα χειροκροτημάτων.

Ἡ τέχνη της ἦταν θεοσκεία γι' αὐτήν. Ζοῦσε διαρκῶς στὸ ὄνειρο τῶν ρόλων της καὶ χαριτολογίες ἢ προτάσεις, ἀπ' ὅπου δῆποτε κ' ἂν προσεχόνταν ἦταν σὰ νὰ μὴ λέγονταν γι' αὐτήν. Πέντε εὐτυχισμένα χρόνια, πέντε χρόνια ποὺ πέρασαν σὰν ὄνειρο διήρκεσε αὐτὴ ἡ μέθη τοῦ θριάμβου καὶ ἔξαφνα τὴν χτύπησε βαρειά ἡ μοῖρα. Ἡ υγεία της κλονίσθηκε, δυνατοὶ παλμοὶ τὴν ἔπιαναν στὴν παραμικρὴ κόπωση, καὶ ἀναγκάσθηκε τέλος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴ σκηνή.

— Προσωρινῶς μόνο, τῆς εἶπαν οἱ γιατροί.

— Γιὰ πάντα! πρόσθεσαν στὴ μητέρα της, γιατί θὰ κινδυνεύσῃ ἡ ζωὴ της ἅμα ξαναγυρίσῃ στὸ θέατρο.

***

Ὅταν πῆγε στὸ Παρίσι μὲ περισσότερες ἐλπίδες θεραπείας ἄκουσε τὴν ἴδια καταδίκη: «Ἦουνχία, ἀποφυγὴ ἀπὸ κάθε συγκίνηση καὶ θὰ ξαναθρῶν πάλι οἱ θριαμβευτικὲς ἐπιτυχίες».

Βαρειά μελαγχολία σκέπαζε πιά τὴν ὠραία μορφή καὶ σ' ὅλα τὰ παρηγορητικὰ λόγια τῆς μητέρας της ἀπαντοῦσε στερεότυπα:

— Δὲ θὰ βαστήξω... δὲ θὰ μπορέσω... Θὰ πεθάνω ἀπὸ πλήξη πρὶν ἀκόμη γιαιτροεῦτῶ!

Ἐνα ἀπόγευμα ποὺ ἦταν καθισμένη στὸ παράθυρο κοντὰ καὶ κοιτάζε τὰ δέντρα, ποὺ ξεφυλλίζονταν μὲ τὸν φθινοπωρινὸν ἀέρα, ξαναθυμήθηκε τὰ περασμένα, τὶς ὁμορφες καὶ μαγικὲς ἡμέρες τὶς γεμάτες χαρὰ καὶ θρίαμβο. Κι' ἦταν τόσο ζωηρὴ ἢ ἀνάμνηση, ὥστε τῆς φάνηκε πὼς ἄκουσε ἀληθινὰ χειροκροτήματα κ' αἰσθάνθηκε τὸ πέσιμο τῶν λουλουδιῶν στὰ πόδια της. Ἄφησε ἕνα σπαρακτικὸ λιγμὸ.

— Μὰ γιατί νὰ ὑποφέρετε ἔτσι; ἄκουσε μιὰ ἀνδρική φωνὴ κοντὰ της, γεμάτη τρυφερότητα, γεμάτη χάρη.

Στράφηκε ἐκπληκτη.

— Σὺν Ράλφ! Σὺν στὸ Παρίσι! φώναξε.

— Ἡ Βιέννη ἦταν ἔρημη πιά γιὰ μένα.

— Ἄχ πόσο καλὸ μοῦ κάνει ἡ παρουσία σου... Νομίζω ὅτι σὲ ξαναβλέπω στὸ θεατρεῖο σου νὰ μὲ χειροκροτῆς... νὰ μοῦ δίνῃς ζωὴ.

— Καὶ νὰ σᾶς ἀγαπῶ, νὰ σᾶς ἀγαπῶ, πάντα.

— Ἄ, ὄχι, ξέρεις πὼς δὲ θέλω νὰ μοῦ λὲς αὐτὰ τὰ λόγια.

— Ἄλλὰ οἱ περιστάσεις ἄλλαξαν. Χρειαζεσθε ἕνα φίλο, ἕνα προστάτη. Ρεγγίνα, ἀκούστε με καὶ γίνετε γυναίκα μου...

Τὸν διέκοψε μ' ἐπιτακτικὴ χειρονομία:

— Εἶναι ὠραία ἡ προσφορά σου, μὰ μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ δεχθῶ. Φάνηκες τόσο καλὸς πάντα γιὰ μένα, ὥστε πρέπει νὰ σοῦ μιλήσω ἐλεύθερα. Μόνο μιὰ ἀτέ-

λειωτῆ, μιὰ ἀποκλειστικὴ ἀγάπη θὰ μ' ἔκανε νὰ παντρευθῶ. Καὶ τέτοια δὲν ἔχω παρὰ γιὰ τὴν τέχνη μου. Γιατὶ νὰ σὲ γελάσω, Ράλφ; Ἐξω ἀπὸ τὴν τέχνη μου τίποτε δὲν μὲ συγκινεῖ... Χωρὶς αὐτὴ θὰ πέθαινα...

Καὶ βλέποντας πόσο λυπημένος ἦταν: — Σ' ἐπύκωνα, πρόσθεσε. Σ' ἀγαπῶ,

Ράλφ καὶ σ' ἀγαπῶ πολὺ, μὰ ὄχι, ὅπως σὺ θέλεις.

Ἐχω ὅμως νὰ σοῦ ζητήσω μιὰ χάρη. Πείσε τὴ μητέρα νὰ γυρίσωμε στὴ Βιέννη. Εἶναι τὸ πρῶτο πρᾶγμα, ποὺ μοῦ ἀρνεῖται... Κι' ἐπιθυμῶ τόσο νὰ ξαναβρῶ τὴν ἀγαπημένη μου πόλη, τοὺς φίλους μου, τὸ θέατρο...

— Δὲ θὰ σκέπτεσθε βέβαια νὰ παίξετε φώναξε ὁ νέος ταραγμένος.

— Ὅχι, εἶπε αὐτὴ διστακτικὰ, γυρίζοντας ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος. Πάρεμε ὅμως πίσω, πάρεμε κοντὰ σου, σὲ θερμοπαρακαλῶ.

— Ὅπως θέλετε εἶπε ὁ νέος, φιλώνοντας τ' ἀδυνατισμένα δάκτυλα. Αὔριο φεύγομε.

Ἡ Ρεγγίνα δὲν ἄφησε παράσταση ποὺ νὰ μὴν παρακολουθήσῃ. Ἄλλὰ μόνο σὰ θεατῆς, τώρα πιά... Καὶ σιγὰ σιγὰ μιὰ βαρειά λύπη ἀπλωνόταν στὴν ψυχὴ της, γιατί δὲν ἔβλεπε καμιὰ βελτίωση τῆς υγείας της. Ὁ μαῦρος κύκλος γύρω στὰ μάτια της γινόταν ὀλοένα καὶ πιὸ βαθὺς καὶ τὸ πρόσωπό της κάθε μέρα πιὸ χλωμὸ.

Ἐν ἀπόγευμα, καθισμένη στὸ δωμάτιό της, ἄκουσε σιγανὴ συνομιλία στὸ πλαγινὸ σαλονάκι ἦταν ἡ φωνὴ τῆς μητέρας της καὶ τοῦ Ράλφ. Νομίζοντας κ' οἱ δυὸ

πὼς δὲν ἦταν ἐκεῖ ἡ Ρεγγίνα, κουβέντιαζαν ἐλεύθερα. Ἐτσι ἔμαθε τὴ φοβερὴ ἀλήθεια, τὴν ἀλήθεια ποὺ τῆς σκότωσε κάθε ἐλπίδα!

Ὅταν ἀνάλαβε τὶς αἰσθήσεις της ἦταν ἀκόμη μόνη, στὸ μισοσκότεινο δωμάτιο. Ἄ, ὄχι, δὲ θὰ ὑπέφερε τέτοια ζωὴ! Αὐτὴ ἡ ἀδράνεια ἦταν γι' αὐτὴν χειρότερη κ' ἀπὸ τὸ θάνατο! Ἄφου ἦταν χαμένη, γιὰ τὴν τέχνη της καλύτερα νὰ τελείωνε μιὰ γιὰ πάντα.....

Ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη πῆρε τὴν ἀπόφασή της καὶ κατέστρωσε τὸ σχέδιό της. Θὰ τελείωνε μέσα στὴ δόξα καὶ τὴ μέθη τῆς ἐπιτυχίας. Κι' ὁ μόνος, ποὺ μποροῦσε νὰ τὴν βοηθήσῃ ἦταν ὁ Ράλφ.

Ὅταν ὁ νέος τὴν εἶδε μὲ μάτια λαμπερὰ καὶ ῥόδινα μάγουλα, νὰ τὸν ρωτᾷ, ἂν τὴν ἤθελε ἀκόμη γιὰ γυναίκα του, γέμισε ἀπὸ ἀπὸ χαρὰ.

— Ἄλλὰ μ' ἕναν ὄρο, ἐξηκολούθησε αὐτὴ, ἀποφεύγοντας τὸ ἀγκάλιασμά του. Θὰ παίξω γιὰ τελευταία φορὰ τὸν πιὸ ἀγαπημένον μου ρόλο. Ἐπειτα θ' ἀφήσω τὴ σκηνὴ καὶ θὰ γίνω δική σου. Μὴ μοῦ ἀρνηθῆς. Μόνο σὺ μπορεῖς νὰ μοῦ ἐτοιμάσῃς αὐτὴν τὴν ἐπιτυχία.

***

Μίση ἐβδομάδα ἀργότερα ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὸ μεγάλον θεατρικὸ γεγονός. Ἡ Ρεγγίνα θάπαιξε γιὰ τελευταία φορὰ κ' ἔπειτα θὰ παντρευόταν. Τὸ θέατρο δὲν εἶταν δυνατό νὰ περιλάβῃ οὔτε τοὺς μισοὺς, ἀπ' ὅσους ζήτησαν εἰσιτήρια ἐκείνη τὴ βραδιά. Οἱ ἐπιθυμίες καὶ τ' ἄνθη, ἄνθη ἄπειρα, σὲ στεφάνια, σὲ μπουκέτα, σὲ κα-

— Ἀδύνατο ν' ἀνήκω σὲ Σᾶς

λάδια, πλημμύρισαν τή σκηνή. Κι' αὐτὴ ἦταν τόσο εὐτυχισμένη, ὅσο ποτὲ ὡς τώρα στὴ ζωὴ της.

— Ἐφθασε στὸ ζενιθ τῆς τέχνης της, ἔλεγαν οἱ κριτικοί, ἔκκληκτοι γιὰ τὴ νέα αὐτὴ δύναμη, ποὺ ἄγγιζε τὶς βαθύτερες χορδὲς τῆς ψυχῆς.

Ἄλλ' ἔφθασε καὶ τὸ τέλος, τὸ μοιραῖο τέλος, κι' ἡ Ἰουλιέττα κοιμόταν τώρα, κάτω ἀπὸ τὴν πέτρα τοῦ τάφου. Πόσο ἀληθινὴ ἢ ἀκαμψία τοῦ θανάτου, τὸ πελιδνὸ πρόσωπο! Ρίγος βαθὺ κι' ἀκράτητο αἰσθημα φρίκης πέρασε πάνω ἀπὸ τὸ πλήθος, ὅταν παρουσιάσθηκε ὁ Ρωμαῖος, ποὺ ἀφοῦ ἔσφιξε στὸ στήθος του τὴν ἀγαπημένη του, βύθισε στὴν καρδιά του τὸ μαχαίρι κι' ἔπεσε πλαίι τῆς ἀναισθητος. Δυνατὰ «εὐγε», ἀπὸ τὰ θεωρεῖα ἕως τὸ ὑπερῶο ἀντή-

χησαν στὴν τελευταία αὐτὴ σκηνή...τελείωσαν ὅμως μὲ φωνὲς τρόμου, γιατί ἡ Ἰουλιέττα ἐξακολουθοῦσε νὰ μένη ἀναισθητὴ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Ρωμαίου της, ἐνῶ μεγάλη βαθυκόκκινη κηλίδα, ποὺ ὀλοένα ἀπλωνε, φάνηκε στὸ λευκὸ της φόρεμα. Ἦταν τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ στήθος τοῦ Ράφλ, ποὺ ἀπὸ καιρὸ εἶχε ὑποπτευθῆ τὸ σχέδιο τῆς Ρεγγίνας κι' ἀπελπισμένος γιὰ τὸν ἔρωτά του, αἰσθάνθηκε πὼς δὲ θὰ ὑπέφερε κι' αὐτὸς τὴ ζωὴ πιά. Κατάφερε λοιπὸν ν' ἀναλάβῃ γιὰ, λίγα λεπτά τὸ ρόλο τοῦ Ρωμαίου κι' ὅταν βεβαιώθηκε πὼς ἡ ἀγαπημένη του δὲ ζοῦσε σκοτώθηκε..

Καὶ κοιμήθηκαν ἔτσι πλαίι-πλαίι, ὁ Ρωμαῖος κι' ἡ Ἰουλιέττα, ἕναν ὕπνο, ποὺ τίποτα δὲν μπορούσε νὰ ταράξῃ.

Μετάφραση ΠΑ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΧΤΕΣ ΚΛΑΨΑΜΕ ΤΟ ΦΙΛΟ ΜΑΣ...

Χτὲς κλάψαμε τὸ φίλο μας, ποὺ πέθανε τὸ δεῖλι.
Μαζύ μας καὶ ἡ γυναῖκα του τὸν ἔκλαψε ἡ φτωχὴ
Με τὰ μαλλιά στοὺς ὄμους της λυτά, τρικυμισμένα.
Ἦταν βαθὺς καὶ ἀνέκφραστος ὁ πόνος, πελιδνὴ
Ποὺ ἔκανε τὴν κερένια της καὶ μαραμμένη ὄψη.
Ὅμως ὁ πόνος ὁ βουβὸς τῶν φίλων κι' ὁ δικός μου
Μοῦ φάνηκε βαθύτερος καὶ πιὸ σπαραχτικός.
Ἐκείνη τὴν ὀρφάνια της ἔκλαψε, βέβαια ἡ ἔρμη,
Τὸν ἄντρα της ἢ ἀκόμα καὶ τὸν πρῶτον ἔρωτά της,
Ποὺ ἴσως, ἂν εἶναι ὁ πρῶτος της, δὲ θᾶναι καὶ ὁ στεργός.
Μὰ ἐμεῖς, ἄλλοι μας, κλάψαμε τὸν ἔρωτα τὸ μόνο,
Τῆς πονεμένης μας ζωῆς τὴ μόνη ἀπαντοχὴ.
Τοῦ ἰδανικοῦ μας κλάψαμε τὸ ἐξαφνικὸ τὸ γέρομα,
Τὸ μάταιο τῶν ἀγώνων μας, τοῦ τόσου αἱματομοῦ,
Ὅταν ὀλοῦθε ὁ θάνατος στυγνὸς παραμονεύη
Μιὰ ἀνιάχυρη ζωὴ, καθὼς εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου,
Ποὺ μόνο στὶς γλυκύτερες στιγμὲς μιᾶς ἀδιπατίας
Ἀθάνατη πιστέψαμε σὰν τὰ στοιχεῖα τῆς γῆς.
— Ὀϊμένα, χτὲς ποὺ κλάψαμε τὸ φίλο μας, δὲν ἦταν
Μονάχα γιὰ τὰ νειᾶτα του καὶ τῆς ψυχῆς τὸ φῶς,
Μὰ, βλέποντας τὸ ἀπάντεχο μιᾶς πεπρωμένης ὥρας,
Κλάψαμε ἀκόμα πιὸ πολὺ τὸν ἴδιο μας ἑαυτό.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΒΕΑΚΗ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΣΤΙΣ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Τοῦ ἀξιοπεριέργου αὐτοῦ θεατρικοῦ τύπου τοῦ Βασιλάκη Ἀνδρονόπουλου, θὰ σᾶς διηγηθῶ ἕνα ἐπεισόδιο, ὅπως μᾶς τὸ σερβίρει ἡ παράδοσις.

Εἶχε παντρευθεῖ. Εἶχε πάρει κάποιαν ἀπλὴ καὶ ἀμόρφωτη γυναικούλα, ποὺ τὴν ἀντάμωσε σὲ κάποια πόλη τῆς Μακεδονίας νὰ ἐξασκῆ τὸ ἐπάγγελμα τῆς πρακτικῆς μαμμῆς. Ἡ γυναικούλα εἶχε κάποιες οἰκονομίες. Ἐτρώθη, φυσικὰ ἀπὸ τὰ ἀπαράμιλλα θέληγτρα τοῦ καλλιτέχνη καὶ δὲν μπόρεσε νὰ κατανικήσῃ τὴν ἐπιθυμία νὰ ἐφαρμώσῃ τὶς μαιευτικὰς γνώσεις της, στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό της, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ δώσῃ στὴν ἀνθρωπότητα τὸ εὐεργέτημα τῆς διαιωνίσεως μιᾶς τόσο ἐξαιρετικῆς ῥάτσας, σὰν τοῦ ὠραίου Βασιλάκη. Τὸν πῆρε, λοιπὸν, καὶ ἐπειδὴ φυσικὰ ἡ γεννήτριά της Μακεδονικὴ πόλις ἦταν πολὺ στενὴ γιὰ τὸ μεγαλεῖο τοῦ συζύγου της, ἔπουλησε τὰ μαιευτικὰ της ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὑπάρχοντά της καὶ τὸν ἀκολούθησε

στὶς περιπετειώδεις θεατρικὲς περιοδείας του.

Τοῦ ἦταν μιὰ πιστὴ καὶ ἀφοσιωμένη συντρόφισσα, ἕνας σιωπηλὸς καὶ συνεσταλμένος σκλάβος του, χωρὶς ἀξιώσεις,

ποὺ ἐφρόντιζε νὰ τὸν περιποιεῖται τόσο ὥστε νὰ μὴ φθάνει ὡς τὴν ἐνόχληση καὶ νὰ τὸν θανατᾶει, ἐνοχλῶντας μόνο τοὺς γνωρίμους καὶ φίλους μετὰ τοὺς διθυράμβους τῆς θρησκευτικῆς της λατρείας καὶ τοὺς λιβανωτοὺς της πρὸς τὸ θεῖο της εἶδωλο, ψέλνοντας τοὺς αἰωνίους ψαλμοὺς της εἰς χωρικὸ Μακεδονικὸν ἰδίωμα.

— Ἄχ! Ἄχ! Ἡ Βασιλάκις μ'!! Ἡ Βασιλάκις μ' εἶναι ἡ μεγαλείτερος ἀφτίστας τ'κόσμου! Οὐνομαστός σ' Παρίσι σ' Λόντρα καὶ στὴν Ἀ-

Ὁ Ε. Παντόπουλος στὴν «Τύχη τῆς Μαρούλας»

μέρικα! Τ' γράφουν νὰ πάει κι' δὲν πάει γιὰ χατῆρ μ' γιατί μ' πειράξ' ἡ θάλασσα! Ὅστόσο ἡ μεγάλη καλλιτεχνικὴ ἀξία Βασιλάκη, ἀπὸ καιροῦ πειὰ ἦταν γνωστὴ στὶς μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐπαρχιῶν της ἀκόμη.

Μικροθίασοι είχαν αρχίσει να σχηματίζονται, πού έκαναν γνωστό στα διάφορα κοινά της Ὀθωνικής Ἑλλάδος, ὅτι τὰ θεατρικά ἔργα παίζονται συνήθως ἀπὸ πρόσωπα περισσότερα τοῦ ἑνός, καὶ ὁ μοναδικὸς μας Ἀνδρονόπουλος μάταια προσπαθοῦσε, τραπὲς ἀνὰ τὰς κόμας καὶ τὰ χωρία, νὰ ἐπιβάλῃ ἀκόμα τὸ παράδοξο εἶδος τοῦ μονοπροσώπου θιάσου του. Σκέφτηκε λοιπὸν νὰ μεταβάλῃ τὸ θιάσὸ του σὲ πολυπρόσωπο, διορίζοντας πρωταγωνίστρια τοῦ θιάσου του τὴν ἀγαθὴν του γυναικούλα καὶ στρατολογώντας στὴν ἀνάγκη ἕνα δυὸ βουβὰ πρόσωπα ἀπὸ τὰ διάφορα ἀλάνια πού εἶνε πάντα τόσο πρόθυμα νὰ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους σὲ κάθε τόπο γιὰ τὴ διεξαγωγὴ μιᾶς θεατρικῆς παραστάσεως.

Χρειάστηκε πολὺς κόπος καὶ μακρυνὲς συζητήσεις καὶ ἡ ἐξάντληση ὄλου τοῦ σατραπικοῦ του ἐπιβάλλοντος ὡς κυριάρχου συζύγου, γιὰ νὰ πείσῃ τὴν κακομοίρα τὴν κυρὰ μαμμὴ νὰ δεχθῇ τὴ νέα πρῶταγωγὴ της. Αὐτὴ, πού ἐθαύμαζε τὸν καλλιτέχνη Βασιλάκη της κι' ἔδειχνε τόσο θανμασμὸ πρὸς τὸ μεγαλοφυνὲς του ἐπάγγελμα, προκειμένου νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ ἡ ἴδια, δὲν ἐδυσκολεύτηκε νὰ τὸ χαρακτηρίσει μὲ τὸ δικὸ της ἰδίωμα.

— Βασιλάκη μ'! αὐτὰ δὲν τὰ κάνουν ἰγὼ. Νὰ σὶ' κάνουν ὄτ' θές. Νᾶμαι σκλάβασ' μὰ νὰ μὴ μ' ζητᾶς νὰ κάνουν κ' ἰγὼ τέτοια καραγκιοζλούκια!

— Ἐ λοιπὸν ἀδελφέ, μὲ πικραίνεις κατάκαρδα! Ὅνομάεις καραγκιοζλίκια τὴν θεϊαν μου τέχνην! Αὐτὸ εἶνε λυπηρόν. Τότε θὰ πῆ πῶς ποτὲ δὲν μ' ἐξετίμησες πραγματικά.

— Μπούρεϊ, Βασιλάκη μου, νᾶναι ὅλα οὐραῖα ὅταν τὰ κάνς τ' λόγου σ'; Ἰσὺ μὲ τὴ φουνάρα σ', μὲ τοῦ μπόι σ', μὲ τοῦ μούσι σ', τ'ς τρῶς οὐλουων τοῦ μάτ' κι' ἀνοίγουν τοῦ στόμα τ'ς κι' σὲ θωροῦν. Μὰ ἰγὼ ἄμα τὰ κάνουν αὐτὰ θᾶναι καραγκιοζλίκια, Δὲν μπουρῶ! Δὲν μπουρῶ!

— Ἐ, λοιπὸν ἀδελφέ! Θὰ μπορέσῃ! Εἶνε ἀνάγκη! Ἡ ὥραία ἐποχὴ τοῦ Θεσπιδος παρήλθε πλέον. Ἐνας μόνον καλλιτέχνης, ὡς εἶνε καὶ μέγας ὅσον ἐγὼ, δὲν μπορεῖ πιά νὰ δίνῃ θεατρικὰς παραστάσεις. Ἐχει ἀνάγκη προσώπων, βοηθῶν καὶ πρὸ πάντων ἔχει ἀνάγκη πρω-

ταγωνιστορίας. Τὸ κοινὸν γελᾶ πλέον ὅταν μὲ ἀκούει νὰ λέγω «Ὡ ἡ γλυκιὰ ἡ Ὀφηλία! Θὰ ἔλθῃ τώρα καὶ θὰ μοῦ πῆ τοῦτο καὶ τοῦτο καὶ ἐγὼ θὰ τῆς ἀποκριθῶ ἐκεῖνο καὶ ἐκεῖνο!» ὁ κόσμος ἀπαιτεῖ πλέον νὰ βλέπει καὶ τὴν Ὀφηλίαν. Γι' αὐτὸ, χωρὶς πολλὰ λόγια, πρέπει σὺ νὰ παίξῃς τὴν Ὀφηλίαν εἰδ' ἄλλως ἀλλοιμόνο μας! Πολὺ γρήγορα τὸ ὄραϊο σου τσουκάλι, μάταια θὰ ὄνειρεύεται ἄδειο τὰ χυλωμένη φασουλᾶδα μας.

Ἡ κακομοίρα ἡ κυρὰ μαμμὴ στέναξε, ἔκλαψε, μουσκέψε μιὰν δλόκληρη νύχτα τὸ συζυγικὸ προσκέφαλο μὲ τὰ πικρὰ δάκρυά της, ἀλλὰ τὴν ἐπομένῃν ἔγειρε τὸ κεφάλι στὴν καινούρια της μοῖρα.

— Τί νὰ γέν'. Ἀφοῦ τοῦ θέλ' ἡ Βασιλάκης μ', ἄς γίνου κι' ἰγὼ προταγωνίστρια!

Καὶ οἱ περιοδεῖες ἐξακολούθησαν, κάπως πειὸ προσοδοφόρες, ἀλλὰ πάντα σὲ ἀπόμερα χωριουδάκια. Ἡ νέα πρωταγωνίστρια τοῦ θιάσου Ἀνδρονόπουλου, δὲν ἦταν ἀκόμα σὲ κατάσταση νὰ ἐμφανισθῇ σὲ θέατρο ἐπαρχιακῆς πρωτεύουσας. Μὲ μεγάλη δυσκολία μάθαινε τὸ ὄλο της, ἄν καὶ συντομειμένον κατὰ τὰ τέσσαρα πέμπτα καὶ παρ' ὅλη τὴν ἐπίμονη καὶ λεπτομερῆ διδασκαλία τοῦ Βασιλάκη. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἕνα τρομερὸ τράκ ὅταν ἔβγαίνε στὴ σκηνὴ τὴν ἀνάγκαζε νὰ καταπίνῃ τὴ φωνὴ της, ὥστ'3, πολλὰς φορές, ὁ πολυμήχανος Βασιλάκης ἀναγκάζονταν νὰ τὴν διακόπτει, φωνάζοντας:

— Σιώπα Ἰουλιέττα! Γνωρίζω τί θὰ μὲ εἰπῆς: «Καὶ μόνον ὅτι μ' ἀγαπᾶς ὀρκίσου με Ρωμαῖε καὶ ἔπαυσα νὰ λέγωμε τοῦ Καπουλέτου κόρη!» Αὐτὸ δὲν ἤθελες νὰ πῆς; Κι' ἐγὼ θὰ σ' ἀπαντήσω: «Ν' ἀκούσω κι' ἄλλα ἢ ἀρκεῖ;»

Καὶ τὸ κοινόν; τὸ κοινὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ χωρικούς πού ἦρθαν στὸ γουρουνοπάζαρο τῆς Ἁγίας Κλαιούμενης, γιὰ νὰ πουλήσουνε τὰ γουρούνια τους καὶ ν' ἀγοράσουνε καματερά, ἐχειροκροτοῦσε ἐνθουσιασμένο καὶ γεμάτο θαυμασμὸ, γιὰ τὴν εὐφράδεια τοῦ Ρωμαίου, πού τάλεγε ὅλα μόνος του, μαντεύοντας καὶ τὴ σκέψη ἀκόμη τοῦ συνομιλητῆ τοῦ.

Ἐτσι, ἀπὸ κόμης εἰς κόμην ἔφθασαν σ' ἕνα χωριουδάκι, προάστιον τῆς ἰδίας ἐκείνης Μακεδονικῆς κομποπόλεως, ὅπου ἡ νέα πρωταγωνίστρια ἐγνώρισε τὸ φῶς

τοῦ ἡλίου καὶ ὅπου, πρὶν γνωρισθῇ μὲ τὸν πορθητὴ τῆς καρδίας της, ἐξασκούσε ἐπὶ δέκα συναπτὰ ἔτη τὸ ἐπάγγελμα τῆς μαμμῆς.

Τὸ θέατρο, πού ὁ μέγας καλλιτέχνης θὰ ἔδινε μιὰ σειρὰ ἀπὸ δέκα παραστάσεις, ἀρχίζοντας, ὅπως πάντα, μὲ τὸν Ἀθανάσιο Διάκο καὶ τελειώνοντας μὲ τὸν Ὀθέλλο, ἦταν ἕνα καφενεῖο στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ. Ἐνα πατάρι γιὰ τὸ πάλκο καὶ ἕνα σανιδένιο φράγμα, μὲ τὸ σχετικὸ ἀνοιγμα τῆς σκηνῆς, εἶχε καταλάβει στὴ μιὰ πλευρὰ τοῦ καφενεῖου καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ πλευρὰ δὲν εἶχε πόρτα νὰ συγκοινωνῇ μὲ τὸ δρόμο, μιὰ μικρὴ πορτίτσα εἶχε γίνε στὸ πλάι τῆς σκηνῆς, γιὰ ν' ἀνεβαίνουν οἱ ἡθοποιοὶ στὸ πάλκο, πρὶν ἀκόμα ἀρχίσουν οἱ θεαταὶ νᾶρχονται.

Οἱ ἐννιά παραστάσεις εἶχαν γίνε καὶ δὲν ἔμενε πειὰ παρὰ ἡ τελευταία. Ἡ νέα πρωταγωνίστρια, χωρὶς βέβαια νὰ σημειώῃν θριαμβευτικὰς ἐπιτυχίας, εἶχε συνηθίσει τοὺς κουτσουρεμένους ῥόλους της, ἐπαναλαμβάνοντας τους ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, καὶ τὸ

τράκ εἶχεν ὑποχωρήσει ἀρκετὰ ἢ τοῦλάχιστον τόσο πού νὰ μὴν εἶνε πιά ψυχικὸ μαρτύριο σὲ κάθε νέα ἐμφάνισή της. Σ' αὐτὸ ὄμοιον ἐδῶ τὸ χωριουδάκι, πού ἀπείχε μιὰ μόνον ὥρα ἀπὸ τὴ γεννέτειρά της, ἡ κακομοίρα ἡ κυρὰ μαμμὴ ξαναβόηκε πάλι ὅλες τὶς παλιὰς ἀγωνίες της. Ἦξερε πὼς πολλοὶ πατριῶτες της καὶ συγγενεῖς, εἶχαν ἐδῶ τὰ χτήματά τους, τ' ἀμπέλια τους καὶ τὸ βράδυ, ἀπὸ τὶς τρύπες τοῦ πανιοῦ, πού χρησίμευε γιὰ ἀβλαία, παρακολουθοῦσε

ἕναν-ἕναν τοὺς θεατὰς, πού ἔμπαιναν στὸ καφενεῖο, γεμάτη τρόμο, μήπως ξαφνικὰ ἀνακαλύψει κανένα συγγενῆ ἢ καμμιά παλιὰ γνωριμία. Εὐτυχῶς κανεὶς δὲν εἶχε φανεῖ στὶς ἐννιά παραστάσεις. Ἐτσι τὸ κουράγιο της ξανάζωντάνεψε κι' ἀπόψε, στολισμένη μὲ τὸ φόρεμα τὸ νυφικὸ τῆς Δυσδαίμονας, λίγο πρὶν ἀρχίσει ἡ παράσταση, εἶπε νὰ οἶξῃ ἀκόμα μιὰ ματιά ἀπὸ τὴν τρύπα τῆς ἀβλαίας, ὄχι γιὰ τίποτ' ἄλλο, μὰ ἔτσι γιὰ νὰ καθησυχᾶσῃ ὀλότελα καὶ τὸν τελευταῖο

Ἡ κ. Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου στὸ «Ἐνσαρκὸ Ἄγαλμα»

λοῖμονο. Στὴν πρώτη πρώτη σειρὰ, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰς ἀντίκρου στὸ μικρὸ πορτάκι πού συγκοινωνοῦσε μὲ τὴ σκηνή, κάθονταν στὴ γραμμὴ ἡ Μαριγώ, ἡ ξαδέερφῃ της, μὲ τὸν ἄνδρα της, τὸ Θανάση, τὸ ζωέμπορο, καὶ μὲ τὴ γεροντοκόρη, τὴν ἀδερφή της, τὴ Μέλπω. Σίγουρα θᾶρθανε γιὰ τὴ ζωοπανήγυρι τοῦ Προφήτ' Ἡλίου καὶ μείνανε γιὰ νᾶρθοῦνε νὰ τὴ δοῦνε τὸ βράδυ στὸ θέατρο!

Τί θὰ γίνῃ τώρα; Πὼς θὰ τοὺς ἀντίκρουε ἀπὸ τὴ σκηνή, ἔτσι, ὅπως εἶνε, μὲ τὰ τοῦλια καὶ τὰ τιρτίρια; Πὼς νὰ τοὺς δῆ,

ἀπάνω ἀπὸ τὸ πάλκο, καὶ νὰ κἀνῃ τάχα πὼς δὲν τοὺς γνωρίζε; Κι' ἡ ξαδέερφῃ της τὴ χαιρετοῦσε ἀπὸ τὴν πλατεία, ἦταν δυνατό, ἦταν ἀνθρώπινο, αὐτὴ νὰ μὴ τῆς ἀνταποδώσῃ τὸ χαιρετισμό; Ποιὸς θὰ κρατοῦσε τὸν ἄντρα τῆς ξαδέερφῃς, τὸ ζωέμπορο, πού θὰ ξεφώνιζε μὲσ' στὴν παράσταση;

— «Μωρὴ ξαδέερφ' τόσ' ψήλουσ' ἡ μύτη σ' πού δὲν καταδέχεσαι νὰ μᾶς χαιρετήσῃς; Μπράβο!»

Τὴν ἔπιασαν σύγκρα. Κι' ἐνῶ τρέμανε τὰ κατακλείδια τῆς σκέφτονταν τί ἔπρεπε νὰ κάνῃ. Πρῶτ' ἅπ' ὄλα δὲν ἔπρεπε νὰ πῆ τίποτα τοῦ Ἀνδρονόπουλου γιατί θὰ τὴν τρώμαζε περισσότερο μὲ τίς φωνές του. Ἐκεῖνο πού ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἦταν νὰ μπορέσῃ νὰ συναντηθῇ μὲ τὸ συγγενολοῖ τῆς, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράσταση κ' ἔτσι νὰ πάρῃ τὴν κρουάδα. Μὰ πῶς;

Νὰ τοὺς εἰδοποιήσῃ νὰνέβουν στὴ σκηνὴ δὲν ἦταν τρόπος γιατί τὰ δυὸ παιδιά πού εἶχε στρατολογήσει ὁ Ἀνδρονόπουλος γιὰ νὰ τοῦ μοιρῶζον τὰ προγράμματα καὶ γιὰ νὰ ἀνεβοκατεβάσουν τὴν αὐλαία, ὁ ἕνας φοροῦσε ἅπὸ μέσα τὸ φόρεμα τοῦ Ἰάγου κι' ἀπόξω τὸ κόκκινο ῥάσο τοῦ Δόγη τῆς Βενετίας κι' ὁ ἄλλος ἦταν ντυμένος Ροδερίγος ἔτοιμος νὰ γίνῃ Κάσσιος στὴ δευτέρῃ πράξῃ.

Ἡ κυρὰ μαμὴ ἔροιξε μιὰ ματιὰ ἀπὸ ἕνα μπερντέ πού ἔτσι πρόχειρα ἀπλωμένος σ' ἕνα σκοινὶ χρησίμευε γιὰ καμαρίνι τοῦ Βασιλάκη τῆς. Τὸν εἶδε πού ἦταν ἀπασχολημένος νὰ πάρῃ τὸ χρώμα τοῦ Μαύρου τῆς Βενετίας, μὲ τὴ μαύρη στάχῃ, ἀπὸ καμένες ἐφημερίδες, καὶ τὸν ἄκουσε νὰ βλαστημάῃ, γιατί τὸ χρώμα ἔπιανε τόπους-τόπους στὰ πλατιὰ μάγουλά του. Ἡ καρδιά τῆς φτερούγιαζε ἀπὸ τρωμάρα. Ἦταν θυμωμένος ὁ Βασιλάκης τῆς. Στιγμὴ ἐντελῶς ἀκατάλληλη γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθειά του. Κ' ἔπειτα

ἤξερε τόσο καλά τὸ φυσικὸ του. Ἄν ἦταν τοῦλάχιστον Ἀμλέτος ἢ Ῥωμαῖος, μποροῦσε νὰ τὴν ἀκούσῃ μὲ κάποια καλωσύνη.

Ἐθέλλος ὅμως — θεέ μου φύλαγε! — δὲν ἔπερνε κουβέντα.

Ξαναπῆγε πάλι στὴν τρύπα τῆς αὐλαίας. Ἐχῶσε ὀλόκληρο τὸ χέρι τῆς. Ἡ οἰκογένεια τῆς ξαδέρφης δὲν ἔπερνε χαμπάρι. Ἐνα δυὸ παιδιά μόνο, πού κάθονταν ἐκεῖ πίσω-πίσω, ἄρχισαν νὰ ξεφωνίζουν. Ὡ! ὦ! ἕνα χέρι! Ἐνα χέρι!

Ἄ. Α. Περίδης στὴν «Νεράιδα»

τὴν πρώτη σειρά τῶν καθισμάτων, πού κάθονταν ἡ ξαδέρφη. Ἐσημωσε μιὰ καρέκλα κοντά τῆς. Ἐσκυψε ἀκόμα καὶ μ' ἕναν πῆδο, βροθήκε καθισμένη πλαί τῆς.

— Μαριγῶ μ'!!

— Ἐλα Χριστέ καὶ Παγία!

— Ἰγὼ εἶμαι καλέ!

— Μπά! μπά! μπά! Πίσω μ' σ' ἔχω σατανά! Καλὲ Θανάσ'! Ἴνι ἡ ξαδέρφη μας ἡ μαμμὴ!

Τὸ ῥάβηξε γρήγορα τὸ χέρι τῆς, τρωμαγμένη μὴν ἀκούσῃ ὁ Βασιλάκης καὶ ξανακόλλησε τὸ μάτι τῆς στὴν τρύπα.

Ἡ πλατεία ἦταν ἄδεια ἀκόμα. Οἱ μόνοι θεαταὶ τῆς πρώτης θέσεως ἦταν τὰ ξαδέρφια τῆς. Πίσω μόνο ἡ δευτέρῃ θέση εἶχε γεμίσει ἀπὸ ἀλάνια. Πῆρε μιὰν ἀπόφαση. Κατέβηκε σιγά, σιγά τὴ σκαλίτσα τῆς σκηνῆς, μισοάνοιξε τὴν πορτίτσα, ἔσκυψε. Δύο βήματα τῆ χωρίζαν ἀπὸ

— Μέγας εἶσαι Κύριε! Μουρὴ ξαδέρφ' πῶς σὲ κατάνταν ἔτσ'!

— Πῶ! πῶ! Ντρουπές Ἐτσ' θὰ βγῆς στοῦ πάλκου; Πῶ! πῶ! Ντρουπές!

Αὐτὰ τὰ λόγια τὰ τελευταία ἦταν τῆς γεροντοκόρης, πού ἄλεγε κατακόκκινη, σκεπάζοντας τὰ δυὸ αὐλακομένα τῆς μάγουλα μὲ τίς παλάμες.

Ἡ μαμμὴ ἀναλύθηκε σὲ δάκρυα. Καὶ ὅταν σὲ λίγο συνῆλθε, ἄρχισε νὰ τοὺς ἔξιτορῇ τὰ βάσανά τῆς, προσπαθώντας ἐννοεῖται, πάντα νὰ δικαιολογήσῃ καὶ τὸ Βασιλάκη τῆς, πῶς τάχα ἡ μεγάλη ἀνάγκη τὸν ἔκανε νὰ τὴ θγάλλῃ στὴ σκηνή, ἔξ αἰτίας τοῦ κοινοῦ, πού ἦταν τόσο πιά κακομαθημένο, ὥστε ν' ἀπαιτῇ καὶ τοὺς θιάσους νὰ εἶνε πολυπρόσωποι καὶ τοὺς γυναικίους ρόλους στὰ ἔργα νὰ τοὺς παίζου ἀληθινὲς γυναῖκες. Ὡστόσο τοὺς βεβαίωνε, πῶς δὲ βγαίνει πάντα στὴν σκηνή, παρὰ μόνο σὲ ἔκτακτες περιστάσεις καὶ ὅταν ὁ ρόλος τῆς ἦταν ρόλος πολὺ ἠθικός καὶ πολὺ τίμιος, σὰν τὸν σημερινό, λόγου χάριν τῆς ἀθώας Δυσδαιμόνας.

Σ' αὐτὴν ὅμως τὴν τελευταία δὴλωσῆτῃς, ἡ Μέλ-

πω ἡ γεροντοκόρη, κατακόκκινη πάντα ἀπὸ ντροπὴ, ἀποκορίθηκε μὲ ἄλλη δήλωση.

— Δὲν πιστεύου ξαδέρφ' νὰ μᾶς τοῦ καν'ς αὐτὸ τὸ ρεζιλίκι, νὰ βγῆς στοῦ πάλκο σένικο κὶ μπρὸς στὰ μάτια μας.

Καὶ ὁ ζωέμπορος ὁ Θανάσης, στρίβοντας τὰ παραμούστακά του, ὑπερθεμάτισε μὲ μιὰ δική του δήλωση, τρομερὴ καὶ φοβερή.

— Ἄν θέλει νὰ πηδήξου κι' ἐγὼ στοῦ

παλιοσένικο καὶ νὰ τοὺς τὰ κάνου γῆς Μαριὰμ!

Ὁ Βασιλάκης ὥστόσο εἶχε μαυρίση σὰν ἔβενος καὶ εἶχε περιβληθῇ τὴν πανολίαν τοῦ Στρατηγοῦ τῆς Βενετίας. Περνώντας μπρὸς ἀπὸ τὸν ἄλλο τεντωμένο μπερντέ, πού εἶχε στήση γιὰ καμαρίνη τῆς γυναίκας του' καὶ νομίζοντας πῶς εἶνε μέσα καὶ τελειώνει τὸ ντύσημό τῆς τῆς φώναξε:

Εἶναι ἀργά, κυρία Δυσδαιμόνα. Ἄνοιγω. Ὁ Δόγης δὲν πιστεύω νὰ μπορέσῃ νὰ τὰ πῆ καὶ θὰ βγοῦμε σχεδὸν ἀμέσως. Ἐλα.

Καὶ βέβαιος γιὰ τὴν ἄμεσῃ ἐκτέλεση τῆς διαταγῆς του ἀπὸ τὴν πίστῃ του καὶ ἀφοσιωμένη συντροφισα μπῆκε στὴ σκηνή, χωρὶς νὰ περιμένη τὴν ἀπάντησή τῆς.

— Ἐλα κύριε Δόγη. Κάθησε στὴ θέση σου. Ἐσὺ κύριε Ροδερίγο βάλε μιὰ στιγμὴ αὐτὴ τὴν ἄσπρη γενειάδα. Γιὰ τὴν ὥρα θὰ εἶσαι ὁ γέρο Βραβάντιος.

— Καὶ τί θὰ λέω;

— Τίποτα. Θὰ καθῆσῃς ἐκεῖ, καὶ θὰ μουγγρίζεις ἀπὸ τὴ λύπη σου. Εἶσαι ὁ πατέρας

τῆς Δυσδαιμόνας καὶ σοῦ τὴν ἔκλε-

ψε ὁ Μαῦρος. Εἶσαι λοιπὸν θυμωμένος καὶ λυπημένος. Γιὰ κάθησε καὶ μουγγρίζε νὰ σ' ἀκούσω.

Τὸ ἀλάνι κάθησε κι' ἄρχισε νὰ μουγγρίζε.

— Μμμ! Μμμ!

— Στὸ διάολο! εἶπε ὁ Ἀνδρονόπουλος. Πόσο καλλίτερα ἦταν πρὶν. Θάλεγα ἐγὼ στὸ κοινό. Ἄντίκρου μου ὁ Πατέρας τῆς στὴ λύπη βουτηγμένος ὄλο καὶ μουγγρίζε

Ἡ κ. Αἰκ. Βερόνη στὴν «Φαύστα»

βαριά!» Καὶ θὰ ἦταν πολὺ καλλίτερο. Μὰ ἀφοῦ ἔτσι θέλει τὸ κοινόν, ἄς ἀκούει τώρα τὰ βελάσματα σου.

—Κι' ἐγὼ τί θὰ κάνω; Ρώτησε ὁ Δόγης, καθισμένος κι' ὅλα στὴ θέση του, μπρὸς σ' ἓνα τραπέζι.

—Θὰ ξεφυλλίξεις αὐτὸ τὸ βιβλίον καὶ θὰ πῆς: «Μὴ λυπῆσαι Βραβάντιε. Ἐκάλεσα ἐδῶ τὸν Ὀθέλλον καὶ θὰ ἔλθῃ». Τότε ἐγὼ θὰ βῆξω ἀπὸ μέσα καὶ μόλις ἀκούσης τὸ βῆχα μου θὰ πῆς: «Ἄ νὰ ὁ Γενναῖος Μαῦρος» τότε θὰ βγῶ ἐγὼ κι' ἔνοιασας. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα κανέναν σὰς δὲ θ' ἀφήσω ἀνὰ μιλῆση. Θὰ τὰ πῶ ὅλα ἐγὼ καὶ τὰ δικὰ σὰς καὶ τὰ δικὰ μου. Σύμφωνοι; Ἀνοίγω. Στὴ θέση σας.

Καὶ πηγαίνοντας στὴν κουίντα τράβηξε τὸ σκοινὶ καὶ τὸ πανὶ ἀνοίξε.

—Μμμ! Μμμ! Ἐκανε ὁ Βραβάντιος.

—Μὴ σεκλειῖξεςαι Βαραβᾶ! Εἶπε ὁ Δόγης. Τὸν κάλεσα τὸν Ὀθέλλο κι' ὅπου νᾶναι θᾶρθη.

Καὶ σκύβοντας στὸ βιβλίον του, περιμένει ν' ἀκούσῃ τὸν βῆχα τοῦ Ἀνδρονόπουλου. Ὁ Βασιλάκης ὁμως ἀνήσυχος γιὰ τὴ σιωπὴ τῆς Δυσδαιμόνας καὶ μὴ βλέποντας τὴν νᾶρθη κοντὰ του, ἔτρεξε νὰ ἀνασηκώσῃ τὸ μπερνετὸ τοῦ καμαρινιοῦ της καὶ ὅταν βεβαιώθηκε πὼς δὲν ἦταν ἐκεῖ, ἄρχισε νὰ τὴν ἀναζητᾷ σ' ὅλες τῆς γωνιές.

Ὁ Δόγης, ἀφοῦ ἔχασε τὴν ὑπομονή του, περιμένοντας ν' ἀκούσῃ τὸ βῆχα, ἐσήκωσε τὸ κεφάλι ἀπ' τὸ βιβλίον κι' ἄρχισε νὰ κυττάξῃ φοβισμένος πρὸς τὴν κουίντα, ἀπ' ὅπου πρόσμενε τὴν ἐμφάνιση τοῦ Ὀθέλλου. Μὴ βλέποντάς τον ἐκεῖ, τάχε χάσῃ κυριολεκτικῶς, ὅταν ἀκουσε ἀπὸ μέσα τὴ φωνὴ τοῦ Ἀνδρονόπουλου, πὺν ἔξω φρενῶν πηγαινοερχόντανε ψάχνοντας.

—Ποῦ εἶσαι ἐπὶ τέλους! Τί κάνεις; ἢ σειρά σου εἶναι.

Ὁ Δόγης, τρέμει. Νομίζει πὼς οἱ παρατηρήσεις τοῦ Ἀνδρονόπουλου εἶνε γι' αὐτόν. Φωνάζει:

—Μὰ τᾶπα ἐκεῖνα πὺν μοῦ εἶπες καὶ περιμένω ν' ἀκούσω τὸ βῆχα σου.

Ὁ Ἀνδρονόπουλος βλέποντας πὼς τὸ θαλάσσωμα ἐπαιρνε διαστάσεις καὶ ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴν ἀκαρπῆ ἐρευνά του, ν' ἀνακαλύψῃ τὴ Δυσδαιμόνα, ὀρμαίνει στὴ σκηνή.

—Ἄ νάτος ὁ Μαῦρος Ἀράπης! Φωνάζει, εὐχαριστημένος ὁ Δόγης, γιὰ τὸ τέλος τῆς ἀγωνίας του.

—Κραταιοὶ καὶ σεβαστοὶ μου ἄρχοντες, λέει ὁ Ὀθέλλος καὶ σταματάει. Τὸ μάτι του πῆρε τὴν κυρὰ μαμμὴ, πὺν κάθονταν στὰ πρῶτα καθίσματα τῆς πλατείας.

Στέκει γιὰ λίγο κατάπληκτος ἀλλὰ συνέρχεται ἀμέσως καὶ ἐνῶ συνεχίζει τὴν ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τῶν Δέκα ἀπολογίαν τοῦ Μαῦρου τῆς Βενετίας, γνέφει ἐπανεπιλημμένος στὴ γυναῖκα του ν' ἀνέβῃ στὴ σκηνή. Ὁ Δόγης καὶ ὁ Βραβάντιος νομίζοντας στὴν ἀρχὴ ὅτι τὰ θυμωμένα νοήματα τοῦ Ἀνδρονόπουλου γίνονται ν' αὐτοῦς, ἀγωνίζονται νὰ μπουν στὴ σκέψη του, καὶ ἐνῶ ὁ Βραβάντιος μουγγρίζει ἀπελπιστικά, σὰν βουβάλι, ὁ Δόγης τραβᾷ μὲ ἀπελπισία τὰ γένηια του. Ὁ Ἀνδρονόπουλος ἐξακολουθεῖ ν' ἀπαγγέλλῃ τὴν ἀπολογία τοῦ Ὀθέλλου, μὲ ἀπελπιστικὲς διακοπὲς καὶ δαιμονίζεται βλέποντας πὼς ἡ γυναῖκα του ὄχι μόνον δὲ σηκώνεται νὰ σπεύσῃ στὸ καθῆκον της, ἀλλὰ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη τῆς ξαδέρφης της. Τὰ φοβερὰ μουγγριτὰ τοῦ Βραβάντιου τοῦ χτυποῦν στὰ νεῦρα. Ρίχνει ἓνα βλέμμα ἀπελπισίας γύρω του. Ταμπλώ! Ὁρθιος ὁ σαστισμένος Δόγης κρατάει στὰ χέρια, ξεκολλημένη, τὴ σεβαστὴ γενειάδα του καὶ νὰ τὸν ρωτᾷει, μὲ ἀπελπισμένα νοήματα, τί συμβαίνει.

—Μὴ ρωτᾷς τί συμβαίνει σεβαστέ μου Δόγη! Κραυγάζει ἑξαλλος ὁ Ὀθέλλος. Συμβαίνει ὅτι τὰ φοβερὰ μουγγριτὰ τοῦ γηραιοῦ Βραβαντίου, τόσο ἐπλήγωσαν τὴν φιλόφρονον καρδίαν σου καὶ ἔφεραν τόσην ἀπελπισίαν εἰς τὴν ψυχὴν σου, ὥστε νὰ ἐκρίζωσῃς τὴν πολὴν γενειάδα σου! Ἄλλὰ ἤσυχασε.

Ὁ Βραβάντιος θὰ σιωπήσῃ! Παῦσε πλέον Βραβάντιε! Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ μουγγρίζῃς πλέον. Καὶ σὺ Δόγη μου κύψε ἐπὶ τοῦ βιβλίου σου καὶ κάλυψε ὅσον δύνασαι καλλίτερον τὴν γυμνήν σου σιαγόνα!... Ὁραῖα! Καὶ τώρα, ἀφοῦ ἡ τάξις ἀπεκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τῆς Κραταιᾶς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, ἔλατε σεῖς ὀραῖα Δυσδαιμόνα νὰ βεβαιώσετε τὸν πατέρα σας καὶ τὸν γαληνότατον Δόγην ὅτι ὁ ἔρως καὶ μόνον ὁ θεῖος ἔρως σὰς ἔρρωφεν εἰς τὰς μελανὰς ἀγκάλας τοῦ Ὀθέλλου!

Αὐτὰ τὰ τελευταῖα, τὰ εἶπε προχωρῶντας στὸ προσκήνιο καὶ ἀτενίζοντας τὴν κυρὰ μαμμὴ μὲ τὰ τρομερὰ μάτια του, πὺν ἡ μαυρίλα τοῦ προσώπου τᾶκανε ἀκόμα τρομερότερα.

Εἶδε τότε τὴ γυναῖκα του νὰ σηκώνεται καὶ χάριξε νομίζοντας πὼς θὰ τρέξῃ στὸ πορτάκι τῆς σκηνῆς. Ἡ χαρὰ του ὁμως στάθηκε πολὺ λίγη.

Ἡ κυρὰ μαμμὴ στάθηκε καὶ τὸν κύταξε γιὰ λίγο. Ὑστερα γυρίζοντας καὶ δείχνοντάς του τὸ παρακαθήμενο συγγενολόγι τοῦ εἶπε ἀπαθέστατα.

—Βασιλάκη μ' ἴνι τὰ ξαδέρφια μας. Ἡ Μαυρὸ γώμας κι' ἡ ἄντρας τ' ἔς ἡ Ἐθανάσ' ἔς Ἐφτουν' ἴνι ἡ Μέλπου μας, τοῦ κουρίτσου!

Τὸ κοινόν εἶχε σηκωθῆ ὄρθιο καὶ οἱ τελευταῖοι ἀνέβαιναν στὰ καθίσματα γιὰ νὰ ἰδοῦν καλλίτερα τοὺς συνιστομένους. Ἀκόμα μετὰ τῶν τάξεων τῶν θεατῶν ἐπικρατοῦσε ἡ ἀντήληψη ὅτι πρόκειται περὶ κωμωδίας καὶ πὼς ὅλα αὐτὰ ἦταν σκηνοθετημένα.

Ὁ Ἀνδρονόπουλος ἔκανε μὲ τελευταῖα ἀπὸ πείρα νὰ συνεφέρῃ τὴν πρωταγωνίστριά του.

—Δυσδαιμόνα, ἐκραύγασε ὅσο δραματικώτερα μπορούσε. Μὴ φέρεις εἰς ἀπελπισίαν τὸν μαῦρον σύζυγόν σου. Μὴ τὸν ἀναγκάσῃς νὰ κόψῃ τὸν λάριγγά του πρὸ τῆς ὥρας του. Ἐλθέ! Ὁ Σεβαστὸς πατέρας σου καὶ ὁ Γαληνότατος Δόγης ἀναμένουν τὴν ἀπολογίαν σου!

Ἡ καμμένη ἡ κυρὰ μαμμὴ συγκινημένη ἔκανε ἓνα βῆμα μὰ ἡ γεροντοκόρη τὴν τράβηξε ἀπ' τὸ φουστάνι.

Τότε ἡ δυστυχισμένη ἀνελήθη εἰς δάκρυα.

—Βασιλάκη μ', ἐφώνησε ἀνάμεσα σὲ λιγμούς. Νὰ σ' κάνου ὄτ' ἔθες. Νὰ σ' μαγειρεύου, νὰ σ' πλιένου νὰ σὶ σκοπιῶν, νὰ σ' μπαλώνου τὰ τσαράπια σ', νὰ σ' πλιένου τὰ πουδαράκια σ', Βασιλάκη μ', μὰ μὴ μ' ζητᾷς νὰ κάνου αὐτὰ τὰ καραγκιοζοῦκια! Δὲν μπορῶ δὲν μπορῶ! Νὰ, ὀρῶτα καὶ τ' ἔς ξαδέρφες μ' ποῦνε νοικοκυρὲς γυναῖκες, ὀρῶτα καὶ τὸν ξαδέρφόμας τοῦ Ἐθανάσ' ποῦνι ζουέμπουρας ἀνθρώπος! Δὲν μπορῶ! Δὲν μπορῶ!

Ὁ Βασιλάκης ἀπελπίστηκε.

Ἐστράφη πρὸς τὸν Δόγην καὶ τὸν Βραβάντιον καὶ διηγήθηκε παραστατικὰ καὶ μὲ τραγικὲς ἀποστροφὲς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Σαικοπηρικῆς τραγωδίας. Κάποιος ἰοβόλος ὄφις! Κάποιος Ἰάγος, διέβαλε τὴν γυναῖκα του! Ἡ ὀραῖα καὶ πιστὴ τοῦ Δυσδαιμόνα, δὲν τοῦ ἦτο πιστὴ πλέον ἢ τουλάχιστον ἡ συκοφαντία τὸν εἶχε πείση τόσο, ὥστε νὰ τοῦ ἐξάψῃ τὴν τρομερὰν τοῦ ζυλοτυπίαν. Θὰ ἐπιγεν ἀσφαλῶς τὴν Δυσδαιμόναν τοῦ ἀν αὐτὴ δὲν ἦτο εἰς τὴν πλατείαν. Θὰ ἐφόνευεν ἀσφαλῶς τὸν συκοφάντην Ἰάγον ἀν δὲν τὸν ἔβλεπεν ἐνώπιόν του ἀσφαλισμένον, κάτω ἀπὸ τὸ ἱερὸν ράσον τοῦ Δόγη τῆς Βενετίας. Θὰ ἐθρήνη γοερῶς κατόπιν τὴν Δυσδαιμόναν τοῦ ἀν τὴν ἔβλεπε πνιγμένην. Θὰ τὴν ἐθρήνη οὕτω: Ὁ Δυσδαιμόνα! Δυσδαιμόνα μου! Καὶ τέλος, ἔστω καὶ ἀν ὅλα αὐτὰ δὲν συνέβησαν, πάντως ἔνας ἡρωϊκὸς θάνατος θὰ τὸν ἐξαγνίσῃ γιὰ ὅλα αὐτὰ πὺν δὲν συνέβησαν:

Ὁ Ν. Λεκατοῦς στὸν «Ρισελιέ»

—Όταν εις Χαλέπιον είδον ένα Τουρκον να ύβριζή την πίστην του Ένετου

και να προσβάλη τὸ κράτος τὸν ἤρπασα ἐκ τοῦ λαίμου, καὶ τοῦ ἐφώναξα: Τοῦ Ἑλληνοῦ ὁ τράχηλος ζυγὸν δὲν ὑποφέρει» καὶ τοῦ ἀπέκοψα τὸν λάφυγγα οὕτω:

Καὶ ὁ Ἄνδρονόπουλος ἔσειρε τὸν ἀκινάκην καὶ ὤρμησε πρὸς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς.

Ὁ Δόγης καὶ ὁ Βραβάντιος, νομίζοντας πὸς τρελλάθηκε, τῶβαλαν στὰ πόδια.

Ὁ Ἄνδρονόπουλος ἐβρυχήθηκε, ἐγρύλισεν ὡς σφαζόμενος χοῖρος, στριφογύρισε τρεῖς τέσσερες φορὲς ἀπάνω στὶς φτέρνες του, ἔπεσεν ἀπάνω στὸ τραπέζι τοῦ Δόγη, ἀναποδογύρισε τὰ πάντα καὶ τέλος κυλίστηκε στὸ πάτωμα τῆς σκηνῆς, ὡς τὸ προσκνήνιο.

Ἐπειτα βέβαιος ὅτι τὰ ἀλάνια του τῶχαν σκάσει καὶ κανεὶς δὲν θάρριχνε τὴν αὐλαία ἐσηκώθηκε ἐχαίρετισεν ἑδαφιαίως τὸ κοινὸν καὶ ἔκλεισε μόνος του τὸ πανί.

Καὶ τὸ κοινόν; θὰ ρωτήσετε.

Ἡ παράδοσις δὲν μᾶς διέσωσε τί ἔκαμε τὸ κοινόν.

Ἴσως νὰ ὤρμησε στὴ σκηνή, ἴσως ὅμως καὶ νὰ ἔχειροκρότησε κατενθουσιασμένον.

Ὁ κ. Δ. Ταβουλάρης στὴν «Νεραΐδα»

RICHARDA HUCH

Σ Υ ...

Ἄπ' τὸν καιρὸ πὸν λείπεις
Νοιώθω μονάχα πόνο
Κ' ἀπ' τὴ λαχτάρα λυώνω
Στὴ σκοτεινιά τῆς λύπης.

Σὲ σένα πάντα ἢ σκέψη
Πετάει πέρα στὰ μάκρη,
Κ' δλονυχτὶς τὸ δάκρυ
Δὲ θὲ νὰ μοῦ στερέψει.

Κ' ἂν στὰ μάτια μου φέρει
ὁ ὕπνος τὴ γαλήνη,
Θαρρῶ πὸς μοῦ τὰ κλείνει
τ' δλάπαλό σου χέρι.

ΜΕΤΑΦΡ. ΑΛΕΚΟΣ ΜΟΥΤΖΟΥΡΙΑΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΒΕΪ'ΝΟΓΛΟΥ

ΔΥΟ ΑΝΘΡΩΠΟΙ,

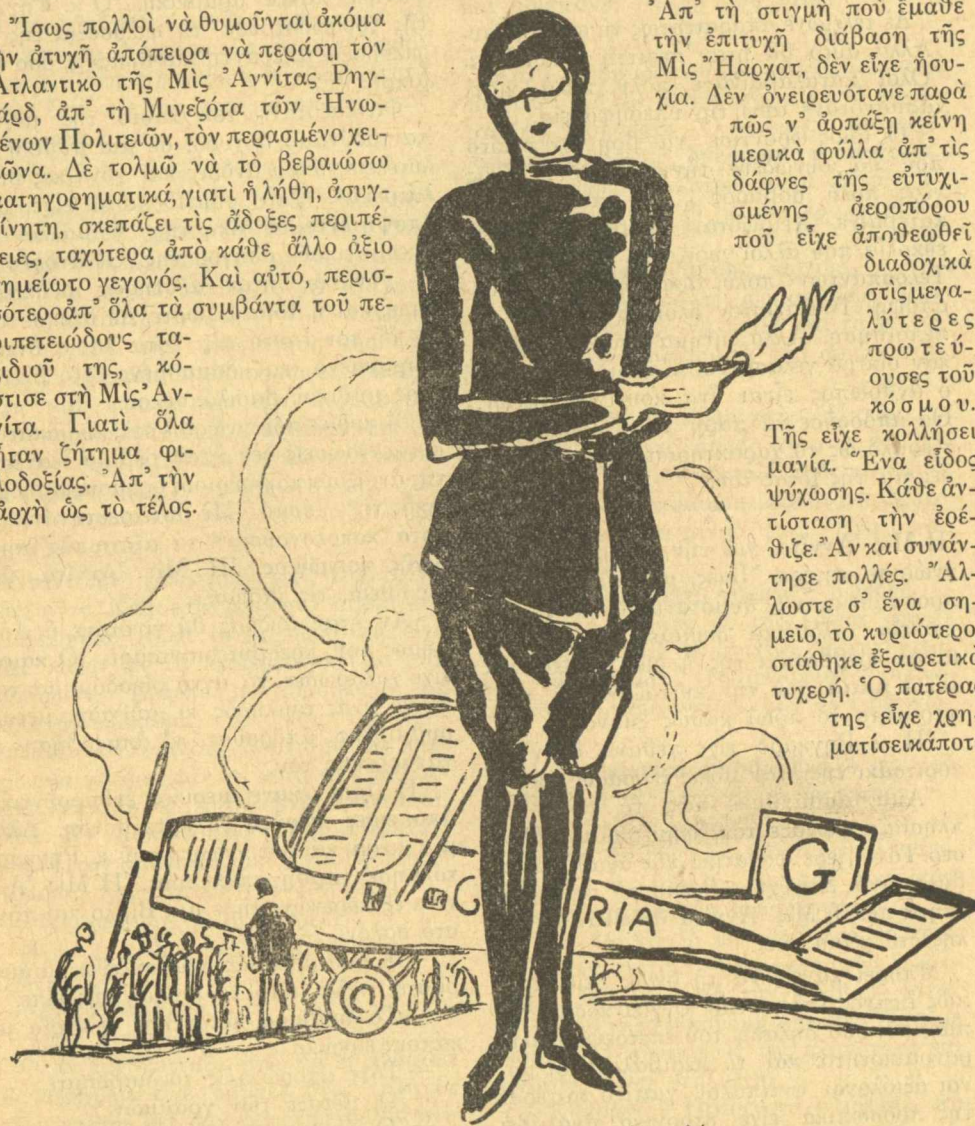
Ο ΟΥΡΑΝΟΣ ΚΑΙ Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Ἴσως πολλοὶ νὰ θυμούνται ἀκόμα τὴν ἀτυχῆ ἀπόπειρα νὰ περάσῃ τὸν Ἀτλαντικὸ τῆς Μίς Ἀννίτας Ρηγκάρδ, ἀπ' τὴ Μινεζότα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τὸν περασμένο χειμῶνα. Δὲ τολμῶ νὰ τὸ βεβαιώσω κατηγορηματικά, γιατί ἡ λήθη, ἀσυγκίνητη, σκεπάζει τὶς ἀδοξες περιπέτειες, ταχύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο ἀξιοσημεῖο γεγονός. Καὶ αὐτό, περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ συμβάντα τοῦ περιπετειώδους ταξιδιοῦ τῆς, κόσισε στὴ Μίς Ἀννίτα. Γιατί ὅλα ἦταν ζήτημα φιλοδοξίας. Ἄπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

Ἄπ' τὴ στιγμή πὸν ἔμαθε τὴν ἐπιτυχή διάβαση τῆς Μίς Ἡαρχατ, δὲν εἶχε ἡουχία. Δὲν ὄνειρευότανε παρὰ πὸς ν' ἀρπάξῃ κείνη μερικὰ φύλλα ἀπ' τὶς δάφνες τῆς εὐτυχισμένης ἀεροπόρου πὸν εἶχε ἀποθεωθεῖ

διαδοχικὰ στὶς μεγαλύτερες πρῶτε ὑουσσες τοῦ κόσμου.

Τῆς εἶχε κολλήσει μανία. Ἐνα εἶδος ψύχωσης. Κάθε ἀντίσταση τὴν ἐρέθιζε. Ἄν καὶ συνάντησε πολλὰ. Ἄλλωστε σ' ἓνα σημείο, τὸ κυριώτερο, στάθηκε ἔξαιρετικὰ τυχερή. Ὁ πατέρας τῆς εἶχε χρηματίσει κάποτε

Ληπτή καὶ κομπή μετὴν ἀεροπορικῆς στολῆς τῆς

ιδιαιτερος γραμματεὺς ἐνὸς Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Ὅχι γιὰ πολὺ. Ἀλλὰ στὸ διάστημα ποὺ ἔμεινε ἡ περιουσία του ἔγινε δέκα φορὲς στρογγυλότερη. Δὲν ἀρνῆθηκε τὴ χρηματικὴ του ἀρωγὴ στὴν κόρη του. Μόνος του διάλεξε τὸ ἀερόπλανό της. Διάβολε! γιὰ νὰ λάμψη τὸνόματ' αὐτὴν ἐπαυλὴ του στὰ δάση τῆς Μινοζέτας. Τοῦ ἄρεσε πολὺ ἡ ἰδέα.

— Εἶμαι ὑπερήφανος..., ἔλεγε πολὺ συχνά.

Δὲ τελειῶνε ἀπαραιτήτως τὴ φράση του. Ἀλλὰ αὐτὸ θὰ ἦταν περιττὴ πολυτέλεια. Ὅλοι καταλαβαίνανε πολὺ καλὰ γιὰτὶ αἰσθανότανε αὐτὴ τὴν ὑπερηφάνεια.

Ὁ ἴδιος φρόντισε νὰ βρῆ τὸν πιλότο ποὺ θὰ συνώδευε τὴν κόρη του. Ἐνας νέος πολὺ σοβαρὸς. Ἀπὸ πουριτανοὺς κατέβαινε. Χειριζότανε τὸ βολάν μὲ τὴν εὐκολία ποῦ ἄλλοι γυρίζουνε τὸ ἠλεκτρικὸ. Τελοσπάνταν πολὺ ἀσφαλῆς ἀπὸ κάθε ἀποψη. Τουλάλιστα οἱ εἶχανε αὐτὴ τὴν πεποίθησιν. Ἄλλο ζήτημα φυσικὰ ἀν βγῆκαν οἰκτρά γελασμένοι. Κάποιος εἶπε πῶς ὁ ἀνθρωπος εἶναι ἕνα κουτὶ ἐκπλήξεων. Θὰ μποροῦσε νὰ πῶρη τὸ κ. Ζέρραλδ Φιτζέραλδ ὡς τὸ χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τῆς ἰδέας του.

* *

Ἡ Μις Ἀννίτα, γιὰ τὴν ἀκριβολογία, δὲ γνώρισε μητέρα. Ἴσως, μὲ μιὰν ἐντατικὴ προσπάθεια, νὰ θυμότανε μιὰ λεπτὴ γυναικεῖα σιλουέττα σκυμμένη πάνω στὸ μικρὸ κρεββατάκι τῆς ἢ δυὸ μεγάλα γαλάζια μάτια ποὺ τὴν κυττάζανε μὲ τρυφερότητα τὸ πρῶτ' καθὼς ξυπνοῦσε.

Ἡ κ. Ρηγκάρδ εἶχε πεθάνει ὅταν τὸ κοριτσάκι τῆς ἦταν μόλις τεσσάρω χρονῶν.

Ἀμα αἰσθάνθηκε πῶς τὸ τέλος τῆς πλησίαζε φώναξε τὸν ἐφημέριο τοῦ Οὐλσερ. Τὸν ἤξερε φανατικὸ καὶ ἀγαθὸ πρεσβυτεριανό. Ξεψύχησε ἥρεμα μὲ τὴ βεβαιότητα πῶς ἡ Μις Ἀννίτα θὰ ἦταν ἀσφαλῆς στὰ χέρια του.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ δίχως ἐπιφύλαξιν πῶς ἐκεῖνος ἔπλασε τὸν ψυχικὸ κόσμον τοῦ παιδιοῦ, ὅσο δηλαδὴ τοῦ ἐπέτρεψε ἡ κληρονομικότητα καὶ τὸ περιβάλλον, οἱ μόνον ἀξιόλογοι ἀντίπαλοι, γιὰτὶ ὁ ποτέρας τῆς προσωπικὰ εἶχε στοργικὰ ἀναλάβει τότε τὰ δημόσια συμφέροντα.

Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ φαντασθῆ κανεὶς τὴν ψυχὴ τῆς Μις Ἀννίτας, καθὼς διαμορφώθηκε μὲ τὴ στέρηση κάποιας γυναικείας τρυφερότητας, μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα, ὅπου, χωρὶς σύστημα καὶ χωρὶς ἐλιγμούς, ἄκουε τὴν ἴδια στιγμὴ τοὺς διαβολικοὺς καὶ προσοδοφόρους συνδυασμοὺς τοῦ πατέρα τῆς καὶ τῆ φανατικῆ ἠθικῆ τοῦ Σεβασμιώτατου Πέερου. Παρ' ὅλη ὅμως τὴν ἀντίθεση, στὸ μυαλὸ τῆς Μις Ἀννίτας, αὐτὴ ἡ οὐκίωρη ἀνατροπὴ τῆς φάνηκε πάντα ἁρμονικὴ. Ὁ κ. Ρηγκάρδ τῆς τροφοδοτοῦσε τὴ φιλοδοξία τῆς, μιὰ φιλοδοξία ἀπέραντη καὶ ἀσαφῆς, ὅσο ἦταν μικρὴ.

Φανταζότανε τὸν ἑαυτὸ τῆς μεγάλο, παντοδύναμο, ἰσχυρὸ, σὲ μιὰ μυθικὴ πολυτέλεια, ὅπου ἄνδρες καὶ γυναῖκες θὰ τὴ λάτρευαν. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶχε μιὰν ἀποψη ἐντελῶς δική τῆς, ἢ μᾶλλον τοῦ πνευματικοῦ ὁδηγοῦ τῆς. Οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες ἦταν αὐστηρῶς οὐδέτεροι, ὅπως καὶ ἡ ἴδια ἄλλωστε. Δὲ θέλησε ποτέ νὰ δῆ τὸν ἑαυτὸ τῆς ἔστω καὶ σ' ὄνειρον, γοητευμένο καὶ δαμασμένο στὸ βλέμμα ἐνὸς μυθικοῦ βασιλόπουλου.

Οἱ κυρίες ποὺ γνώρισε στὶς κυριακάτικες συγκεντρώσεις δὲν ἦταν βέβαια ἱκανὲς νὰ τῆς ἀνοίξουν καινούριους δρόμους στὸν ψυχικὸ τῆς κόσμον. Μὲ ἀστείρευτὴ ἀνιαρότητα κακολογούσανε τὰ αἴσχη τῆς σημερινῆς κοινωνίας. Ἡ Μις Ἀννίτα, ἀπὸ συνήθεια, τίς θαύμαζε.

Ἄν ἦταν ἄνδρας θὰ γινότανε ὁ Λούθηρος τοῦ πρεσβυτεριανισμοῦ. Ὁ καιρὸς εἶχε χαλαρώσει τὸ ἀγνὸ οἰκοδόμημά του. Μόνον ἕνας τομληρὸς κ' αὐθάδης μεταρρυθμιστῆς μποροῦσε ν' ἀποσοβῆσιν τὴν κατάρρευσίν του.

Ἡ ἴδια ἔκανε μερικὲς ἐνθαρρυντικὲς ἀπόπειρες σ' αὐτὴ τὴ κατεύθυνση. Ἀλλὰ μιὰ μέρα κάποια γνωστὴ τοῦ κ. Ρηγκάρδ τόλμησε ναρθῆ στίτι τους. Ἡ Μις Ἀννίτα ἐξωφρενῶν πῆρε μιὰ Βίβλον καὶ πήγε στὸ σαλόνι.

— Κυρία μου, σᾶς συμβουλεύω νὰ διαβάστε καλὰ αὐτὸ τὸ βιβλίον, τῆς εἶπε.

— Τὸ διάβασα, ἀπάντησε ἡ κυρία μὲ κάποια εἰρωνία.

— Τότε ἀπορῶ πῶς τὸ διαβάσατε....

— Ὡ, μεταξύ τῶν γραμμῶν....

— Ὁ πατέρας μου δὲν εἶναι δῶ, εἶπε ἡ Μις Ἀννίτα ψυχρά.

Ἡ αὐθάδεια αὐτὴ τῆς εἶχε πληγώσει βαθεῖα τὸ θρησκευτικὸ τῆς αἶσθημα. Ἐπαυσε κάθε ἀναμορφωτικὴ ἀπόπειρα. Ὁ ἐγωϊσμὸς τῆς τὴν ἔκανε ἀντικοινωνικὴ, ἔπνιγε τίς ἐρωτικὰς τῆς ὁρμές.

Μιὰ μέρα τῆς εἶπε ὁ πατέρας τῆς πῶς ἔπρεπε πιά νὰ παντρευτῆ.

— Ποιόν;

— Τὸν κ. Ἐρικ Μουλλαίνου, π. χ. Εἶναι ὁ βασιληᾶς τῶν σπῖρτων.

— Πρὸ! ἔκανε ἡ Μις Ἀννίτα μ' ἀπειρη περιφρόνησιν.

Μόνον κάτι πολὺ μεγάλο μποροῦσε νὰ τὴ συγκινήσιν. Νόμισε πῶς ἦταν τὸ ἀερόπλανο. Κι' ὅλη ἡ φυλακισμένη ζωτικότητά τῆς τὴν ἔσπρωξε στὴ πραγματοποίησιν τοῦ οὐνείρου τῆς....

* *

Στὴ μικρὴ πεδιάδα τοῦ Μάχχολμ ποὺ ἐκτείνεται στὰ πόδια τῆς ἐπαύλεως Ρηγκάρδ καὶ τὴν τροφοδοτεῖ μὲ τὰ πλούσια κ' ἄφθονα προϊόντα τῆς, εἶχαν μαζευτεῖ καμμιά ἑκατοστὴ ἀνθρώποι γιὰ νὰ παρακολουθήσουνε τὴν ἀναχώρησιν τῆς Μις Ἀννίτας. Μερικοὶ δημοσιογράφοι. Ἐκεῖνὴν λεπτὴ καὶ κομψὴ μὲς τὴν ἀεροπορικὴ τῆς στολή, κρατώντας ἕνα μπουκέτο μπλεέ, χαϊρέτησε μὲ μιὰ μεγάλη ὑπόκλιση. Ἐπειτα, βοηθούμενη ἀπ' τὸ σύντροφό τῆς, χῶθηκε στὴν τρύπα ποὺ ἀνοιγότανε στὸ πλευρὸ τῆς *Ἑλζόριας*.

Ὅταν τὴν ξαναεἶδαν, τὸ ἀερόπλανο ἀπογειοῦτο. Καθότανε μπροστά, δίπλα στὸ κ. Φιτζέραλδ. Ἀλλὰ τὸ πρόσωπό τῆς εἶχε χαθεῖ κάτω ἀπ' τὸ περιεργὸ σκούφο τῶν ἀεροπόρων. Ἐβλεπε μὲ προσηλωσιν τὰ μικρὰ ἀνθρωπάκια στὰ πόδια τῆς ποὺ κινότανε ξετυλίγοντας ἀσυναίσθητα κάτι περιεργὰ σχέδια, σὰν κ' αὐτὰ ποὺ συλλαβαίνει κάποτε ἡ ἐρεθισμένη φαντασία. Ἀλλὰ δὲν αἰσθανότανε καμμιά συγκίνηση. Ἦταν ἀπογοητευμένη γιὰ τὴ φτωχὴ ἐντύπωσιν ποὺ τῆς ἔδινε ὁ ἱλιγγος.

— Ὁ ἀνεβούμε πολὺ ψηλά!

Ἦταν ὁ κ. Φιτζέραλδ. Μιλοῦσε χαμογελώντας.

— Θὰ κἀνὴ κρῦο;

— Δὲν πιστεύω....

Ὅταν ξανακῦτταζε στὴ γῆ ἡ πεδιάδα τοῦ Μάχχολμ εἶχε σβῆσει. Μιὰ πολιτεία ἄπλωνε κάτω κ'εῖ, σὰν λευκὰ πετράδια στὴ παραλία, τὰ σπίτια τῆς. Μιὰ τσιμηνέα

κἀπνιζε. Ἐνα ποτάμι ἔλαμπε σὰ χυμένο ἀσῆμι....

Ἐπειτα ἡ θάλασσα.

— Ἀνεβαίνουμε!

Ἀλλὰ ἐκεῖνὴ δὲν πρόσεχε πειὰ στὰ λόγια του. Κύτταζε τὴ βαθυκύανη ἔκτασιν ποὺ κυμάτιζε ἀφρίζοντας. Ἡ ἄγρια γοητεία τῆς τὴν ἐτρόμαζε καὶ τὴν ἐμάγευε.

— Ἀνεβαίνουμε! ἐπανάλαβε ὁ σύντροφός τῆς.

Τώρα τὰ σύννεφα τοὺς ἐκύκλωναν. Πιο πάνω ἀκόμα, τὸ χάος ἀπλώνετο γαλήνιο καὶ μονότονο. Ἡ γῆ εἶχε χαθεῖ.

* *

Κατὰ τὸ βραδάκι ἡ Μις Ἀννίτα ἔπιασε τὸ βολάν. Ἀλλὰ ἀναγκάστηκε νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ γρήγορα. Ὁ ἄνεμος, ποὺ εἶχε πιάσει ἀπὸ νορῆς, δυνάμωνε τρομαχτικά. Καὶ στὰ ψηλότερα στρώματα δὲ συναντήσανε νηνεμία. Ὁ κ. Φιτζέραλδ ἦταν κάπως νευρικός.

— Ἄν ἐξακολουθήσῃ..., ἄρχισε.

Δὲ συμπλήρωσε τὴ φράσιν του, ἀλλὰ αὐτὸ ἦταν ἀρκετὸ νὰ πνίξῃ καὶ τὰ τελευταῖα ἔχνη ἐνθουσιασμοῦ τῆς συντρόφισσας του.

— Πότε θὰ φτάξωμε στὴν Ἡπειρο;

— Ὅχι πρὶν τὸ πρῶτ'.

Ἡ Μις Ἀννίτα κύτταζε πρὸς τὰ κάτω. Ἡ θάλασσα κατὰμαυρη μαινότανε. Μόνον πολὺ μακρὰ ἕνα μικρὸ φῶς. Ἐνα οἶγος τὴν διέτρεξε.

— Τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ φῶς; ρώτησε.

Ἀλλὰ ὁ πιλότος δὲ τῆς ἔδωσε ἀπάντησιν. Πάλαι μὲ τὰ στοιχεῖα, μὲ τὴ νύχτα. Κάτι εἶχε σπάσει. Τὸ ἀερόπλανο ταλαντευότανε, στριφογύριζε σὰν ἕνα πληγωμένο ζῶο....

Ἡ Μις Ἀννίτα αἰσθάνθηκε τὸ χέρι τοῦ πιλότου νὰ τῆς σφίγγῃ τὸ μπράτσο.

— Εἶμαστε χαμένοι....

Σχεδὸν ἀμέσως ἕνα ἀπαίσιο πλατάγισμα τοὺς περιέβαλλε. Τὰ νερὰ ὀρμήσανε μέσα στ' ἀερόπλανο σφυρίζοντας.

Ὁ κ. Φιτζέραλδ τὴ τραβοῦσε, τὴ τραβοῦσε ἀπελπιστικά. Ἐνα φτεροῦ εἶχε ξεκολληθεῖ. Μὲ δυσκολία τὴν ἀνέβασε πάνω. Τὰ δόντια τῆς χτυποῦσαν δυνατὰ. Ἐτρεμε ἀγρίως. Ὁ σύντροφός τῆς φαινότανε καὶ χανότανε τόσο στὴ δίνη.

— Κουράγιο! Πρὸεῖ νὰ φτάξωμε στὸ φάρο.

Ὁ σκοτεινὸς καὶ ἄγιος ὄγκος τοῦ ὑψωνότανε μένα στὴ θύελλα, σὲ ἀπόσταση διακοσίων μέτρων, μὲ τὴ φωτεινὴ πυγολαμπίδα του στὴν κορυφή. Ἀλλὰ πολὺ κοντινότερα συναντήσανε στερεὸ ἔδαφος: κάτι σχεδὸν ἐπιπέδους ὑφάλους σκεπασμένους, μὲ βελουδένια θαλάσσια βλάστηση, πού σάρωναν τὰ κύματα...

Φτάσανε σὲ στεγνὸ ἔδαφος μόνο κατὰ τὴν αὐγή, παλαίοντας μὲ τὸ σάλο. Ἄπ' τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος σκορπιζότανε μιὰ ἀμάραντη φωταύγεια. Μεγάλα ἄσπρα πουλιά πετούσανε ἀπ' τοὺς βράχους διαγράφοντας φανταστικά τόξα στὸν ἀέρα.

Εἶχαν ἀναγκαστεῖ νὰ βγάλουνε τὶς ἀεροπορικὲς στολές τους, καὶ τὰ φορέματα πού εἶχαν ἀπὸ μέσα, δὲν ἦταν ἱκανά, καθὼς καὶ βρεμμένα, νὰ τοὺς προσφυλάξουν ἀπ' τὴ πρωϊνὴ ψύχρα.

— Ἄν καθόμαστε κοντὰ ἴσως θὰ ζεστανόμαστε..., πρότεινε μὲ κάποια δειλία ὁ κ. Φιτζέραλδ.

Ἡ Μὲς Ἀννίτα δοκίμασε μιὰ μικρὴ ἐκπληξή.

— Κυττάξτε καλύτερα ἂν δὲν ἔρριξε ὄξω τίποτα ἢ θάλασσα.

Ἐκεῖνος δὲν ἔφερε ἀντίρρηση. Ἐφυγε πηδώντας στὰ βράχια μ' ὄλη τὴ τρομερὴ κούραση πού εἶχε.

Μόνη ἡ κόρη τοῦ πρώην γραμματέα ἔνοιωσε ἕνα μυστηριώδη φόβο νὰ γιγαντώνεται μέσα της. Οἱ δύο τους πάνω στοὺς βράχους. Χωρὶς κανέναν ἄλλο... Ἐνα λεπτό διερωτήθηκε ἂν δὲν εἶχε σχεδιάσει αὐτὴ τὴ καταστροφὴ ἐπίτηδες. Δὲ μποροῦσε νὰ

καταλάβῃ πῶς, αὐτὸς πού χειριζότανε τὸ βολάν μὲ τόση τέχνη, εἶχε φέρει τὴ **Γκλόρια**, ἕνα πουλί μὲ σπασμένα φτερά, στὴν ὑγρὴ ἀγκυλιὰ τοῦ ὄκεανου...

Ὁ σύντροφός της γύριζε καταφορτωμένος. Εἶχε κόψει τὸ μουςαμὰ ἀπ' τὸ διασωζόμενο φτερό. Εἶχε βρεῖ κι' ἕνα κουτί ἐρμητικὰ κλεισμένο μὲ οἰνόπνευμα, σαπούνια καὶ ἄλλα καλλυντικὰ εἶδη. Ἡ εἰρωνεία τοῦ εὐρήματος ἔκανε καὶ τοὺς δυὸ νὰ γελάσουν.

— Μόνο αὐτὰ μᾶς ἔλειπαν! εἶπε ἡ Μὲς Ἀννίτα κυττάζοντας τὸ σκισμένο φουστάνι της.

Τυλίχθηκε στὸ μουςαμὰ καὶ κοιμήθηκε. Ὁ ἀεροπόρος σιμά της τὴν ἔβλεπε μὲ μιὰν ἀνεξιχνίαστη ἔκφραση σαρκασμοῦ.

— Εὐτυχῶς ζεστάθηκα! ψιθύρισε ἡ Μὲς Ἀννίτα ἀνοίγοντας τὰ μάτια.

Εἶχε πυρώσει μέτις ἀκτίνες τοῦ ἡλίου πού πλημμύριζαν τώρα τὸν ἔρημο βράχο. Ὁ σύντροφος της δὲν εἶχε ἀλλάξει θέση.

— Κοιμηθήκατε; τὸν ρώτησε.

Ἐκανε ἕνα κίνημα ἀόριστο. Ἐκεῖνη δὲν ἐπέμεινε.

Ἐπειτα ἀπὸ μιὰ παύση εἶπε:

— Ἔρετε πού βρισκόμαστε;

— Ἄν δὲ κάνω λάθος εἶναι οἱ βράχοι τῆς Σωτηρίας, 50 περίπου μίλια ἀπ' τὴν ἀκτὴ τῆς Γαλλίας. Ἐδῶ ὁ Λαφαγέτ, τὸν καιρὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐπανάστασεως κόνταψε...

Ἐκρινε περιττὸ νὰ ἐπεκταθῇ περισσότερο σὲ ἱστορικὲς λεπτομέρειες γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν ἔδειχνε κανένα ἐνδιαφέρον ἢ Μὲς Ἀννίτα.

— Κυρία μου σᾶς συνιστῶ νὰ διαβάσετε αὐτὸ τὸ βιβλίον

— Ἐκανα ἕνα γύρο στὸ νησάκι. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει καμμιά ψαρὸβάρακα πουνθενά. Κί ὁ φάρος μπορεῖ τὰ λειτουργίη καλά γιὰ μιὰ βδομάδα ἀκόμα χωρὶς ἀνθρώπινη ἐπέμβαση. Ἐχει διπλὲς μπατταρίες. Ἀλλὰ φυσικά, ὡς τότε, θὰ ἔχει περάσει κανένα πλοῖο...

— Φυσικά, εἶπε ἡ Μὲς Ἀννίτα μὲ ὑφοςοβαρό.

Ὁ κ. Φιτζέραλδ, ἀκούραστος, ἔφυγε καὶ γύρισε φέρνοντας πέντε — ἕξι αὐγὰ γλάρων.

— Δοκιμάστε; εἶναι θαυμάσια! Ἄλλωστε θάχετε καιρὸ νὰ τὰ συνηθίστε...

Τὰ ἔφαγαν κάνοντας μιὰ μικρὴ τρύπα στὴν ἄκρη. Ἐπειτα ἤπιαν νερὸ βρόχινο πού εἶχε σταλάξει στὰ κοιλώματα τῶν βράχων.

— Δὲν εἶναι καὶ τόσο τραγικὴ ἡ θέση μας! παρατήρησε μιὰ στιγμή ἐκεῖνος μαζεύοντας τὰ σκισμένα μανίκια τοῦ πονκάμισοιό του.

— Βρίσκετε; εἶπε ἐκεῖνη ψυχρά.

Ὅταν αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτὸ της ἀρκετὰ δυνατὸ, ρώτησε, μὲ τὰ μάτια ὅμως χαμηλωμένα.

— Τὸ δυστύχημα αὐτὸ εἶναι ἀρκετὰ ἀκατάληπτο γιὰ μένα. Εἶχα τὴν ἐντύπωση πῶς ἕνα ἀερόπλοιο μποροῦσε, ὡς ἕνα ὄρισμένο σημεῖο, νὰ παλέψῃ μὲ τὰ στοιχεῖα...

— Ἐχετε μάλλον τὴν ἐντύπωση πῶς θέλησα νὰ σᾶς δολοφονήσω! ψιθύρισε ἐκεῖνος μ' ἕνα πλατὺ χαμόγελο πού ξεσκέπαζε τὴν κάτασπρη σειρὰ τῶν δοντιῶν του.

Ἡ Μὲς Ἀννίτα δὲν ἔκανε καμμιά προσπάθεια γιὰ νὰ ἐλαφρύνῃ τὸν ὑπαινιγμό.

— Θὰ δοκιμάσω ν' ἀνατρέψω αὐτὴ τὴ γνώμη γιὰτὶ θέλω παλὺ νὰ κερδίσω τὴν ἐκτίμησή σας, εἶπε ὁ κ. Φιτζέραλδ καὶ τώρα προσήλωσε τὸ βλέμμα του στὸ δικό της.

Ἐκεῖνη ἀπόφευγε νὰ τὸν κυττάξῃ. Ἡ ἀρρενωπὴ γοητεία του, ἡ δύναμη πού ἔδειχνε τὸ σῶμά του, ἡμίγυμνο, στὰ κουρελιασμένα ρούχα, τῆς ἐνέπνεε μιὰν ἀόριστη στενοχώρια. Ἦταν βέβαιη πῶς τὸν μισοῦσε. Θὰ εἶχε μιὰν ἀσφαλὴ ἱκανοποίηση ἂν τὸν εἶχε κἀρῃ τὸ κύμα. Ἡ φωνὴ του προπάντων τὴν ἐρέθιζε. Μιὰ φωνὴ ὑπόκοφη καὶ βραχνή, σὰν μιὰ ἐπιπόλαιη δοξαριά σὲ βιολί, καθὼς ἔλεγε:

— Πολὺ σωστά εἶπατε. Ὡς ἕνα ὄρισ-

μένο σημεῖο τὸ ἀερόπλοιο μπορεῖ ν' ἀντικατασταθῇ στὰ στοιχεῖα. Μὰ κι' ὅταν αὐτὸ καταστῇ ἀδύνατο, πάλι ἔχει ἕνα καταφύγιο: ν' ἀνεβῆ ψηλά, πολὺ ψηλά.

Ὅλα ὅμως ἦταν τόσο ἔαφρνα πού δὲ κατόρθωσα νὰ τ' ἀνεβάσω ὅσο γρήγορα χρειαζότανε καὶ ἴσως σ' αὐτὸ νὰ φταίω...

Ἐκεῖνη δὲ μίλησε, ἀλλὰ ἡ σιωπὴ της δὲν εἶχε τίποτα τὸ ἐπιδοκιμαστικό.

— Δὲ μὲ πιστεύετε λοιπόν; ψιθύρισε ὁ πιλότος μὲ ὑπολανθάνουσα λύσσα, πλησιάζωντα σιγά—σιγά.

Ὁ ἥλιος καὶ ἡ ἄρημη τοῦ ὄκεανου εἶχαν δώσει στὰ μάγουλά του ἕνα χρῶμα βαθυκόκκινο καὶ τὰ μάτια του, στὸ φλογερὸ αὐτὸ πλαίσιο, φαινόταν ἄγρια καὶ λαμπερά.

— Δὲν ὑπάρχει λόγος! εἶπε σχεδὸν μηχανικὰ ἡ Μὲς Ἀννίτα.

Ἡ ἡμέρα ἔσβυσε ἀπαλᾶ. Ὁ ἥλιος στὸ χεῖλος τῆς βαθυκόκκινης ἀβύσσου εἶχε ἔξαφνα πλημμυρίσει τὸν Ἄτλαντικό μ' ἕνα φωσφορίζοντα χεῖμαρο ἀπὸ χρυσάφι. Οἱ γλάροι πετούσανε πάνω ἀπ' τὰ κεφάλιά τους μ' ἀνατριχιαστικὲς ἰαχές.

— Πᾶω νὰ σᾶς ετοιμάσω ἕνα κατάλυμα γι' ἀπόψε, εἶπε ὁ κ. Φιτζέραλδ.

Ἐνα ἀπελπιστικὰ πρωτόγονο κατάλυμα, ἀλήθεια! Ἡ κόρη τοῦ πρώην γραμματέως, στὴ θέα του θυμήθηκε τὴ χλιδὴ τῆς κρεβατοκάμαρας της στὴ Μινεζότα, τὸ κρεββάτι της Λουδοβίκου ΙΕ' μὲ τὶς βαριὲς βελουδένιες κουρτίνες...

Κάτω ἀπ' τὸ μουςαμὰ τοῦ ἀεροπλάνου ὁ σύντροφός της εἶχε σωριάσει ξερά φύκια ἀπ' αὐτὰ πού εἶχε ξεράσει ἡ θύελλα τὴ περασμένη νύχτα.

Εἶναι ἀρκετὰ ἀναπνευστικό! «σκέφθηκε ἡ Μὲς Ἀννίτα ὅταν τὸ δοκίμασε. Εἶχε τέλος συνθηκολογήσει μὲ τὶς ἀναμνήσεις της.

— Καληνύχτα σας, δεσποινίς, εἶπε ὁ κ. Φιτζέραλδ.

Τὸν εἶδε ν' ἀπομακρύνεται μὲ βῆμα σιγανό. Τὸ κεφάλι του φαινόταν σὰ χωμένο στοὺς μεγάλους ὄμους του. Πήγαινε στὴ θάλασσα... Ὁ ρόχος της τῆς ναούριζε. Ἀλλὰ στὸ κοίλωμα τῶν βράχων ὅπου ἦταν φαλιασμένο τὸ πρόσκαιρο καταφύγιό της, δὲ μποροῦσε νὰ τὴ δῇ...

Θέλησε νὰ προσηλώσῃ τὴ σκέψη της, στὸν πατέρα της. Ἀλλὰ ἡ εἰκόνα του ἐρχότανε τόσο θαμπὴ καὶ μικρὸμένη αὐτὴ

τή στιγμή που εγκατέλειψε τη προσπάθεια. Κάθε προσπάθεια. Όλα γινότανε άμυδρά στο πνεύμα της. Είχε χάσει κάθε επιρροή στη κυβέρνηση της σκέψης της. Άλλες δυνάμεις άόρατες, καταθλιπτικές πλανιόνταν μέσα στην άπεραντη άβεβαιότητα της ψυχής της. Μιά έγινε ζωντανή. Πελώρια. Μαρτυρική.

Άνοιξε τὰ μάτια της. Μέσα από μιὰ σχισμὴ τοῦ καταλύματός φαινότανε δυὸ στρογγυλοὶ κύκλοι ποὺ λάμπανε στὴ σιὰ.

Άφισε μιὰ μικρὴ φωνὴ ἀγωνίας.

— Σὰς τρώμαξα, εἶπε ὁ κ. Φιτζέραλντ ζητώντας συγγνώμη. Ἔχω ἀϋπνία καὶ ἦρθα νὰ σὰς κυττάξω ποὺ κοιμᾶστε. Τί ἦσυχά ποὺ κοιμᾶστε! Ὁρες δλόκληρες... Μὰ σὰς τρωμάζω. Τὰ μάτια μου σὰς ἀνησυχῶνε; Τὸ ξερω, εἶναι ἀπαίσι! Μικρὰ σὰν κινέζου καὶ ψυχρὰ σὰν πάγος! Ἄλλὰ σκέφθηκα σοβαρὰ νὰ διορθώσω αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα. Δὲ τὸ πιστεύετε; Κι ὁμως δὲν εἶναι καὶ τόσο δύσκολο... Τὰ μάτια ὅπως τὸ ὑπόλοιπο μέρος τοῦ σώματος ἀναπτύσσονται μὲ τὴν ἡλικία. Χάρη στοὺς ἀδένες ποὺ τοὺς μεταφέρουνε τροφή. Ἄλλὰ αὐτοὶ οἱ ἀδένες ἔχουνε περιορισμένη ἰκανότητα—ὅπως ἡ «Γυλόρια» ἂν ἀγαπᾶτε! Τώρα ἂν προσθέσω κι ἄλλους δὲν εἶνε φυσικὸ νὰ μεγαλώσουνε τὰ μάτια μου; Σὲ ποσότητα καὶ ποιότητα; Εἶναι λεπτὸ ζήτημα, βέβαια, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνθρώπινη σκέψη δὲν εἶναι παρὰ μιὰ λεπτότητα, μιὰ μεγαλοφυῆς λεπτότητα...

Ἐπανεσε νὰ παραδοξολογῇ ἀπότομα.

— Δὲν σὰς ἀφίνω νὰ κοιμηθῆτε, παρατήρησε μὲ μιὰν ἀμυδρὴ εἰρωνεία στὴ χαμηλὴ φωνὴ του.

* *

Ἡ Μὶς Ἄννιτα ἔυπνησε τὴ χαρραγή. Ἐκανε ψυχρίτσα. Ἦταν πιὸ κουρασμένη ἀπ' τὴν περασμένη μέρα. Ἡ κατάσταση τῆς φάνηκε τραγικὴ κι ἀφόρητη. Μόνη μὲ τὸν ἀεροπόρο!

Ἡ σκέψη της διαρκῶς ξαναγύριζε σ' αὐτὸ σημεῖο. Ὅχι, ἔπρεπε νὰ φύγῃ! Κύτταξε μ' ἀνησυχία γύρω της. Ὁ κ. Φιτζέραλντ δὲ φαινότανε πούθενά. Θὰ κοιμώτανε ἴσως. Ἡ θὰ ἐργαζότανε σὲ καμμιά ταπεινὴ καὶ παιδικὴ ἐνασχόληση. Ὁξω ἀπ' τὴν ἐπιρροὴ τοῦ βλέμματός του ἀθανότανε πιὸ ἐλεύθερη στὶς κινήσεις της.

Ἄνέβηκε κατ' εὐθείαν στὸ φάρο: ἕνας πύργος ἀπὸ τοιμέντο. Χωρὶς διακόσμηση. Ἀύστηρος καὶ θαρραλέος ὑψωνότανε στὸ βαθυκύανο θόλο τ' οὐρανοῦ. Στὴ βάση του φύτρωνε μιὰ σπάνια ῥαχητικὴ βλάστηση, φαιοπράσινη, μὲ ἀγκάθια καὶ παράξενα πένδιμα λουλούδια. Εἶδε ἕνα σταυρὸ ἀπὸ πορφυρένιο γρανίτη νὰ βγαίνει μεσ' ἀπ' αὐτὰ. Μιά μικρὴ πλάκα ἦταν πλαγιασμένη κάτω.

Ἐσκυψε καὶ διάβασε:

Ἐνθάδε κείται

Ὁ ΚΑΡΛΟΣ ΙΜΠΙΑΝΙΘ
ΝΤΕ ΛΟΣ ΡΕ Υ Σ

Τὸν ἄρπαξε τὸ κύμα τὴν 11 Αὐγούστου 1881

Σεῖς διαβάτες περαστικοί

*Κάνετε μιὰ προσευχὴ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῆς
[ψυχῆς του!]*

Ἐνα κρῦο δέος τὴ διέτρεξε. Ἐνας τάφος, λοιπόν, ἐκεῖ!

Ἀπομακρύνθηκε βιαστικά. Ἄνέβηκε τὴ σκαλίτσα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ φάρου. Ἐνα μικρὸ μπελβεδερ ἀνοιγότανε τώρα γύρω της ὅλο λεπτὰ ρωμανικὰ παράθυρα. Στὴ μέση, ἡ μεγάλη λάμπα, τοῦ φάρου, γυάλιζε σὰν τερατιῶδες ἔντομο.

Ἡ Μὶς Ἄννιτα χωρὶς διαταγμὸ ἔλοπε τὰ σύματα τῶν μπατταριῶν. Ἀπόψε τὸ φῶτεινὸ μάτι θὰ ἔμενε σβυστό... Οὐτε γιὰ μιὰ στιγμή δὲν ἔβαλε μὲ τὸ νοῦ της τὸ κίνδυνο ποὺ θὰ διατρέχανε τὰ περαστικά πλοῖα. Ἐνας ἀγριὸς ἐγωϊσμὸς τὴν εἶχε κυριέψει. Ἄρκει μόνο νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονταν ἀπ' τὴ ἀκτὴ καὶ νὰ ἐρχότανε νὰ τὴ σώσουν...

Ἐνα μικρὸ τρίξιμο ἀκούστηκε κοντὰ της. Ὁ κ. Φιτζέραλντ ἦταν ἐκεῖ. Εἶδε ἀμέσως τὴν καταστροφὴ τῆς Μὶς Ἄννιτας. Χωρὶς νὰ πῆ λέξη, μὲ μεγάλη δεξιότητα, διόρθωσε τὴ χαλασμένη συστοιχία.

Ὅταν σηκώθηκε, ρώτησε:

— Γιατί τὸ κάνατε αὐτό;

— Γιατί πρέπει νὰ παύσῃ αὐτό!

Δὲν τολμοῦσε νὰ γίνῃ πιὸ σαφής.

Τὴν πλησίασε χαμογελῶντας. Τὸ πρόσωπό του τὴν τρώαζε.

Τῆς ἄρπαξε τὰ χέρια:

— Εἶστε τρελλός;

— Μὰ δὲν καταλαβαίνεις πὼς ὅταν ἕνας ἄντρας εἶναι τόσο καὶρὸ χωρὶς γυναῖκα γίνεται σὰν τρελλός;

Ἡ Μὶς Ἄννιτα τὸν κύτταξε μὲ ἀγανάκτηση.

— Καὶ τολμᾶτε νὰ μιλάτε ἔτσι στὴν

ἀπόγονο τοῦ Αὐμπραχαμ Λίνκολν, στὴν κόρη τοῦ Οὐάλας Ρηγκάρντ;

Ψιθύρισε κάτι ἀκατάληπτο.

Φύγετε σὰς παρακαλῶ, εἶπε ἡ Μὶς Ἄννιτα ψυχρὰ.

Ὅταν ἔμεινε μόνη, πῆγε σ' ἕνα παρὰθυρο, ἔπειτα σ' ὅλα τ' ἄλλα. Ἄλλὰ κανένα πλοῖο δὲ φαινότανε στὸν ὀρίζοντα. Μόνο πολὺ ψηλά, στὰ σύννεφα, ἕνα ἀερόπλανο περνοῦσε...

Γύρισε πάλι στὴν ἠλεκτρικὴ συσκευή τοῦ φάρου, σκεπτικὴ. Δὲ τόλμησε ὁμως νὰ τὴν ἀγγίξῃ.

Ὅταν πείνασε κατέβηκε νὰ βρῇ αὐγὰ γλάρων. Ἄλλὰ ἦταν τόσο ἀπειρη ποῦ οἱ προσπάθειές της ἀπέβησαν μάταιες. Κουρασμένη γύρισε στὸ φάρο... Θὰ ἔμενε ἐκεῖ ἴσαμε ποὺ νὰ δῇ ἕνα πλοῖο. Στὴν καμπὴ τοῦ ἀνηφορικῦ μονοπατιοῦ ὁ ὀρίζοντας ἀνοιξε. Ὁ κ. Φιτζέραλντ ἦταν μπροστὰ της. Κρατοῦσε μερικὰ αὐγά κι ἕνα μεταλλινὸ ποτήρι νεροῦ.

Εἶδα πὼς δὲν εἶχате γυρίσει καὶ σκέφθηκα πὼς θὰ εἴστε ἀκόμα στὸ φάρο. Γι' αὐτό...

Μιλοῦσε μὲ κάποια ταπεινότητα. Ἡ Μὶς Ἄννιτα τὸν κύτταξε ἀτεγκτη:

— Συγγνώμη, ψιθύρισε, ἂν ἤμουν βάνουσος μαζί σας.

* *

Διαρκῆς ἐναλλαγὴ πάθους καὶ μετάνοιας, μετάπτωσι ἀπ' τὴν τόλμη στὴ δειλία κι ἀπ' τὸ διαταγμὸ στὴν ὀρηκτικότητα, βλοσυρὸς ἡ πνευματώδης, ὁ κ. Φιτζέραλντ συνανοῦσε πάντα στὴ συντροφισσὰ του τὴν ἴδια ἔμμονη καὶ ψυχρὴ ἀντίσταση.

Ἄλλὰ ὅσο περνοῦσαν οἱ μέρες, οἱ ἀγριεὶ καὶ πρωτόγονες ὀρέξεις τοῦ ἀνδρὸς ἔυπνοῦσαν μέσα του ἐπιτακτικῆς, ἀκόρεστες, ἀπαιτητικῆς.

Τὴ νύχτα προπάντων ἡ λύσσα του κορυφόνονταν. Γύριζε γύρω-γύρω στὸ κατάλυμά της ἄγρια, ἀκούραστα. Εἰκόνες βιαίεσ περνοῦσαν ἀπ' τὸ μυαλό του. Ἐτρεμε ἀπὸ πυρετό. Ἐπρεπε, ἔπρεπε...

Ἀπόγονη τοῦ Αὐμπραχαμ Λίνκολν. Τὴ ἀστεῖο, ἀλήθεια... Μήπως γι' αὐτὸ τὸ σῶμα της ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἄθικτο κι ἱερό; Ἄλλη μιὰ φορὰ, τί ἀστεῖο! Ὁ πρῶτος τυχὼν ἀριστοκράτης ἐκατὸ χρονῶ, ἀποβλακωμένος ἀπ' τὰ σπῶρ καὶ τὶς κο-

σμικῆς συναναστροφῆς, ποῦ θὰ δεχότανε νὰ τὴν συνοδεύσῃ στὸ βαμὸ, ν' ἀκούσῃ κοντὰ της τὸ μακάριο καὶ νανουριστικὸ μουρμούρισμα ἐνὸς ἐφημερίου, θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὴ σφίξῃ πάνω του, νὰ ρουφίξῃ μὲ σπασμωδικῆς ἡδονικῆς κινήσεις τὴν παρθενιά της...

Σερνότανε σὰν ἐρυθρόδεσμος μέσα στὸ κατάλυμά της, ἄρχισε νὰ τὴν φιλᾷ στὸ μέτωπο, στὰ μάγουλα, στὸ στόμα. Ἐκείνη ἔυπνοῦσε, τρομαγμένη. Σηκωνότανε. Τὴ φυλάκωνε στὴν ἀγκαλιὰ του ψιθυρίζοντας σ' αὐτὴ τὶς ἀγριεὶ προτάσεις...

— Ὅχι, ὄχι...

Ἡ πάλη ἦταν σύντομη κι ἀποφασιστικὴ. Στὸ τέλος ὁ κ. Φιτζέραλντ ἀναγκάζοτανε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν ἀγῶνα νικημένος.

Ἡ Μὶς Ἄννιτα ἔτρεχε στὴν παραλία γιὰ νὰ σωθῇ. Νὰ σωθῇ στὴν παραλία! Παντοῦ δὲν ἦταν στὴ διαθέσή του; Μόνο ἕνα πλοῖο μποροῦσε νὰ τὴ σώσῃ. Μιὰ φορὰ εἶδε ἕνα ν' ἀνεβαίνῃ στὸν ὀρίζοντα. Ἡ καρδιά της ἔπαλλε. Ἐπιτέλους. Ἄλλὰ τὸ πλοῖο χάθηκε σχεδὸν ἀμέσως.

Δὲν ἀπελιζότανε ὁμως πὼς θάπεφτε νικημένη στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀκούραστου πορθητοῦ. Ὁ κίνδυνος ἀπεναντίας τὴν ἔκανε ἐφευρετικὴ.

— Εἶστε πρεσβυτεριανός, κ. Φιτζέραλντ; τὸν ρώτησε ἕνα μεσημέρι.

— Ναί.

— Τότε θὰ πιστεύετε στὴν ἄλλη ζωὴ.

Ἐκεῖνος ἔχαμογέλασε.

— Πιστεύω.

Ἡ Μὶς Ἄννιτα τὸν κύτταξε διερευνητικὰ.

— Ἐρέετε, εἶπε σιγά-σιγά, πὼς τ' ἁμαρτήματα βαραίνον τὶς ψυχῆς;

Ὁ κ. Φιτζέραλντ ἔσκασε στὰ γέλια.

— Μὰ κι' ἔπειτα ἀπ' τὴ μετάνοια;

— Σὰς παρακαλῶ, ψιθύρισε ἡ κόρη τοῦ πρώτου γροσματέως, μὴ βλασφημᾶτε... Μὲ βῆμα ἀργὸ ἀπομακρύνθηκε καὶ χάθηκε πίσω ἀπ' τοὺς βράχους.

Ἐστερ ἀπὸ λίγο, ὁ πιλότος ἄκουσε τὴ φωνὴ της καθαρὴ ἀλλὰ κάπως δειλή.

Ἐψέλνε:

» Ἡ δόξα σου Παντοδύναμε

» ἀμάραντος καὶ νικῆτρια

» σκοτίζει τοὺς ἁμαρτολοῦς.

» Ἡ θεία γαλήνη σου...

Γέλασε ειρωνικά.

Ἡ φωνὴ ὅμως ἐξακολουθοῦσε τὴ ψαλμωδία. Μιὰ ἀόριστη συγκίνηση τὸν εἶχε πιάσει.

Θέλησε νὰ φύγη. Ἄθελα ὅμως ἀκολούθησε τὸ μονοπάτι της. Τὴν ἀντίκρουσε καθισμένη σ' ἓνα βράχο, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὰ γόνατά της.

Εἶναι Κυριακὴ σήμερα, τοῦ εἶπε.

— Ἄ! εἶχα χάσει τὸ λογαριασμό....

— Θέλετε νὰ ψάλλετε καὶ σεῖς;

Ὁ κ. Φιτζέραλντ ἔκανε ἓνα βῆμα μπρός.

Ὅχι. Θὰ πάω νὰ βρῶ ἀγὰ γλάρων.

Ἄδεια ὄλες τίς φωλιές γύρω. Τώρα πρέπει νὰ πάω ἀπ' τ' ἄλλο μέρος τοῦ νησιοῦ γιὰ νὰ ἀνακαλύψω τίποτα....

Ἄ... ἔκανε ἡ Μις Ἀννίτα κ' ἔμεινεν ὄνειροπόλος.

Τέλος εἶνε:

— Θαρτῶ κι' ἐγὼ νὰ δῶ πῶς τὰ βρίσκετε, γιατί ὄσες φορές δοκίμασα μόνη μου δὲν πέτυχα τίποτα...

Πάλι ὁ κ. Φιτζέραλντ γέλασε:

— Εἶναι πανοῦργα πουλιὰ, οἱ γλάροι εἶπε.

Ὁ δρόμος στὴν ἀρχὴ ἦταν ἀνηφορικός, ἔπειτα χαμῆλωνε, χαμῆλωνε. Οἱ βράχοι εἶχαν πλατεῖες σχισμὲς μὲ θαλάσιο νερό.

Ἡ Μις Ἀννίτα κύτταξε γύρω της. Ἦταν σὲ μιὰ μικρὴ κοιλάδα. Ὁ φάρος δὲ φαινόταν καθόλου. Οὔτε τὸ ὑπόλοιπο μέρος τοῦ νησιοῦ. Μόνον μπρός ἔκτεινόταν ἓνα κομμάτι ὀρίζοντος, περίπου τὸ τέταρτο τοῦ κύκλου.

Ὁ περίπατος τὴν εἶχε κουράσει. Κάθισε σὲ μιὰ πέτρα ἐνῶ ὁ σύντροφός της ἄρχισε τὴ συγκομιδὴ του.

Εἶχε κλάψει τὸ πρωὶ καὶ τὴν πονούσανε τὰ μάτια της. Ἔβαλε τὸ χέρι της σὲ μιὰ πέτρα κι' ἀκούμπησε τὸ μέτωπό της. Ἐβλεπε ὅλη τὴν ὥρα τὸν ἐφημέριο τοῦ Οὐίλσον. Ἦταν πάντα γελαστός ροδόκοκκινος καὶ καλοκάγαθος. Μὲ μεγάλους βηματισμούς διέτρεχε τὸ ἀπέραντο χῶλ της Μινεζότας μονολογῶντας. Τοῦ ἄρεσε νὰ διηγῆται στὴν πνευματικὴ του κόρη τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας.

— Σήμερα τὸ πρωὶ ἡ κ. Τζαίμς ἔφυγε μὲ τὸ Λοχαγὸ Ματθίδσον. Ἦταν ἡ πρόεδρος τοῦ Σωματείου πρὸς προστασίαν τῶν παιδιῶν. Ἄφισε τὰ δυὸ βρέφη της στὸ σύζυγό της καὶ τὴ καμα-

ριέρα της. Φαίνεται πῶς θὰ παίξῃ στὸν κινηματογράφο...

Μιὰ παύση.

— Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπέβαλλε ἓνα νέο νομοσχέδιο στὸ Κογκρέσσο γιὰ τὴν κατάργηση τῆς πολυγαμίας τῶν Μοριμόνων. Ἔναι αἰσχος, λέει στὴν εἰσηγητικὴ ἔκθεση, νὰ ὑφίσταται τὸν 20^ο αἰῶνα στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες ἡ ἄθλια αὐτὴ αἴρεση! «...Καὶ δὲ τὸ ξέραμε!

Μιὰ παύση.

— Ὁ κ. Κούλις γίνηκε μέλος τοῦ σωματείου τῆς Χριστιανικῆς Ἡθικῆς. Ὁ Θεὸς νὰ φυλάῃ πάντα τὰ...

Ἡ Μις Ἀννίτα καθισμένη σ' ἓνα βελουδένιο πράσινο καναπέ μὲ πολλὰ μαξιλάρια γύρω της, τὸν ἄκουε μὲ προσοχή.

Τὸν εἶδε νὰ στέκεται, ἔπειτα ν' ἀνεβαίνει σὲ μιὰ καρέκλα. Σ' ἐκεῖνο τὸ σημείον στὸ τοῖχο ἦταν ἓνα κάρντο ποῦ παρίστανε τὴ «Σάντα Μαρία», τὴ καραβέλλα τοῦ Κολόμβου.

Ὁ Σεβασμιώτατος Πέρου τὴν ἔβγαζε ἀπ' τὸ πλαίσιο. Μ' ἐκπλήξη ἡ Μις Ἀννίτα παρατήρησε πῶς ἦταν ἀνάγλυφο, σὰν ἓνα θαυμάσιο κουκλιστικό παιχνίδι.

Μ' ἓνα ἑλαφρὸ πήδημα ὁ ἐφημέριος κατέβηκε ἀπ' τὴ καρέκλα καὶ τὴ πλησίασε.

Ἐνα σατανικὸ χαμάγελο φώτιζε τὸ καλοκάγαθο πρόσωπό του. Τῆς ἔδινε τὴ καραβέλλα, λέγοντας.

— Ὅτι ἡ γυναίκα θέλει...

Ἦταν τόσο κοντὰ της ποῦ ἔνοιωνε τὴ θερμὴ ἀναπνοή του. Ἄφισε μιὰ φωνή.

— Τί τρέχει; φώναξε ὁ κ. Φιτζέραλντ ἀπὸ μακριὰ κι' ἦρθε ὁ ἴδιος βιαστικά.

Ἦταν τόσο ταραγμένη ποῦ δὲν εὗρε δικαιολογία.

— Τίποτα, εἶπε.

Καὶ γιὰ ἡ ἀλλάξη κουβέντα, πρόσθεσε:

— Πόσα ἀγὰ βρήκατε!

— Εὐτυχῶς ἐδῶ ἔχει πολλὰ. Ἄνησχοῦσα, γιατί φοβόμουν πῶς θὰ μᾶς ἔλειπε κι' αὐτὴ ἡ τροφή.

Σιωπηλοὶ γυρῶσαν πίσω.

Τὸ ἴδιο βράδυ, ὅταν ἔφαγε, ἡ Μις Ἀννίτα ἄρχισε ν' ἀναβαίνει τὸ δρόμο τοῦ φάρου. Σὲ λίγο ἄκουσε βήματα πίσω της. Ὁ κ. Φιτζέραλντ τὴν ἀκολουθοῦσε βιαστικά.

— Ἀννίτα, εἶπε, αὔριο γίνονται 7 μέ-

ρες ποῦ εἵμαστε δῶ. Ἄν δὲ φανῆ κατὰ πλοῖο, τότε;

Εἶχε μεταβληθῆ ὁλόκληρος σ' ἓνα μεγάλο ἐρωτηματικὸ.

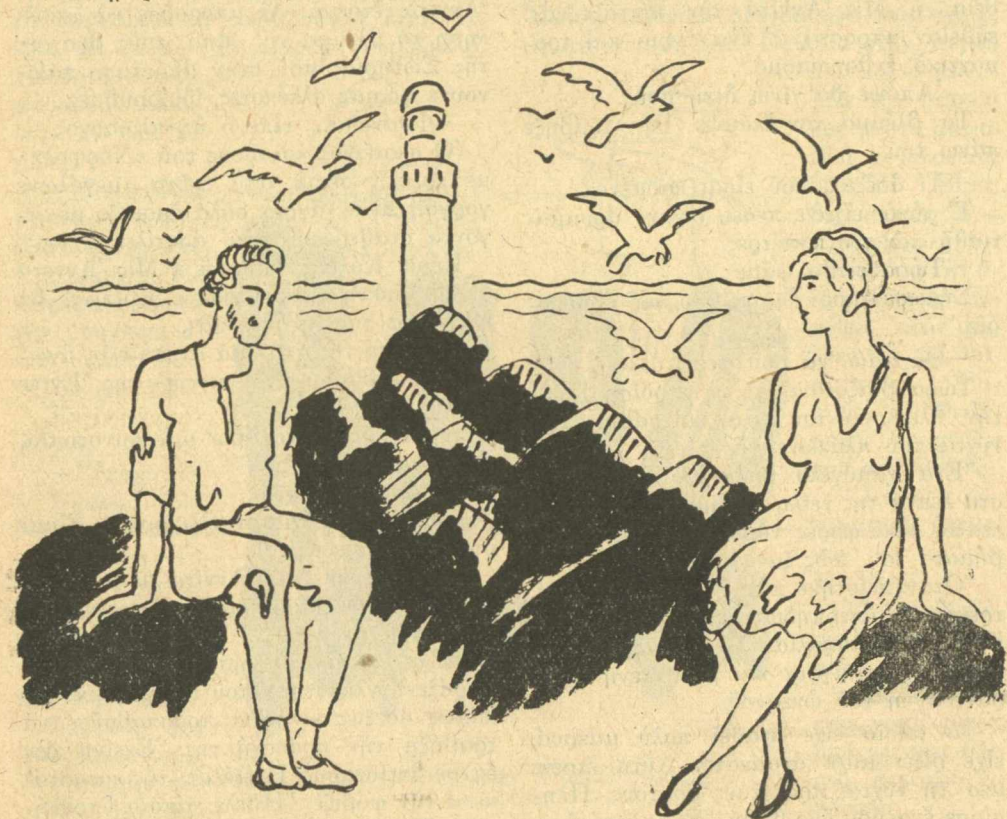
— Τότε;

Ἡ Μις Ἀννίτα θέλησε ν' ἀπομακρυνθῆ, ἀλλὰ ὁ πιλότος τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι.

— Τότε; ἐπανέλαβε.

— Σήμερα εἶναι Κυριακὴ, ψιθύρισε ἡ

κύτταξε καλὰ-καλὰ γύρω της. Ἐπειτα ἀπὸ μιὰν ὥρα, πρὸς τὸ μέρος τοῦ καταλύματος, μὲ ἀπερίγραπτη ἀγαλλίαση, παρατήρησε ἓνα μικρὸ φῶς πολὺ μακριὰ, ποῦ μεγάλωνε στὸ ὠκεάνιο λυκόφως. Συνδέοντας καὶ διακόπτοντας τὸ ρεῦμα τῶν μπαταριῶν, ὁ φάρος διαδοχικὰ ἄναψε κ' ἔσβυσε. Τὸ μακρινὸ φῶς τρεμόσβυνε εἰς ἀπάντηση. Παράπαιε ἀπ' τὴ χαρὰ της.

Μεγάλα ἄσπρα πουλιὰ πετοῦσαν πάνω ἀπὸ τοὺς βράχους

Μις Ἀννίτα ἱκετευτικά.

Ἡ φωνὴ της πνιγότανε ἀπὸ δάκρυα. Αἰσθανότανε πῶς πηγαίνανε ἀναπότρεπτα σὲ μιὰ λύση καὶ φοβότανε.

— Τί ἔχεις; εἶπε ὁ κ. Φιτζέραλντ.

— Δὲν εἶμαι καὶ τόσο καλὰ ἀπόψε...

Τὴν ἄφισε νὰ φύγῃ μ' ἓνα συγκρατητικὸ κίνημα. Ἦξερε πῶς τώρα ἦταν δική του, καὶ τοῦ ἄρεσε νὰ φαίνεται ἱπποτικός.

Ἡ Μις Ἀννίτα πάνω στὸ μελβεδέο

Ἄλλὰ ἡ φωνὴ τοῦ πιλότου τὴν ἔβγαλε ἀπ' τὸ σιωπηλὸ ἐνθουσιασμό της. Ἐρχότανε ἀπο χαμηλά, τραχεῖα καὶ διαπεραστική... Τὴ φώναξε γιὰ νὰ φάνε...

Γοργὰ κατέβηκε ἀπ' τὸ φάρο κι' ἔτρεξε νὰ τὸν συναττήσῃ. Ἦταν καθισμένος σὲ μιὰ μικρὴ πλατεῖα στὸ κατάλυμά της ἐτοιμάζοντας τὸ δείπνό τους. Τοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἡ φαιδρότητά της. Πῆγε κι' ἔφερε μόνη της τ' ἀγὰ σ' ἓνα κουτὶ ποῦχε ρίξει ὄξω ἡ θάλασα. Μ' ἀπειρη εὐ-

χαρίστηση παρατηρούσε πώς εκείνος δὲν εἶχε ἀντιληφθῆ τίποτα.

Ὁ κ. Φιτζέραλντ τὴ πλησίασε κι ἄρχισε νὰ τῆς φιλά τὸ μπράτσο.

— Ἀννίτα, Ἀννίτα...

— Ἀφισέ με...

Εἶχε κλείσει τὰ μάτια της γιὰ νὰ μὴ τὸν βλέπει.

— Γιατί ἄλλαξες;

Κι' ἄξαφνα, μὲ μιὰ μικρὴ προσπάθεια, ἡ Μις Ἀννίτα τὸν κύτταξε κατ' εὐθειαν μπροστά, μ' ἓνα ἄγριο καὶ τρομαχτικὸ ἐνθουσιασμό.

— Ἀπόψε θὰ γίνω δική σου...

Τὸ βλέμμα του ἔλαμψε. Τὴν τράβηξε πάνω του.

— Τί ἀδελφίος ποῦ εἶσαι καυμένε...

Τ' αὐτὰ εἶχανε πέσει, εἶχανε θρυμματισθῆ πάνω στὶς πέτρες.

— Τώρα τι θὰ φᾶμε;

Σήκωσε τοὺς ὤμους του μὲ ἀδιαφορία.

— Θὰ πάω νὰ σοῦ φέρω ἄλλα...

Τώρα βιαζότανε νὰ τὴ κερδίση. Πῆρε τὴν ἠλεκτρικὴ του πῖλα καὶ χάθηκε στὴ νύχτα πού πλάκωνε γύρω.

Ἐνα χαμόγελο θριάμβου γεννήθηκε στὰ λεπτά της χεῖλης. Περίμενε πέντε-δέκα λεπτά. Δέκα φορὲς νόμισε πὼς ἄκουσε τὰ βήματά του, πὼς ξαναγύριζε...

Ὅταν πείστηκε πὼς ἦταν πιά μακριά, τρέχοντας, ὑπερηδώντας τοὺς βράχους, ἔφταξε στὴ παραλία. Τὸ φεγγάρι φώτιζε μελιχία τὴν ἄγρια καὶ μαινουμένη ἀπειραντοσύνη τοῦ ὠκεανοῦ.

Τὸ πλοῖο εἶχε σταθεῖ πολὺ μακριά, εἶχε ρίξει μιὰν ἀμάκατο. Αὐτὴ ἔτρεχε μεσ' τὴ νύχτα, πρὸς τοὺς βράχους. Πλησίασε ἓνα δομίσκο βαθύ. Ἐνας ὑποπλοίαρχος βγήκε.

— Δεσποινίς;

Ἐκπληκτος ἐκύτταξε τὴ Μις Ἀννίτα μεσ' τὰ κουρέλια της.

— Πὼς συμβαίνει; Τι ἔγινε;

— Εἶμαι ἡ Μις Ἀννίτα Ρηγκάρντ.

— Ἀ, ναί, θυμᾶμαι!... ἡ φωτογραφία σας στοὺς «Τάιμς»... εἶχατε φύγει στὶς 17... ἡ «Γκλόρια»...

Σώπασε, ἔπειτα πρόσθεσε:

— Ὑποπλοίαρχος Ἐδγαρ Κόλλινς.

— Ἡ «Γκλόρια» καταστράφηκε στὴ θύελλα. Μόλις κατόρθωσα νὰ σωθῶ μὲ

τὸ κολύμπι. Καὶ τί τρόμος!... Τί ἀγωνία!...

Μιλοῦσε βιαστικά.

— Πάμε, ἔ;

Ὁ ὑποπλοίαρχος ἦταν σὰν ἀπολυθωμένος.

— Καὶ ὁ πιλότος σας; ψιθύρισε.

Τὴν βοήθησε ν' ἀνεβῆ στὴν βενζινακάτο. Τὰ κύματα τοὺς ραντίζανε μ' ἓνα πλῆθος ἀπὸ λαμπερὲς σταγόνες. Ἡ Μις Ἀννίτα ἔτρεμε. Δὲ μπορούσε νὰ ξεκολήσῃ τὸ βλέμμα της ἀπὸ τοὺς βράχους τῆς Σωτηρίας πού στὴν ἀπόσταση παίρνουνε φόρμες ἀλλόκοτες, ἰδιόρρυθμες.

— Φθάνουμε..., εἶπε ὁ ὑποπλοίαρχος.

Ὁ σκοτεινὸς κολοσσὸς τοῦ «Νόρφολκ» μὲ τριπλῆ σειρὰ ἀπὸ φῶτα, μέγαλωνε γοργᾶ. Στὸν ἄγριο σάλο ἔμοιαζε μὲ γίγοντα σταθερότητος κι' ἀσφάλειας.

Κύριε Κόλλινς, ψιθύρισε ἡ Μις Ἀννίτα μὲ βιασμένη κοκκατωρία, κ. Κόλλινς, θὰ ἤθελα νὰ σᾶς ζητήσω κάτι...

Ἡ φωνή της εἶχε μιὰ ἀνεπαίσθη ἀγωνία πού ἐνθάρρυνε τὸν σωτήρα της. Ἐγινε τολμηρός.

— Θὰ σᾶς ἐπαναλάβω μιὰ κοινοτοπία, εἶπε χαμογελώντας.

Τῆς ἔσφιξε τὸ χέρι.

— Εἶναι τουλάχιστον εὐλικρινής: Εἶμαι στὶς διαταγὲς σας...

Κύτταξε τὴν Μις Ἀννίτα μὲ μιὰν ἔκφραση πού δὲ θὰ μπορούσε ἴσως νὰ μεταφρασθῆ μὲ λέξεις. Ἡ ψυχρὴ καλλονὴ της εἶχε πάρει στὸ νησί μιὰν ἄγρια καὶ παράξενη γλυκύτητα πού τὸν γοήτευε. Μὲ κάπως ἀδέξιες κινήσεις προσπαθοῦσε νὰ τραβήξῃ τὴν προσοχή της. Ἐκείνη δὲν ἔφερε ἀντίσταση. Ἡ ἐξέλιξη τῆς καταστάσεως τὴν φόβιζε. Ἦθελε κάποια ὑποστήριξη. Ἐπαιρνε ἐκείνη πού τῆς προσφερότανε. Μιὰ γυναῖκα ποτὲ δὲ διαλέγει τὰ μέσα τῆς ἐκδικήσεως. Μεταχειρίζεται ὅ,τι βρεῖ. Τότε σβύνουνε οἱ προλήψεις κι' οἱ ἀρχές της. Κάνει πράγματα πού ἄλλοτε δὲ θὰ τολμοῦσε οὔτε νὰ σκεφθῆ.

— Λησμόνησα τὰ γάντια μου κάτω στοὺς βράχους, εἶπε ἡ Μις Ἀννίτα.

Σταμάτησε καὶ πρόσθεσε:

— Καὶ τὸν πιλότο μου, τὸν κ. Φιτζέραλντ.

Ὁ κ. Κόλλινς ἀναπήδησε.

— Καλὰ δὲ σᾶς ρώτησα, δὲ μοῦ εἶπατε.

— Τὸ εἶχα ξεχάσει.

— Τότε πρέπει νὰ γυρίσωμε, εἶπε ὁ ὑποπλοίαρχος σηκωνόμενος.

Ἡ Μις Ἀννίτα θύμωσε.

Ἄν ξανακάνω αὐτὴ τὴ διαδρομὴ μοῦ φαίνεται πὼς θὰ πεθάνω. Ἀφίστε με στὸ πλοῖο καὶ γυρίστε...

Ἄλλωστε πλευρίζανε στὸ «Μόρφολκ». Ὁ πλοίαρχος κατέβηκε καὶ πῆρε τὴν Μις Ἀννίτα. Ὅλοι οἱ ἐπιβάτες τῆς ἀ' θέσεως τὴν περικύκλωναν περιέργοι κι' ἐνοχλητικοί. Οἱ λέξεις **Ρηγκάρντ, Φιτζέραλντ, Γκλόρια** κυκλοφοροῦσαν κώλας σ' ὅλα τὰ χεῖλη.

— Μὰ ἡ Μις Ρηγκάρντ θὰ εἶνε ἐξαντλημένη, εἶπε ὁ πλοίαρχος. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ τὴν ὀδηγήσω σ' ἓνα διαμέρισμα νὰ ξεκουραστῆ...

Ἐκείνη χαμογέλασε.

— Εὐχαριστῶ, κ. Τόμμερ, ἀλλὰ δὲν εἶμαι διόλου κουρασμένη. Τὸ μόνο πού χρειάζομαι εἶναι κάτι νὰ βάλω στοὺς ὤμους μου. Εἶμαι παγωμένη...

Φοροῦσε ἓνα φουστάνι σχισμένο στὴν ῥαχὴ, στὸ στήθος, στὸν ποδόγυρο. Μιὰ κυρία τῆς πρόσφερε τὴν κάπα της ἀπὸ ἐριμνά.

Εἶχαν ὅλοι μπεῖ στὸ καπνιστήριο. Μὲ ἀρκετὴ προθυμία ἡ Μις Ἀννίτα ἄρχισε τὴν διήγησιν τοῦ αὐτυχήματος. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν λαμπρῶν δανδῆδων πού τὴν περικύκλωναν τὴν κολάκευε. Ἀλλὰ ἐπέμενε στὶς λεπτομέρειες κυττάζοντας κάθε τόσο τὸ μεγάλο ρολοὶ τοῦ τοίχου.

— Φαντασθῆτε, κυρίες μου, ἓνα κρεβάτι καμωμένο ἀπὸ μουσαμά καὶ φύκια. Ἀπὸ πάνω ἓνα θρυμματισμένο φτεροῦ τῆς «Γκλόριας»...

— Ἐνας Ροβινσὼν σὲ μοντέρνο ντεκόρ, εἶπε ἓνας νέος.

— Τὰ ρεύματα, ὁ φόβος, τὸ κρῦο, ὁ μῶς, δὲν ἦταν πολὺ μοντέρνα διακόσμηση... Δὲ πιστεύω νὰ σᾶς φανῆ ὑπερβολικὸ ἂν σᾶς πῶ πὼς εἶμουν περισσότερὸ πεθαμένη παρὰ ζωντανή...

Βήματα ἀκούστηκαν στοὺς διαδρόμους.

Ἦταν ὁ κ. Φιτζέραλντ μὲ τὸν κ. Κόλλινς.

— Ἀ, τελοσπάντων, φθάσατε κ. Φιτζέραλντ: Ἐτρεμα πὼς θὰ χωρίζομαστε. Ἐλάτε, καθῆστε. Διηγόμουνα στὶς κυρίες

τις περιπέτειές μας. Ἐφθασα στὴν στιγμὴ πού μοῦ ἀναπτύ-

ξατε τὴν θεωρία σας γιὰ τὰ μάτια.

Μιὰ μεγαλοφυῆς θεωρία. Εἶμαι βέβαιη πὼς ἂν ὁ κ. Φιτζέραλντ ἐγκ-

καταλείψῃ τὴν ἀεροπορία κι' ἐγκύψει στὴν με-

λέτη της, θὰ θριαμβεύσῃ. Ἐμπρός, κ. Φιτζέραλντ, ἀναπτύξτε

τὴν σὶς κυρίες...

Ὅλοι οἱ παριστάμενοι ἐπέμεναν νὰ μάθουν τὴ θεωρία.

Ὁ κ. Φιτζέραλντ εἶχε γίνει πολὺ γλωμῶς.

— Μις Ρηγκάρντ, εἶπε, νομίζω πὼς ὑπάρχει κάτι ἄλλο πρὸς ἐπιπλέον νὰ

κάνουμε...

— Ποιό;

— Νὰ γνωρίσωμε τὴ διάσωσή σας στὴν Μινεσότα.

Ἡ Μις Ἀννίτα σηκώθηκε.

— κ. Κόλλινς, εἶπε, θὰ θελήσετε νὰ μᾶς ὀδηγήσετε στὸν θάλαμο τοῦ ἀσυρμάτου;

Τοῦ ἔδωσε τὸ μπράτσο της. Ὁ πιλότος ἐρχότανε πίσω.

Ὅταν ἐφθασαν στὸ θάλαμο τοῦ ἀσυρμάτου, ἡ Μις Ἀννίτα τηλεγράφησε στὸν πατέρα της πὼς ἦταν θῦμα ἑνὸς τρομεροῦ δυστυχήματος καὶ πὼς τὸν περιέμενε στὸ Παρίσι ναρθητῆ νὰ τὴν πάρῃ.

— Αὐτά, εἶπε, γιὰ τὸν Γέρω-Ρηγκάρντ

— Ὑπογράψτε—εἶπεν ἡ δημοσιογράφος

Τώρα, κ. Φιτζέραλντ, πρέπει να φροντίσουμε για την φήμη μας. Τηλεγραφήστε στις εφημερίδες της Νέας Υόρκης και του Παρισιού. Να δώστε όλες τις λεπτομέρειες. Σύμφωνοι;

—Σύμφωνοι! είπε ο αεροπόρος ψυχρά

—Θα σάς περιμένω με τον κ. Κόλλινς στο καρρέ των αξιωματικών.

Αφ'ισαν τον κ. Φιτζέραλντ μόνο με τον ασυρματιστή. Όταν τέλειωσε πήγε στο καρρέ.

Η Μις Άννίτα και ο κ. Κόλλινς ήταν μόνοι, καθισμένοι σ' ένα καναπέ. Διακόψανε την ομιλία τους όταν τον είδαν.

— Τηλεγραφήσατε; είπε η Μις Άννίτα.

—Ναί.

—Τι τηλεγραφήσατε. κ. Φιτζέραλντ;

—Πώς συνέβη το δυστύχημα, την διαμονή μας στους βράχους...

—Καμμιά λεπτομέρεια;

—Καμμιά.

Εγώ θα έβαζα. Ξέρετε ένα σωρό κοριτσόπουλα θα σπύσουν να σάς άγκαζάρουν για ένα ταξίδι στον Άτλαντικό. Κύριε Φιτζέραλντ, δεν εκτιμάτε αρκετά τις ιδιότητες του τύπου. Αν μου τύχει καμμιά συνέτευξη στο Παρίσι, δε θα λείψω να.....

Στάθηκε, απολαύοντας τη σιωπηλή λύσσα του αεροπόρου.

—Ζητήστε κάτι να φορέστε, είπε τέλος. Περιττό να σάς παρατηρήσω πως η κατάσταση της ένδυμασίας σας είναι τουλάχιστον άπρεπής!

Ο κ. Φιτζέραλντ έφυγε και ξαναγύρισε ντυμένος με καινούρια, κομψά ρούχα.

— Μις Άννίτα, είπε, θα ήθελα να σάς μιλήσω ιδιαίτερος.

—Είναι επείγον αυτό που θέλετε να μου πείτε;

—Ναί, ψιθύρισε υπόκωφα ο αεροπόρος.

Εκείνη ζήτησε να δυσχεράνη άκόμα τη θέση του.

Ο κ. Κόλλινς, απάντησε, είναι ένας καλός φίλος. Μπορείτε να μιλήσετε ελεύθερα μπροστά του.

— Δε μπορώ άτυχώς.....

Βγήκαν στην γέφυρα. Ο κ. Κόλλινς απομακρύνθηκε. Η Μις Άννίτα παρατηρούσε με ειρωνία την άμηχανία του.

— Μις Ρηγκάρντ, είπε, αν όχι τίποτ' άλλο, σκεφθήτε πως για σάς άγρυπνούσα την νύχτα, πως σάς εφύλαξα σαν ένα πιστό σκυλί, πως παρακινδύνευσα πολλές φορές την ζωή μου για να σάς φέρω να φάτε....

— Α, ναί, χρειάζεστε μιάν άμοιμή...

Μακρυνά στη γέφυρα ο κ. Κόλλινς βηματίζε. Πριν προφτάξει να την άποδίσει ο πιλότος, η Μις Άννίτα τον φώναξε:

— Μπορείτε να μου δανείστε 100 δολάρια που όφειλω στον Φιτζέραλντ;

Ο ύποπλοιάρχος έβγαλε το πορτοφόλι του και της έδωσε το ποσό που του είχε ζητήσει.

— Είναι άρκετά; ρώτησε η Μις Άννίτα δίνοντάς το στον κ. Φιτζέραλντ.

— Μις Άννίτα, είπε εκείνος, είστε ένα παιδί, ένα κακό παιδί....

Και την άφισε μόνη με τον κ. Κόλλινς.

Το πρωί, στο Χερβούργο ένα πλήθος δημοσιογράφων τους περίμενε. Μια κυρία Άγγλίδα έδειξε περισσότερη άπιμονή απ' τους Άγγλους. Πήρε την Μις Άννίτα χωριστά.

— Θα σάς δώσω, είπε, πενήντα λίρες αν μου πείτε όλες τις λεπτομέρειες της περιπέτειάς σας.

— Θα σάς τις πω χωρίς πληρωμή.

Η Μις Άννίτα της διηγήθηκε την ιστορία. Τελειώνοντας είπε:

— Ευχαριστώ τον κ. Φιτζέραλντ και δημοσία. Αν και για τις τεχνικές άκιοτητές του ως αεροπόρου μπορεί να άμφιβάλλη κανείς, δύναμαι να βεβαιώσω πως όσον καιρό μείναμε στους βράχους της Σωτηρίας με ύπηρετήσε τελειότερα απ' την καλύτερη καμαριέρα μου.

— Τελειώνει άσχημα, είπε η δημοσιογράφος. Πρέπει να βάλωμε στο τέλος μιá πικάντικη λεπτομέρεια. Για σκεφθήτε!

Η Μις Άννίτα χαμογέλασε σατανικά.

— Χτές το βράδυ του έδωσα 100 δολάρια άμοιβή!

— Ά, ώραία...

Και η δημοσιογράφος πρόσθεσε στην συνέντευξή της:

«Η Μις Άννίτα με πληροφορεί έμπι-

στευτικά πως τον πλήρωσε για 7 μέρες ύπηρεσίας 100 δολάρια. Άλλα έπειδή δε της φάνηκε άκιοποιημένος θα του δώση άλλα 50 δολάρια. Έλπίζω αυτή τη φορά να μη μείνει δυσαρεστημένος. Η Λαίδη Άστορ πληρώνει την ά' καμαριέρα της 150 δολάρια καίτης κάνει και μασσάζ. Δε πιστεύω να παρίστατο ποτέ άνάγκη να κάνη... το ίδιο ο κ. Φιτζέραλντ!»

— Thank god! φώναξε η Μις Άννίτα.

— Υπογράψτε, είπε η δημοσιογράφος.

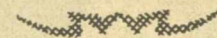
Η κόρη του πρώην γραμματέως κύτταξε με κάποιον δυσταγμό, τη γυναίκα με

τά στρογγυλά, άμερικανικά γυαλιά και το χρυσό στυλό.

— Δέν φοβάστε να μην έχετε φασαρίες;

— Άν πουλήσωμε 50.000 φύλλα, απάντησε μυστηριωδώς η δημοσιογράφος, θα βγάλωμε τα έξοδά μας.

Η Μις Άννίτα γοητευμένη άπλωσε κάτω απ' τα ίερογλυφικά της συνομιλητριάς της μιάν έξωραϊσμένη ύπογραφή, έπειτα πήγε στο τηλέφωνο να παραγγείλη μερικά όρχιδοειδή για την άφιξη του πατέρα της.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Στή βυσσινιά την κάμαρα που άργοδιαβαίνουν
βουβές οι άνοφóρες ώρες
ν' άρθής, έτσι αναπάντεχα Σε περιμένο
μονάχη σου ως μου το έχεις τάξει.

Κρατώ κλειδί χρυσόβουλον μα δεν έμπαινω
μη λάχει ή σκιά μου και ταράζει
τη Θύμηση και οι άνοφóρες ώρες
πάψουν βουβές να άργοδιαβαίνουν.

Στή βυσσινιά την κάμαρα πλανιέται
ó γλυκός ήχος δυό φιλιών
πά στο τραπέζι σε κρυστάλινο άνογοιάλι
της Ζωής μας τα άνθια άργοπεθαίνουν
χωρίς όροσιá δίχως νερό...

Έλα ως μου το έταξες με ότι δε σβνέται
να άνάψουμε του πόθου το μαρουάλι
Άκαρτεράω... Σε άκαρτεράω... τόσον καιρό
με δάκρυα και φιλιá που δεν πεθαίνουν
να παρατείνωμε την άγωνία των άνθιων...

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΡΧΟΜΕΝΟΥ ΦΥΛΛΟΥ

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1929

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΚΑΣ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ

Ἡ Ζωὴ τῆς Μαρίκας εἶναι ἓνα ἀληθινὸ ποίημα καὶ ἡ πιὸ ἐνδιαφέρουσα σύγχρονος Ἑλληνικῆ βιογραφία.

Ἡ γυναῖκα πού ἔζησε ὅσο λίγοι τὸ μεγάλο δράμα τῆς ζωῆς πού κατενόησε ὅσο κανεὶς τὴν τραγικότητα τῆς ὑπάρξεως, ἡ ἀνώ-

τερη γυναῖκα ὁ τρυφερὸς ἄνθρωπος καὶ ἡ μεγάλη δημιουργὸς θὰ χαρίσῃ μετὰ τὴν ἀφήγησὴ τῆς στοὺς ἀναγνώστες μας στιγμὲς καὶ συγκινήσεις ἐφάμιλλες μετὰ ἐκείνες πού δοκίμαζε τὸ κοινὸν παρακολουθώντας τὸ παίξιμό της.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Τὰ πρῶτα παιδικὰ χρόνια. — Στὸ θέατρο. — Ἡ μόρφωσὴ της. — Ἡ περίοδος τοῦ Βασιλικοῦ. — Οἱ πρῶτες Κριτικὲς. — Ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου. — Τὸ πρῶτο ταξίδι στὴ Γερμανία. — Ἡ ἠθοποιὸς καὶ ἡ Γυναῖκα. — Ἡ μύησις της στὴν ἰδέα τοῦ Δημοτικισμοῦ. — Οἱ πρῶτες δημιουργίαι της. — Τὸ ταλέντο καὶ ἡ ἐπίμονη ἐργασία κλπ.

Ἡ συγκέντρωσις στὴν Κοραζιάνα.
Κ. Θεοτόκης, Σ. Δεσύλλας, Α. Μαβίλης, Α. Κεραλλήνος
Μαρτζοῦκος, Η. Σταῦρος, Ε. Λεντρινού, Ἀλέξ. Πάλλης, Μ. Χαίμης

ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ", ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΚΙ' ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΡΙΕΤΙΑΣ

Ἡ κίνησις καὶ στὰ δύο αὐτὰ χρόνια, πού ἀναφέρομαι, 1904—1905, εἶναι κατὰ περισσότερο ἀπὸ ἀξιόλογη καὶ σημαντικὴ. Ὁ γλωσσικὸς μιξοπαρθενισμὸς τῆς πρώτης χρονιάς ἔχει λουφάξει. Καὶ ὅτι δημοσιεύεται σ' αὐτὲς τὲς σελίδες εἶναι ἀκριβοδιαλεγμένο καὶ τεχνικό.

Ἀρκεῖ νὰ σημειώσω τὰ ἀνέκδοτα κομμάτια ἀπὸ τὴ μεταφράσι τοῦ Καλοσγούρου, Οὐγολίνος καὶ Α'. ἄσμα τῆς Κόλασης τοῦ Δάντε, πού δημοσιεύονται στοὺς ἀριθ.

152 καὶ 159 τοῦ 1905, σταλμένα στὸ Νουμᾶ ἀπὸ τὸ Μαβίλη, τὴ μεταφράσι τοῦ Ζήσιμου Σίδερη ἀπὸ τὴ Σάμο, πού ἔχει καὶ τὴν ἱστορικὴν τὴν σημασίαν γιατί τυπώθηκε στὸ «Νουμᾶ» καὶ μοιράστηκε τὴν ἴδιαν βραδυὰ στὸ Δημοτικὸ Θέατρο πού παιζόταν ὁ «Αἴας» τοῦ Σοφοκλῆ σὲ ἀρχαία γλῶσσα, διδασκαλία τοῦ Μιστριώτη, τοὺς Ζωντανούς καὶ Πεθαμένους* καὶ τὸν Ἄ-

* Ὅταν οἱ «Ζωντανοὶ καὶ Πεθαμένοι» βγήκανε σὲ βιβλίον, μετὰ δύο διηγήματα στὸ τέλος, τὴ Χρυ-

στω, (1905) τὰ δύο πρώτα ιδεολογικά δράματα τοῦ Πατέρα μου, κουβέντες καὶ ποιήματα τοῦ ἀξέχαστου Σπήλιου Πασαγιάννη, τοῦ Κώστα Παρορίτη διηγήματα, τοῦ Κλεμάν, τοῦ Ντίντριχ, τοῦ Κρουμπάχερ, τοῦ Κρούγκερ, τοῦ Παβολίνι καὶ τοῦ Σταϊνμετζ ἄρθρα καὶ μεταφράσματα, τοῦ Καρκαβίτσα ὀκτώ ἄρθρα μὲ τὸ ψευδώνυμο **Πέτρος Ἀβράμης**, τοῦ Νίκου Βέη μελέτες ὅπως ἡ πολύκροτη Παρθενὸν καὶ Παρθενὸς (Μάρτη τοῦ 1905), ποιήματα καὶ περιγραφές τοῦ Ἑρμονα (γεμάτοι ἀπὸ τὸ 1904 οἱ τόμοι), κομμάτια ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα, σατυρικά καὶ λυρικά τοῦ Πάλλη, ὅπου ξεχωρίζει ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὸ μαργιόλικο: ἡ **Μαργιόλω**, ἀφιερωμένη στὸ Μαλακάση, ἄρθρα τοῦ Ψυχάρη ὅπως τὸ ἀπευθυνόμενον στὸ Σουρή, ποὺ ἀνάγκασε σ' αὐτὴ τὴν ψυχρολουσία τὸν κ. Ξενοπούλου νὰ λάβῃ μέρος, —ὅπως θὰ δοῦμε ἀμέσως παρακάτω.

Στὴν ἴδια ἐποχῇ, 1904—1905, κοντὰ στὸν Παλαμὰ καὶ τὸν Ἑφταλιώτη, ἐμφανίζονται καὶ ἀρκετοὶ ἀγνωστοὶ ὡς τότε νέοι ποιητές. Δειλὰ-δειλὰ ὁ Κώστας Γούναρης, ποὺ γι' αὐτὸν ἐμίλησα πέρσιν στὰ «Νεοελληνικά Γράμματα» τῆς Κρήτης (Γενάρης τοῦ 1927, σελ. 172—173) μὲ

σαυγὴ καὶ Τάφο στὸ Γιαλό, ὁ Ποιητὴς τοῦ Excellence καὶ τῆς Λήθης ἔγραψε τὰ ἔξῃς στὸ συγγραφὴ τους.

Κέρκυρα 9 Μαΐου 1905.

Φίλε κύριε Ταγκόπουλε,

Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ τὴν καλοσύνη ποὺ εἶχατε νὰ μοῦ στειλετε τὸ ἔργο Σας.

Τὸ εἶχα διαβάσει στὸ «Νουμᾶ», τὸ ξαναδιάβασα καὶ τώρα καὶ δὲ μπορῶ παρὰ νὰ σὰς συγχαρῶ γιὰ τὴ δύναμη ποὺ φανερώνετε ἀμέσως μὲ τὸ πρῶτο Σας δράμα καὶ γιὰ τὴν τέχνη Σας ποὺ μὲ τόσο ἀπλᾶ μέσα κατορθώνει νὰ συγκινήσῃ καὶ ἐκεῖ ἀκόμα ποὺ τὰ συλλογιστικὰ μέρη ἀπειλοῦν νὰ πνέξουν κάθε καλλιτεχνικὴν ἀπόλαψη. Εὐχομαί νὰ εἶναι τὸ πρῶτο ἀπὸ σειρά ὀλόκληρη ἔργων πάντα τελειότερων. Καὶ τὸ ἐλπίζω.

... Ὁ Νουμᾶς πρέπει νὰ ὑποστηριχθῆ γιὰτὶ εἶναι τὸ μόνο φύλλο ποὺ πολεμᾷ γιὰ τὴν Ἰδέα. Σ' αὐτὸ εἶμαι συμφωνώτατος μὲ τὸν ἀδελφικὸ μου φίλο Θεοτόκη ποὺ γιὰ καλὴ μας τύχη γράφει γιὰ δέκα ὅστε ἀπὸ τὴν Κέρκυρα δὲ θάσαστε κακοευχαριστημένοι.

Σὰς παρακαλῶ νὰ μοῦ χαιρετίσετε τοὺς ἀγαπητούς μας φίλους ὅλους καὶ νὰ μὲ πιστέψετε

Ὁλον δικ' ἰν Σας

Σὰς ἀσπάζομαι

Λ. ΜΑΒΙΛΗΣ

Ὁ Βουτιερίδης ἔκρινε ἀναλυτικὰ τὸ δράμα στὸν ἀριθ. 142, 3 τοῦ Ἀπριλίου 1905.

τ' ἀρχικά του Κώστας Σ. Γ., περιγραφές ἀπὸ τὴ Ρούμηλη, τὴν Ἑλληνικὴ πατρίδα, (φύλλα 108—112) ναυουρίσματα καὶ ἄλλα τραγούδια*, ὁ Αὐγέρης μὲ τὴν πεοίφημη μαλλάντα του. τὴ **Βάβω τὴν Τασιᾶ**, ποὺ εἶχε ζεστρέλλανει τὸ Διευθυντὴ τοῦ «Νουμᾶ» καὶ τῆνε δημοσίεψε πρωτοσέλιδη καὶ πρωτόσηλη στὸν ἀριθ. 95, 9 τοῦ Μᾶη 1904, καὶ ὁ Βάρναλης, ποὺ καὶ αὐτὸς σὰν τὸν Αὐγέρη φανερόνεται γιὰ πρώτη φορὰ στὸν ποιητικὸ μας ὀρίζοντα. μὲ δέκα αἰσθηματικὰ του τραγούδια, δημοσιευμένα στὸν ἀριθ. 110, τοῦ 1904. Τὸν Αὐγουστο τοῦ 1905 ἐμφανίζεται μὲ ποιήματα τοῦ ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ Νουμᾶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πιστότερους φίλους καὶ συνεργάτες του: ὁ Ρήγας Γκόλφης. Μὲ τὸ πατρικὸ του ὄνομα Δ. Π. Δημητριάδης εἶχε δώσει ἐλάχιστα πράγματα ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ «Περιοδικῆ μας» τοῦ Βώκου.

Καθὼς βλέπετε, ὁ «Νουμᾶς» ἀνοίγει τόπο στοὺς νέους ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμῇ. Δὲ φοβήθηκε ποτὲ νὰ μὴ χάσῃ τὰ πρωτὰτα. Οἱ νέοι δυναμώνανε τὸν Ἄγωνά, ῥήχνανε τὸ καινούριο αἷμα στὶς φλέβες του, φέρνανε τὴν ἀπαραίτητη ὄρμη καὶ δροσιά τους. Χαρακτηριστικὸ γινώρισμά του: ὁ **φιλονεισμός**.

Μέσα στὴν τριετία αὐτή, 1903—1905, ὑπάρχουν ἀρκετὲς σελίδες τοῦ Νουμᾶ, γεμάτες χιοῦμορ καὶ χάρη, ὄχι δὲ μὲ λιγώτερη ἱστορικὴ σημασία ἀπὸ τὶς λογοτεχνικὲς καὶ πολεμικὲς του σελίδες. Ὑπάρχουν τὰ παρασκηνία τοῦ Νουμᾶ, μερικὰ ἱστορικὰ συναπαντήματα, καθὼς κ' ἕνα-δυὸ δάκρυα σὲ τάφους δημοτικιστᾶδων, ποὺ σὰν ἄλλοι φακίρηδες ξαναγυρίσανε μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη τῆς ζωῆς. Ὑπάρχουν τ' ἀνέκδοτα καὶ τὰ νόστιμα ἐπεισοδιάκια τοῦ Νουμαδικοῦ κύκλου ποὺ τὰ ὁμορφαίνει κατὰ βάθος ἡ ἀθωότητα καὶ ἡ ἀδολη καρδιά.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ «Νουμᾶ» ποὺ δὲν ἔχει λίγες φάρσες στὸ ἐνεργητικὸ του, ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς «Ἐστίας» ποὺ ἐγέμιζε τὸ ποτήρι τοῦ Βρατσάνου ἀνακατεμένη μπίρα μὲ καθαρτικὸ, καραμπάνα, ὄχι γιὰ

* Ὁ Γούναρης εἶχε φανεῖ καὶ στὸν πρῶτον χρόνον τοῦ Νουμᾶ, μὲ ἀσημαντὰ στιχογραφικὰ σχεδιάσματα. Τὰ κυριώτερα εἶναι ὅσα δημοσιεύει ἀπὸ τὰ 1904 καὶ μάλιστα τὰ «ναυουρίσματά» του, ποὺ εἶναι χρέμα νὰ λείπουν ἀπὸ τὰ παιδαγωγικὰ καὶ τὶς λογῆς Ἀνθολογίης τῆς τελευταίας εἰκασαετίας.

λίγες φορὲς πῆγε ν' ἀληθεύει τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Σολωμοῦ, σὰ νάταν καὶ αὐτὸς ὁ καλὸς καὶ ἠγαπημένος τοῦ Ποιητῆ, ὁ πάντοτε εὐκολοπίστευτος καὶ πάντα προδομένος.

Εἶναι γνωστὲς στοὺς παλιότερους συνεργάτες τοῦ περιοδικῆ οἱ σάτυρες τοῦ μακαρίτη Δημητριάδου στὸ «Νουμᾶ». Ἔστειλε δὴθεν γαπωνέζικα ποιήματα, μεταφρασμένα ἀπὸ τ' Ἀγγλικό, ποὺ ἂν τὰ διάβαζες μὲ προσοχὴ ἔβλεπες πὼσοί ἀκροστιχίδες τους δὲν εἶτανε ἄλλο παρὰ βρισιεὶς καὶ πειράγματα γιὰ τοὺς δημοτικιστᾶς. Ὁ Πολύβιος ἔβγαине στὶς ἐφημερίδες καὶ τὸ τεταλοῦσε: Εἶδατε τί σκάρωσα στοὺς μαλλιαροὺς!

Καὶ ὁ Ταγκόπουλος ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἠ ἔτριζε τὰ δόντια του ἀπὸ θυμό, ἠ ξεραινότανε στὰ γέλια καραδοκῶντας τὴ στιγμῇ, ποὺ θὰ τὸν πλήρωνε καὶ αὐτὸς μὲ τὴν ἴδια μονέδα.

Ἡ μάχη διεξαγότανε τότε μὲ ὅλα τῆς τὰ ὄπλα, δίχως ἔλεος, μέχρι θανάτου, χωρὶς νὰ παύει ὡς τόσο νὰ μπαίνει στὴ μέση ἠ ψευτιά καὶ ἠ συκοφαντία καὶ νὰ κυκλοφορεῖ στοὺς δρόμους ἠ ἀνόητη φήμη, ὅτι ὁ «Νουμᾶς» εἶνε πουλημένος σὲ ξένη προπαγάνδα καὶ σ' ἐκείνους ποὺ βαλθῆσανε νὰ καταστρέψουνε τὴ γλώσσα καὶ τὴ θρησκεία, μεταφράζοντας τὸ Εὐαγγέλιο κ.τ.λ. κ.τ.λ. Ἡ γλώσσα τοῦ Λαοῦ, ἠ καθάρια καὶ γάργαρα σὰν τὸ κρουσταλλένιο νερό, γιὰ τὸ Μιστριώτη καὶ τὰ κοπέλια του εἶτανε ἔργον τῆς δουλωσύνης» καὶ «κατα-

στροφεῖς τοῦ ἔθνους οἱ δημοτικιστᾶς. Βροχὴ τὰ ρούβλια ἀπὸ τὴ Ρωσία!

Ἐκεῖνη μάλιστα τὴν ἐποχῇ, νὰ δῆτε, ἔτυχε νὰ ταξειδέψει γιὰ δουλειὰ του στὴ Ρωσία καὶ μαζὶ μ' αὐτὴν νὰ ἐγγράφει συνδρομητᾶς στὸ Νουμᾶ, ἕνας πιστὸς φίλος καὶ φανατικὸς δημοτικιστᾶς: ὁ γλωσσασπόστολος Χαράλαμπος Ἀντρεάδης. Ὁ ἀγαθώτατος αὐτὸς ἄνθρωπος, ποὺ τὸχε πᾶρει κατάκαρδα τὸ ζήτημα, βεβαίως τὸν Ταγκόπουλο, πὼς στὸ πείσμα τῶν καθαρειοιστᾶνων, θάφερνε ρούβλια, πολλά, μὲ τὸ σακκί, μὲ τὴ σέσουλα, γιὰ νὰ δοῦνε τὴν ὄψη τους οἱ Νουμαδικοὶ καὶ νὰ γιορτάσουνε τὸ γυρισμὸ του μὲ κανένα χορταστικὸ φαγοπότι.

Τοῦ ἐτοίμασαν λοιπὸν ἀποδείξεις γιὰ τὴν ἐγγραφῆσυνδρομητῶν —ἐκτὸς ἀπὸ τὸν παλιὸν συνεργάτη του Μιχάλη Λυκαρδόπουλο (ἀπὸ τὴ Μόσκα 1904 δὲν εἶχε ὁ Νουμᾶς ἄλλο συνδρομητῆ στὴ Ρωσία τότε, καὶ μόνις στὰ

Ὁ Ἀνδρεάδης ποὺ διάβασε ζωντανὸς τὴ νεκρολογία του

1906 θάρρῶ ἀπόχτησε δεύτερο, τὸν κ. Μανώλη Καλομοίρη ποὺ ἔμενε στὸ Χάρκοβο, —τοῦ δώσανε ἕνα σωρὸ πάμφθηνα βιβλία, τῆς Δημοτικῆς, ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη τοῦ Νουμᾶ (μία δραχμῇ τὸ «ταξίδι» καὶ «τὸνειρο τοῦ Γιαννίρη» τοῦ Ψυχάρη, μία δραχμῇ τὴν ἀθάνατη «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης» τοῦ Ἑφταλιώτη καὶ τὸ μοναδικὸ δράμα του «Βουρκόλακα» μαζὶ μὲ τὸ διήγημα του, τὴ «Μαζώχτρα», μία δραχμῇ τοῦ Φιλήντα καὶ τοῦ Φωτιάδη τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ τὴ γραμματικὴ, δυὸ δραχμῆς

δλάκαιρη, σὲ μεγάλο σχῆμα καὶ μὲ κιτρινωπὸ ἐξώφυλλο, τὴν Ἰλιάδα τοῦ Πάλλη, ἀπὸ μιὰ δραχμὴ τὶς μεταφράσεις τοῦ Λόγγου καὶ τοῦ Σοφοκλή, Δάφνης καὶ Χλόη καὶ Αἶας, ἔκδοσις τοῦ Νουμᾶ, καθὼς καὶ τὶς πενήντάλεπτες **Μοσκές** τοῦ Πασαγιάννη) καὶ τὸν ξεπροβοδίσανε μὲ τὴν εὐκλήτους νὰ γυρίσει γρήγορα μὲ ρούβλια... **καὶ μὲ τὴ νίκη.**

Ὁ Χαραλάμης χάρηκε μέσα στὴ λευκὴ ἀπεραντωσύνῃ τῆς Ρούσικης Αὐτοκρατορίας, ἔστειλε κάποιες εἰδήσεις του στὴν ἀρχή, χωρὶς νὰ στείλῃ βέβαια, οὔτε ρούβλι τσαλακωμένο γιὰ δεῖγμα καὶ σὲ λίγο καιρὸ, δυὸ μῆνες, ὕστερ ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν του, μέσα στὶς ἐπαναστατικὲς ἡμέρες τοῦ 1905, πάει, ἐκυκλοφόρησε ἡ θλιβερὴ εἰδήσις πὼς τὸν καημένο τὸ Χαραλάμης τὸν ἐσκότωσαν οἱ Κοζάκοι, δὲ θὰ τὸν ξαναγυρίσει πιά, δὲ θὰ ξαναγυρίσει τὸ **πρῶτο μεγάλο θῦμα τῆς Ἰδέας.**

Ὁ Ταγκόπουλος, συγκινημένος, τοῦ ἀφιέρωσε στὸν ἀριθ. 175, 4 τοῦ Δεκεμβρίου 1905, πρῶτοσέλιδο μὲ πένθιμο περιθώριον τὸ κύριον ἄρθρον τοῦ Νουμᾶ, ἔτσι μὲ τ' ὄνομα τοῦ Ἀντρέαδῃ φαρδῶ-πλατῶ καὶ μ' ἓνα σωρὸ ἐπαινετικὰ λόγια γιὰ τὸν πιστὸ καὶ πολῦτιμο καὶ ἀφοσιωμένο ἐργάτη τῆς ἰδέας ποῦ τὸν ἐφάγανε τὰ σκυλιά, οἱ Κοζάκοι. Τέλειωνε τὸ ἄρθρον του ὡς ἐξῆς:

«Τοῦ Νουμᾶ ἡ λύπη εἶναι ξεχωριστή, γιὰτὶ μέσα στὰ τρία του χρόνια πρώτη φορά τοῦ τυχαίνει νὰ μαυροφορεθῆ γιὰ θάνατον δημοτικιστῆ-καὶ τέτιου δημοτικιστῆ, ὡς τὸν ἄμοιρον τὸν Ἀντρέαδῃ...»

Καὶ ὁ Βουτιεριδῆς ποῦ εἶχε ἐτοιμὴ ἀπὸ καιρὸ μιὰ **ἐλεγεία** του καὶ καρτεροῦσε πὼς καὶ πὼς νὰ πεθάνει κανένας δικός-μας γιὰ νὰ τοῦ τὴν ἀφιερῶσιν, τὴν κάθησε στὴ μνήμη τοῦ Ἀντρέαδῃ, καὶ δημοσιεύτηκε καὶ αὐτὴ στὸ ἴδιον φύλλον:

Μικρὴ ἢ Ζῆς μας καὶ δὲ φτάνει τ' ὄνειρον σάρκα νὰ πάρει.—Κ' εἶναι ἡ χαρὰ μας πρόσκαιρη· κ' ἡ λύπη τοῦ θανάτου—Πάντα τῆς Ζήσης ἴσκιος ἀκλουθαίει τὸ γοργοπέρασμά της—νὰ δείχνει οἱ πόθοι μας πὼς σβῆθουν ὡς ἄν φέρον κυμάτου...

Ὁ Ἀλιμπέρτης, ἀπὸ τοὺς πρῶτους Νουμαδικούς, ποῦ εἶχανε γνωρίσει καλὰ τὸν Ἀντρέαδῃ, ἅμα ἐπληροφορήθηκε τὸ θάνατό του ἔγραψε ἀπὸ τῆ Λέρο ποῦ ἔμενε τὸ ἐξῆς περίφημον σκετσάκι—γράμμα του στὸν Ταγκόπουλο:

«...Λυπήθηκα κ' ἐγὼ, θὰ λυπηθῶ

δηλαδῆ ἂν εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποῦ μοῦ γράφεις, γιὰ τὸν Ἀντρέαδῃ. Ὁ δύστηνος ὁ Χαραλάμης! Νὰ τοῦκοβαν ἐπὶ τέλους τὴ γλώσσα! Πάει ὁ ἄμοιρος μ' ἓναν καημὸ στὴν καρδιά—τὸν ἀδερφὸ Τριαντάφυλλο. Πᾶνε μαζί του τόσα ὄνειρα, Παρίσι, Ἑλβετία... πᾶνε τόσες χιλιάδες σελίδες ἱστορία, πάει κ' Ἀστρονομία ποῦ τοῦ εἶχα δώσει γιὰ κάποιο συμπατριότη του καὶ ὁμοιδεάτη του, πάει καὶ τὸ τσουβάλι τὰ βιβλία ποῦ σῆκωσε ἀπὸ τὸ γραφεῖο σου! Ἀγαθὸς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἦν. Ἔτσι τουλάχιστον φαίνονταν ὁ ἀπλοϊκὸς μαθητὴς τοῦ Χριστοβασίλη...»

Πάνω ποῦ κόντευε νὰ λημονηθεῖ ὁ πρῶτος πεφιλημένος νεκρὸς τοῦ «Νουμᾶ», μπάμ! ἔσκασε σὰν μπόμπα ἡ εἰδήσις πὼς ὁ Ἀντρέαδῃς ζεῖ καὶ βασιλεύει στὴν Ὀντέσσα, ἐφτάψυχος, ἀπέθαντος, ροδοστρωγυλοπρόσωπος, ἔτοιμος νὰ γράψῃ καὶ δεύτερον **Μέγ' Ἀλέξαντρο** καὶ ν' ἀποδείξει μὲ στατιστικὴ πὼς οἱ Ἕλληνες μὲ τὸ νὰ προσκυνᾶνε τὴν καταραμένην τὴν καθαρεύουσα ζημιόνονται κάθε χρόνο ἀπὸ ἐνάμισον δισεκατομμύριον ἴσαμε δεκαπέντε δισεκατομμύρια φράγκα. Ἀμα τοῦ σταλθῆκανε οἱ Νουμάδες μὲ τὶς σχετικὲς ἐπιμνημόσυνας σελίδες, ὁ ἀγαθὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, ποῦ εἶχε τὴν καλοτυχίαν νὰ διαβάσῃ ζωντανὸς ὅσα θὰ τοῦ ψέλνανε στὴ θανάτου, ἔστειλε ἀπὸ τὴν Ὀντέσσα στὶς 3 τοῦ Μάρτη 1906 ἓνα δελτάριο, γεμάτον εὐγνωμοσύνην, ποῦ ἀνάμεσα σὲ ἄλλα ἔγραφε καὶ τὰ ἐξῆς:

«Σὰς ἐφχαριστῶ πολὺ, ἀγαπητὴ μου Ταγκόπουλε, καὶ σὰς καὶ τὸν κ. Ἡλ. Βουτιεριδῃ, τὸν ἀγαπητὸ φίλον καὶ δάσκαλον, γιὰ ὅσα ἔχετε γράψῃ. Τ' ἀποδείξατε πὼς εἶστε φίλοι ἀληθινοί. Ἐφχαριστῶ κι ὅλους τοὺς φίλους, **ποῦ θέλανε νὰ μοῦ κάνουνε τὸ μνημόσυνον...**»

Λίγον καιρὸ, ἀργότερα, κατὰ τὸ 1907, δημοσιεύτηκε στὸ Νουμαδέυτερον νεκρολογία, γιὰ ζωντανὸν ἄνθρωπον κ' αὐτὴ ποῦ κόντεψε μάλιστα νὰ πάρει καὶ τὴ μορφή **σκανδάλου κοινωνικοῦ.** Ὁ κ. Νίκος Βέης σὲ μιὰ τετράστιχλῃ δακρυσμῆνη λυρικὴ ἐλεγεία του. (ἀριθ. 245) θρηνοῦσε τὸ θάνατον τῆς συναδελφισσᾶς του Καλλιρρῆς Ἀδαμιάδου, θρηνοῦσε γιὰ τὸ κορίτσι τὸ πεντάκαλον, τὸ ἄδολον, τὸ ἀπονῆρευτον, ποῦ ἔγυρε νὰ κοιμηθεῖ τὸν ἀξύπνητον ὕπνον τοῦ θανάτου, μακριὰ ἀπὸ τὸν Ἱερὸ Βράχον, μακριὰ ἀπὸ τὴν τρισαγαπημένην τῆς πόλιν... Ἡ κ.

Ἡ ψυχρολογία τοῦ Σουρῆ
(Γελοιογραφία τοῦ Νουμᾶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς κριτικῆς τοῦ Ψυχάρη γιὰ τὸν Σουρῆ), (ἀρ. 137 — 27-2-1905).

Ἀδαμιάδου, ποῦ ἐζοῦσε ἡσυχῃ καὶ νοικοκυρεμένη κοντὰ στὴ λίμνη τῆς Κυρὰ-Φροσύνης, στὰ Γιάννενα, ξαφνιάστηκε, περᾶχτηκε ἀπὸ τὸν τρυφερὸ τόνον τοῦ κ. Βέη καὶ ὡς ἀπάντησις καὶ δεῖγμα ζωῆς, ἔστειλε στὶς 8 Μαΐου 1907 ἓνα γράμμα τῆς στὸ δ)τὴ τοῦ «Νουμά» ὅπου σ' αὐτὸ διαμαρτυροῦταν κ' ἔλεγε πὼς «δὲν ἔχει τὴ συνήθειαν οὔτε νὰ διαπράττει ὁμοιοκαταληξίας, ὅπως ἔγραφε ὁ θρηνωδὸς τῆς, οὔτε νὰ πλανᾶται ἀνὰ τοὺς βράχους τῆς Ἀκροπόλεως, συνοδευομένη ὑπὸ νεκρῶν κυρίων.» Τὸ γράμμα τῆς ποῦ δημοσιεύτηκε ἀτόφιον στὸν ἀριθ. 248 τοῦ Νουμᾶ, ἐσκολιάστηκε ἀπὸ τὸν καθημερινὸν τύπον, ξανατυπώθηκε στὴν ἐφ. «**Ἄστυ**» καὶ λίγο εἰλεψε τὸ ἀπλό αὐτὸ ἐπιπέδιον νὰ πάρει μεγαλειότερες διαστάσεις. Οὐμᾶμαι πὼς γιὰ καιρὸ οἱ φίλοι τοῦ «Νουμᾶ» γελοῦσανε μὲ τὸ πάθημα τοῦ κ. Βέη

Ἄλλὰ δὲν εἶναι αὐτὰ μονάχα τὰ μικροσκανταλάκια καὶ οἱ γκάφες, νὰ ποῦμε, τοῦ

Νουμᾶ, ποῦ δίνανε στὸ περιοδικὸν αὐτὸ μιὰ κίνησις καὶ ζωὴ ξεχωριστή, καὶ ποῦ τὸ κάνανε νὰ ξεχωρίζῃ τόσο ἀπὸ τὰ «Παναθηναία» τοῦ Μηχαηλίδῃ ὅσο κ' ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς Ρουτίνας καὶ τὰ διάφορα ἐβδομαδιαῖα περιοδικὰ, πορνογραφικὰ τὰ περισσότερα, ὅπως τὸ Φλέρτ, Φρού-φρού κ.τ.λ. ποῦ εἶχανε μεγάλη κυκλοφορία. Χαρακτηριστικὸ γινώρισμά του μαζί μὲ τ' ἄλλα, ἡ ὀρμητικὴ, ἡ ἀληθινὴ ζωντανία του, τὸ ἄπλωμά του σὲ κάθε ἰδέαν ριζοσπαστικὴν, τὸ ἀνοιγμα τῶν σελίδων του σὲ κάθε φίλον τοῦ ἢ ἐχθροῦ, ποῦ θὰ ἤθελε στοχαστικὰ μαζί του νὰ συζητήσῃ, Παράδειγμα ὡς τὰ τελευταῖα του χρόνια ἡ φιλοξενία ποῦ δόθηκε στὸν κ. Ξερόπουλον, ἀκόμα καὶ ὅταν εἶτανε νὰ διαμαρτυρηθεῖ ἢ καὶ νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ — pro domo sua.

Στὸν ἀριθ. 130, δεύτερον φύλλον τοῦ 1905, δημοσιεύεται ἐξασέλιδον μιὰ κριτικὴ μελέτη τοῦ Ψυχάρη γιὰ τὸ Σουρῆ, ποῦ γιόρταζε τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ Ρωμιοῦ. Στὴ

μελέτη αυτή. με] τὸ γνωστὸ πικάντικο ὕφος τοῦ ὁ Ψυχάρης, πολλές φορές, ἀναφέρει τὸν κ. Ξενόπουλο, καὶ τὸν ἀποκαλεῖ **ἀγαπητὸ του ἀγαπημένο του φίλο, θιασώτη του καὶ πιστὸ λιβανιστή**. Τόνη πειράζει μάλιστα γιὰ τὸ κόρτε (φιλολογικὸ, ἐννοεῖται,) ποῦ τοῦ κάνει. Ὁ κ. Ξενόπουλος, ποῦ εἶναι τρομερὰ ἔξυπνος ἀνθρώπος, δὲν μένει ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὰ κεντήματα τοῦ Ψυχάρη. Συλλογίζεται ν' ἀπαντήσει ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς στήλες τοῦ «Νουμᾶ».

Καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦτο, μ' ὄλο ποῦ δὲν ἔχει ἀφήσει σὲ χλωρὸ κλαρὶ Ταγκόπουλο καὶ «Νουμᾶ» καταγγέλλοντάς τον χίλιες φορές στὴν Κοινὴ γνώμη πὼς εἶναι πωλημένος (ἀλλοίμονο! πολλὰ φύλλα τοῦ 1904 καὶ 5 βγαίνανε μὲ χρυσαφικὰ τῆς μητέρας μου, ποῦ μέινανε γιὰ πάντα στὸ Ἐνεχυροδανειστήριον Ζαχαροπούλου, Πραξιτέλους 17)(1), στέλνει στὸν ἐκδότη τοῦ περιοδικοῦ τὸ ἀκόλουθο γράμμα, ποῦ δὲν φαντάζομαι, νὰ τοῦ κακοφανεῖ ἂν τὸ φέρνω στὸ φῶς. Εἶπαμε πὼς γράφουμε **ἱστορία** καὶ προσπαθοῦμε νὰ δώσουμε μιὰν εἰκόνα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Ἀθῆναι, 38 ὁδὸς Εὐριπίδου, τὴν 10 Ἰανουαρίου 1905.

Κύριε διευθυντὰ τοῦ Νουμᾶ,

Ὁ ἀγαπητὸς κι' ἀφοσιωμένος μου φίλος Ψυχάρης, θιασώτης καὶ λιβανιστῆς μου, μὲ χίλια νοκοιμένα φαίνεται πὼς λύσσαξε γιὰ κανυά. Με «τὴν καλή μου καρδιά» δὲν θὰ ἤθελα νὰ τοῦ χαλάσω τὸ χατήρι. Σχεδιάζω λοιπὸν μιὰ ἀπάντησι σχετικὴ μὲ τὸ κόρτε ποῦ τοῦ κάνω. Καὶ σὰς ἐρωτῶ: Μπορῶ νὰ τὴ δημοσιεύσω στὸ «Νουμᾶ»; **Γιατὶ στοχάζομαι πὼς στὸ «Νουμᾶ» θὰ τὸν εὐχαριστήσῃ περισσότερο παρὰ παντοῦ ἄλλοῦ.**

Πὼς μὲ βρίζη ὁ «Νουμᾶς»—αὐτὸ, τὸ ξέρετε, δὲν μὲ πειράζει, τοῦ δίνω μάλιστα ὄλο τὸ δικαίωμα νὰ μὲ βρίσῃ καὶ τώρα καὶ ἔπειτα... Φτάνει ὁ «Νουμᾶς» νὰ μὴν ἔχει δυσκολία, καὶ τότε θάχετε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ γράψετε δυὸ λόγια γιὰ νὰ σὰς στείλω—ἅμα τὸ τελειώσω—τὸ χειρόγραφο.

Ἄν ὅμως τὸ πρόγραμμα τοῦ «Νουμᾶ» ἀπαγορεύῃ καὶ τὴν ἐκτακτὴ ἀκόμη καὶ

(1) Βλέπε ἀριθ. 77 τοῦ 1904, ἄρθρο. Ὁ κ. Συκοφάντης καὶ Φαινόμενα καὶ Πράγματα στίς 6 τοῦ Φλεβάρη 1905.

βρισμένη συνεργασία τῶν βεβήλων, τότε θὰ μοῦ κάμειτε μιὰν ἄλλη χάρι: **Νὰ μοῦ ἀπαντήσετε, ἔστω καὶ μὲ βρισιές, στὴν ἀλληλογραφία τοῦ «Νουμᾶ»** γιὰ νὰ ἰδῆ ὁ φίλος μου Ψυχάρης πὼς ἐγύρευα τόπο νὰ τοῦ ἀπαντήσω. Γιατὶ ἄλλοῦ δὲν σκοπεύω νὰ δημοσιεύσω τίποτα, καὶ δὲ θέλω νὰ νομίσῃ ὅτι τὸ κόρτε του μάφισε ψυχρὸ.

Σὰς χαιρετῶ

Ξενόπουλος

Υ. Γ. Δὲν μπορῶ νὰ σὰς ὀρίσω ἀπὸ τώρα τὴν ἔκτασι τοῦ ἄρθρου. Μπορεῖ νὰ γίνῃ μιὰ στήλη μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ δέκα. Ἐκράτησα ἀντίγραφο τῆς παρουσίας. Σκέφθηκα πὼς ἂν δὲν κάμειτε οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο, τὴ στέλνω τοῦ Ψυχάρη καὶ τελειώνει.

Στὸ γράμμα τοῦ κ. Ξενόπουλου, ἀπάντησε ὁ Ταγκόπουλος μὲ τ' ἀκόλουθο, κρατημένο καὶ σὲ ἀντίγραφο, καθὼς ἔχει καὶ ἄλλα, ἀρκετὰ ὅπως θὰ δοῦμε γράμματα.

Ἀθῆναι 12—1—1905

Ἀξιότιμε Κύριε,

Δέχονται. Ἄν εἶναι σύντομη ἡ ἀπάντησι, θὰ δημοσιευτῇ ἀμέσως. Ἄν εἶναι μεγάλη, τότε θὰ χασομερίσῃ κανένα φύλλο.

Ἄμα μοῦ τῆνε στείλετε, θὰ σὰς εἰδοποιήσω νὰ περάσετε ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο γιὰ τὴ διόρθωσι.

Ἀπάντησι στὸ γράμμα σας δημοσιεύεται στὴν ἀλληλογραφία τοῦ «Νουμᾶ», καθὼς τὸ ἐπιθυμῆτε.

Πρόθυμος

Ταγκόπουλος

Υ. Γ. Ἄν δὲ βγαίνει μὲ παράδες τοῦ κ. Ψυχάρη ὁ «Νουμᾶς», ἔχει ὅμως ἀπειροστικὸ σεβασμὸ σ' αὐτόν. Σὰς τὸ λέω γιὰ νὰ σὰς παρακαλέσω ἢ ἀπάντησῃ σας νὰ μὴν ἔχει βρισιές, ἂν καὶ τὸ ξέρω πὼς τοῦ λόγου σας δὲ βρίζετε.

Ἡ ἀπάντησι τοῦ κ. Ξενόπουλου ποῦ φέρνει τὸν τίτλο **Ἕνας ἄλλος Σουρῆς** καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν ἴδιον **ἀντικριτικὴ μελέτη στὴν κριτικὴ μελέτη** τοῦ Ψυχάρη, δημοσιεύτηκε στὸν ἀριθ. 133 (30 τοῦ Γενάρη 1905) κ' ἔπιασε μιὰ δικάκιρη ἔνεασέλιδη ἐπιφυλλίδα μὲ στοιχεῖα τῶν 8. Ἀναλύει τὸ ἔργο τοῦ Σουρῆ, ἀπὸ μιὰν ἄλλη ὄψη, συνήγορος τοῦ **ἀδικημένου** πελάτη του, καθὼς σημειώνει ὁ «Νουμᾶς» χωρὶς νὰ μιλάει—περίεργο!—γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸ κόρτε του πρὸς τὸν Ψυχάρη. Χαριτωμένος ὡστόσο ὁ ἀγαπητὸς λογογράφος. Μόνο στὸ τέλος ση-

μειώνει: **Τί τὰ θέλετε!... Κόρτε πολλές φορές μπορεῖ νὰ κάμω στὴ ζώῃ μου μὰ γιὰ προῖκα ποτέ!... Δὲν ἔγραφα ποτέ, οὔτε μιὰ φορά, καλὸ γιὰ τὸν Ψυχάρη μὲ σκοπὸ νὰ μοῦ σικρῶσῃ καμμιὰ κριτικὴ γιὰ τὰ φτωχὰ μου ἔργα, ἔστω καὶ σὰν αὐτὴ ποῦ σκάρωσε γιὰ τὸ Σουρῆ...**

Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1905 ἦρθε ἀπὸ τὴν Κέρκυρα μιὰ σημαντικὴ εἰδήσι. Ὁ Θεοτόκης πληροφοροῦσε τὸν Ταγκόπουλο μὲ τὸ παρακάτω γράμμα ὅτι φιλοξενούσε στὸ νησί του τὸ μεταφραστὴ τῆς Ἰλιάδας καὶ πρωτεργάτη τοῦ Δημοτικισμοῦ κ. Ἀλέξαντρο Πάλλη καὶ πὼς καλὸ θάτανε νὰ πῆγαινε ὡς τὴν Κέρκυρα νὰ τόνε δεῖ.

Κρασάδες τὴν 22 Μαριτίου 1905.

Ἀξιότιμε φίλε κ. Ταγκόπουλε,

Ἀπὸ τὰ χιτῆς ὁ κ. Α. Πάλλης μ' ἐτίμησε μὲ τὸν ἐρχομὸ του.

Ἐνοίκιασε ἓνα σπίτι σιμὰ στὸ χωριό μου καὶ θὰ μείνῃ ἐδῶ ἓνα μῆνα. Ἡ εὐχαριστήσι μὲν εἶνε μεγάλη καὶ ἀναπάντεχη. Νομίζω κι' ὄλας πὼς θὰ ἦταν καλὸ νὰ ἐρχόσαστε καὶ ὁ ἴδιος ἐδῶ γιὰ καμμιὰ ἡμέρα, νὰ ἰδῆτε ἔτσι τὸ σεβαστὸν ἄντρα ποῦ ἐργάζεται τόσο γιὰ τὴν πατριωτικὴν ἰδέαν μας, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ἀφτὸς θὰ εὐχαριστιόταν νὰ σὰς ἰδῆ. Ἐὰν τὸ ἀποφασίσετε, τὸ σπίτι μου εἶνε στὴ διάθεσίν σας καὶ θὰ μοῦ κάμειτε μεγάλη χάρι.

Ἀλλὰ καθαντὸ ἡ ἰδέαν μου εἶνε νὰ γίνῃ ἐδῶ στὸν Κορφοῦς (ἀφοῦ ὁ κ. Πάλλης δὲν ἔρχεται στὴν Ἀθήνα, μὲ δικήν) ἓνα συνέδριον ὀλονῶν μας ὅσοι γράφομε τὴν

δημοτικὴν. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἤμπορούσατε σεῖς νὰ μιλήσετε στοὺς ἐκεῖ συνεργάτες μας, ὅσοι μποροῦν νὰ τὸ ἀποφασίσουν. Ἐδῶ στίς Κρασάδες βρισκόμασ' ὄλα καὶ ἀνάγκη δὲν εἶνε νὰ φροντίσῃ κανεὶς γιὰ κατοικία, γιὰτὶ μερικὸς παίρνω ἐγὼ στὸ σπίτι μου, ἄλλους ὁ κ. Πάλλης καὶ ἄλλους τέλος τοὺς δέχονται φιλικὰ σπίτια. Μοῦ ἀπαντᾶτε ἀμέσως στὸ γράμμα μου λέγοντάς μου κι' ὄλα τὰ ὀνόματα ἐκεινῶν ποὺ ἐπιθυμοῦν ν' ἀρθοῦν. Πιστεύω πὼς δὲν πρέπει νὰ λείψῃ καὶ ὁ Κ. Παλαμᾶς. Ἐμεῖς ἐδῶ φροντίζομε νὰ τηλεγραφήσωμε, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπάντησίν σας καὶ τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ πολλῶν ἄλλων ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς ἐκεῖ κάτω.

Μὴ λησμονήσετε τὸν Γρυπάρη. Στὴν Κέρκυρα εἶμασ' ἔφτα πὸν θὰ λάβομε ὄλοι μας μέρος. Σὰς στέγνω κι' ὄλας διορθωμένα τὰ δυὸ φύλλα τοῦ Νουμᾶ.

Σὰς παρακαλῶ ἀκόμα καὶ γιὰ μιὰ χάρι: Ἕνας χωριάτης γείτονας μου καὶ φτωχὸς πολὺ, ἔχει τὴ γυναῖκα του θεόστραβη καὶ θέλει νὰ τῆνε φέρῃ στὴν Ἀθήνα στὸ Ὀφθαλμοιατρεῖο σὰς παρακαλῶ λοιπὸν νὰ μὲ πληροφορήσετε ἂν τὴν δέχονται χάρισμα ἢ ἂν πρέπει νὰ πληρώσῃ καὶ πόσο. Ἐλπίζω πὼς δὲ σὰς βαρύνω πολὺ, ἀφοῦ μάλιστα εἶστε καὶ γιατρός. Μὲ τοῦτα ἐλπίζοντας πὼς γλιτώσα θὰ σὰς ἰδῶ, τοῦλάχιστο ἐσᾶς, μένω, πάντα δικὸς σας.

Κωνστ. Θεοτόκης

Σημ. Περιεκτικὴ ἀπὸ τὸ προηγούμενον γράμμα

Ὁ κ. Ν. Βέσις

Ὁ κ. Πάλλης δὲν τὸ λογάριζε νὰ κατεβῆι στὴν Ἀθήνα. Εἶτανε πρόσφατες αἱ σκηνὲς τῶν **Ἐθαγγελιακῶν** καὶ πῶς ζωντανὲς ἀκόμη οἱ ταραχὲς τῶν **Ὁρεοσειακῶν** ποῦ βαρτήκανε, ὅπως οἱ πρῶτες, μὲ ἀρκετὸ αἷμα. Σ' αὐτές, καθὼς εἶνε γνωστό, σκοτώθηκε ὁ φοιτητὴς Μαντάς, ἐρητόρεψε ὁ Καπετανάκης, καὶ πολλοὶ φοιτητὲς συρτήκανε στὰ μπουντρούμια τῆς ἀστυνομίας. Ἀφορμὴ τῶν ταραχῶν ἐστάθηκε μιὰ μετάφραση τῆς **Ὁρεοσειας** τοῦ Αἰσχύλου, καμωμένη ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Σωτηριάδη, σὲ μιζοβάρβαρη γλῶσσα, οὔτε πλείρια δημοτικὴ, οὔτε καθαρεύουσα, νεκρὴ μᾶλλον γλῶσσα καὶ ἄψυχη φυσικὰ μετέφραση¹ μὰ πύρινη βουκέντρα ἐστάθηκε ἓνα ποίημα τοῦ Παλαμά, τὸ θαυμαστὸ **Χαῖρε τῆς Τραγωδίας**² ποῦ τὸ ἀπάγγειλε στὴν ἀρχὴ τῆς παραστάσεως ἡ κ. Μαρίκα Κοτοπούλη.

Ἡ εὐέξαπτη φοιτητικὴ νεολαία, ἐρεθισμένη ἀπὸ τὸ κόκκινο πανὶ τοῦ Ταυρομάχου, ποῦ τὸ ἀνέμιζε — ποιὸς ἄλλος; — ὁ γεραρὸς καθηγητὴς Γεώργιος Μιστριώτης γιὰ τὸ τοῦ χαλούσανε τὴ διδασκαλία «τῶν ἀρχαίων δραμάτων εἰς τὴν ἀθάνατον γλῶσσαν τῶν προγόνων μας», ξαναεἶδε πάλι ξένους δακτύλους, ρούβλια κ.τ.λ. καὶ δημιούργησε τὴ ταραχὴ τῆς **16 Νοβρίου τοῦ 1903**. Ὁ Παλαμάς, ὁ Νουμάς καὶ οἱ

τοῦ Θεοτόκη (Ἑλληνικὰ Γράμματα, 15 Δεκεμβρίου 1928) καθὼς καὶ ὁ περιφημὸς **Κύννος** τοῦ Περούλη ἔχουνε δημοσιενεῖ σὺν ἀριθ. 166 τοῦ 1905 μὲ τὴν ὑπογραφὴν **Τίμωνας**.

¹ Βλέπε ἀρθρο τοῦ Ψυχάρη σὺν ἀριθ. 72 τοῦ 1903.

² Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ, σελ. 165—168.

φίλοι τοῦ λίγο ἔλειψε νὰ πληρῶσουνε τὰ σπασμένα. ¹ Τοῦ Παλαμά ζητήθηκε καὶ τότε, ὅπως στὰ 1911, ἡ παύση.

Ὁ Πάλλης ποῦ μυρίστηκε σὰν καλὸ λαγωνικὸ τὸν ἀέρα ποῦ φυσοῦσε ἀκόμα στὴν Ἀθήνα (καὶ νὰ κάτι ποῦ τιμᾶει τοὺς Ἀθηναίους δημοτικιστὲς γιὰ αὐτοὺς, μόνοι, βρεθήκανε μέσα σ' ὅλες τὶς φασαρίες, χωρὶς ν' ἄρχουνε κανένα ταμποῦρι 'στὸ ἐξωτερικόν), κόνεψε στὴν ἐξοχὴ τοῦ Θεοτόκη, ὅπου ἀποφασίστηκε νὰ γίνῃ καὶ συνέδριο ὄλων τῶν **σημαινόντων** Δημοτικιστῶν. Τὸ συνέδριο, δυστυχῶς, δὲν ἔγινε. Ὅπως δὲν ἔγινε στὰ 1908 κ' ἓνα ἄλλο ποῦ ἀποφασίστηκε μὲ τὸν πηγερμὸ τοῦ κ. Πάλλης στὴν Πόλη. Ἔμεινε ὅμως σὰν ἀνάμνηση μιὰ ἱστορικὴ φωτογραφία στὴν Κορακιάνα, ποῦ **δημοσιεύτηκε** μαζὶ μὲ ἀρθράκι τῆς κ. Δεντρινοῦ σὺν Νουμά τοῦ 1905. Φαίνονται ὀλοκάθαρες οἱ ἀδρὲς φυσιογνωμίαι ἐνὸς Μαββίλη, ἐνὸς Θεοτόκη. Ὁ Ταγκόπουλος ἀνταμώθηκε ἀργότερα, σὲ ἡρεμώτερους καιροὺς, μὲ τὸν κ. Πάλλη, καὶ γυρίσανε μαζὶ σχεδὸν ὅλη τὴν Πελοπόννησο.

¹ Ὁ Βουτιερίδης γράφει στὰ «Ἐικοσάχρονα» σελ. 15: «Θυμᾶμαι καὶ τώρα τὴ συγκίνηση τῶν φίλων τοῦ Νουμά στὶς πονηρὲς ἐκείνες ἡμέρες. Οἱ ὄπαδοι τῆς καθαρεύουσας ἐφοβέριζαν ὅτι θὰ σπᾶσουν τὰ γραφεῖα του. Οἱ λίγοι ταχτικοὶ στὴ συγκέντρωσή μας φίλοι, συγκεντρωμένοι καὶ τὴ βραδύα αὐτῇ, περιμέναμε ἀποφασιστικοὶ τὴν ἐπίθεσιν. Καὶ μὲ κάποιον δονκιχιωτισμὸ πιστεύαμε πῶς «θὰ χυθῆι αἷμα πολὺ». Οἱ τότε φασίστες τῆς γλώσσας δὲν ἐνόηλιν τὸν γλωσσικὸν μολοσεβίκου. Οἱ φοβερῆμοι ὅμως τῶν πρώτων ἔδειχναν καὶ τότε πῶς οἱ ἰχθῆροι κάθε προοδευτικῆς ἰδέας, πάντα τοὺς ἴδιους τρόπους καὶ τὰ ἴδια μέσα τῆς πολεμικῆς ἔχουν...»

Γ. Β. ΔΟΥΚΑ

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΟΥ ΧΕΡΜΑΝΝ ΣΟΥΝΤΕΡΜΑΝ

Εἶναι φθινόπωρο. Κίτρινα φύλλα σκορπίζονται στὰ τριανέμια. Κάθε λακούβα νεροῦ ἔχει κρύσταλλα στὰ γύσα της καὶ ἡ παγωμένη δρόσος, αὐγὴ καὶ βράδυ, σπινθουρίζει στὴν μουντὴ ἀτμόσφαιρα.

Καταχνιά.

Μόνον σὲ τέτοια ἐποχὴ μπορούσε νὰ περάσῃ τὴν αἰώνια πύλη. Καὶ τέτοια ἦταν ἡ ἐποχὴ ὅταν γεννήθηκε, μουντὸ βαρὺ φθινόπωρο.

Καταχνιά ἦταν ὁ σύντροφος τῆς ζωῆς του.

Θολό, μουντὸ γεμάτο πίκρα, μὲ ὄλο τὸ πνεῦμα μὲ ὄλη τὴν ειρωνία μὲ ὄλο τὸν στοῖσμό, τὸ ἔργο του.

Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἀγαπήσαμε ἕμεις ποῦ εἴμαστε ἀκόμη παιδιὰ, τὴν ψυχὴν γεμάτη πόνο (καὶ ποῖο παιδί δὲν εἶναι πονεμένο;) τὸ πνεῦμα σκεπασμένο ἀπ' τὴν ομίχλη τῆς ἄγνοιας καὶ τῶν ὄνειρων.

Ὅπως κανένας δὲν ἀντιλαμβάνονταν τὸ ἀτέλειωτο μαργύριο τῶν «γεννήσεων» τῆς παιδικῆς ψυχῆς μας καὶ περισσότερο ἀπ' ὄλους οἱ μητέρες μας καὶ οἱ ἀδελφές μας, σὰν γυναῖκες, σὰν ὅλες τὶς γυναῖκες ποῦ κρυφά, κουκουλωμένοι κάτω ἀπ' τὸ πάλωμα, κάθε νύκτα ἀγαπούσαμε... τότε ἦταν αὐτὸς, ποῦ δὲ ζεῖ ποῖα σήμερα, πιστὸς καὶ μόνος σύντροφος.

Δὲν τὸν νοιώθαμε, οὔτε κἂν τὸ θέλαμε, μᾶς ἀρκοῦσε μόνο ὅτι κρυφά ἀπ' ὄλους, πότε κλειδωμένοι σὲ ἓνα δωμάτιο καὶ πότε ἔξω σὲ κανένα κῆπο ἢ καμμιὰ ἐξοχὴ, μπορούσαμε νὰ βυθισθοῦμε στὴν καταχνιά ποῦ σκεπάζε τὴ διήγησή του. Ἦταν καὶ ποῖο δυνατὴ ἡ δίψα γιὰ μέθη.

Ἡ «Κυρὰ τῆς Ἐγνοιας» μὰ ἦταν ἡ ἰστορία τοῦ Παύλου ἢ ἦταν ἡ δικιά μας ζωὴ τὰ δικὰ μας ὄνειρα, ὁ δικὸς μας

ἠρωϊσμός; Αὐτὴ ἡ μικρὴ κοπέλλα ποῦ συνοδεύει αὐτὸς μὲς στὸ μεγάλο δάσος δὲν ἦταν ἡ δικιά μας μεγάλη ἀγάπη; Δὲν εἴμαστε ἕμεις στὸ πλάϊ της, δὲν μᾶς χαϊδεύει ἢ ἀναπνοὴ της, τὸ φρόρεμά της, ἡ φωνὴ της, τὸ γέλιο της;

Κυρὰ τῆς Ἐγνοιας ἐπέρασε πάνω ἀπ' τὴν ψυχὴν μας σὰν ἐκείνους τοὺς κάτασπρους ὕδατομους ποῦ κυλοῦν πάνω ἀπ' τὰ χωράφια καὶ τὶς λίμνες τοῦ βορρᾶ, βουβά, ρυθμικά, ἀνάλαφρα.

Κι' ὁ «Δρόμος τῶν Γάτων»...

Πόσες φορὲς δὲν τὸν περάσαμε στὴ ζωὴν μας, πρῶτα ἄθελα κι' ἀμέριμνα, μετὰ μὲ θέληση ἀργότερα μὲ τὴν ἐπιμονὴ ἐνὸς «γάτου», καὶ πάντα, πάντα χωρὶς νὰ ξέρωμε ποῦ πάει ποῦ τελειώνει, ποῖα μοῖρα μᾶς κρύβει.

«Αὐτὸ ποῦ λένε καλὸ ἢ κακὸ κυλιόταν ἀσθηρικότῃ στὴν ομίχλη τῆς ἐπιφανείας— ἀπὸ κάτω ἠσύχαζε σ' ὄνειροπόλο δύναμι: ἡ «Φύσις».

Ναὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθεια ποῖος μπορεῖ καλλίτερα νὰ τὴν αἰσθανθῆ ἀπὸ ἓνα παιδί ποῦ ὠριμάζει;

Ὁ διηγηματογράφος Σούντερμαν εἶναι ἐσωτερικιστὴς καὶ φυσιολάτρης γι' αὐτὸ κι' ὅποιοσδήποτε θέλησῃ νὰ στρέψῃ πίσω στὰ παιδικὰ του χρόνια θὰ δῇ πῶς ἔχει ζήσει τὸ κάθε διήγημά του.

Ἐσωτερικιστὴς καὶ φυσιολάτρης εἶναι κάθε ἄνθρωπος στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του.

**

Τὸ ἔργο του ἐν συνόλῳ ἀντανακλᾷ ὄλη του τὴ ζωὴν, ζωὴν χειμαρῶδη γεμάτη πόνους καὶ κορμούς ξερῶν δένδρων.

Γιὸς ἐνὸς μεντονίτη χωρικοῦ τῆς ἀνατολικῆς Πρωσίας, ἐκεῖ ὅπου σήμερα βιο-

παλεύει τὸ κρατίδιο τῆς Αθηθοναίας ἤξερε γλήγορα ν' ἀπαλλαχθῆ ἀπ' τὴν βαρεῖα πατρικὴ κληρονομία τῆς ἐρεσεοληφίας καὶ πέρνοντας μαζί του μόνο τις εἰκόνας μιᾶς μελαγχολικῆς τοποθεσίας, προσπάθησε νὰ γίνῃ μαθητὴς στὸ "Ελμινγκ, φοιτητῆς στὸ Κένικσμπουργκ καὶ μαθητευόμενος σὲ ἓνα φαρμακεῖο τοῦ Βερολίνου.

Ὅτι κατόρθωσε ἦταν νὰ εἶναι καλὸς χορευτῆς, καλὸς ξιφομάχος, καλὸς ἐπαναστάτης μετὰ τὰ ἰδεώδη τοῦ 48. Τὸ ψωμί του, ξερὸ, χωρὶς πάχος καὶ χωρὶς «βούρστ», ἄρχιζε νὰ τὸ κερδίζει ὡς ἰδιωτικὸς δάσκαλος ὡς ρεπόρτερ καὶ τέλος ὡς συντάκτης τῆς «Μπερχίνερ Τάγκεμπλατ».

Ἄλλὰ τί σημασία ἔχει:

Γιὰντὰ δύο ἐτῶν ἦταν ὁ περίφημος συγγραφεὺς τῆς «Τιμῆς».

***

Ὡς δραματικὸς εἶχε τὴ μεγάλη ἐκείνη ἐπιτυχία πού τοῦ κατέστησε δυνατόν νὰ ἐξαγοράσῃ τὸ κτήμα πού πέρασε τὰ παιδικὰ του χρόνια, ἐκεῖ στὴν σημερινὴ Αθηθοναία,

Καὶ ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ, πού ὀφείλετο στὸ σπάνιό δραματικὸ ταλέντο πού ὡς τότε ἴσως μόνον ὁ Ίψεν μπόρεσε λίγα χρόνια πρωτύτερα νὰ ἐπιδείξῃ, εἶχε τόσο περισσότερη σημασία ὅσο τὰ ἔργα του ἦταν γιὰ τὴ λογικὴ καὶ τὴν ἐν γένει πνευματικὴ κατάσταση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπαναστατικά.

Δὲν εἶναι μόνο ὅτι ξέρει νὰ ξεχωρίζει τὸν πυρίνα τῶν διαφορῶν γεγονότων καὶ νὰ τὸν λαξεύει κάτω ἀπὸ τὴ σμίλη μιᾶς εὐσυνειδήτου δραματικῆς καὶ συγχρόνως φιλοσοφικῆς ἢ κοινωνιολογικῆς σκοπιμότητος. Ἐκεῖνο πού περισσότερο τοῦ ἐξασφάλισε τὴν ἐπιτυχία ὡς δραματικοῦ συγγραφέως ἦταν ἡ δύναμη του νὰ αἰσθάνεται κάθε πρόσωπο πού ἐπλαθε ἢ φαντασία του κάθε πλοκῆ πού ἔδινε στὰ γεγονότα τοῦ ἔργου του. Ὅτι ἔγραψε ἦταν ἀπ' τὰ βάρη τῆς ψυχῆς του.

Ἐπίστευε σὲ τὶς ἰδέες του.

Μπορεῖ νὰ μὴ συμφωνῆ κανεὶς μ' αὐτὲς καὶ ἡ «Τιμὴ» π. χ. αὐτὸ τὸ ξελογάρισμα μεταξὺ Ἐμπροσθοκατοικίας καὶ Αὐλῆς μεταξὺ τοῦ πλούτου καὶ φτώχειας τοῦ γλεντιοῦ καὶ τῆς ἐργασίας μποροῦσε νὰ ἔχῃ ἓνα ἄλλο τέλος ποῖο ἴσιο ποῖο ἀνθρώπινο:

Ἄν μιὰ ἀτιμία δηλαδὴ μπορεῖ νὰ ξεπλυθῆ μετὰ χρόνον ἢ μετὰ ἓνα ἀνθρώπινο σῶμα γιατί τότε νὰ μὴν ἔκανε τὸ ξελογάρισμα αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ πλουσιόπαιδο πού διέφθειρε τὸ κορίτσι τῆς αὐλῆς; Ἄλλ' ἢ ἐκμετάλλευση πού εἶναι στὸ χέρι τοῦ πλούτου μπορεῖ νὰ ξεγραφῆ μετὰ ἢ δυὸ χρηματικῆς ἢ ἐρωτικῆς συναλλαγῆς;

Καὶ ἡ «Πατρὶς» ναὶ ἔχει ἀλήθειες: ἡ οἰκογένειά μας, τὸ σπιτί μας δὲν εἶναι, δὲν ὑπῆρξε ποτὲ πατρίς μας, ὅσο κάτω ἀπ' τὰ φαντάσματα καὶ τὰ εἰδῶλα τῶν ἰδεῶδων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, στραγγαλίζεται ὁ στοιχειωδέστερος ἀνθρωπισμός.

Ἡ ἡμέρα τῆς ἀληθινῆς πατρίδος δὲν ἀνέτειλε ἀκόμη· θὰ ἀνατείλῃ τοτε μόνον ὅταν καὶ μετὰ στὴν οἰκογένεια ὅπως μετὰ στὸν κόσμον δὲν ὑπάρχουν οὔτε γονεῖς οὔτε παιδιά οὔτε ἔθνη οὔτε κράτη ἀλλὰ μόνον ἀνθρώποι.

Ἄλλὰ ἐκεῖ δὲν εἶναι τὸ σπουδαιότερο σημεῖο. Ὑπάρχει δηλαδὴ στὸ δράμα ἓνα πρόσωπο πού ἐθυσίασε τὴ ζωὴ του στὸν ἔρωτα (κατὰ τὴ γνώμη βέβαια τῆς ἐποχῆς καὶ ἔγινε μύστης θρησκείας. Δηλαδὴ ἀπηνήθη τὴ ζωὴ. Αἴφνης τοῦ παρουσιάζεται ἡ εὐκαιρία νὰ φανῆ χρήσιμος στὸν πρῶτο του ἔρωτα ἔγινε θεατρίνα καὶ «ἀνομος» μητέρα. Ὡς ἱερεὺς δύναται μόνον μετὰ λόγια νὰ σταθῆ δίπλα τῆς. Ἄν ὅμως ἀπέρριπτε τὸ ἀξίωμα του καὶ τὴν παντρευότανε δὲν θάταν αὐτὸ μιὰ λύση ἐπαναστατικῆ ἀληθινὰ ὅμως ποῖο ἀνθρώπινη;

Καὶ οἱ «Φωτιῆς τοῦ Ἀη-Γιάννη» γιὰ νὰ ἀναφέρωμε καὶ τὸ τελευταῖο ἀπ' τὰ ἀριότερα δράματά του, ναὶ «Μιὰ φορὰ ἀναψαν καὶ γιὰ μένα οἱ Φωτιῆς τοῦ Ἀη-Γιάννη. Μιὰ νύχτα. Μιὰ φορὰ». Γιὰ ὅλους μιὰ φορὰ καὶ πρὸ παντός μιὰ νύχτα.

Εἶναι οἱ φλόγες μιᾶς στραγγαλισμένης εἰδωλολατρίας πού σκορπίζονται ξαφνικά στὴ νύχτα μιᾶς οἰαοδήποτε «τάξεως πραγμάτων» γιὰ νὰ φωτίσῃ μινθικά τὰ φαντάσματα τῶν δολοφονημένων ἐπιθυμιῶν μας τῶν καταπνιγμένων σκέψεων μας, τὰ φαντάσματα τοῦ ἀληθινοῦ μας ἐγώ.

Καὶ ἐνῶ ἀφίνει τις φωτιῆς τοῦ Ἀη-Γιάννη νὰ ἀνάβουν στὰ βουνά, στὰ λαγκάδια, στὰ δάση δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ τις ἀφίση νὰ κάβουν γιὰ πάντα. Καὶ σβύνουν σβύνουν στὴν ἀποπνικτικὴ ἀτ-

Ὁ Χέρμαν Σούντερμαν νεκρὸς

μόσφαιρα μιᾶς ζωῆς συνθηκῶν καὶ ψεύδους.

Ναί, ὁ ἴδιος πού ἀναψε τις φωτιῆς αὐτῆς, τις ἔσβυσε: Ὅταν ὁ Γιῶργος δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ φανῆ ἀνώτερος ἀπ' τις συνθήκες καὶ τὸ ψεῦδος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Προτιμᾷ τὴν εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν εὐεργέτη του ἐνῶ ξέρει πὼς αὐτὸ τὸ πληρώνη μετὰ τὴν ἴδια του ζωὴ καὶ μετὰ τὴν ἀτιμία ἑνὸς γάμου χωρὶς ἀγάπη.

Καὶ σ' ὅλα του τὰ δράματα εἶναι τὸ ἴδιο: στὸ «Τέλος τῶν Σοδόμων», στὸ «Ἰωάννη», στὶς συλλογῆς μονοπρακτῶν «Μοριτοῦρον» καὶ «Τριαντάφυλλα», στὸ «Πέτρα σὲ Πέτρος» καὶ ὅπως ἄλλοιῶς λέγονται: ξέρει νὰ σκηνοθετῆ, ξέρει νὰ περιτελεῖ, νὰ δημιουργῆ ἀντιθέσεις, ξέρει τέλος πάντων νὰ δραματολογῆ ἀλλὰ τοῦ λείπη τὸ θάρρος τῆς μεγάλης λύσεως τῆς λύσεως πού ἦταν ἡ δύναμη τοῦ Ίψεν.

Εἶναι ἐπαναστάτης ὡς ἓνα σημεῖο. Ἴσως ὡς τὸ σημεῖο ἐκεῖνο πού ἔκρινε αὐτὸς ὅτι μποροῦσε νὰ βρῆ ἀπήχηση στὸ

μεγάλον κοινόν. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ ὅταν κανεὶς ἐπαναστατεῖ καὶ ἔχει μάλιστα καὶ λόγους νὰ τὸ πράξῃ πρέπει νὰ ἔχῃ ἀπ' τὴν ἀρχὴ πάρη, τὴν ἀπόφαση νὰ ἐξαντλήσῃ καὶ τὸ τελευταῖο συμπέρασμα πού πηγάζῃ ἀπ' τὴν ἐπαναστατικὴ του κίνηση.

Ἄλλ' ἀδιάφορο αὐτὸ εἶναι μιὰ γνώμη πού δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς λιθάρι γιὰ τὸ κτίριο μιᾶς κριτικῆς.

Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία εἶναι ὅτι τὸ ἔργο του ἦταν κ' ἀπὸ προπαγανδιστικῆς ἀπόψεως γιὰ τὴν ἰδέα τῆς συμμορφώσεως τῆς κοινωνίας, ἓνα βῆμα, ἓνα μεγάλο βῆμα, πρὸς τὰ μπρός.

Γιὰ μᾶς τοὺς νέους ἀρκεῖ αὐτό.

***

Σύγχρονος καὶ στὸ αὐτὸ ἐπίπεδο μετὰ τὸν Γκεράρντ Χάουπτμανν εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ ἐπιτύχῃ ἀμέσως ἦταν ἀτύχημα γιὰ τὴ θεατρικὴ καὶ λογογραφικὴ τέχνη ὄχι γιατί ἡ ἐπιτυχία, τοῦ γέννησε τὴν αὐτοπεποίθηση. Κάθε ἄλλο, ἴσως ὑπῆρξε ὁ μόνος συγγραφεὺς πού δὲν γελάσθηκε καὶ ἐπέμενε πάντα νὰ φτιάξῃ κάτι καλλίτερο.

Ήταν άτύχημα για τή θεατρική και λογογραφική τέχνη γιατί ή πρώτη επιτυχία και έξάπλωση του έργου του ανά την ύψηλιο εγέννησε έλπίδες μεγάλες τις όποιες δέν ήταν σέ θέση νά πραγματοποιήση.

Ή μεγαλείτερη δυστυχία για ένα δημιουργό είναι νά νόν θεωρήση ό κόσμος ΘΕΟ. Δέν καταστρέφεται ή δημιουργικότητα μ' αυτό ίσως μάλιστα ανακεντρίζεται. Έκείνο πού καταστρέφεται είναι ή έλπίς και μαζί μ' αυτήν ή ανεκτικότης των πολλών πού είναι ή βάση κάθε προόδου.

Τά τελευταία έργα του Σούντερμαν είναι λογοτεχνικώς και δραματολογικώς άσυγκρίτως άνώτερα «Τά Παιδιά της Άμμου» (οί τελευταίες νουβέλες κτλ.).

Αν δέν είχαν την επιτυχία των πρώτων του έργων είναι ή περιζήμενη κανείς απ' αυτόν όχι βέβαια περισσότερα απ' ότι είχε νά δώση άλλα περισσότερα απ' ότι μπορούσε νά δημιουργήση ένας θνητός.

Επιτυχία και άποτυχία επέρασαν από πάνω του σαν σκιά. Με τό ίδιο μειδιάματα χείλη απέχωρησε στα παρασκήνια με τό όποιο άλλοτε είχε προχωρήσει ως τή ράμπα τής σκηνής.

Γεμάτος τάχι χωρίς νά δείχνη τό νεφίδιο τής πίκρας πού πότιζε την ψυχή του.

Έτσι τόν θυμούμεθα ένα βράδυ στη βίλλα του στο Γκρούνεβαλτ όπου επήγαμε βέβαια για νά ιδούμε «από κοντά» όχι ολιγότερο όμως και άνυστερόβουλα για νά προσπαθήσουμε νά κερδίσουμε την ύποστήριξη του στα πρώτα βήματα τής θεατρικής μας προσπάθειας.

Νάταν τό πράσινο ήμίφως του γραφείου του ή ήταν αλήθεια αυτό πού φάνηκε εκείνο τό βράδυ;

Γιατί σκεφθήκαμε, φεύγοντας γεμάτοι έλπίδες, πώς άθόρυβα γλιστρούσε αυτός προς τόν Άδη και όχι χωρίς πίκρα;

«Δέν ξέρω αν έμίλησα στις ψυχές των πολλών, ξέρω μόνο ότι δέν ήταν λίγοι εκείνοι πού συγγένευον μαζί μου, ήταν ή Duse ήταν ή Σάρρα Μπερνάρ, ήταν ό Μπάσσερμαν... και αυτό μου ήρκεσε».

Ήταν τά λόγια του πού άντηχοΰσαν

άκόμη στην άκοή μου. Και είναι αλήθεια: αν όχι όλες οι ψυχές τουλάχιστον εκείνες οι μεγάλες τής θεατρικής τέχνης είχαν τόν ίδιο ρυθμό με τή δική του.

***

Όταν τόν έθαψαν ήταν τόσο συνοστισμόςπυ οΰτε ό Υπουργός των Καλών τεχνών τής Γερμανίας μπόρεσε νά πλησιάση γιαβγάλη τόν επικήδειο λόγο του.

Και ήταν εκεί εις τό Νεκροταφείο του Στάνστορφ πολλοί: ήταν οι θαυμαστές του, ήτον οι πιστοί του, ήτον και οι αποστάτες του.

Ός άνθρωπος υπήρξε σέ όλους αγαπητός σέ όλους χρήσιμος.

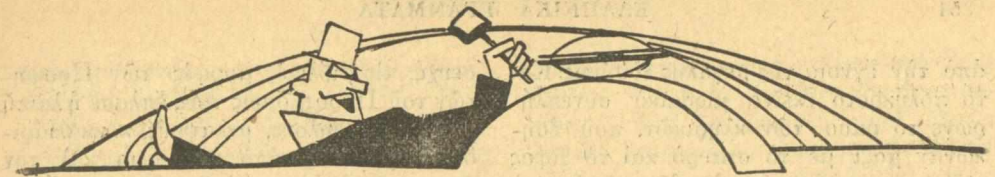
Έτσι κι έμεις δέν εδιστάσαμε νά γραψουμε αυτή την μικρή νεκρολογία. Ξέρουμε ότι πέρα απ' τά παιδικά μας χρόνια δέν ίσχυσε. Ξέρουμε ότι με όλα τά ίχνη πού αφήνει δέν επέτυχε παρά ν' ανοίξη ένα νέο δρόμο πού άλλοι οι ερχόμενοι προορίζονται νά τόν τελειώσουν. Όμως τί σημαίνει;

Ό,τι μās χάρισε την ήδονή τής μέθης τής τόσο χρήσιμης για τό άνήσυχο μυαλό τής παιδικής ηλικίας, ότι μās έδειξε τό δρόμο των τάξεων, του αίματος και των παραδόσεων, ότι επί τέλους μās έκανε κάπως περισσότερο «άνθρώπους δέν είναι μήπως πολύ;

Τό ότι αποστατήσαμε, ότι επροτιμήσαμε άλλους και εδημιουργήσαμε άλλα δέν ήταν άχαριστία ήταν άνάγκη.

Ξεχνούμε λοιπόν ευχαριστως ότι ήταν ό κληρονόμος των Όζιέ Φειλλέ Δουμά και Σαρντού τό ξεχνούμε γιατί αυτός τουλάχιστον είχε τό βάθος του βορρά ως κυρία βάση του έργου του, τό ξεχνούμε γιατί αυτός τουλάχιστον ήτον γεμάτος από φιογούς, από πρόσωπα, από ιστορίες και μόνο με δυσκολία μπορούσε νά συλλάβη με λόγια τόν πλούτο αυτό έτσι όπως στη ζωγραφική ό Ντύσερ και στη μουσική ό Μπετόβεν.

Κι' αν άκόμη δέν είχε τίποτε προσφέρει στο θέατρο και στην λογοτεχνία κι' αν δέν υπήρχαν ή «Ληθουανικές ιστορίες» θάταν πάντα πολύτιμος; άφου πνευματικός του γιός είναι σήμερα ό Σνίτσελε ένα από τά σπουδαιότερα ταλέντα τής εποχής μας.

Η. ΛΕΥΚΑΔΙΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΘΡΥΛΛΟΙ

1^η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1822

Τό 21, είχε δύσει σέ μια βαρεία και μεγαλοπρεπή αποθέωση από αίμα κι' από καπνούς, από δόξα κι' άθανασία. Είχε διαγράψει, μεσ' τους κύκλους τής αιωνιότητας, καμπύλη τής πύρινης τροχιάς του, άνθοδεμένο με τόν άμάραντο κρϊνο του Έβανγγελισμού και από λουλούδια την άξίαν τής θυσίας. Κι' είχε βασιλέψει μεσ' στην έκτυφλωτική έξακτίνωση του ένθουσιασμού και τής πίστωσης, πού επί τέσσαρας αιώνας, κάτω από τό κελλί, κάτω από τό κρυφό σχολείο, έκρυφόκαιαν κρυφά και μυστικά—σαν Έλευσίνα.

Δέν είχαν περάσει παρά έννέα μήνες από την ήμέρα πού τό σκλαβωμένο έθνος—μια φούχτα ραγιαδων—έσηκώθηεν άοπλο σχεδόν (τό καρνοφύλι και ή πάλλα του δέν αξίζαν περισσότερο από την αδύνατη σφενδόνα του Δαβίδ, μπροστά στους στρατούς και τους στόλους τής άπέραντης Αυτοκρατορίας) και έβόησε, άποφασισμένο και άπτότητο, κατά πρόσωπο του σιδηρόφρακτου Γολιάθ.

Ίδου έρχομαι επί σέ εν όνόματι Κυρίου!

Δέν είχαν περάσει παρά έννέα μήνες και τό λάβαρο τής Έλευθερίας, άνέμιζε κι' όλας στη Μονεμβασιά και στην Άκροκόρινθο, στην Τρίπολι και στο Ναβαρίνο, κι' ή βροντή του πολέμου άντιλαλούσε ως άπάνω στις περήφανες άετορράχες τής Οίτης και τά δασικά πυροφάραγα του Όλύμπου... Ή χαραυγή του καινούριου χρόνου, έγλυκοχάραζε τώρα στα σκλαβωμένα χώματα, φωτισεφανωμένη, για πρώτη φορά, από τις χρυσοροδίνες άνταύγειες τής έλπίδος... Με τί χτυποκάρυ θ' άκούσανε οι ραγιαδες εκείνο τό χρόνο, τό γλυκό έωθινό τής πρωτοχρονιάς:

Άρχιμηνιά κι' αρχιχροιά
κι' αρχή καλός μας χρόνος...

Με τί χτυποκάρδι λαχτάρας, προσδοκίας και άγωνίας.

Ή τελευταίες ειδήσεις από την Πόλη παρίσταναν ότι τό Βυζάντιο είχε μεταβληθεί σέ στρατώνα άπέραντο και ό Κερατιος σέ άπέραντο ναύσταθμο, όπου έτοιμάζοντο άνυπόμονα τρίχροτα και στρατιές Γιαννιτσάρων. Οί μπαροντοκαπνισμένοι πολεμιστές πού είχαν μαζευτεί από βραδύς στην κοιλάδα και τά γύρω από την κοιλάδα ύψώματα, πού πλαισιώνουν τή γλαυκή άκτή του Σαρωνικού—όχι μακριά από τις θέσεις, όπου έφούντωνε άλλοτε τό ιερό άλσος του Άσκληπιού—έσυζητούσαν τά νέα, σεμνά και άπέρηττα και στα ήλιοκαμμένα τους μέτωπα λαμποκοπούσε, από τά κατάβαθα τής ψυχής, ή έφεση του δοξασμένου θανάτου. Ήταν εκεί πρωτοπαλλήκαρο και όπλαρηγοί, θαλασσοπούλια και θαλασσόλυκοι, οι Ίερολοχίτες του Προΰθου και οι πορθητές τής Τριπόλεως, οι μαχητές του Βαλτεσίου, των Δολιανών και του Λάλα, Μακεδόνες, πού έσταξαν άκόμα από τό αίμα των σφαγμένων οικογενειών τους, Σουλιώτες πού άφηγοΰντο άπέριττα τή θυσία του Σαμουήλ και τό Οίχυλικό ολοκαύτωμα των παθένων τους στα βάραιρα του Ζαλόγγου, άγουρα παλληκάρια από τή Θράκη κι' από την Ίωνία πού άνυπομονούσαν νά βαφτισοΰν στη φωτιά του πολέμου, πολέμαρχοι Στερεολαδίτες ζεμένοι σι' άστραφτερά μαλαμοκαπνισμένα τους άρματα, προΰχοντες των νησιών, με τή γραφική τους ιδιόρρυθμη φορεσιά, προεστοί του Μωρηά με σουρωμένο και συνοφρυωμένο τό μέτωπο

ἀπὸ τὴν ἔγνοια τῆς μεγάλης εὐθύνης. Καὶ τὸ πολὺκροτο ἐκεῖνο μωσαϊκὸ συνεπλήρωνε τὸ ράσο τῶν κληρικῶν, ποῦ ἐσηκωναν μαζί μὲ τὸ σταυρὸ καὶ τὸ ξίφος τοῦ τουρκομάχου, κί' εὐλογοῦσαν τὸ πλῆθος.

Αὐστηροὶ στὴν ὄψη, ἀμίλητοι κί' ἐπιβλητικοί, κρύβοντες κάτω ἀπὸ τὴ γαλήνια φυσιολογία τους τρικυμίες φροντίδων, προσήρχοντο ἕνας-ἕνας κί' ἐπήγαιναν, στὸν προσδιορισμένο τόπο, νὰ καταλάβουν τὴ θέση τους, οἱ πληρεξούσιοι τῆς πρώτης ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως—τῆς πρώτης Συνόδου τοῦ Γένους, ποῦ θὰ ἐξήγγελε, μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὸ Θεό, τὸ «πιστεύω» τῆς ἐθνικῆς Ἀναστάσεως. Καθένας τους ἔμοιαζε κί' ἀπὸ ἕνας Μωϋσῆς, ποῦ κατέβαινε, μέσ' σὲ θείαν ἀκτινοβολία, ἀπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ, γιὰ νὰ παραδώσῃ στὸ λυτρωμένο λαό, τοὺς νόμους ποῦ εἶχε χαράξει, ἀπάνω στὸ ὄρος ποῦ κάπνιζε, τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ.

Στὴ μέση τῆς κοιλάδας, ποῦ τὴν περιφράσαν ἀμφιθεατρικὰ ὑψώματα, κί' ὅπου μονάχα λίγα δένδρα, κοντοσπαρμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διακόπτουν τὴν γυμνότητα του τοπίου, ἕνα λιθάρι, λαξευμένο ἀπὸ τὴ φύση σὲ σχῆμα βήματος, ἐξεχώριζε ἀπὸ μακρὰ. Ἦταν τὸ βῆμα τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς Συνελεύσεως. Ἄλλα λιθάκια τριγύρου, ἐχρησίμευαν γιὰ ἐδώλια τῶν πληρεξουσίων ποῦ θὰ ἔκριναν γιὰ τὶς τύχες τοῦ γένους. Οἱ προεστοὶ καὶ οἱ προὔχοντες τῆς φυλῆς εἶχαν ἤδη συναθροισθεῖ, κί' ἡ βαρεῖα, μισοπνιγμένη φωνὴ τοῦ Προέδρου, ποῦ ἔτρεμε ἀπὸ τὴν συγκίνηση, ἐκήρυξε, ἀπὸ τὸ ἀπεριποίητο βῆμα, τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν. Τὴ στιγμή οὐδεὶς ψιθυρισμὸς ἀκουστήκε στὸν περίβολο... Ὅλων τὰ βλέμματα ἐγύρισαν μονομιάς, κί' ἐκαρφώθησαν σ' ἕνα ὄρισμένο σημεῖο, ἀπ' ὅπου ἐφάνηκε νῶοχεται, μὲ βᾶδιμα ἀργό, μεγαλόπρεπο καὶ βαρὺ, μὲ κατάμαυρη περιβολή, σὰν καλόγερος, ἑκατοχρονίσιος γέρος, ὅπου κρατοῦσε ἀκοπα τὸ βάρος τῶν θαλερῶν γερατειῶν, σὰν κανίστρι γεμάτο καρπούς, ζυγιασμένο ρυθμικὰ καὶ ἀνάλαφρα στὴν κεφαλὴ καννηφόρας. Ἡ θεὰ του ἐθύμιζε τὶς ἐπιβλητικὲς φυσιολογίες τῶν Πατριαρχῶν τῆς Γραφῆς, τοὺς μεγαλοπρεπεῖς Ἐρημίτες, ποῦ φεγγολοῦσε ἡ ὄψη τους ἀπὸ τὴ νήστεια κί' ἀπὸ τὴν προ-

σευχή, τὶς βιβλικὲς μορφές τῶν Προφητῶν τοῦ Πυρός, ὅπως τοὺς ἔπλασε ἡ λαϊκὴ φαντασία, ψηλοῦς, μελαψοῦς, κοκκαλιάριδες, καμμένους ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τὸν ἄνεμο τῆς ἐρήμου, μὲ δασύτριχο στήθος, μὲ τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὤμους, μὲ χερσὼμένα τὰ γένεια, ποῦ ἐξηκόντιζαν κάτω ἀπὸ τὰ φανταστικὰ τσίνορά του βλέμματα φορτωμένα μὲ κερανοῦς, κί' ἀπὸ τὸ κρυμμένο του στόμα ἐξεκύνονταν οἱ μεγάλες κατάρες κί' οἱ τρομερὲς προφητεῖες... Κανένας δὲν ἤξερε ποῖος ἦταν ἀκριβῶς, ἀπὸ ποῦ κρατειότανε, ἀπὸ ποῦ εἶχε ἐρθεῖ. Ἦτανε γιὰ ὅλους ἕνα πρόσωπο μυστηριῶδες καὶ σχεδὸν μυθικὸ, ποῦ εἶχε δεῖ, σὰν τὶς ἀρχαῖες σίβυλλες, νὰ περνοῦνε ἀπὸ μπροστὰ του γεννεὲς γεννεῶν. Ἐλεγαν πὼς εἶχε πολεμήσει, μετὰ τὸ πάρισμο τῆς Πόλης, στὸ πλευρὸ τῶν πιδὸ ξακουσμένων ἀρματολῶν, πὼς ἔλαβε μέρος στὰ ναυτικὰ κατορθώματα τοῦ Λάμπρου Κατσόνη, πὼς εἶχε ἀκολουθήσει τὸ Νικοτσάρα στὴ Ὀμηρικὴ ἐκστρατεία του, πὼς εἶχε παρακαθῆσει στὸ πολεμικὸ συμβούλιο ποῦ συνεκρότησαν στὶς Σποράδες, στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνος, οἱ ἀρματολοὶ καὶ οἱ ναύαρχοι.

Ἄλλοι διηγοῦντο πὼς τὸν εἶδαν στὶς μάχες, στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς φωτιάς, νὰ ἡγεῖται τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν, κί' ὅτι γιὰ μόνο του ὄπλο ἐσοῦσε ἕνα ξύλινο μαῦρο σταυρὸ, ποῦ στὴ θέσῃ του οἱ ἐχθροὶ ἐκυριεύοντο ἀπὸ πανικὸ κί' ἐφεύγανε τρομαγμένοι. Τὶς νύχτες, ἔλεγαν ἄλλοι, ἐγύριζε μέσ' τὰ δάση, εὔρισκε κί' ἐνεψύχωνε τοὺς στρατιῶτες, καὶ περνώοντας ἀφοβα, μέσα στὰ πηχτὰ σκοτάδια, τὰ φεράγγια καὶ τὰ διάσελα τῶν βουνῶν, εἰσχωροῦσε στὰ βᾶθη τῶν φυλακῶν καὶ παρηγοροῦσε τοὺς χριστιανούς π' ἀγοπεθαίνανε στὰ βασανιστήρια ἐκρατοῦσε, ἐπρόσθεσαν, κρυμμένη στὸν κόρφο του, τὴ θεία Μετάληψη, μέσα σὲ θήκη χρυσοῦ, κί' ἐκοινονοῦσε τοὺς ἐθνομάρτυρες μέσ' στὴ φρίκη καὶ τὴ σιωπὴ τῆς νυκτός.

Ἦταν καὶ ἄλλοι ὅπου βεβαίωσαν, καθὼς εἶχαν ἀκούσει, πὼς πολλὲς φορὲς, στὴν ἀκμὴ τῆς μάχης, εἶχε θεαθεῖ γονατισμένος καὶ νὰ προσεύχεται, στὶς ψηλότερες κορυφὲς τῶν βουνῶν κί' ἐβλέπανε τότε νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὰ ὕψη καὶ νὰ σκεπάζῃ τὸν ἐρημίτη νεφέλη φωτεινῆ.

ποῦ τὴν ἀγνάντευαν οἱ ραγιαδες, κί' ἐπέροτανε θάρρος καὶ δύναμη.

Μόλις τὸν εἶδανε ἀπὸ μακρὰ, νὰ προχωρῇ πρὸς τὸν κύκλο τῆς Συνελεύσεως, ἐπάγωσαν ὅλοι ἀπὸ κατάπληξη καὶ συγκίνηση. Ἦταν καιρὸς ἀρκετὸς ποῦ δὲν εἶχε φανεῖ πουθενὰ ἀγνοοῦσανε μάλιστα κί' ἂν ἔξοῦσε. Τὸ ξαφνικὸ τοῦ ὠστόσο φανέρωμα, ἀνήμερα τῆς πρωτοχρονιάς, μέσ' στὸν ἐπίσημον χῶρο, τὸ χαίρετσαν ὅλοι σὰ σημάδι καλό. Τὸ ὄνομα καὶ ἡ φήμη του εἶχαν διαδοθεῖ σ' ὀλόκληρο τὸ στρατόπεδο κί' ἐθεωροῦτο σύμβολο νίκης καὶ μαντατοφόρος τρανῶν ἀποφάσεων.

Οἱ πληρεξούσιοι ἐκνττάξανε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ οἱ γύρω ἐσηκωθήσαν στὶς φτέρνες γιὰ νὰ τὸν δοῦν...

Ὁ ἐρημίτης, σὰν νὰ μὴ πρόσεχε τίποτε σὰν νὰ μὴν ἔβλεπε τίποτε, σὰν νὰ ταξείδευεν ἡ ψυχὴ του μακρὰ-μακρὰ, σὲ κόσμους ὑπεροχίνους, ἐπροχώρησε ἀργὰ πρὸς τὸ βῆμα. Ἐστάθηκε λίγο, ἀποροφημένος στοὺς βαθεῖς στοχασμούς του, συναπαρμένος ἀκόμα στὰ φυσικὰ του ὄραματα. Ἐπειτα ἐσκίασε τὰ βλέμματα πρὸς τὸν οὐρανὸ, τὰ χεῖλη του ἀκρόνοιξαν σὰ σὲ ἀφωνη προσευχή, ἡ ὄψη του ἀλλοιώθηκε, ἡ σκοτεινιασμένη μορφή του ἀστράψε ὅλη ἀπὸ ἀνέσπερο φῶς.

Οἱ προεστοί, οἱ ἀρματολοὶ, οἱ λογάδες, οἱ πολέμαρχοι καὶ οἱ ναύαρχοι ἐσηκωθήσαν ὀρθοί. Ἀπεκαλύφθησαν ὅλοι... Μία

βαθειὰ νεκρική σιγὴ ἐβασίλευσε στὴ Συνέλευση... Ὅλοι ἐκρατοῦσαν τὸν ἀνασασμὸ τους... Καὶ δὲν ἀκουγες, παρὰ μόνο τὸ δυνατό χτυποκάρδι, ὅπου σφυροκοποῦσε τὰ δασωμένα στέφρα, μετρώοντας τὶς ἐπίσημες στιγμὲς... Τότε ὁ Ἐρημίτης περιέφερε τὰ βλέμματα, ἐκνττάξε ἕναν-ἕναν στὰ μάτια, ἀνάσχε ἀπ' τὸν κόρφο του ἕνα πάπυρο, τὸν ἐξετύλιξε καὶ ἐδιάβασε μὲ φωνὴ παλμώδη ἀργὰ καὶ λειτουργικά, τὸ ἀκόλουθο ψήφισμα, ποῦ ἐξέδοσε, στὴν Ἐπίδαυσο, τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 22, ἡ πρώτη Συνέλευση τῶν Ἑλλήνων.

«Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος.

»Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ὅπου ἐστέναζε κάτω ἀπὸ τὴ φοιχτὴ ὀθωνικὴ δυναστεία, κί' ὅπου ἀπέσεισε μὲ μεγάλες θυσίες τὸ βαρὺ καὶ ἀπαρδειγμάτιστο ζυγὸ τῆς τυραννίας κηρύσσει σήμερα, μὲ τὸ στόμα τῶν νομίμων παραστατῶν του, συναθροισμένων σὲ Ἐθνικὴ Συνέλευση, μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὸ Θεό, τὴν ἐθνικὴ καὶ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία του».

Εἶπε καὶ κατέθηκε ἀπὸ τὸ βῆμα καὶ ἔγινε ἀφαντος, μέσα σὲ νεφέλη φωτεινῆ. Κανείς δὲν ξανάμαθε ποῦ ἐπήγε. Κί' οἱ Ραγιαδες ἐπίστεψαν πὼς ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ, ἀνεκήρυξε πρῶτος, ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Συνελεύσεως, τὴν Ἀνάστασι τῆς Φυλῆς.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΔΗΜΗΤΣΑΝΑΣ

ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Χαρὰ πόχει ἡ πολλὴ συργιὰ τ' ἀδέρφια, τὰ ξαδέρφια
χαρὰ πόχει ἕνας νιόγαμπρος μὲ τὶς πολλὲς κοινιάδες
καβάλλα πάει στῆς πεθερᾶς στοῦ πεθεροῦ τὸ σπῆτι
κοινιάδες του τὸν καρτεροῦν, κοινιάδες περιμένουν
ἢ μιὰ βασταίε τὸ ἄλογο, ἄλλη τὸ ξεσελώνει
ἢ τρίτη ἢ μικρότερη κρυφὰ τοῦ κουβεντιάσει.
— Ἀνέβα πάνω κὺρ γαμπρὸ νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε
ἔχω ἀρνάκι σὸν ταβᾶ καὶ πέρδικες στὸ φούρνο.

Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ τοῦ καθηγητοῦ
Θ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΙΑΤΙ ΓΡΑΤΙΑ ΔΕΛΕΔΑ ΑΜΑΡΤΗΣΕ

Δ. ΔΟΝΤΗΟΠΙΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤ
ΚΑΙ ΚΑΛΩΝΗΣ ΧΕΙΡΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Μὰ ὁ Ἡλίας ἔκανε κίνημα ἀηδίας καὶ ἔσπρωξε μὲ τὸ χέρι του τὸ χέρι τῆς μητέρας του.

— Ἡλία μου, πρέπει νᾶσαι γνωστικός, πιές νὰ στηλωθῆς λιγάκι, πιές, θὰ σοῦ κἀνὴ καλό.

— Ὅχι, ὄχι, ὄχι! ἔλεγε ὁ Ἡλίας κλαψιάρικα, σὰν μωρὸ παιδί.

— Ἐλα, γυιέ μου, ἐσὺ εἶσαι γνωστικός. Ἄν μείνῃς ἔτσι, θ' ἀρρωστήσῃς γιὰ τὰ καλὰ κι' αὐτὸ εἶναι ἁμαρτία, γιατί ὁ Θεὸς θέλει νὰ κοιτᾶμε τὴ γειά μας.

Ὁ Ἡλίας ἄνοιξε δυὸ μεγάλα μάτια, γεμάτα ἀγωνία καὶ πόνο.

— Ἀφήστε με ἤσυχο! εἶπε. Ἀφήστε με νὰ πεθάνω ἤσυχος.

Ἡ θειά - Ἀννέτα βῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ξαναγύρισε μὲ τὴ Μανταλένα. Μόλις ὁ Ἡλίας ἀντίκρουσε τὴν νύφη ἄρχισε νὰ τρέμῃ ὀλοφάνερα καὶ οὔτε ἤθελε, οὔτε εἶχε τὴ δύναμη νὰ κρύψῃ τὴν ταραχὴ του. Προσπάθησε νὰ ψιθυρίσῃ μιὰν εὐχή.

— Νὰ ζῆστε εὐτυ... μὰ τὰ λόγια σβύσανε στὰ χεῖλια του.

— Γιατί κάνεις ἔτσι, Ἡλία; Γιατί δὲ θὲς νὰ πάρῃς τίποτα; εἶπε ἡ Μανταλένα ψυχρὰ καὶ σταθερά. Δὲν εἶσαι πιά μικρὸ παιδί. Γιατί πικραίνεις τὴ μάνα σου; Ἐλα, ἐσὺ εἶσαι μυαλωμένος.

Σηκώθηκε ἀμέσως, πῆρε τὴν κούπα καὶ ἤπιε, βαρυνασαινόντας καὶ τρέμοντας ὀλόκληρος σὰν φύλλο. Ὑστερα τοῦ δώσανε νὰ πιῇ κρασί καὶ ἀμέσως τὸν ἔπιασε μιὰ ἀλαφρὰ κι' εὐχάριστη νάρκη πὸν δὲν ἄργησε νὰ μεταβληθῇ σὲ γαλήνιο ὕπνο.

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα ὁμως ξύπνησε, καὶ μόλις ἄνοιξε τὰ μάτια του, μ' ὄλον πὸν ὁ ὕπνος τοῦ εἶχε κάνει καλὸ, τὸν ἔπιασε τρομερὴ καὶ ἀνείπωτη ἀγωνία, βαθειὰ ἀπελπισία. Ἡ Μανταλένα βρισκόταν ἐκεῖ κάτω ἀπ' τὴν ἴδια στέγη καὶ ὁ Πέτρος εἶτανε εὐτυχισμένος.

Ὁ Ἡλίας κατάλαβε πὸς γι' αὐτὸν εἶχε τελειώσει πιά ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς, καὶ πὸς ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἄρχιζε τὸ μαρτύριο, τὸ

τὸ πάλαιμα μὲ τὴν ζήλεια, μὲ τὴν ἁμαρτία, μὲ τὸν πόνο. Γύρω του καὶ μέσα του ἀπλωνότανε μαῦρο καὶ πηχτὸ σκοτάδι κι' ἐνοιωσε τὴν ἀνάγκη νὰ σηκωθῇ, νὰ κουνηθῇ, νὰ περπατήσῃ, νὰ φύγῃ πολὺ μακριά, ἀφοῦ τέτοιο εἶτανε τὸ ριζικό του. «Θὰ φύγω ἔλεγε ἀπὸ μέσα του. Πρέπει νὰ φύγω, ν' ἀφήσω αὐτὸ τὸ χωριὸ γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσω ποτέ μου πιά ἀλλοιώτικα εἶμαι χαμένος ἄνθρωπος. Ἀλοίμονο! Ἀλοίμονο!

Γυρῖσε ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρὸ, στρίβοντας τὸ κορμί του ἀπὸ θλίψη. Ἐσφίξε γις γροθιές του, ἔχωσε τὸ κεφάλι του στὸ μαξιλάρι, δάγκωσε τὰ χεῖλια του γιὰ νὰ πνίξῃ τ' ἀναστενάγματά του καὶ τὰ βογγητά του. Τὸν εἶχε πιάσει ἡ μανία νὰ ξεκολλήσῃ μὲ τὸ χέρι του τὴν καρδιά του καὶ νὰ τὴν πετάξῃ μὲ δύναμη στὸν τοῖχο.

VI

Τὸ φθινόπωρο προχωροῦσε, φέροντας στὴ στάνη μιὰ γλυκεῖα μελαγχολία. Τὶς συννεφιασμένες μέρες τὸ τοπεῖο φάνταζε πὸ εὐρύχωρο. Ἡ ἐρημιὰ γινότανε πὸ μεγάλη. Τὰ δέντρα, οἱ πέτρες, τὰ βῆτα φέρνανε κάτι τι τὸ βαρὺ σὰ νὰ νοιώθανε κι' αὐτὰ τὴ φθινοπωρινὴ θλίψη. Μεγάλα κοράκια, ἀυλακόνανε ἀργὰ καὶ πένθιμα τὸν χλωμὸ οὐρανό. Ἡ φθινοπωριάτικη χλόη ξαναγεννιότανε ἀπὸ τὶς ἀφθονες βροχὲς πὸν εἶχανε πέσει.

Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς συννεφιασμένες μέρες, τὶς ζεστὲς καὶ μελαγχολικὲς, ὁ Ἡλίας καθότανε ὀλομόναχος στὸ κατῶφλι τῆς καλύβας. Διάβαζε κάποιον ἀπ' τὰ συνηθισμένα θρησκευτικὰ του βιβλία. Τὸ κοπάδι ἔβροσκε μακριά. Ὅψιμα ἀρνάκια, χαριτωμένα, ἄσπρα σὰν τὸ χιόνι, βελάζανε καὶ τὸ βέλασμά τους ἔμοιαζε σὰν κλάμα μικροῦ παιδιοῦ.

Ὁ Ἡλίας διάβαζε περιμένοντας τὸν μπάριμα-Μαρτίνο πὸν εἶχε στείλει νὰ τὸν φωνάξουν, γιατί ἤθελε νὰ τὸν συμβουλευθῇ.

Αὐτὴ τὴ φορὰ - σκεπτότανε - αὐτὴ τὴ φορὰ θ' ἀκολουθῆσω ὅτι συμβουλή κι'

Φανταζότανε πὸς ἔβλεπε διάφορα πράματα νὰ κουνιῶνται στὸν ἀέρα

μοῦ δώσει ὁ γέροντας. Ἐχει ἀποχτήσει τὴν πείρα τῆς ζωῆς καὶ θάχα κάνει καλὰ ἂν τὸν ἀκουγα ἀπ' τὴν ἀρχή. Ἄς εἶναι — πρόσθεσε ὕστερα ἀπὸ μέσα του ἀναστενάζοντας — Τώρα ὅλα τελειώσανε.

Τέλος, μέσα στὴν καταχνιά, στὴν ἄκρη του μονοπατιοῦ, πρόβαλε ἡ μορφή τοῦ γέροντος. Προχωροῦσε, ἴσος-ντρίτος, κατὰ τὴν καλύβα.

Ὁ Ἡλίας πετάχτηκε μὲ μιᾶς ἀπάνω, ἄφησε τὸ βιβλίο του κι' ἔτρεξε στὸν μπάριμα-Μαρτίνο. Ἄν καὶ ἤξερε πὸς ἡ στάνη ἦτανε ἔρημη, ὁμως θυμότανε πάντα τὴν παροιμία «κάθε κλαρὶ ἔχει αὐτιά» καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ εἶναι σίγουρος καὶ νὰ μιλήσῃ ἄφοβα, ἔφερε τὸν μπάριμα-Μαρτίνο σὲ ἓνα μέρος ἀνοιχτό, ὅπου δὲν ἔβλεπε, σὲ ἀρκετὴ ἀπόσταση, οὔτε βράχους, οὔτε βῆτα... Μονάχα μερικὲς πέτρες κείτονταν ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Σὲ δυὸ ἀπ' αὐτὲς τὶς πέτρες καθίσανε ὁ Ἡλίας καὶ ὁ γέροντας.

Στὴν ἀρχὴ κουβεντιάσανε γιὰ πράματα ἐντελῶς ἀδιάφορα. Τὶ ἔκανε ὁ μπάριμα-Μαρτίνο ἀπ' τὸν καιρὸ πὸν δὲν ξαναφάνηκε, γιὰ τὶς προβατίνες, γιὰ τὰ ἀρνιά, γιὰ κάποιον βοῖδι πὸν κλέψανε ἀπὸ τὴ

γειτονικὴ στάνη. Ἐξαφνικά, ὁ γέροντας κοίταξε τὸν Ἡλία στὸ πρόσωπο καὶ ἄλλαξε τόνο.

— Γιατί μὲ φώναξες, Ἡλία; Τὶ καινούργια ἔχεις;

Ὁ Ἡλίας τραντάχτηκε ὀλόκληρος, κωκίνησε, ἔρριξε γύρω τὸ βλέμμα του. Δὲν εἶδε ψυχὴ. Τὸ δάσος, οἱ βράχοι καὶ τὰ χαμόδεντρα σωπαίνανε κάτω ἀπὸ τὸν ναρκωμένο, συννεφιασμένον οὐρανό.

— Θέλω νὰ σοῦ ζητήσω μιὰ συμβουλή, μπάριμα-Μαρτίνο, εἶπε ὁ Ἡλίας.

— Κι' ἄλλες φορὲς μοῦ ζήτησες συμβουλές, καὶ δὲν τὶς ἀκολούθησες.

— Τώρα εἶναι ἀλλιώτικα, μπάριμα-Μαρτίνο, καὶ ἴσως νὰ εἶτανε καλλίτερα ἂν ἀκουγα τότε τὴ συμβουλή σου. Μὰ ἄς τ' ἀφήσουμε αὐτὰ! Τώρα ὅλα τελειώσανε... Θέλω νὰ γείνω παππᾶς, μπάριμα-Μαρτίνο. Τὶ λὲς ἐσὺ γι' αὐτό;

Ὁ γέροντας κοίταξε μακριά, σκεπτικός.

— Εἶσαι ἀκόμα ἐρωτευμένος;

— Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ! φώναξε ὁ Ἡλίας καὶ σιγὰ-σιγὰ ἡ φωνὴ του ἔγεινε λεπτή, κλαψιάρικη. — Ἐρχονται στιγμὲς πὸν νομίζω πὸς θὰ μοῦ φύγῃ τὸ τὸ μυαλό... Εἶναι τόσο ὁμορφή! Ἄν

ἔβλεπες τὴν ὁμορφὴν ποὺ ἔγινε τώρα! Ὅλο λέω νὰ μὴ ξαναγυρίσω σπίτι, νὰ μὴ τὴν ξαναἰδῶ, νὰ μὴ τὴν ξανακοιτάξω, μὰ ὁ δαίμονας δὲν μ' ἀφήνει ἤσυχο, μπάρμπα Μαρτίνο... Κι' αὐτὴ ὅμως δὲν πάει πίσω, μὲ κοιτάζει κι' αὐτὴ καὶ φοβάμαι... εἶναι ἀνάγκη νὰ βροῦμε κανένα γιαιτρικό, ἀλλιώτικα θὰ γίνῃ ὅ,τι εἶπες.

— Γιατί δὲ παντρεύεσαι; — Ἄ! μὴ μοῦ μὴ μοῦ μιλάς γιὰ παντρεία—εἶπε ὁ Ἡλίας, καὶ στὸ πρόσωπό του ζωγραφίστηκε ἡ φρίκη.—Θὰ τὴν κακομεταχειρίζομουν τὴ γυναῖκα μου καὶ ὁ δαίμονας θὰ θριάμβευε ἀκόμα περισσότερο.

— Λοιπόν, ἡ Μανταλένα σὲ κοιτάζει;

— Ὁ! γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ!, μὴ λές ὀνόματα, μπάρμπα-Μαρτίνο!... Ναὶ μὲ κοιτάζει.

— Ὅστε δὲν εἶναι τίμια γυναῖκα;

— Τὴ φαντάζομαι τίμια, μὰ δὲν τὸν ἀγαπᾷ τὸν ἄντρα της, δὲν τὸν ἀγάπησε ποτέ. Κ' ἐκεῖνος ὅμως δὲν τῆς φέρονται καλά. Τὴ βαρέθηκε γρήγορα, μπάρμπα-Μαρτίνο. Μειδιάει καὶ τῆς φέρονται πρόστιχα. Ὅλο κανγάδες ἔχουνε.

— Ἀπὸ τώρα;

— Ἐ! αὐτὰ τὰ πράματα ἀρχίζουν γρήγορα... Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτό, ἐπειδὴ δὲν τὴν ἀγαπᾷ, φοβάμαι πὼς δὲ θ' ἀργήσῃ νὰ τὴν δείρῃ. Δὲ θέλει νὰ βγαίνει ἔξω, νὰ πηγαίῃ στὴ μάννα της, νάχη κουβέντες μὲ τὴν γειτόνισσες.

— Εἶναι ζηλιάρης;

— Ὁχι, δὲν εἶναι ζηλιάρης, ποτέ του δὲν ἤτανε ζηλιάρης, μὰ ἀνάβει εὐκόλα, πίνει πολὺ.

— Ἄ. Ἡλία! Τὴν εἶχα πεῖ: Ἄν μὲ εἶχες ἀκούσει!—φώναξε ὁ γέρος ἀμέσως ὅμως κούνησε τὸ κεφάλι καὶ πρόσθεσε:

— Ἀλλὰ ποιὸς ξαίρει; Καὶ μὲ σένα τὸ ἴδιο μοροῦσε νὰ συμβῇ.

— Ὁ, ὄχι! Τὴν λές αὐτοῦ;—εἶπε ζωηρὰ ὁ Ἡλίας, ἐνῶ κάποιον θλιβερό ὄνειρο καθρεφτιζότανε μέσα στὴς κόρες τῶν ματιῶν του.—Ἐγὼ θὰ λάτρωνα τὴν σκέψις της, τὴν ἐπιθυμίαν της....

— Ὁ! ἄστα αὐτά! Ἐτσι λένε ὅλοι, μὰ ἔρχεται ἡμέρα ποὺ τὰ βασιεῖται κανεὶς ὅλα καὶ πρὸ πάντων τὴν γυναῖκα. Στοχάζεσαι, Ἡλία, Πόρτολου, πὼς ἡ ἰδιοτροπία σου αὐτὴ θὰ βαστάξῃ πολὺν καιρὸ; Ὁ ἄρθε στιγμή ποὺ θὰ γελᾷς καὶ σὺ ὁ ἴδιος... Ἡ Μανταλένα θὰ κἀνῃ παιδιὰ, θὰ μα-

ραθῇ, δὲ θὰ σὲ κοιτάξῃ πιά, θὰ καταντήσῃ ὄπως καὶ τόσες ἄλλες χωριάτισσες ποὺ ἔχουν οἰκογένεια, κακοντυμένη, γριά, ἄσκημη.

— Γελίεσαι, μπάρμπα-Μαρτίνο. Νὰ ἀκριβῶς ἡ δυστυχία μου. Δὲ θ' ἀποχτήσῃ ποτέ παιδιὰ, καὶ θὰ διατηρηθῇ πολὺν καιρὸ ὁμορφὴ καὶ φρέσκια.

— Ξαίρεις τίποτε, Ἡλία Πόρτολου;

— Τὸ εἶπε ἡ μάννα μου καὶ ξαίρει καλὰ αὐτὴ ἀπὸ τέτοια. Θαρρῶ μάλιστα πὼς κι' ὁ Πέτρος γι' αὐτὸ πρὸ πάντων τὸ λόγο εἶναι κακόκεφος... Ἄ! μπάρμπα-Μαρτίνο, σοῦ ξεμυστηθεύομαι πράματα ποὺ δὲ θὰ τάλεγα οὔτε στὸν πνευματικό! Μὴ μὲ προδώσῃς!

— Ἄν μὲ νόμιζες ἄξιο νὰ σὲ προδώσω, δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ καλέσῃς. Ἐχω ἀκούσῃ κι' ἄλλα, πὼς σοβαρὰ—ἀποκρίθηκε ὁ γέρος ἤρεμα.— Ἀλλὰ κι' αὐτὸ δὲ λείπει τίποτα. Καὶ παιδιὰ νὰ μὴν ἀποχτήσῃ, πάλι θὰ μαραθῇ.

— Μὴν τὸ πιστεύεις, μπάρμπα-Μαρτίνο! Εἶναι ἀπὸ κείνες τὴν γυναῖκες ποὺ ὅσο περνᾶνε τὰ χρόνια τόσο ὁμορφαινουν πὼς πολὺ, κι' ἄς μὴν εἶναι εὐτυχισμένες. Στὸ σπίτι δὲν εἶναι πολλὲς δουλειές. Τὴν κακομεταχειρίζεται, βέβαια, ὁ ἄντρας της. ὅλοι ὅμως οἱ ἄλλοι καὶ πρὸ πάντων ἡ μάννα μου τὴν λατρεύουν. Δὲ θὰ στερηθῇ ἀπὸ τίποτα καὶ θὰ μείνῃ ὁμορφὴ σ' ὅλη της τὴν ζωὴ. Κι' ἔπειτα ἐγὼ δὲν τὴν ἀγαπᾶω γιὰ τὴν ὁμορφιά της! Τὴν ἀγαπᾶω γιὰ τὴν εἶναι αὐτὴ!

— Θὰ γεράσετε! Θὰ γεράσετε!

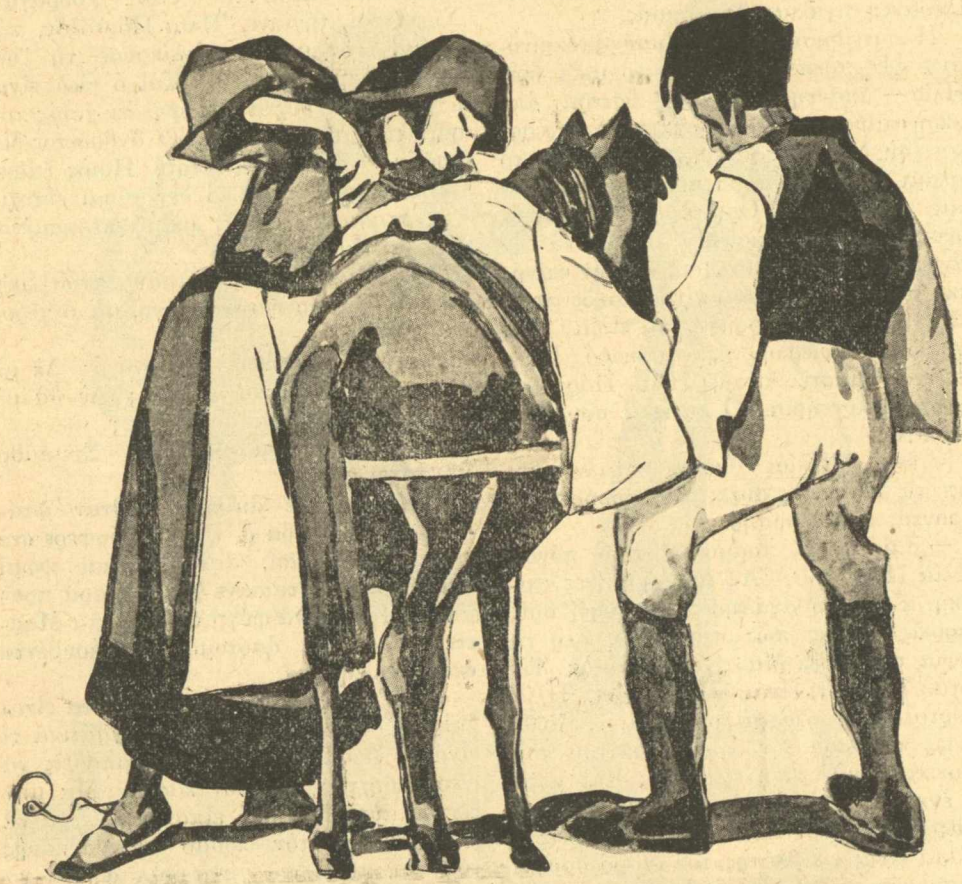
— Ὁ! ἴσαμε τότε ἔχουμε καιρὸ! Ἐστὶν νὰ τὰ λές αὐτά, ἐστὶν ἕνας τόσο μεγάλος σοφός; Δὲν ξαίρεις λοιπὸν ἀπὸ νειῶτα; Στὸ τέλος θὰ πέσομε σὲ βαρεῖα ἁμαρτία καὶ τότε...

— Μὰ στ' ἀλήθεια, Ἡλία Πόρτολου, φαντάζεσαι πὼς ἅμα γίνεις παππᾶς, πάει, ὅλα τελειώσανε; Ὁ ἄνθρωπος, ὁ νέος ἄνθρωπος, δὲ θὰ πεθάνῃ μέσα σου. Καὶ παππᾶς νᾶσαι μπορεῖς ν' ἁμαρτήσῃς καὶ τότε αὐτὸ δὲ θὰ εἶνε πιά ἁμαρτία, ἀλλὰ κακούργημα τρομερό.

— Ἄ, ὄχι! τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές!—εἶπε ὁ Ἡλίας μὲ φρίκη.—Ὅταν θὰ εἶμαι παππᾶς, τότε δὲ θὰ εἶναι τὸ ἴδιο. Ἡ Μανταλένα δὲ θὰ μὲ ξανακοιτάξῃ πιά καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ θὰ φροντίσω νὰ μὲ στείλουν σὲ κανένα χωριό.

— Ὁραῖα! Ὅλα αὐτὰ εἶναι καλὰ καὶ ἅγια, παιδί μου, μὰ ἐγὼ σοῦ λέω ἐτοῦτο μονάχα. Ἐκεῖνοι ποὺ γίνονται παππᾶδες ἐπειδὴ εἶχαν στενοχώριες καὶ μάλιστα ἐρωτικὲς στενοχώριες, δὲ μ' ἀρέσουν καθόλου. Γιὰ νὰ γίνῃς παππᾶς πρέπει ν' ἀρχίσῃς ἀπὸ παιδί, πρέπει νὰ ἔχῃς κλίση νὰ εἶσαι φκιασμένος γι' αὐτό.

— Δὲν φτάνει αὐτὸ Ἡλία. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ γίνεται παππᾶς δὲν πρέπει μονάχα ν' ἀποφεύγῃ τὸ κακό, μὰ πρέπει κι' ὅλας νὰ κἀνῃ τὸ καλό. Πρέπει νὰ ζῇ δλόκληρος γιὰ τοὺς ἄλλους, πρέπει, μὲ λίγα λόγια, νὰ γίνῃ παππᾶς γιὰ τὸ διπλανό του καὶ ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἐνῶ ἐσὺ θὰ γίνῃς παππᾶς γιὰ τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ

Βῆκαν στὴν αὐλὴ γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ ξεφορτώσῃ τὰ δισάκια ἀπὸ τὸ ἄλογο

— Ἐγὼ ἔχω καὶ εἶχα κλίση γιὰ παππᾶς. Ἡ ἰδέα μοῦ πρωτῶρθε ὅταν ἀκόμα ἤμουνα παιδί καὶ ὑστερώτερα ὅταν ἤμουνα «ἐκεῖ κάτω». Καὶ νὰ μὴν φαντασθῇς, μπάρμπα-Μαρτίνο, πὼς ἂν γίνω παππᾶς θὰ τὸ κάνω ἀπὸ δειλία, ἢ γιὰ νὰ μαζέψω λεφτά, ἢ γιὰ νὰ καλοπεράσω, ὅπως τόσοι ἄλλοι. Θὰ τὸ κάνω γιὰ τὴν πίστῴν μου πρὸ τοῦ θεοῦ καὶ γιὰ τὸν θέλω νὰ νικήσω τοὺς πειρασμοὺς ἐτοῦτου ἐδῶ τοῦ κόσμου.

σώσῃς τὴν ψυχὴ σου καὶ ὄχι τὴν ψυχὴ τῶν ἄλλων. Σκέψου τα καλά, Ἡλία! Ἐγὼ ἢ δὲν ἔχω δίκιο;

Ὁ Ἡλίας ἔγινε σκεπτικὸς. Καταλάβαινε πὼς ὁ σοφὸς γέρος εἶχε δίκιο, μὰ δὲν ἤθελε δὲν μποροῦσε νὰ παραδεχτῇ τὸν ἑαυτό του νικημένο.

— Τέλος—εἶπε—δὲν τὸ βρῖσκες σωστό, μπάρμπα-Μαρτίνο; Τὸ σκέφτηκες ὅμως

κι' εσύ, αν κάνης καλά ή άσχημα; Για ρώτησε τη συνείδησή σου.

Ο μπάριμα-Μαρτίνο που δεν τὰ ἔχανε ποτέ, ἔδειξε σὰ νὰ τὸν πείραζε ἡ τελευταία παρατήρηση τοῦ Ἡλία. Τὰ γαλανὰ του μάτια κοιτάζανε μακρυνά, τὸν συνειδησιμὸν δριζόντα, ἐνῶ ἡ τραχειά ψυχὴ του ἄκουγε, κάτι φωνὲς γεμάτες μυστήριον, νὰ πάλλονται τριγύρω, μέσα στὴν ἀπέραντη σιγαλιὰ τῆς ἐρημίας.

Ἡ συνείδησή μου θὰ μοῦ ἀποκρινότανε πὼς πρέπει νὰ θυμώσω μαζί σου, Ἡλία— ἀπάντησε ὁ γέρος ὕστερα ἀπὸ μικρὴ παύση.—Καθὼς λέει κι' ὁ πατέρας σου ἐσὺ δὲν εἶσαι ἄντρος» εἶσαι σὰν τὸ καλάμι πὸν λυγáει στὸ παραμικρὸ φύσιμα τοῦ ἀγέρο. Ὅριστε, ἐπειδὴ ἐρωτεύθηκες μιὰ γυναίκα καὶ δὲν μπορῆς νὰ τὴν κάνης δική σου, δὲ θέλησες νὰ τὴν κάνης δυή σου, θές τώρα νὰ γίνης κακὸς παππᾶς, ἐνῶ θὰ μπορούσες νὰ εἶσαι ἕνας ἄνθρωπος ἀφιερωμένος στὸ καλὸ. Πρέπει νὰ ἤμαστε ἀητοί, Ἡλία Πόρτολου κι' ὄχι μολυντήρια. Ὁ πατέρας σου ἔχει δίκιο.

Κ' ἐνῶ ὁ Ἡλίας ἄκουγε καταλυπημένος τὶς αὐστηρὲς αὐτὲς παρατηρήσεις, ὁ γέροντας ἐξακολούθησε.

—Ξαίρεις τί πράμα εἶναι ὁ πόνος, Ἡλία Πόρτολου; Ἄ! ἐπειδὴ πήγες φυλακὴ κι' ἐπειδὴ ἀγάπησες τὴ νύφη σου, θαρρεῖς κιόλας πὼς στράγγισες ὅλη τὴ σοφία τῆς ζωῆς. Μὰ τί εἶναι αὐτά; Τίποτα. Ὁ πόνος εἶναι ἄλλο πράμα, Ἡλία Πόρτολου, ἐντελῶς ἄλλο πράμα... Δοκίμασες ποτέ σου τὴν ἀγωνία ἐκείνου πὸν πρόκειται νὰ κἀνῃ ἔγκλημα; Καὶ μετὰ τὸ ἔγκλημα, σὲ βασάνισε ἡ συνείδησή σου; Ξαίρεις ἐσὺ ἀπὸ φτώχεια; Ξαίρεις τί πράμα εἶναι νὰ βλέπης τὸν ἐχθρό σου νὰ θριαμβεύη, νὰ σοῦ παίρῃ ὅ,τι ἔχεις καὶ δὲν ἔχεις καὶ στὸ τέλος νὰ μὴ σ' ἀφήνῃ νὰ σταθῆς οὔτε σὲ χλωρὸ κλαρί; Σὲ πρόδωσαν ποτέ σου; Σὲ πρόδωσε ἡ γυναίκα σου, ὁ φίλος σου, ὁ συγγενής σου; Ἐφκίασες ποτέ σου κανένα ὄνειρο καὶ εἶδες τὸ ὄνειρο αὐτὸ νὰ σκορπáει μπροστά σου σὰν καπνός; Ἐνοίωσες ποτέ σου τί εἶναι νὰ φτάσης στὸ σημεῖο νὰ μὴ πιστεύης πιά τίποτα, νὰ μὴ ἐλπίζης πιά τίποτα καὶ νὰ τὰ βλέπης ὅλα γύρω σου ἄδεια; Νὰ μὴ πιστεύης πιά στὸ Θεὸ ἢ νὰ πιστεύης πὼς εἶναι ἄδικος καὶ νὰ τὸν

μισῆς, γιατί σοῦ ἄνοιξε ὅλους τοὺς δρόμους του καὶ ὕστερα τοὺς ξανάκλεισε ὅλους, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλο, ξαίρεις τί πάει νὰ πῆ αὐτό, Ἡλία; Τὸ ξαίρεις;

—Μπάριμα-Μαρτίνο, μὲ τρομάζεις! ψιθύρισε ὁ Ἡλίας.

—Κοίτα τί ἄνθρωπος εἶσαι! Τρομάζεις μονάχα πὸν ἄκουῖς νὰ μιλάνε γιὰ τὸν ἀνθρώπινο πόνον... Ἐλα! κουράγιο! Σήκω καὶ πήγαινε, Ἡλία Πόρτολου, πήγαινε! Πήγαινε κι ἀντίκρισε τὴ ζωὴ πρόσωπο μὲ πρόσωπο! Καὶ ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος καὶ συχνὰ μᾶς φυλάει χαρὲς πὸν οὔτε τίς φανταζόμαστε! Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει ν' ἀπελπίζεται ποτέ. Ποιὸς ξαίρει ἂν μέσα σὲ ἕνα χρόνον δὲν εἶσαι εὐτυχημένος καὶ δὲ γελᾷς μὲ τὰ περασμένα. Ἄντε, πήγαινε.

Ὁ Ἡλίας σηκώθηκε σὰν ὑπνωτισμένος κι' ἐτοιμάστηκε νὰ φύγῃ, μὰ ὁ γέρος τοῦ εἶπε:

—Πῶς; Μ' ἀφήνεις μονάχο; Δὲ μὲ προσκαλεῖς στὴ καλύβα σας; Δὲ θὰ μὲ τρατάρεις γάλα καὶ μυτζήθρα;

—Πάμε, μπάριμα-Μαρτίνο. Συμπάθα με, τάχω χάσει.

Προχωρήσανε ἀμίλητοι. Ὅταν φτάσανε στὴν καλύβα ὁ Ἡλίας πρόσφερε στὸ γέρο γάλα, κρασί, σταφύλια καὶ ψωμί καὶ ξανακουβεντιάσανε γιὰ διάφορα πράματα. Προτοῦ νὰ φύγῃ ὁ μπάριμα-Μαρτίνο ξανάφερε ἀπότομα τὴν κουβέντα στὸ ἴδιο ζήτημα.

—Κι' εἶπαι, νὰ σοῦ πῶ, πάντα εἶναι καιρός! Ὅταν θὰ μάθης πραγματικὰ τί εἶναι ἡ ζωὴ, τότε, ἂν θές, μπορεῖς νὰ ἀποτραβηχθῆς ἀπ' τὸν κόσμον. Μὰ μὴν ξεχνᾷς αὐτὸ πὸν σοῦ εἶπα. Καλλίτερα νὰ ζῆς ἀνάμεσα στὸν κόσμον καὶ νὰ κάνης τὸ καλὸ, παρὰ νὰ γίνης παππᾶς καὶ νὰ κάνης τὸ κακὸ. Γεῖα χαρά! Καὶ πρόσεχε.

Ὁ Ἡλίας ἔμεινε θλιμμένος, μὰ ἤσυχος. Τοῦ φαινότανε μάλιστα πὼς ἦτανε δυνατὸς καὶ ντροπέτανε γιὰ τὴν περασμένη ἀδυναμία του. Ὁ γέρο-Μαρτίνο, ἔχει δίκιο—ἔλεγε ἀπὸ μέσα του—θέλω νὰ εἶμαι δυνατὸς. Καλός, βέβαια, χριστιανός, μὰ δυνατὸς. Γιὰ κάμποσες μέρες ἦτανε λυπημένος, ὄχι ὁμως ἀπελπισμένος καὶ ἔκανε ὅ,τι μπορούσε γιὰ νὰ βγάλῃ ἀπ' τὸ μυαλὸ του τίς μελαγχολικὲς ἰδέες.

Τὸ φθινόπωρο στὴ στάνη ἦτανε ἐξαιρετικὰ γλυκὸ καὶ μαλακὸ. Ὁ οὐρανὸς εἶχε

πάλι ξαστερώσει, πέρνοντας ἐκείνη τὴν ἀνέκραστη τρυφερὴ γλύκα πὸν ἔχει ὁ φθινόπωρινὸς οὐρανὸς τῆς Σαρδηνίας. Ὁ μακρυνὸς ὄριζοντας, φαινότανε σὰν θάλασσα. Μερικὰ δειλινὰ γινότανε ἐντελῶς μαργαριταρένιος, καὶ κάτι μικρὰ χλωμογάλανα σύννεφα ἀρμενίζανε ὁμοια μὲ καράβια. Κάτω ἀπ' τὸ φέγγος τοῦ οὐρα-

δια, κοντὰ στὰ ρυάκια, ἀνοίγανε τὰ θλιμμένα μαβιά πέτάλα τους.

Ὁ ἥλιος ἔχυνε εὐχάριστη ζεστασιὰ σὲ ὄλες τίς γωνιές, στὰ χαμόδεντρα, στοὺς φράχτες, στὰ βράχια.

Ἡ ζωὴ στὴ στάνη, ἐξακολουθοῦσε ἤσυχη καὶ τὴν ἐποχὴ αὐτῆ, ξεκούραστη.

Ὁ μπάριμα-Πόρτολου ἔλειπε συχνὰ

Εἶσαι παλιάνθρωπος

νοῦ τὸ δάσος ἔπερνε ἕνα χρώμα βαθὺ καὶ ὑγρὸ. Τὰ φύλλα δὲν πέφτανε ἀκόμα, ἐξὸν ἀπ' τὰ φύλλα τῶν βάτων. Μονάχα μερικὲς βελανιδιές, σπαρμένες ἐδῶ κι' ἐκεῖ, μέσα στὴν ἀπέραντη στάνη, ἀρχίζαν νὰ χρουσίζουν. Πυκνὴ καὶ τρυφερὴ γλὴ σκέπαζε τὰ λιβάδια. Μερικὰ ἄγρια λουλού-

καὶ ὁ Μάτια περνοῦσε ζωὴ λιγάκι ἄγρια καὶ σιωπηλή. Ἀγάπαγε πολὺ τὸ κοπάδι, τὰ σκυλιὰ, τὸ ἄλλογο. Ἡ γάτα καὶ τὸ κατοικῆκι τρέχανε διαρκῶς ξοπίσω του κι' αὐτὸς τοὺς κουβεντιάζε σὰν νὰ κουβεντιάζε μὲ φίλους του. Ἦτανε τώρα κάμποσος καιρὸς πὸν καταγινότανε νὰ φκιάσῃ

μελισσοφωλιές από φελλοβαλανιδιές, γιατί ήθελε νάχει μελίσινα τὸ φθινόπωρο. Τὰ γούστα του ἦτανε ἀπλά, καὶ δὲν εἶχε κανένα ἐλάττωμα. Ἦτανε ὅμως λιγάκι δειλός, πίστευε στοὺς βουκάλακες, στὰ φαντάσματα καὶ στὰ στοιχειά. Πολλές φορές τὶς μακρυνές νύχτες, καθὼς ἔβροσκε τὸ κοπάδι, εἶχε κιτρινίσει ἀπ' τὸ φόβο του, γιατί φανταζότανε πὼς ἔβλεπε διάφορα πράματα νὰ κουνιόνται στὸν ἀέρα, παράξενα ζῶα πὺ περνούσανε τρέχοντας χωρὶς νὰ κάνουνε θόρυβο. Καὶ μέσα στὴν ἀτελειώτη ἐκείνη ἐρημιὰ ἄκουγε νὰ ἔρχονται ἀπ' τὸ δάσος κλάματα, βογγητά, ἀναστεναγμοί, καὶ κάτι ψιθυρίσματα ὅλο μυστήριο.

Ὁ Ἡλίας ζήλευε λιγάκι τὸ χαρακτήρα καὶ τὴν ἀπλοϊκότητα τοῦ ἀδελφοῦ του.

— Νά, — σκεπτότανε — αὐτὸς εἶναι πάντα ἥσυχος σὰν παιδί ἐφτά χρονῶν. Τί συλλογίζεται; Τί ἐπιθυμίες ἔχει; Ποτέ δὲν ὑπέφερε κι' οὔτε θὰ ὑποφέρει ἴσως ποτέ του. Δὲν εἶναι δυνατὸς μὰ μ' ὅλα ταῦτα εἶναι πιὸ δυνατὸς ἀπὸ μένα.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ φθινόπωρου, ὕστερα ἀπ' τὴν κουβένα μὲ τὸν μπάμπα-Μαρτίνο, τοῦ φάνηκε σὰ νὰ ἀπόκτησε κάποια δραστηριότητα. Ἄν ὄχι τίποτ' ἄλλο τοῦλάχιστον κατώρθωνε νὰ ἐπιβληθῆ στὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ φτιάξη καλὰ σχέδια γιὰ τὸ μέλλον. Μιά μέρα ὅμως, καθὼς γύριζε στὸ χωριό, βρήκε τὴν Ματαλένια καὶ τὸν Πέτρο ἄνω-κάτω. Ἦτανε ἡ ἐποχὴ πὺ ὁ Πέτρος ἔσπερνε σιτάρι καὶ εἶχε φυλάξει τὸ σπόρο μέσα σὲ ἓνα παλιὸ μαῦρο, ξύλινο σεντοῦκι, τοποθετημένο στὴν κάμαρά τους. Ὁ Πέτρος λοιπὸν εἶχε τὴν ἰδέα πὼς ἓνα μέρος ἀπ' τὸ σπόρο εἶχε ἔξαφανιστεῖ καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο εἶχε ἀρχίσει νὰ γκρινιάζει μὲ τὴ γυναίκα του.

— Τί νομίζεις πὼς τόκανα; ἔλεγε ἡ Μανταλένια πολὺ πειραγμένη. Τηγανίτες ἡ γλυκό; Τὸ ξαίρεις δά, στὸ σπῆτι σου δὲ γίνεται τίποτα κρυφὸ. Κι' ἔπειτα ἡ μητέρα σου εἶναι ἐδῶ καὶ βλέπει ὅ,τι κάνω.

— Ἐχει δίκιο, παιδάκι μου-διαβεβαίωσε ἡ θειά-Ἀννέτα. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λιγότεψε ὁ σπόρος. Τί θὰ τὸν κάναμε;

— Ἐσεῖς μονάχα, οἱ γυναίκες, τὸ ξαίρετε. φτιάχνετε καὶ ξεφτιάχνετε. ὅλο καὶ κάτι κάνετε κρυφά. Ὅ,τι τρέλλα σὰς κατέβει στὸ κεφάλι δὲ δυσκολευόσαστε καθόλου τρέχετε ἀμέσως καὶ σκορπᾶτε ὅτι ἔχετε καὶ δὲν ἔχετε

καὶ γελᾶτε τὸ δόλιο τὸν ἄντρα σας, πὺ δουλεύει σὰ σκυλί ὅλο τὸ χρόνο γιὰ τὸ κατήρι σας.

Ὁ Πέτρος μιλοῦσε στὸν πληθυντικὸ, μὰ ἡ Μανταλένια καταλάβαινε πολὺ καλὰ πὼς κάθε του λόγος ἦτανε γι' αὐτὴ μονάχα.

— Σὲ μένα νὰ μιλάς! — τοῦ εἶπε ἀγριεμένη. Μὴν τὰ βάσεις μὲ τὴ μάννα σου. Τὸ σιτάρι βρισκότανε στὴν κάμαρά μας.

— Κι' ἀκριβῶς ἀπὸ κεῖ ἔλειψε.

— Θὲς νὰ πῆς πὼς ἐγὼ τὸ πῆρα.

— Ναι—οὐρλιασε ὁ Πέτρος.

— Πρόστρυχε!

— Ποιὸς εἶναι πρόστρυχος; Ἐγὼ; Ὁρίστε! Νάτην ἡ κόρη τῆς Ἀρίντα Σκάντα. Ἀνάθεμα τὴν ὥρα καὶ τὴ στιγμή πὺ σ' ἔπερνα!

Ἀλλάζανε κι' ἄλλες κουβέντες. Στὸ σημεῖο αὐτὸ φάνηκε ὁ Ἡλίας καὶ ἡ θειά Ἀννέτα βγήκε στὴν αὐλὴ γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει νὰ ξεφορτώσει τὰ δισάκκια ἀπὸ τὸ ἄλογο. Ὁ Ἡλίας ἄκουσε τὸ διάλογο κι' ἔνοιωσε νὰ σφίγγεται ἡ καρδιά του.

— Τί ἔχουνε; — ρώτησε μὲ σφιγμένα δόντια. — Γιατί πράμα μαλλώνουν; Ἄ! μὰ αὐτὸ εἶναι ἀτιμία — εἶπε δυνατά, ὅταν ἔμαθε ἀπὸ τὴ μητέρα του τὴν ἀφορμὴ. Μὰ τί; τρελλάθηκε ὁ Πέτρος; Τὸ σπῆτι μας θ' ἀκουστῆ σ' ὅλη τὴ γειτονιά! Εἶναι καιρὸς νὰ τελειώνουν αὐτά!

— Ποιὸς τὸ λέει; Τώρα δὰ ἀρχίζουμε εἶνε ὁ Πέτρος προχωρώντας ὡς τὸ κατῶφλι τῆς πόρτας ἐνῶ τὰ μάτια του πετάγανε σπῆτες ἀπὸ τὸ θυμὸ. Καὶ—σὺ νὰ κοιτᾶς τὴ δουλειά σου, ἂν δὲ θὲς νάρθῃ κι' ἡ σειρά σου.

— Πέτρο! — φώναξε ὁ Ἡλίας.— Πρόσεχε σ' αὐτὰ πὺ λὲς.

— Ἐσὺ νὰ προσέχεις! Εἶμαι ἄντρας ἐγὼ, δὲν εἶμαι ψοφίμι σὰν καὶ σένα καὶ πρόσσεχε νὰ μὴ φυτρώνεις ἐκεῖ πὺ δὲ σὲ σπέρνουν.

— Τελειώνετε πιά, παιδιά μου, τελειώνετε! τί πράματα εἶναι τοῦτα; Αὐτὸ δὲν ξανάγινε ποτέ σπῆτι μας.

— Εἶπε ἡ θειά — Ἀννέτα, κλαμένη καὶ κατάλωμη.

— Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀφέντης! — ἔλεγε ὁ Πέτρος κουτοπερήφανα καὶ πρέπει νὰ τὸ καταλάβετε. Ναι, ὁ ἀφέντης εἶμαι ἐγὼ, κι' ἂν θέλῃ κανένας ἄλλος νὰ κυβερνήῃ ἐδῶ μέσα, ἂς πάρῃ τὰ μούτρα του καὶ τότε τοῦ λέω ἐγὼ. Θὰ τὸν λυῶσω σὰν ἀκρίδα!

Μπήκανε στὴν κουζίνα καὶ ἡ Μανταλένια βλέποντας τὸν Ἡλία, ἀκούγοντας τὰ λόγια τοῦ Πέτρο καὶ τῆς θειά-Ἀννέτας, ἄρχισε νὰ κλαίῃ. Αὐτὸ ἔφτασε γιὰ νὰ θυμώσει ὁ Ἡλίας μὲ τὸν Πέτρο καὶ ὁ Πέτρος μὲ τὴν Μανταλένια.

— Βέβαια, τώρα ἔχουμε καὶ κλάματα. Ἐτσι, μπάβο! Νὰ μάθῃς νὰ πορεύεσαι καλὰ, ἀλλιῶτικα δὲ θ' ἀργήσῃ νὰ πέσῃ καὶ ξύλο!

— Γιὰ δοκίμασε, ἀνανδρε! — φώναξε ἡ Μανταλένια, ὑψώνοντας ἀπειλητικὰ τὸ κορμί της. Παλιάνθρωπε, ψεύτη, ἀνανδρε!

Ὁ Πέτρος ἔγινε κατακόκκινος ἀπὸ τὸ θυμὸ του καὶ χύμησε κατ' ἀπάνω της οὐρλιαζοντας.

— Γιὰ ξαναπές το, ἂν σοῦ βαστήῃ, γιὰ ξαναπές το.

— Εἶσαι μεθυσμένος!...

— Πᾶψε, Πέτρο, πᾶψε! — φωνάζανε μὲ μιὰ φωνὴ ὁ Ἡλίας καὶ ἡ θειά-Ἀννέτα, σταματώντας τον.

Ἡ Μανταλένια εἶχε ἀναφυλλητὰ καὶ ἐξακολουθοῦσε νὰ λήῃ.

— Ψεύτη, παλιάνθρωπε, παλιάνθρωπε, παλιάνθρωπε!

— Τώρα θὰ σοῦ δείξω ἐγὼ ποιὸς εἶναι μεθυσμένος, ποιὸς εἶναι παλιάνθρωπος—οὐρλιασε ὁ Πέτρος, ξεφεύγοντάς τους. Ρίχτηκε ἀπάνω τῆς καὶ τῆς ἔδωσε ἓνα μπάτσο.

Ὁ Ἡλίας πρᾶσινισε. Ἄρχισε νὰ τρέμη. Ἐυτυχῶς ὅμως τὸν κράτησε ἡ θειά-Ἀννέτα, καὶ ὁ Πέτρος εἶχε τὴ φρονιμάδα νὰ φύγῃ, ἀλλιῶτικα θὰ γινότανε καμιά συμφορά.

— Αὐτὸ ἦτανε ἡ ἀρχὴ — φώναξε ὁ Πέτρος ἀπὸ τὴν αὐλὴ, θυμωμένα μὰ εἰρωνικά. Καλὰ θάκανες ἀδερφοῦλη μου νὰ τὸ παντρευόσουνα ἐσὺ αὐτὸ τὸ φροῦτο. Τώρα πάω νὰ μεθύσω κι' ἂν στὸ γυρισμὸ βρῶ ἐδῶ πέρα κανένα πὺ θὰ θελήῃ νὰ σηκώσῃ κεφάλι, τότε θὰ ἰδοῦμε ποιὸς εἶναι ἄντρας καὶ ποιὸς δὲν εἶναι.

Καὶ ἔφυγε. (Ἀκολουθεῖ)

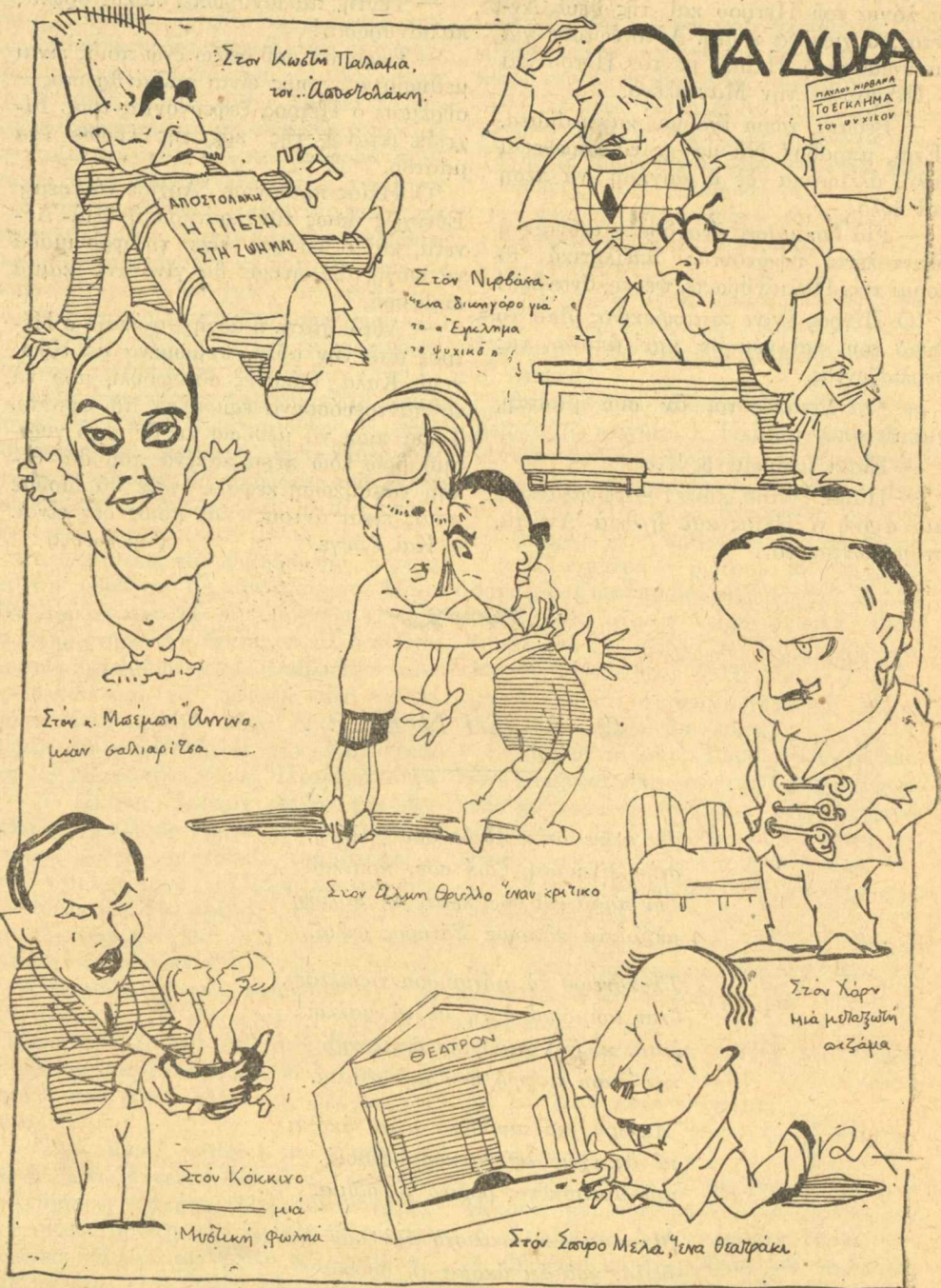
Ω ΜΕΙΝΕ...

Ω, μεῖνε στὴν ἀθῶα σου γαλήνη,
στὴν ξένοιαστη ζωὴ σου, κοπελιά.
Τὴν παρθενιά σου κοίτα μὴ μολύνῃ
μὲ λάγνα κάποιος Σάτυρος φιλιά.

Γλυκόνειρο τὰ μάτια σου νὰ κλείνῃ,
ὅταν κοιμᾶσαι ἀγνή μὲ τὰ μαλλιά
λυτά, κ' ἓνα χαμόγελο ἀπαλύνῃ,
τὴν ἰλαρὴ μορφή σου μιὰ σταλιά.

Ἀπλερῃ μιὰ παιδοῦλα μεῖνε ἀκόμα
κι' ἂς ἔχεις λιγερὴ κορμοστασιά
καὶ μεστωμένο, ρόδινο τὸ σῶμα.

Μπουμποῦκι σφαιλιστὸ πὺ σὰν ἀνοίγει
δειλά, κρατάει ἀκόμα τὴ δροσιά
καὶ μὲς στὸ μεσημέρι πὺ τὸ φρούγει...

ANTONIO FOGAZZARO

“ΜΙΑ ΣΤΑΓΟΝΑ ΡΟΥΜΙ,”

Τὰ μάτια της μου εἶπαν νὰ σωπάσω ἕνας ὑπηρετής ἔμπαινε μὲ τὸν δίσκο τοῦ τσαγιού.

— Γιά μὲ μόνον—εἶπε κείνη—ψιθυριστὰ ὅπως ὁ Λεοπάρντι.—’Αγαποῦσε, ἂν καὶ ξένη, τὸν Λεοπάρντι, πού ἐγὼ τῆς διάβαζα κάποτε καὶ δὲ δεχόταν, τότε, ν’ ἀκούσῃ ἄλλος κανεὶς ἕνα του στίχο. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ δὲ διάβαζα, εἶχα τὸν μεγάλο, τὸν πολὺ δυνατὸ πυρετὸ τοῦ πάθους· ἔλεγα στὴν φίλη μου τὶς ὀπτασίες πού εἶχα ἀπ’ αὐτὴν κι’ ἀπὸ τὸν ἀθάνατον ἔρωτά μας πρὶν τὴν γνωρίσω, προτοῦ ἔλθῃ στὴν Ἰταλία.

Δὲν ξαίρω ποῖο πνεῦμα μου ἐνέπνεε τὰ φλογερὰ λόγια, πού κατέβαιναν ἀπὸ τὴν καρδιά μου σὰ μανιασμένα κύματα, σὰν κύματα πού μου σπαζάν στάχειλη.

Οἱ ὑπηρετές δὲ θὰ μπορούσαν, ἴσως, νὰ νοιώσουν πολλὰ πράγματα γιὰ τὸν δεσμό μας· μὰ ἡ Ἑλένη θύ-

μωνε, στ’ ἀλήθεια, ἂν ἄλλος ἄκουγε, κατὰ σύμπτωση, ἔστω καὶ μιὰ στιγμή, τὶς σπᾶνιες διαχυτικότητες τῆς ψυχῆς μου.

—’Ανάψετε—εἶπε κείνη στὸν θαλαμηπόλο. Δυσσαρεστήθηκα πού δὲν τὸν ἔδωξεν ἀμέσως, καὶ σὰ μείναμε μόνον, σὴν σάπασα

κνιτάζοντας στὸ δίσκο τὴ μικρὴ ἀσημογαλανὴ φλογίτσα. Ἡ Ἑλένη, τὸ ἴδιο, σιωποῦσε· ἀλλὰ ὕστερ’ ἀπὸ μιὰ μακρὰ σιωπὴ εἶδα δυὸ δάκρυα νὰ τῆς αὐλακόνουν τὴν ὄψη, ἂν καὶ τὰ γαληνεμένα της μάτια δὲν ἐφάνεροναν σχεδὸν θλίψη.

—’Ελένη! τῆς εἶπα.

Μὲ σταμάτησε μ’ ἕνα χαμόγελο. Μοῦ ἔγνεψε νὰ ἡσυχάσω καὶ μοῦπε.

—’Οφείλω νὰ σᾶς μιλήσω.

—Δὲν ξαφνίστηκα πού μεταχειρίζοταν τὸν πληθυντικὸ, πολλές φορὲς τὸ ἔκανε, κ’ ἤμουν συνηθισμένος σ’ αὐτὲς τὶς παραξενιές· ὅμως μὲ φόβισεν ὁ τόνος.

Δὲ μίλησε γρήγορ’ ἀγριωμένη πρὸς τὰ μεγάλα τζάμια, πού ἐκλειναν τὴ δυτικὴ στοά, κνιτοῦσε μακριά, στὴ σκοτεινὴ καιβροχερὴ νύχτα, τὰ φῶτα τῆς Φλωρεντίας, πιέζοντας τὸ φύλλωμα τοῦ κολοσσαίου ροδοδέντρου, τοῦ φορτωμένου μὲ λουλούδια αἱματόχρωμα, πού

τῆς σκέπαζαν τὸ κεφάλι.

Τὸ τσαί ἦταν ἔτοιμο. Τὸ ἔχυσα στὸ φλυτζάνι τῆς Ἑλένης, καὶ πνίγωντας τὴν ἀγωνία μου βαθεῖα στὸ στόμα, τῆς ἔκαμα μὲ τὴ συνηθισμένη φωνὴ τὴ συνηθισμένη μου ἐρώτησι·

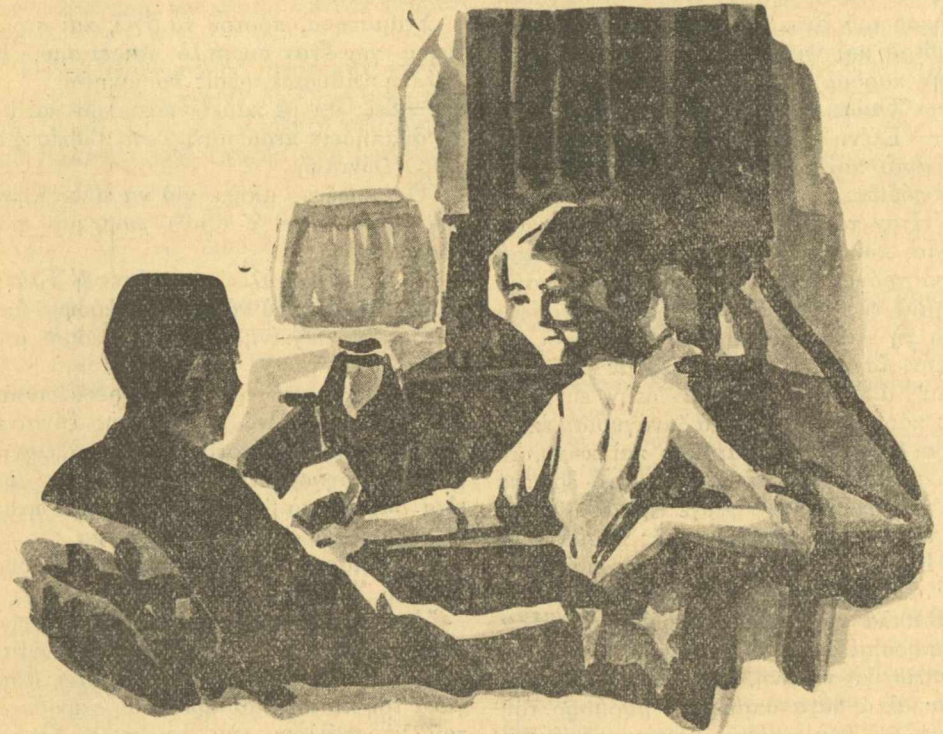
— Γάλα ἢ ροῦμι;

’Ας μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ μὴ πῶ γιατί ἡ Ἑλένη δὲν ἤθελε ποτὲ νὰ τῆς ζητήσω φανερὰ νὰ μείνω μαζί της μιὰν ὥρα ἢ δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ὅταν σβήναν, ὅπως συνήθως, τὰ φανάρια τοῦ δικτυοτοῦ, καὶ τὸ λαμπιόνι τοῦ προσαυλίου. Εἶχε συμφωνηθῆ μετὰξὺ μας πὼς ἂν ἡ Ἑλένη ἔπαινε ροῦμι στὸ τσαί της, ἀντὶ γιὰ γάλα, ἢ εὐνοία αὐτῆ μου ἦταν συγγορημένη. Λοιπὸν τὴ ρώτησα.

— Γάλα ἢ ροῦμι;

πὸ ὁμορφῆ, πὸ ζωντανὴ καὶ πὸ ἀληθινή! Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ κόσμος πού θὰ μὲ βοῆ ἀνόμοια; Τὶ σὲ νοιάζει γι’ αὐτὸν ἔσένα; Πιστεύεις, ἴσως, ὅτι θᾶχης, ἀπ’ αὐτόν, ποτὲ φήμη; Δὲ θὰ σ’ ἀγαποῦσα πότεο! Ἐγὼ δὲ θέλω οὔτε νὰ μὲ θυμηθῇ αὐτὸς ὁ φτωχὸς κόσμος, ὁ τόσο κατώτερός μας. Θέλω νὰ κάμῃς ἀπὸ μένα ἕνα ποίημα, ὅταν θ’ ἀρχίξῃς νὰ μὲ ξεχνᾷς.

Τὴν διέκοψα διαμαρτυρόμενος, καὶ τῆς ἔπιασα τὸνα χέρι.

Τὰ μάτια της μου εἶπαν νὰ σωπάσω

Ἡ Ἑλένη στράφηκε.

—’Ακουσε—εἶπε, σὰ νὰ μὴν εἶχε καταλάβει τὴν ἐρώτησή μου—μου εἶπες κάποτε, ὅτι ὑπάρχουν τόσα αἰνίγματα στὸν χαρακτήρα μου, ὥστε νὰ εἶναι παρὰ πολὺ ἀνόμιος γιὰ νὰ γίνῃ ἀπ’ αὐτόν μιὰ καλλιτεχνικὴ σύνθεση. Δὲ μοῦ τῶπες;

Ἦταν ἀληθινὸ καὶ τ’ ὠμολόγησα.

— Δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἔτσι—ξανάπε ἡ Ἑλένη μὲ ὀρμή. Σὺ ἀγαπᾷς πολὺ τὶς γυναῖκες τῆς φαντασίας σου! Ἐγὼ εἶμαι

—Θέλω—συνέχισε, ἀφίνωντάς μου τὸ παγωμένο χέρι της—νὰ ξαναγεννηθῶ στὸ νοῦ σου, ν’ ἀγαπηθῶ ἀπὸ σέ ὅπως «οἱ ἄλλες» κι’ ἀκόμα πὸ πολὺ. Μοῦ τὸ ὑπόσχεσαι;

—’Ελένη—εἶπα—δική μου, γιὰ πάντα δική μου Ἑλένη, γιατί μοῦ μιλᾷς ἔτσι, πὼς σκέφτεσαι λοιπὸν....;

Ἐκείνη χλόμιασε, τὰ μάτια της ἄστραψαν ἀπὸ ἀνυπομονησία.

—Μοῦ τὸ ὑπόσχεσαι;—ἐπανάλαβε πνιχτὰ—μοῦ τὸ ὑπόσχεσαι;

—Ναί, ναί—τῆς ἀπάντησα κ' ἤθελα νὰ προσθέσω κάτι μὰ ἐκεῖνη ἔφερε μὲ τέτοια ὄψη τὸ χέρι μου στὰ χεῖλη ὥστε μιὰ παράξενη συγκίνηση μοῦ ἔσβησε τὴ φωνή.

—Κύτταξέ με καλὰ στὰ μάτια—εἶπε, σηκώνοντας τὸ πρόσωπό της:—ὀφείλεις νὰ εἶσαι πιστὸς ζωγράφος.

—Ποτέ, ποτέ—τῆς ἀπάντησα,—δὲ θὰ μπορέσω ποτὲ νὰ περιγράψω τὰ θαυμαστά μάτια σου.

Ἐκεῖνη τῶξαιρε, τῆς τόχα πῆ κ' ἄλλες φορές πὼς δὲν ὑπῆρχε ἀνθρώπινος τρόπος γιὰ νὰ περιγραφῆ ὁ μοναδικὸς χαρακτῆρας τοῦ βλέμματός της. Χαμογέλασε θλιβερὰ καὶ ψιθύρισε βάζοντας τὸ χέρι στὴν καρδιά.

—Ὅμως τὸ πιὸ δύσκολο εἶν' ἐδῶ.

—Ἐλένη—τῆς εἶπα τρυφερὸ—εἶναι γι' αὐτὸ πού ἔκλαιγες, εἶναι γι' αὐτὸ πὸν μὲ φόβισες;

Ἦταν τότε ἐκεῖνη πὸν εἶπε τὰ μικρὰ λόγια, πὸν καὶ τώρα ἀκόμα, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ἢ θύμηση μοῦ οἰχνεὶ στὴν ἔρημιὰ τῆς νύχτας μου. Τῆς εἶχαν γράψει ἀπὸ τὴ Λιθουανία συγγενεῖς ἀνάξιοι γι' αὐτὴν, ἴσως ὄχι πιστοί, ἔκαναν ἔκκληση, ἔπει' ἀπὸ μιὰν ἱστορία στὴν εὐγένεια τῆς καρδιάς της, γιὰ νὰ ξαναγυρίσει ἐκεῖ πέρα στὴν ψυχρὴ πατρίδα καὶ κείνη, ἀν καὶ τῶξαιρε πὼς τὸ κλῆμα κ' ὁ ἔρωτας θὰ τὴν σκότωναν, ἔφευγε τὴν ἄλλη μέρα, μὲ τὴ μοιραία της δίψα τῆς θυσίας, γιὰ τὴ Βίλνα, ὅπου «κανεῖς» δὲ μπορούσε νὰ τὴν ἀκολουθήσει.

Θάθελα νὰ ξεχάσω τὶς τρέλλες πὸν εἶπα καὶ προσπάθησα μ' ὄλη τὴ συνηθισμένη μου σκεπτικτικὴ γαλήνη, σὲ κείνη τὴ φοβερὴν ὥρα ἀλλὰ θάχα σπάσει τὸ μάρμαρο τοῦ τραπέζιού πὸν ἐτάραξα μὲ τὴν τρεμάμενη γροθιά μου, προτοῦ νὰ ἰκετέψω τὴν Ἐλένη μὲ τὰ παρακάλια καὶ τὸ θυμὸ.

Τὴν κατηγόρησα στὸ τέλος γιὰ ἐγωῖσμό. Καὶ ξαφνικὰ τῆς ἔπεσα στὰ πόδια, τῆς ζήτησα συγγνώμη.

—Ὅχι—εἶπε κείνη, ἐνῶ σηκώθηκε.—

Μάταια τὴν ἰκέτευα, τὴν ἐξώριζα, παντα γονατιστός, κρατώντας τῆς τὸνα χέρι.

—Ὑποφέρουμε λιγώτερο—ξανάλεγε.—

Ἡ φωνὴ της πάλευε μὲ τὸ κλάμμα, ξεχώριζε τὸ πείσμα αὐτῆς τῆς νευρικῆς ἀδυναμίας τὸ χέρι πὸν κρατοῦσα τραβήχτηκε.

Σηκώθηκε. Χτυποῦσαν μεσάνυχτα.

Ἡ Ἐλένη, ἴσια, δὲ μοῦ μιλοῦσε, δὲ μὲ κύτταζε, φαινόταν πὼς περίμενε νὰ φύγω. Τράβηξα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Λεοπάρντι, πὸν ἦταν στὰ τραπέζακι, ἕνα μικρὸ κλαδί ἀπὸ τὴν «Εὐωδιασμένη Ἑλῆα» κ' ἐκεῖ, ἀπέναντί της, ἀπὸ συνείθεια γιὰ τὴν βραδυὰ, εἶπα σιγὰ.

—Ἐπιτρέψτε;

Τότε μὲ κύτταξε μὲ κείνο τὸ θεῖο τῆς τὸ βλέμμα ἀλλὰ δὲν εἶπε λέξη

Τοποθέτησα τὸ κλαδάκι αἰσθανόμενον πὼς πέθαινα.

Σταμάτησα, προτοῦ νὰ βγῶ, καὶ στράφηκα γιὰ ἕναν σιωπηλὸ χαιρετισμό. Ἡ Ἐλένη ψιθύρισε χωρὶς νὰ κινήθῃ.

—Σεῖς θὰ μὲ κάμετέ καλύτερη καὶ θὰ μ' ἀγαπήσετε περισσότερο στὸ βιβλίο σας παρὰ ζωντανή.

Ὁ ὑπηρετὴς μπῆκε γιὰ νὰ εἰδοποιησὶ πὼς εἶχε ἐλθεῖ τ' ἀμάξι μου, μὰ πὼς ἔβρεχε πολύ.

—Σὰς παρακαλῶ—μοῦ εἶπεν ἡ Ἐλένη χαμογελώντας, σὰ νὰθελε νὰ κοῦψη ἀπ' αὐτὸν τὴ συγκίνησή μας—ἀκόμα μιὰ σταγόνα ροῦμι.

Πλησίασα στὸ τραπέζακι τρικλιζώντας σὰ μεθυσμένος, ἐνῶ ὁ ὑπηρετὴς ἔβγαине. Ἡ χρυστάλλινη μοτιλία ἦταν ἀδειανή. Μὲ τὶς προηγούμενες χειρονομίες μου τὴν εἶχα ραΐσει στὸ βιάθος, καὶ τὸ ροῦμι ἦταν στραγγισμένο σιγανὰ στὸ πάτωμα.

—Ὑπάρχει ἀκόμη ἀρκετὸ γιὰ δύο εἶπεν ἡ Ἐλένη.

Ἄνοιξε μιὰ μικρὴ κρύπτη στὸ χουσό βραχιολάκι της, μάζεψε, χαμογελώντας μεσ' ἀπ' τὰ δάκρυα, τὴν τελευταία σταγόνα τοῦ ποιοῦ, πὸν κρεμόταν στὴν ἄκρη τοῦ χρυστάλλου τὴν τελευταία φτωχὴ σταγόνα τοῦ εὐτυχισμένου μας καιροῦ. Ἐφερε τὸ βραχιολάκι στὸ στόμα, ἀλλὰ, πρὶν νὰ τὸ προτεῖνῃ στὸ δικό μου, ἐγὼ τρύγησα στὰ χεῖλη της τὸ λαμπερὸν υἱρό.

Κρύβω γι' αὐτὴν ἀκόμα στὸ στήθος μιὰ φλόγα πὸν μόνον ὁ θάνατος μπορεῖ νὰ σβήσει καὶ πάντα, πάντα, ὅταν ἐργάζομαι γιὰ τὸ βιβλίον πὸν σ' αὐτὸ ἡ Ἐλένη ξαναξῆ, ὅ, τι βγαίνει δλάκερο, ἀληθινὰ ἀπὸ τὴν καρδιά μου, ἔχει τὴν ἔξωτικὴν εὐωδιά, τὴ φανταστικὴ φλόγα ἐκείνης τῆς σταγόνας ἀπὸ τὸ ροῦμι.

Μετάφραση ἀπὸ τὸ Ἴταλικο

Σ. Μ. ΑΝΝΙΝΟΥ

MAURICE ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ BARING

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου)

Ἡ Ἐλεὺνη, μὲ χαμηλωμένα μάτια φαινόταν σὰν σ' ἔκσταση, ὄλωσδιόλου ἀποροφημένη, σὰ νὰ ζοῦσε τὴ μουσικὴ αὐτῆ. Μὰ πραγματικὰ τὴν αἰσθανόταν τόσο ἢ εἶταν μιὰ ὑποκριτικὴ στάση; Μολαταῦτα εἶταν πολὺν χλωμή· θὰ δυσκολευόταν ὡς τόσο κανεῖς ν' ἀποδώσῃ τὴν χλωμάδα της στὴ συγκίνηση, πὸν τῆς προκαλέσει ἡ μουσική.

Ὁ Λύκ τραγοῦδησε τώρα τὴν τελευταία στροφὴ τοῦ τραγουδιοῦ, μὲ μιὰ ἀπαράμιλη χάρη, μὲ μιὰ ἀπόλυτη κατανόηση τοῦ θέματος, τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν ἀποχρώσεων.

«Μὴ γράφεις! Νὰ δυνὸ λέξεις πὸν δὲν τολμῶ πιά νὰ διαβάσω, γιὰ τὴν ἄρα, πὸν ἀκούω τὴν φωνὴ σου. Θαρρῶ πὸν σ' ἀκούω νὰ τίς προφέρεις, χαμογελώντας. Κι' εἶναι οἱ λέξεις, πὸν κύλησαν πάνω στὴν καρδιά μου καὶ τὴν ἔκαναν νὰ σωπάσῃ. Μὴ γράφεις!»

***

Στὸ μεταξὺ ὁ Μισέλ δὲν κατέβηκε στὴν αἴθουσα τοῦ μπριτί, γιὰ τὴν βγαίνοντας συνήντησε ἕναν παίχτη, πὸν ἐπιδέξιο ἀπ' αὐτὸν καὶ τὸν ἔστειλε, σ' ἀντικατάστασή του. Στεκόταν ὄρθιος λοιπὸν στὴν πόρτα τοῦ σαλονιοῦ, ἀκούοντας τὴν ῥομάντζα καὶ κοιτάζοντας τὴν Ἐλεὺνη χωρὶς νὰ ἔξερῃ, πὸν τὴν ἴδια στιγμή τὸν ἔβλεπε κ' ἡ Φάνυ. Τώρα καταλάβαινε τὸ νόημα τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τὰ λόγια του.

—Ἄ, ναί, εἶναι πολὺν ὠραῖο, Ραφαήλ, εἶπε ἡ Ἐλεὺνη, ὅταν ὁ μουσικὸς τελείωσε. Εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα τραγοῦδια, πὸν ἔχετε συνθέσει. Καὶ τώρα πέστε μας τὴν *Κόρη τῶν Ἀθηνῶν*.

Ἡ Φάνυ προφασίζομενη κεφαλόπονο, ζήτησε ἀπὸ τὸν Μισέλ νὰ τὴν πᾶν στὸ σπίτι, ἔπειτα ἀπὸ τὸ τελευταῖο τραγοῦδι πὸν εἶχε ἀπαιτήσει, ἡ Ἐλεὺνη.

Τὸ γύρισμά τους εἶταν σιωπηλὸ.

—Τραγοῦδαί θαναμῖα, εἶπε ὁ Μισέλ, ὅταν ἔφθασαν στὸ σπίτι.

—Ναί, ἀποκρίθηκε ἡ Φάνυ. Σοῦ ἀρέσει ἡ μουσικὴ του, δὲν εἶν' ἔτσι;

—Πολύ. ἀπ' ὅσα ἀκούσα τοῦλάχιστον.

Τρεῖς ἡμέρες ἀργότερα, βρίσκονταν μὲ τὸν Τζὰκ Κάνιγκ—πὸν θάφευγε τὴν ἄλλη μέρα γιὰ τὴ Νότια Ἀφρική—καὶ τὴν Μάργκαρετ Μπράνκσομ, στὸ θέατρο. Ἐπαίζαν τὴν «Εὐθυμὴ χήρα». Στὸ διάλημα τῆς πρώτης πράξεως ὁ Μισέλ βγήκε, γιὰ νὰ συναντήσῃ κάποιον φίλον του, σ' ἕνα θεωρεῖο. Ἡ Φάνυ, ἡ Μάργκαρετ κ' ὁ Τζὰκ ἔμειναν στὶς θέσεις τους κουβεντιάζοντας. Ἡ Φάνυ ὅμως ἀποροφημένη ἀπὸ τίς σκέψεις της, δὲν τοὺς ἀκούγε. Ἐξαφνα ὅμως μιὰ γυναικεία φωνὴ τὴν ἔκανε νὰ προσέξῃ. Ἡ φωνὴ ἔλεγε:

—Βρίσκω, πὸν μοιάζει τῆς Ἐλεὺνης Γουέικ.

Μιὰ ἄλλη φωνὴ, ἀνδρική, τῆς ἀπάντησε:

—Κι' ἐκεῖνος, βρίσκετε, πὸν μοιάζει μὲ τὸν Μισέλ;

Ἡ γυναικεία φωνὴ ἔκαμε τώρα «Σοῦτ» κ' ἡ Φάνυ δέκρινε τὴν χειρονομία, πὸν συνώδευσε τὸ ἐπιφώνημα.

Αὐτὴ ἡ σύντομη συνομιλία ἀποτελείωσε τὸ ἔργο πὸν εἶχε ἀρχίσει ἡ μελωδία τοῦ Ραφαήλ Λύκ, δίνοντας τὸ τελειωτικὸ χτύπημα.

Τώρα καταλάβαινε... σὰν κάποιος νᾶσχιζε ἀπότομα τὸ παραπέτασμα πὸν ἔκρυβε τὸ παρελθόν. Ὁ ναί, ἔβλεπε καθαρὰ τώρα ἐκεῖνο πὸν εἶχε πιστεύσει ἀδύνατο. Ὁλη ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Μισέλ τῆς ἀποκαλυπτόταν, εἶταν φανερὸ πιά... Μὰ πὸν δὲν εἶχε διακρίνει τίποτε νωρίτερα; Στὸ νοῦ της ξαναῆρθε ἡ ἐσπερίδα τῶν Βίστερ. Ὁλα ξεκαθαρίζονταν τώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ μόλις ξύπνησε ἡ Φάνυ ἀναρωτήθηκε, ἀν ὅλα αὐτὰ πὸν ἔγιναν δὲν εἶταν ἕνα ὄνειρο. Ὁ ναί, τώρα ὑπέφερε, ὑπέφερε πολὺ. Στόν Μισέλ εἶπε ὅτι εἶταν ἐλαφρὰ ἀδιάθετη κ' ἐκεῖνος πάλι φάνηκε χαρούμενος, γιὰ τὴν ὑπέθεσε, πὸν ἡ ἀδιαθεσία τῆς γυναικῆς του προερχόταν ἀπὸ κάποιον σοβαρότερον λόγον. Ἡ Φάνυ ὅμως ὑποδέχθηκε μὲ μεγάλη εἰρωνεία τὴν χαρὰ του. Ἡ ὥρα αὐτὴ

ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ πιὸ εὐτυχισμένη τῆς ζωῆς τους, ἀφοῦ ἐκεῖνος μάθαινε ἓνα τέτοιο χαριόσινο νέο. Κι' ὅμως ἡ χαρά του διαλύθηκε ἀμέσως, μόλις βγήκε ἔξω. Τὸ Χόκλεϋ τώρα ἐτοιμαζόταν γιὰ τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων. Βέβαια ἀργότερα ἔπρεπε νὰ καταφύγῃ, γιὰ χάρη τῆς Φάνυς σὲ ἓνα κλῖμα, πιὸ ἥπιο. Ἴσως ὅμως ἡ μητέρα τῆς γυναίκας του θὰ τοὺς ἐτοίμαζε τὴν ἔπαυλη τοῦ Βέστερκομπ, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ ἢ διὸ ἑβδομάδες, ὅπου εἶχαν περάσει τὸ μῆνα τοῦ μέλιτος. Ὅταν ἔκανε γνωστὴ τὴ σκέψη του αὐτῇ στὴ Φάνυ, ἐκείνη τοῦ ἀποκρίθηκε:

— Δὲ θὰ εἶταν τόσο κατάλληλο, γιὰ τὸ κλῖμα εἶναι πολὺ μαλακόν.

— Τότε νὰ βροῦμε ἄλλοῦ σπιτί, πρόσθεσε. Πάντως θὰ περιμένω νὰ μοῦ πῆς ποῦ προτιμᾷς.

Ἔτσι ἡ ζωὴ τους πῆρε ξανά τὸ συνηθισμένο ρυθμὸ τῆς. Ὁ Μισέλ πῆγαινε τακτικὰ στὸ γραφεῖο καὶ κάθε τόσο ἔπρεπε τὴ Φάνυ καὶ τὴν ἔφερε στὸ θέατρο, ἢ στὰ γεύματα, ποὺ τοὺς καλοῦσαν. Δὲν τῆς ἔκανε ὅμως καθόλου λόγο γιὰ τὴν Ἰακίνθη. Ὡς, τόσο συναντήθηκε μὲ τὴ γυναῖκα του Γουέικ, ἀκόμη μιὰ φορὰ κι' ἐκείνη κατέβαλλε ἄφωνα κάθε μέσο, νὰ τὸν πείσῃ γιὰ τὴ στάση τῆς, νὰ τὸν πείσῃ πὼς εἶταν ἀδύνατο ν' ἀποκτήσουν ξανά τὴν παλιά τους οἰκειότητα. Θάμεναν λοιπόν, ἔπρεπε νὰ μείνουν ἄπλοοί φίλοι. Τὸ παρελθὸν εἶχε ταφεῖ γιὰ πάντα. Ἐννοεῖται, πὼς τὴν ἀπόφασί τῆς αὐτῇ τὴν εὐρίσκει παράλογη ὁ Μισέλ, τὴν εὐρίσκει ἀφόρητη, μὰ καταλάβαινε καλὰ ὅμως, ὅτι εἶταν ὀριστικὴ ἀμετάκλητη καὶ κανένα γεγονός δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἀναιρέσῃ.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἡ Φάνυ εἶταν βυθισμένη σὲ μιὰ ἠθικὴ ἀπομόνωση. Ἐνοιώθη πὼς ὁ Μισέλ εἶταν πολὺ μακριὰ τῆς, καταλάβαινε ὅτι δὲν τῆς ἀνῆκε, ὅτι δὲν τῆς εἶχε ἀνήκει ποτέ. Τὴν κατάστασί τῆς, ἐπέτεινε ἡ ἔλλειψη πολλῶν γνωριμιῶν, γιὰ τὴ Φάνυ μὰ κι' εἶχε περάσει τὸν περισσότερο καιρὸ τῆς στὸ ἐξωτερικόν, δὲ γνώριζε παρὰ παλὸ λίγα πρόσωπα στὸ Λονδίνο: ἓνα διπλωμάτη ἐν ἀδείᾳ τῆς γυναίκας του καὶ κάποιους ξένους. Ἐπειτα δὲν εἶχε καμμιά ἐπιτήσθια φίλη. Οἱ Μράνκσομ βρισκόταν στὸ Λονδίνο τώρα, μὰ τὰ κορίτσια τους τῆς φαίνονταν πολὺ νέα, γιὰ νὰ κάνουν παρέα μαζί

τῆς. Ἐνοιώθη, πὼς εἶχε γεράσει πολὺ! Καὶ μπροστὰ τῆς δὲν ἔβλεπε παρὰ μέρες γεμιᾶτες, ἀπὸ μιὰ ἀτέλειωτη λύπη. Ἴσως ὑπερέβαλλε κάπως τὰ πράγματα κι' αὐτὸ ὀφειλόταν στὴν ὑγεία τῆς, γιὰ τὸ κλονισμὸς τῆς τοὺς ἔδινε μιὰ πιὸ σκοτεινὴ καὶ μελαγχολικὴ θεωρίαν.

Κι' ὅμως ἡ Φάνυ εἶταν ἀπὸ τὶς λίγες γυναῖκες, τὶς προικισμένες μὲ προτερήματα. Μιλοῦσε μ' εὐχέρεια γαλλικὰ, γερμανικὰ καὶ Ἰταλικὰ. Εἶταν ἀκόμη ἀληθινὴ ἀρτίστα στὴ μουσικὴ γιὰ τὴν καὶ ἀνώτερη μουσικὴ ἀντίληψη εἶχε, καὶ ρυθμὸ στὸ παίξιμό τῆς, στὸ πιάνο καὶ τουσεῖ λεπτότατο. Ποτέ ὡς τώρα δὲν εἶχε ὑποφέρει ἀπὸ μόνωση καὶ πλήξη. Ὅταν μάλιστα ὁ πατέρας τῆς διωρίσθηκε πρεσβευτὴς στὴν Ἀθήνα, ἔμαθε καὶ τὴ νέαν ἑλληνικὴ, σπανία ἐπίδοση καὶ μελέτη. Πάντα τῆς ἄρεσε νὰ καταγίνεται μὲ κάτι ἐνδιαφέρον κατὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο θ' ἀπεκόμιζε κάποιαν ὠφέλεια. Στὴ Ρώμη ἔμαθε νὰ δένη βιβλία καὶ στὴν Ἰαπωνία νὰ ζωγραφίζῃ λουλούδια. Μὰ ὅλ' αὐτὰ τώρα δὲν εἶχαν καμμιά ἀξία δὲν εἶταν παρὰ νεκρὰ καὶ ἄψυχα—δὲν μπορούσαν νὰ τῆς κινήσουν τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως ἄλλοτε. Ἐπειτα καὶ τὸ Λονδίνο τῆς φαίνονταν ἀνυπόφορο καὶ μόλις μπῆκε ὁ Δεκέμβριος, εἶπε στὸν Μισέλ, πὼς τὴν πείραζε ὑπερβολικὰ ἡ οὐμίχλη, ἡ ὑγρασία καὶ τὸ κρῦο καὶ θὰ προτιμοῦσε νὰ φύγουν γιὰ τὸ Χόκλεϋ.

Ἀλλὰ καὶ ὁ γιατρὸς διεπίστωσε, πὼς ἡ Φάνυ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἀλλαγὴ ἀέρος. Εἶχε ἀδυνατίσει ἄλλωστε καὶ φαίνονταν ὅτι ὑπέφερε. Τὸ Χόκλεϋ ὅμως εἶταν πολὺ μακριὰ κι' ἔτσι ὁ Μισέλ δὲ θὰ μπορούσε νὰ πηγαίνει ἀνάγκη καθημερινὰ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ μείνῃ στὸ Λονδίνο καὶ νὰ περνᾷ κοντὰ στὴ Φάνυ, τὶς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος, ἀπὸ τὴν παρασκευὴ ὡς τὴ δευτέρα.

Ἄν καὶ δὲν εἶχε τελειώσει ἡ ἐπιδιόρθωση τοῦ σπιτιοῦ ἀκόμη, γιὰ τὴν ἐργάζονταν κάμποσοι ἐργάτες, μολαταῦτα τὸ σπουδαιότερο μέρος τῆς ἐπισκευῆς εἶχε γίνῃ καὶ δὲν ἔμεναν παρὰ τὰ διαμερίσματα τῶν λουτρῶν. Ἡ μητέρα τῆς Φάνυς, τῆς ἔγραψε, ἂν ἔπρεπε νὰ πάῃ κατευθεῖαν, νὰ τοὺς συναντήσῃ στὸ νέο σπιτί, μὰ ἡ Φάνυ τῆς ἀπήντησε ὅτι αὐτὸ δὲ θὰ εἶταν ἔτοιμο ὀλωσδιόλου πρὸ τῶν Χριστουγέννων καὶ ὅτι γιὰ τὴν ὥρα δὲν ὑπῆρχε θέσι

παρὰ γι' αὐτὴν καὶ τὸν Μισέλ. Ἐπειτα ὁ Μισέλ προσεκάλεσε γιὰ τὶς γιορτὲς τὸ Τζώρτζ. Ἐἶτον καὶ τὴ λαίδη Γουέστον.

Ἡ γαλήνη τῆς ἐξοχῆς ἔφερε μιὰ ἀνακούφιση στὴ Φάνυ. Ἐδῶ ἄλλωστε εἶταν μόνη καὶ μπορούσε νὰ δώσῃ διέξοδο στὰ αἰσθημάτά τῆς, πατώντας τὴ μάσκα, τὴν ὁποῖαν εἶταν ὑποχρεωμένη νὰ φορᾷ κάθε μέρα καὶ ἡ ὁποία τῆς πῆξε περισσότερο τὴν ψυχὴ. Μὲ μιὰ λέξη θὰ μπορούσε νὰ παραδοθῇ ἐλεύθερα στὸν πόνο τῆς—πρῶμα ποὺ ἔγινε γιὰ τὴν μέσα στὴν καρδιά τῆς τώρα βασίλευε ἡρεμα, χωρὶς σκληρὴ λύπη τὴ φορὰ αὐτῇ ἡ ἀπογοήτευση, ἀπὸ τὴ διάψευση τῶν ἐλπίδων τῆς. Συναισθανόταν ὅμως ὅτι εἶχε γιὰ πάντα χάσει τὴ γλυκιά αὐταπάτη, κι' ὅτι ἡ συμφορὰ τῆς εἶταν ἀνεπανόρθωτη. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ δεχθῇ τὴν κατάστασι, χωρὶς διαμαρτυρίαν.

Οἱ γείτονες τῶν τριγυρινῶν σπιτιῶν ἐπεχείρησαν πολλὰς φορὰς νὰ τὴν ἴδου, ἀλλ' ἐκείνη δειχνόταν πάντα ἐπιφυλακτικὴ. Ἐπειτα φοβόταν τὴν συναναστροφὴ τοῦ Κούθμπερ Λίλεϋ, γιὰ τὸν θεωροῦσε ἱκανὸν νὰ μαντεύσῃ, πὼς κατὶ κρυβόταν πίσω ἀπὸ τὴ συνηθισμένη ἔκφρασί τῆς, τὴν γεμάτη εὐγένεια ἄλλωστε, κι' ἀκόμη ἱκανὸν ν' ἀνακαλύψῃ αὐτὸ τὸ κατὶ.

Ἐπῆρχε ἀκόμη ὁ παπᾶς Τόμας Ρόβλεϋ, ἓνας συμπαθητικὸς γέρος, μὲ γκριζία μάτια, μὲ κομπὰ χέρια καὶ ὀλόασπρα μαλλιά. Ὁ γέρος αὐτὸς εἶταν τύπος δειλοῦ, μὰ πολὺ μορφωμένου ἱερέως. Ἡ γυναῖκα τοῦ φαίνονταν, πὼς τοῦ ἐπιβαλλόταν λίγο καὶ ὑπερηφανεύονταν μάλιστα, ὅταν οἱ γνώμες τῆς εἶχαν χαρακτῆρα ἀνέκλητο. Ἡ Φάνυ ἀγαποῦσε νὰ κἀνῃ συντροφιά μὲ τὸν πάστορα αὐτόν, ὡς τόσο ὅμως δὲν ἐνεθάρρυνε τὶς ἐπισκέψεις του, γιὰ τὸ φοβόταν μὴν τυχὸν προδοθῇ.

Τὶς πρώτες τρεῖς ἑβδομάδες δὲν μπορούσε νὰ κἀνῃ τίποτε, οὔτ' ἓνα βιβλίον δὲν ἀνοίξε, οὔτε πιάνο μπόρεσε νὰ παίξῃ ἢ νὰ ἐνδιαφερθῇ γιὰ κατὶ, ποὺ ἀνῆκε στὶς παλιὰς κλίσεις τῆς. Εἶχε ἀποδοθῇ τὴν λύπη τῆς, χωρὶς νὰ προσπαθῇ νὰ καθησυχᾷ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἢ νὰ διώξῃ τὸ φᾶσμα τοῦ πόνου, ἀπὸ τὴ σκέψη τῆς. Μερικὰς φορὰς τῆς φαίνονταν, πὼς εἶταν τρελλή, καὶ μιὰ τρελλὴ ἡρωίδα μυθιστορήματος, μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ αἰσθανόταν, πὼς ἂν δοκίμαζε νὰ βάλῃ φραγμὸν

στὴ θλίψη τῆς θὰ τρελλαινόνταν πραγματικά. Δυὸ-τρεις φορὰς εἶδε τὴν κ. Τρέισε καὶ γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀδιάκοπη φλυαρία τῆς τῆς ἐμπιστεύθηκε τὴ διοργάνωση τοῦ κήπου. Ἔτσι τὴν ἄφησε νὰ συζητήσῃ γιὰ ὅλα τὰ καθέκαστα, μὲ τὸν κηπουρὸν καὶ ν' ἀποφασίσῃ ἐκείνη γιὰ ὅ,τι χρειαζόταν. Περίεργο πρᾶγμα, εὐρίσκει μιὰ κάποια ἱκανοποίησι, ἀκούοντας τὴν κ. Τρέισε νὰ δίνει ὁδηγίαι καὶ παραγγελίαι στὸν κηπουρὸν καὶ νὰ καταδικάζῃ τὶς μέτριες ἐνέργειές του. Ἀλλὰ τί τὴν ἐνδιέφεραν τὴ Φάνυ, ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα; Ἡ καρδιά τῆς δοκίμαζε μιὰ παγερὴ ἀδιαφορία, γιὰ τὸ κάθε τι.

Ὁ Μισέλ ἐρχόταν χαρούμενος κάθε παρασκευὴ. Αὐτὴ ἡ νέα ζωὴ ἄρχισε νὰ τοῦ ἀρέσῃ, ἔπειτα τώρα τὸν ἐνδιέφερε κι' ἡ δουλειὰ του, πῆγαινε μάλιστα στὴ λέσχη πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγητό. Εἶχε μερικοὺς φίλους στὸ Λονδίνο καὶ καμμιά φορὰ ἔφερε μαζί του κανέναν βουλευτὴ ἢ κανέναν γινώριμον, ἀπὸ τὸν κύκλον του. Καὶ τὰ σάββατα πῆγαινε λίγο κυνήγι, μαζί του. Ζητοῦσε νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτοῦ ὅτι ὅλα πῆγαιναν καλὰ τώρα, ἀλλὰ δὲν τὸ κατῶρθαινε, γιὰ τὴν αἰσθανόταν ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη νὰ ξαναδῇ τὴν Ἰακίνθη καὶ εὐρίσκει ἀνόητο, παράλογο, τὸ ὅ,τι ἐκείνη δὲν τοῦ τὸ ἐπέτρεπε. Φανταζόταν μόνον, πὼς ἡ ἐπιθυμία του αὐτῇ θὰ κατευναζόταν, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ Φάνυ τώρα τὸν ἀνησυχόουσε περισσότερο ἀπὸ τὴν Ἰακίνθη.

«Δὲ θὰ τὴν καταλάβω ποτέ» συλλογίζονταν. Μὰ νὰ ἔξαφνα ἐνοιώθη πολὺ εὐτυχισμένον τὸν ἑαυτοῦ, στὴ σκέψη πὼς θ' ἀποκτοῦσαν ἓνα παιδάκι. Ἡ χαρὰ ὅμως αὐτῇ δὲν ἦταν ἀνέφελη, γιὰ τὴ Φάνυ ὑπέφερε, ὑπέφερε σιωπηλὰ, ὑπέφερε μέσα τῆς. Κι' ὁ Μισέλ ἐξηγοῦσε τὴν στάσι τῆς ἀπὸ τὴν κατάστασι τῆς ὑγείας τῆς. Τὸ σπιτί ἐτοιμάσθηκε ὅλως διόλου, πρὸ τῶν Χριστουγέννων κι' ἔτσι μπορούσαν νὰ ὑποδεχθοῦν τώρα τοὺς ξένους τῶν. Τὶς ἐπιδιορθώσεις τὶς εἶχε ἐπιστατήσῃ ὁ ἴδιος ὁ Μισέλ, ὑπὸ τὴν διεύθυνσι πάντοτε τῆς θείας Ἐστερ. Ἡ Φάνυ δὲν εἶχε πῆ λέξη, γιὰ ὅλ' αὐτὰ, μὰ τὰ θεωροῦσε μὲ ἀδιάφορο μάτι, ἐνῶ ἡ θεία τοῦ Μισέλ, ἔξυπνη καὶ πρακτικὴ γυναῖκα—λίγο καθυστερημένη μόνον στὸ γούστο—ἔδινε ἀδιάκοπα ὁδηγίαις.

Στὸ μεταξύ ἦρθαν γιὰ τὶς γιορτὲς ἡ λαϊκὴ Γουέστον, ἡ θεία Ἔστερ, ὁ Τζῶτζι Ἐϋτόν, ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Σάμιερ, φίλοι τοῦ Μίσελ καὶ τοῦ Τζῶτζι. Μιὰ μεγάλη φωτιά, πού ἔκαιγε στὸ τζάκι σκορπούσε τὸ λαμπρό της ἀντίφεγγο στὴ σάλα.

Καὶ τὰ δωμάτια εἶταν στολισμένα μὲ μυρτιές. Προσκάλεσαν ἀκόμη τὴν κυρία Τρέισνι καὶ τὸν Κοῦθμπερ Λίλεϋ, τὸ δὲ πρῶτὸ πῆγαν ὅλοι στὴν ἐκκλησία. Ἐκανε ἓνα τσουχτερὸ δεκεμβριώτικο κρῦο, ὅπως κἀν ἄλλωστε τὶς ἡμέρες αὐτὲς τῶν Χριστουγέννων.

Εἶχε λάβει τώρα ἡ Φάνυ κάποτε εὐχητήριες ἀπ' ὅλους ὅσους εἶχε γνωρίσει στὰ διάφορα ταξίδια της, στὸ ἐξωτερικό. Ὁ Μίσελ τῆς ἔκανε δῶρο ἓνα μπρασέλε, τὸ ὁποῖο εἶταν ἐκλογή τῆς θείας Ἔστερ καὶ τὸ ὁποῖο χαρακτηρίσθηκε ἀπ' ὅλους ὡς ἓνα «ὑπέροχο μπιζοῦ».

Οἱ καλεσμένοι ἔμειναν ὡς τὸ νέο ἔτος καὶ ἔπειτα γύρισαν στὸ Λονδίνο. Ὁ Μίσελ πρότεινε στὴ Φάνυ νὰ ἔλθῃ καὶ ἐκεῖνη στὸ Λονδίνο. Ἡ Φάνυ ὁμως ἰσχυρίσθηκε, πὼς ἡ ἐξοχὴ τῆς ἔκανε καλὸ, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ πρωτεύουσα δὲν τῆς ἄρεσε καθόλου. Λέγοντας τὶς δικαιολογίες αὐτὲς ἔπαιξε θανμάσια τὸ ρόλο της, ἀν καὶ αὐτὸ τῆς στοίχιζε πολὺ, γιατί κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια, γιὰ νὰ ὑποκριθῇ. Ἐπειτα προτιμοῦσε ν' ἀγωνίζεται γιὰ κάτι καὶ νὰ μὴ μένῃ στὴν ἀδράνεια, ἀφοῦ ἔτσι θὰ τῆς φαίνονταν πῶς βαρύνυμες καὶ θλιβερὲς οἱ ἡμέρες πού περνοῦσαν. Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ θεία Ἔστερ εἶταν ἱκανοποιημένη ἀπ' ὅλα καὶ πῶς πολὺ ἀπὸ τῆ Φάνυ γιὰ τὴν ὁποῖαν ἔλεγε:

— Ἡ ἀγαπητὴ μας Φάνυ στέκεται καλὰ τώρα. Βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔχῃ καὶ μικροαδιαθεσίες, ἀλλὰ φαντάζομαι, πὼς ὁ ἄερας τῆς ἐξοχῆς τῆς κάνει καλὸ.

Ἡ μητέρα πάλι τῆς Φάνης εὗρισκε, πὼς τὸ ἀντρόγυνο ἦταν εὐτυχισμένο· μόνο ἡ κόρη της εἶχε κάποια κούραση, μ' αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ἐκπλήττῃ.

* * *

Λίγον καιρὸ ὡς τόσο μετὰ τὸ Πάσχα γύρισε στὸ Λονδίνο καὶ τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Μάη ἔφερε στὸν κόσμο ἓνα παιδάκι, στὸ ὁποῖο ἔδωκαν τὸ ὄνομα: Πέτρος, σ' ἀνάμνηση τοῦ πατέρα τοῦ Μίσελ. Εἶν' ἀλήθεια, πὼς ὑπέφερε πολὺ κατὰ

τὸν τοκετὸ της, ἦρθαν στιγμὲς μάλιστα, πού φοβήθηκαν γιὰ τὴ ζωὴ της. Σιγὰ-σιγὰ ὁμως ἀνέλαβε καὶ ἦρθε μὲ τὴ μητέρα της στὸ Ντεβονσίρ, γιὰ ν' ἀναρρώσῃ.

Δὲν ἐπιθυμοῦσε καθόλου νὰ μείνῃ στὸ Λονδίνο, ἀλλὰ πάλι αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νὰ βροῖσκει κοντὰ στὸν Μίσελ, γιὰ νὰ τὸν βοηθῆ καὶ τὸν Ἰούλιο θὰ ξαναγύριζε στὴν ἐξοχὴ. Εἶχε χάσει ὁμως τώρα τὸ χροῶμα της· εἶταν κίτρινη, μελαγχολικὴ καὶ μαραμμένη, σὰν ἡ ὁμορφιά της νὰ εἶχε πνιγῇ, μέσα στὸ κύμα τῶν πικρῶν δακρῶν, πρῶγμα πού συνέβαινε ἄλλωστε. Μποροῦσε ὁμως νὰ ξεχωρίσῃ κανεὶς στὰ χαρακτηριστικά της, τὴ σφραγίδα τῆς ὁμορφιάς καὶ τῆς νιότης, πού ἦταν ἕτοιμη νὰ ξαναθίγῃ.

Ἀγαποῦσε τὸ παιδί της, μὲ μιὰ ἀχρωμάτιστη ἀγάπη, μὲ μιὰ ἀγάπη χωρὶς χαρὰ καὶ ἐνεργητικότητα. Ὁ Μίσελ πάλι τρέλαινόταν μὲ τὸ γιού του, ἀν καὶ ἦταν πολὺ ἀπασχολημένος αὐτὸν τὸν καιρὸ μὲ τὴ Βουλὴ. Στὸ Ντάβονσίρ ἐρχόταν τὴν Παρασκευὴ, ὅπως τῶκανε ἄλλοτε στὸ Χόκλεϊ. Φαινόταν εὐχαριστημένος πάντα καὶ προσπαθοῦσε νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτό του, ὅτι εἶχε κἀνὸς λόγο νὰ εἶναι εὐτυχὴς ἀπὸ τὸ γάμο του· στὰ κατὰβαθα ὁμως τῆς ψυχῆς του ζοῦσε πάντα ἡ ἀνάμνηση τῆς Ἰακίνθης καὶ κἀνὸς τόσο τὸν κεντοῦσε, σὰν ἓνα ἀγκάθι. Τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴν ξεχάσῃ, μὰ οὔτε καὶ εἰσχιροῦσε, ἐπειδὴ τῶφρονε βαρῆ, γιατί δὲν εἶχε κατορθώσῃ νὰ κουβεντιάσῃ μὲ τὴν Ἰακίνθην, μετὰ τὸ γάμο του γιὰ πολλὲς στιγμὲς Πάντοτε τύχαινε νὰ συναντηθοῦν μπροστὰ σὲ ξένους. Ὡς τόσο ἡ ἀλλαγὴ τῆς Φάνης, ἀν καὶ τὴν ἀπέδιδε στὴ μητρότητα, τὸν ἐξέπληττε.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν μποροῦσε νὰ κἀνὸς τίποτα πιά, γιατί ὅλα ἀκολουθούσαν τὸ μοῖραϊο δρόμο τους. Ἐπειτα ἡ ὑπαρξὴ τοῦ μικροῦ, ἡ ὑπαρξὴ ἑνὸς νέου πλάσματος ἀνάμεσό τους, ἑνὸς γεροῦ καὶ ροδοκόκκινου μεμπέ, τοῦδινε τὴν εὐτυχία τώρα, ὥστε ξεχνοῦσε ὅλες τὶς ἄλλες ἔννοιες. Ὡς τόσο ὁμως βαθιὰ στὴν ψυχὴ του αἰσθανόταν, πὼς δὲν ἀγαποῦσε τὴ γυναῖκα του, πὼς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὴν ἀγαθῆσῃ ποτέ, γιατί θυμόταν τὴν Ἰακίνθην, τὴ θυμόταν κἀνὸς μέρα, κἀνὸς στιγμὴ καὶ τὸ σπουδαιότερο τὴ θυμόταν, ὅταν ἡ Φάνη βρισκόταν κοντὰ του. Καὶ τὶς παρέβαλλε ἀθέλητα καὶ θεωροῦσε τὴ

Φάνυ κατώτερή της. Ἄλλὰ καὶ ἡ Φάνυ ἔνοιωθε τὸν κρυφὸ του αὐτὸν πόνο καὶ κρατιόταν, μὲ κἀνὸς τρόπο γιὰ νὰ δειξῇ πὼς δὲν καταλάβαινε τίποτα, γιατί ἤξερε καλὰ ὅτι δὲ θὰ μπορούσαν ποτέ νὰ ἐπαναληφθοῦν οἱ σχέσεις τους. Κι' ἀπάνω σ' αὐτὸ ἔκανε τὴ σκέψη πὼς ἀν ὁ Μίσελ ἐπιχειροῦσε νὰ τὴν γνωρίσῃ ὅπως εἶχε γνωρίσῃ τὴν Ἰακίνθην, τότε σίγουρα θὰ τὴν εὗρισκε ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἀντιπαλό της· μὰ ἡ σκέψη αὐτὴ τὴν πλημμύριζε ἀπὸ μεγαλύτερη πικρία. Γιατί ὑποπτευόταν ὅτι ὁ Μίσελ δὲν ἤξερε τὴν πραγματικὴ Ἰακίνθην. Βέβαια τὴν εἶχε ἀγαπήσει καὶ ἀναμφίβολα ὁ ἔρωτάς του τὴν εἶχε ψυχικῶς ἐξωραΐσει καὶ τὶς εἶχε δώσει προτερήματα, πού δὲν εἶχε. Μολαταῦτα ἡ Ἰακίνθην δὲν ἔπαυε νὰ εἶναι ἀξιαγάπητη, ὁμορφη, θελκτικὴ, μὲ λίγα λόγια ἓνας γυναικεῖος τύπος ἀπὸ τοὺς πῶς ἐνδιαφέροντας, ἀλλ' ἡ Φάνυ ἦταν βέβαιη, πὼς ὁ Μίσελ τὴ θαύμαζε γιὰ ψυχικὰς ιδιότητες, τὶς ὁποῖες δὲν εἶχε ἐκεῖνη, ἀλλ' εἶχε μόνο αὐτὴ—ἡ γυναῖκα του. Κι' ὁμως ὁ Μίσελ περηφανευόταν (αὐτὸ δὲν τὸ εἶχε ἀκούσει ποτέ ἡ Φάνυ, μὰ τὸ πιστεῖα ὡς τόσο) περηφανεύονταν γιὰ τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς Ἰακίνθης, ἡ ὁποία σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη της δὲν ἦταν παρὰ μιὰ σκλάβαν τῶν κοσμικῶν προλήψεων· ἀλλὰ σ' αὐτὸ δὲν εἶχε καθόλου δίκην ἡ Φάνυ. Ἄ, ναι μιὰ φορὰ θυμῆθηκα τώρα, πὼς ἄκουε τὸν Μίσελ νὰ θαυμάζῃ τὸ ἀσφαλὲς γούστο τῆς Ἰακίνθης, γιὰ τὴ φιλολογία, τὴ ζωγραφικὴ καὶ τὴ μουσική. Κι' ὁμως ἡ Φάνυ εἶχ' ἀκούσῃ σ' ἓνα γεῦμα τὴν Ἰακίνθην νὰ ρωτᾷ γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα τοὺς κορυφαίους ἀντιπροσώπους τῶν καλλιτεχνικῶν αὐτῶν ἐκδηλώσεων. Βέβαια τοῦτο δὲν ἐμπόδιζε τὴν Ἰακίνθην νᾶξῃ καὶ προσωπικὴ γνώμη—συλλογιζόταν ἡ Φάνυ, μὰ πάλι ἦταν βέβαιη πὼς γιὰ τὰ καλλιτεχνικὰ ζητήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶχε εἶδηση ὁ Μίσελ, ἡ Ἰακίνθην τοῦ ἐπεβαλλε τὴ γνώμη της καὶ ἀπὸ κει προερχόταν ὁ θαυμασμός του γι' αὐτήν. Ὁ Μίσελ πάλι ἐκτιμοῦσε τὴ γυναῖκα του, γιατί δὲν ἔπαιζε ποτέ κομμῆτια δύσκολα στὸ πιάνο καὶ δὲν πήγαινε ποτέ σὲ κονσέρτα, στὰ ὁποῖα δινόταν ἀνώτερη μουσική. Πραγματικὰ ὁμως ὁ Μίσελ εἶχε περισότερη μουσικὴ ἀντίληψη, ἀπ' ὅση φανταζόταν ἡ Φάνη, ἀλλὰ

δὲν τολμοῦσε νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὴ γνώμη του, νὰ πῆ δηλοδὴ ποιά κομμῆτια προτιμοῦσε, γιατί τοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα, πὼς ἡ Φάνυ θὰ τὸν περιφρονοῦσε γιὰ τὴν ἐκλογή του.

* * *

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ μοῖραϊο ἐκεῖνο γεῦμα ὁ Μίσελ συνήντησε μιὰ-δύο φορὲς ἀκόμη τὴν Ἰακίνθην. Κι' ὅταν ξαναγύρισε ἡ Φάνυ στὸ Λονδίνο, τὴν ξαναεἶδαν μαζί, καὶ τότε δόθηκε ἡ εὐκαιρία στὴ Φάνυ νὰ τὴν προσέξῃ καλὰ. Τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη ἔδινε γεῦμα ἡ λαϊκὴ Ζάρβιλ. Στὸ ἀντίκρουσμα τῆς Φάνης ὁμως, πού ἡ ἔκφρασή της ἔδινε τὴν ἐντύπωση μαραμμένης ὁμορφιάς, ἡ Ἰακίνθην δὲν μπόρεσε νὰ κρύψῃ κάποια χαρὰ. Ἐννοεῖται, πὼς ἦταν ἀρεκτὰ ἔξυπνη γιὰ νὰ καταλάβῃ ὅτι μιὰ τέτοια ἐκθλιμὴς εἶταν παραδοκικὴ καὶ ὅτι ἡ ὁμορφιά τῆς Φάνης, προερχόμενη ἀπὸ τὴν κανονικότητα τῶν γραμμῶν της, ἐξαοτόταν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν ψυχικὴ της διάθεση καὶ γιὰ νὰ ξαναθίγῃ δὲν εἶχε ἀνάγκη παρὰ ἀπὸ ὑγείαν καὶ εὐτυχία. Ὡ, ναι ἡ Ἰακίνθην τὸ καταλάβαινε πολὺ καλὰ, καταλάβαινε πὼς ἡ ὑγεία ἴσως ξαναρχόταν, ὅχι ὁμως τόσο γρήγορα καὶ ἡ εὐτυχία.

Ἡ Φάνη ὁδηγήθηκε στὸ τραπέζι ἀπὸ τὸν Γκούϊ Κούνινγκαν, ἓναν πλούσιον καὶ κοσμικὸν νέον, πού ἤξερε λίγ' ἀπ' ὅλα, καὶ κάθησε ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς Ἰακίνθης, τῆς ὁποίας τὸ κάθισμα ἦταν μετὰ ἑνὸς καλλιτέχνη καὶ ἑνὸς δικηγόρου. Ἀπὸ τὴ θέση της ἡ Φάνη εἶχε ὅλην τὴν ἄνεση νὰ κοιτάξῃ τὴν Ἰακίνθην, γιατί ἓνας ἀπὸ τοὺς παρακαθημένους της, ὁ Ἄρθουρ Μίλλερ ἦταν ἀφηρημένος καὶ βαρῆκος, ἐνῶ ὁ Γκούϊ Κούνινγκαν κουβέντιαζε διαρκῶς μ' ἓναν ἀμερικάνον.

Ἔτσι χωρὶς νὰ φαίνεται ἡ Φάνυ, κοίταζε καὶ τὴν παραμικρὴ κίνηση τῆς Ἰακίνθης, πρόσχε καὶ στὸν πῶς ἀσήμαντο λόγο της. Τίποτα δὲν τῆς διέφευγε. Κι' ἀπ' αὐτὰ προσπαθοῦσε νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν γιὰ τὸ χαρακτῆρα τῆς Ἰακίνθης. Καὶ νὰ πού ἦρθε στιγμὴ, πού κατάλαβε, πὼς βρισκόταν ἀπέναντι σὲ μιὰ γυναῖκα, ἡ ὁποία ξεχώριζε ἀπὸ τὶς ἄλλες καὶ ἀκόμη ἄξια νὰ περναῖ γιὰ τέτοια, μ' ἓναν τρόπο, πού τὸ μυστικὸν τοῦ ἤξερε μόνο αὐτή.

Ἡ γνώμη αὐτὴ τῆς Φάνης ἐνισχύθηκε

τῆ στιγμῆ, πού ἄκουσε τὴν Ὑακίνθη νὰ κουβεντιάξῃ μὲ τὸν καλλιτέχνη, ὁ ὁποῖος καθόταν πλάι τῆς γιὰ μουσικὴ καὶ γιὰ ζωγραφικὴ. Τώρα νὰ τῆς ἀναγνώριζε ὅλα τὰ προτερήματα ἐκεῖνα, γιὰ τὰ ὁποῖα μιλοῦσε ὁ Μίτσελ, μὲ τὴ διαφορὰ ὅμως πὼς τὰ βρισκε ὅλα ἐπίκτητα, δανεισμένα... «Ξένο νόμισμα» συλλογίσθηκε... Μὰ ἔπειτα πάλι ὅταν ἡ Φάνυ ἄρχισε νὰ κουβεντιάξῃ μὲ τὸ δικηγόρο, εἶχε ἀλλάξει ὀλοωςδιόλου φρασεολογία. Εἴταν ἀπλή, φυσικὴ καὶ τίποτα τὸ παράδοξο ἢ τὸ ἀναπάντεχο δὲν ὑπῆρχε στοὺς τρόπους τῆς... Ἄκουγε τὸ δικηγόρο, σὰν ἓνα παιδί καθισμένο στὰ πόδια τοῦ δασκάλου του. Κι ὁ δικηγόρος πάλι φαινόταν καταμαγεμένος ἀπὸ τὴ συντροφιά τῆς καὶ τὶς διηγόταν διάφορα ἀνέκδοτα. Ἐξαφνα τῆς ἔκανε λόγο γιὰ ἓνα μακροσκελὲς ποίημα τοῦ Γουορντγουόρθ, πού τοῦ ἄρεσε πολὺ. Ἄ, νὰ καὶ σ' ἐκείνην ἄρεσε, τὸ προτιμοῦσε μάλιστα περισσότερο ἀπ' ὅλα του.

«Γουορντγουόρθ καὶ Ὑακίνθη! Τί ἀντίθεση!...» σκέφθηκε μὲ πίκρα ἡ Φάνη, κοιτάζοντας τὸ χλωμὸ πρόσωπόν τῆς, τὰ μαλλιά τῆς πού ἀντιφέγγιζαν καὶ τὴν ὀλοκόκκινη τουαλέττά τῆς.

«Προσποιεῖται πολὺ· αὐτὸ εἶναι ὅλο» συλλογιζόταν ἡ Φάνυ.

«Πόσο ὁμορφὴ εἶναι!» σκεπτόταν τὴν ἴδια στιγμῆ ὁ Μίτσελ.

«Μὲ κοιτάζει ἀδιάκοπα κ' ἴσως ν' ἀναρωτιέται, γιὰτὶ μὲ πῆρε ὁ Μίτσελ... Μὲ οἰκτεῖρει βέβαια, εἶναι φανερό· αὐτὸ τὸ βλέπει κανεὶς στὴν ἔκφρασή τῆς. Τὸν ἀγαπάει ἀκόμη, ἀν καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ τῆς μιλήσῃ. Εἶναι ἠρωϊσμός, χωρὶς ἄλλο μιὰ τέτοια στάση πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω—Μὰ πάλι μήπως τὸν βαρέθηκε; Μήπως ὑποκρίνεται; Θὰ ἔκανε γιὰ ἠθοποιός!—συλλογιζόταν ἀπ' τ' ἄλλο μέρος ἡ Φάνη.

Μετὰ τὸ φαί, πρὶν πᾶνε οἱ ἄνδρες στὸ σαλό-ι, τῆς δόθηκε καιρὸς ν' ἀνταλλάξῃ λίγα λόγια μὲ τὴν Ὑακίνθη. Ἄλλα γκροὺπ ὅμως τοὺς χώρισαν. Στὸ λίγο ὅμως αὐτὸ διάστημα μίλησαν γιὰ τὴν ἔξοχῆ, γιὰ τὸ Ντεβενσίϋ, γιὰ τὸν πατέρα τῆς Φάνης, τὸν ὁποῖον ἡ Ὑακίνθη εἶχε γνωρίσει καὶ γιὰ τὶς πόλεις τοῦ ἔξωτερικοῦ, πού ἔζησε ἡ Φάνυ.

**

Μετὰ τὸ φαί ἄκουσαν μουσικὴ, ὅπως

γινόταν πάντα δηλαδὴ στὶς δεξιώσεις τῆς λαίδης Ζάοβις. Ἐπαίξε ἓνας ἄγγλος παιανίστας, ὁ Σόλβεϋ, ἔπειτα ἡ κυρία Χάουσμαν, ἔρασιτέχνης, πού εἶχε φθάσει πολὺ ἀργά, ζητώντας γι' αὐτὸ συγγνώμη ἀπὸ τοὺς οἰκοδεσπότης.

Ἡ Φάνυ βρῆκε τὴν κυρία Χάουσμαν πολὺ ὁμορφὴ καὶ πρωτότυπη. Ἄλλ' ἐκείνη ἔφυγε ἀμέσως, ἀφοῦ τραγοῦδησε δυὸ τραγοῦδια ἐγγλέζικα, γιὰτὶ δικαιολογήθηκε, πὼς δὲν εἴταν τόσο καλὰ ὁ ἄντρας τῆς.

— Ποιὰ εἶν' αὐτὴ ἡ κυρία Χάουσμαν; ρώτησε ἡ Φάνη. Τραγοῦδαίει θαυμάσια.

— Εἶναι στενὴ φίλη τῆς λαίδης Ζάοβις καὶ σπούδασε μουσικὴ στὸ ἔξωτερικό.

— Θὰ μπορούσα νὰ τὴν ἀκούω ὥρες ἀτελείωτες, χωρὶς νὰ τὴν βαριέμαι.

Κ' ἔπειτα σκέφτηκε:

«Φαντάζομαι, πὼς κ' ὁ Μίτσελ θὰ τὴν ἄκουγε εὐχάριστα, ἀν δὲν ἔπαίξε μπριτζ μὲ τὸν Τζώρτζ Ἐϋτον καὶ τὸν Γκούϊ Κούνινγκαμ».

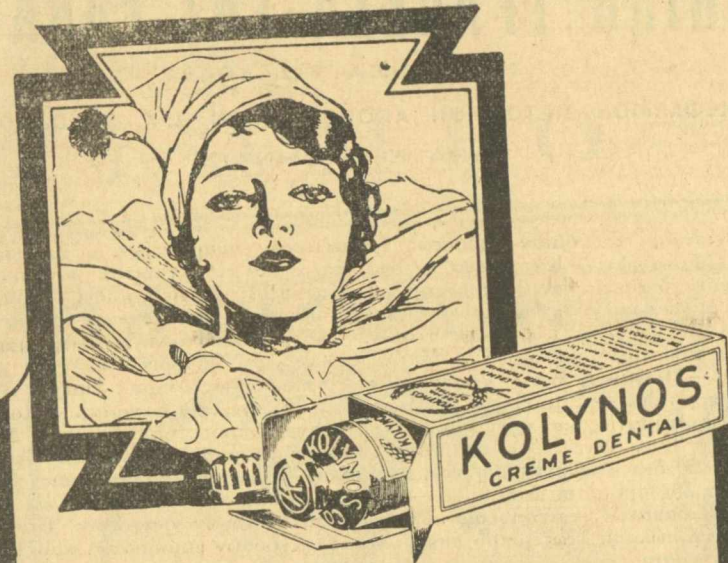
Μόλις ἔφυγεν ἡ Χάουσμαν, ἔπανψε καὶ ἡ μουσικὴ. Ἐπειτ' ἀπὸ λίγο σέρβιραν τὸ σουπέ στὸ ὑπόγειο. Στὸ μεταξὺ δὲ ἦρθαν κ' ἄλλοι καλεσμένοι. Μιὰ στιγμῆ ὅμως πού ἡ Φάνη πῆγε στὸ βεστιαριὸ νὰ πάρῃ τὸ μαντῶ τῆς, περνώντας ἀπὸ ἓνα σκοτεινὸ διάδρομο, πού ὀδηγοῦσε στὸ χῶλο, ἄκουσε τὸν Γκούϊ Κούηγκαν, νὰ μιλή μὲ μιὰ κυρία, ἄγνωστή τῆς, ἡ ὁποία εἶχε ἔλθει μετὰ τὸ φαί. (Ἄκολουθεῖ)

ΜΙΑ ΠΑΡΑΛΕΙΨΙΣ

Στὸ προηγούμενο τεῦχος λόγῳ ἐσπευσμένης σελοδοποιήσεως ἐξ ἀφορμῆς τεχνικοῦ ἀτυχήματος παρελήφθησαν δύο σελίδες ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ κ. Μπαρλᾶ. Οἱ σελίδες αὐτὲς θὰ ἐδημοσιεύοντο εἰς τὸ σημερινὸ τεῦχος. Ὁ συνεργάτης μας ὅμως διότι τὸ ἄρθρο ἐκεῖνο δὲν εἶναι πλέον ἐπίκαιρο καὶ διότι τὸ μέρος πού παρελείφθη εἶχε μίαν αὐτοτέλειαν ὥστε ἡ παράλειψίς του νὰ μὴ καταστρέφῃ τὸ μεγαλύτερον μέρος πού ἐδημοσιεύθη, ἔκρινε περιττὴ τὴν δημοσίευσή τοῦ παραλειφθέντος ὑπολοίπου. Ὡπως δὴποτε ζητούμεν συγγνώμην καὶ ἀπὸ τὸν συνεργάτην καὶ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστῃς μας.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 3ου ΤΟΜΟΥ

Μὲ τὸ σημερινὸ μας φύλλο μπαίνομε στὸν 3 χρόνον καὶ τέταρτον τόμον τοῦ περιοδικοῦ. Τὰ περιεχόμενα τοῦ 3 τόμου θὰ κυκλοφορήσουν στὰς 15 Ἰανουαρίου μὲ τὸ ἐρχόμενον φύλλο μας.

Ἡ ὀδοντόκρεμα ΚΟΛΥΝΟΣ πλύνει καὶ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας, τὰ οὖλα ὀλοκληρον τὸ στόμα.

Οἱ φορεῖς τῆς σηψέως καταστρέφονται καὶ τὸ στόμα διατηρεῖται εὐχαρίστως καθαρὸν, δροσερὸν, ὑγιεινὸν ἐπὶ ὥρας.

Ἀριετὰ οἰκονομικὴ ἄλλως τε ἀρκεῖ ἡ κάλυψις τοῦ ἐνὸς τρίτου ξηρὰς ψήντρας

ΚΟΛΥΝΟΣ

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

ΜΟΝΟΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ
4 Εὐριπίδου 4 ΑΘΗΝΑΙ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΧ. 330.000.000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Άποκλειστικόν προνόμιον εκδόσεως τραπεζιτικών γραμματίων. — Έκδοσις τοκοφόρων όμολογιών. — Καταθέσεις εν όφει άπλαϊ και εις άνοικτόν λογαριασμόν. — Καταθέσεις διαρκεις και επί προθεσμία. — Καταθέσεις Ταμειυτηρίου. — Προεξοφλήσεις. — Δάνεια και άνοικτοί λογαριασμοί επί ύποθήκη. — Δάνεια και άνοικτοί λογαριασμοί επί ένεχύρω έλληνικών τίτλων. — Δάνεια και άνοικτοί λογαριασμοί επί ένεχύρω πολυτίμων μετάλλων. — Δάνεια επί ένεχύρω έμπορευμάτων και ένεχυρογράφων. — Πιστώσεις εναντι φορτωτικών. — Δάνεια προς Δήμους λιμένες και έτερα νομικά πρόσωπα. — Συμμετοχή εις άνωύμους Έλληνικάς Έταιρίας. — Χορηγήσεις εις γεωργοκτηματίας και συνεταιρισμούς. — Δάνεια προς τόν Έλληνικόν Δημόσιον Υπηρεσία Έθν. Δανείων. — Υπηρεσία έντόκων γραμματίων Έθνικής Αμόνης. — Προμήθειαι διά λογαριασμόν τού Δημοσίου. — Αγορά και πώλησις διαφόρων ειδών διά λογισμόν τού Δημοσίου. — Είσπραξις δημοσίων προσόδων και πληρωμή δημοσίων δαπανών. — Υπηρεσία Δανείων και μετοχών διαφόρων Έταιριών. — Αγορά και πώλησις έξωτερικού συναλλάγματος, χρυσών νομισμάτων και ζένων τραπεζιτικών γραμματίων. — Έκδοσις και πληρωμή τών πιστωτικών έπιταγών, έπιστολών και έντολών πληρωμής. — Εκτέλεσις έντολών Χρηματιστηρίου. — Είσπραξις Αξιών. — Φύλαξις τίτλων άυτουσίου χρυσοϋ και άργυροϋ και άλλων πολυτίμων άντικειμένων. — Φύλαξις κιβωτίων άδήλου περιεχομένου. — Ένοικιάσεις. Χρηματοκιβωτίων.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ : ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μέτοχοι: Καλλιτέχναι Φιλότεχνοι — ή Έθνική Τράπεζα τής Ελλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται άπαντα τά όργανα και μαθήματα Μονωδία, Δραματική, Απαγγελία, Ιστορία Μουσικής, Prima Vista, Ρυθμική σύστημα Dalcroze.

ΕΙΣ ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΝΑ ΑΗΔΟΝΟΠΟΥΛΟΥ & Σιας Λ. Άλεξάνδρας 15
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΕΜΜΑΝΟΥΗΛΑ—Άχαρών Σουρμελή
ΓΕΡ. ΣΤΑΒΡΑΝΟΥ—Κεραμέων—Έλευσινίων
ΛΕΟΝΤΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ—Τέρμα Πατησίων
ΑΔΕΛΦΟΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ—Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΑ—Παγκράτι
ΑΛ. ΖΕΡΒΟΥ—ΑΔΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ— Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ—Κηφισιά
Ν. ΑΠΟΡΟΥΝΗ—Πειραιά
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ—Πειραιά
ΜΑΡΚΟΥ και ΜΑΚΡΗ—Ν. Φάληρον
Α. ΦΥΛΑΤΟΥ—Ν. Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
> > ΧΑΛΚΙΔΟΣ
> > ΚΟΡΙΝΘΟΥ
> > ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
> > ΒΟΛΟΥ

Μέσος όρος φοιτώντων μαθητών κατ' έτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
BLUTHNER CROTRIEN STEIN WEG NEUMEYER,
SORN Κ.Α.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Όλα τά κλασσικά, παιδαγωγικά και νεώτερα. Γίνονται δεκταί ιδιαίτεροι παραγγελίαί. Συνεργασία με τούς μεγαλύτερους εκδοτικούς οίκους τής Εύρώπης

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραπάσσα, μανδολίνα, κιθάρες, όλα τά είδη τών πνευστών οργάνων, έξαρτήματα παντός είδους μάλιστα φιλαρμονικών, ρόλοι, πιανόλες, χρονόμετρα κλ.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Άναλαμβάνει τήν έκδοσιν μουσικών τεμαχιών και εκδόσεις έργων διαφόρων μουσουργών.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΔΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται και επισκευάζονται παντός είδους πιάνα, πιανόλες και μουσικά όργανα από άριστους τεχνίτας.

Διά τήν λάμψην τού σπιτι σας, μελαχειρίζετε
μόνον τά σποϊόνλα

L A M B O

ΠΑΡΚΕΤΙΝΗ

Λ
Α
Μ
Π
Ο

ENCAUSTIQUE
LAMBO
TRADE MARK
PARFUMERIES PARQUETS LIÉGEOIS
SCABE

Λ
Α
Μ
Β
Ο

ΕΙΝΑΙ Η ΚΑΛΗΤΕΡΑ & ΕΥΘΗΝΟΤΕΡΑ ΟΛΩΝ
ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΕΥ ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΛΑ ΚΑΤΑ ΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΚΕΤΙΝΗ, ΒΕΡΝΙΚΙ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ,
ΥΓΡΑ & ΣΚΟΝΕΣ ΜΕΤΑΛΛΩΝ

Ι. ΛΟΥΪΖΙΔΗΣ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΟΪΑΤΡΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡ. ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΡΙΣΙΩΝ Ε.Α.Ρ.

Έπί τετραετίαν ειδικώς εκπαιδευθείς εν Παρισίοις. Έργασθείς επί άρκιτών εν τούσ νοσοκομείοσ τών Παρισίων SANBOISIER ST.ANTOINE και ΡΙΤΙΕ. Όλιγοήμερος άνώδυνος έγγυημένη θεραπεία παθήσεων στόματος και δόδντων.
Έπιστημονική εφαρμογή Γερμικών και δοντοστουχιών.

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΑΗΛ 44 ΟΜΟΝΟΙΑ

Σ. ΛΟΥΪΖΙΔΗΣ

ΙΑΤΡΟΣ
ΣΥΦΙΛΙΟΛΟΓΟΣ - ΟΥΡΟΛΟΓΟΣ - ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΟΣ

Σπουδάσας επί μακρόν εν Παρισίοις, εις τή τελειότερα Νοσοκομεία (ST.LOUISE, NECHER SARI-BOISIÈRE) τά σφυλιδολογικά, Ούροποιουγεννητικά, Γυναικολογικά νοσήματα.

ΛΕΧΕΤΑΙ 9 π. μ.—1 1/2 μ. μ.
και 4 1/2—8 1/2 μ. μ.

58 ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΟΜΟΝΟΙΑ

“ΒΟΤΡΥΣ”

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικόν και Ἀποθεματικόν
Δρ. 60.000.000 τὴν 31 Δεκεμβρίου 1927

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ :

ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡ. 27α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,
γλυκοί, μοσχάτοι

ΟΙΝΟΙ ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ: Ἐπιτραπέζιοι
ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί,

ΒΕΡΜΟΥΤ: Ἐκ παλαιοῦ μοσχάτου
Οἴνου

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ: Ἀπαράμιλλος
ΠΑΛΑΙΩΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ «ΒΟΤΡΥΣ»
ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

Ἐφάμιλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ
Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΑΓΟΡΑΖΩ γραμματόσημα οἰασθή-
ποτε ἀξίας εἰς τὰς πλέον συμφερούσας
τιμὰς, ἀσφράγιστα καὶ σφραγιζόμενα.
ΠΡΟΤΙΜῶ ΤΟΝ ΑΝῶ ΤΥΠΟΝ
γραμματοσήμου Δίδω δάνεια ἐπὶ γραμ-
ματοσήμων (συλλογῶν, στόκ, κλπ. κλπ.)
Ἐνδιαφέρομαι διὰ παλαιᾶς ἐπιστολᾶς
μὲ γραμματόσημα.

ΔΗΜ. Α. ΣΠΑΝΟΣ

Πλατεία Κλαθμῶνος
Ὁδὸς Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν

ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛ. ΚΑΤΑΒΕΒΑΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 25.500.000
ΑΠΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ.
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισα
Τράπεζα Τρικάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμειοτήριον μέχρι 100.000 δραμῶν
μὲ 7% — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως
Τραπεζικὰς ἐργασίας

ΕΞΕΔΟΘΗ

ΣΑΙΚΕΣΠΗΡ

“ΟΝΕΙΡΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗΣ ΝΥΧΤΙΑΣ”

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Β. ΡΩΤΑΣ

Πουλιέται εἰς ὅλα τὰ
Βιβλιοπωλεῖα

ΔΡΑΧ. 35

Ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας ὅσοι θέλουν
νὰ τὸ προμηθευθῶν μποροῦν νὰ
ἐμβάσουν τὸ ἀντίτιμον στὸ μετα-
φραστὴ ὁδὸς Νικοδήμου 9 καὶ θὰ
τὸ λάβουν ἐλεύθερο ταχ. τελῶν.

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΗΡΙΩΤΙΣΣΗΣ 3 (ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ ΤΗΛ. 11-26 ΝΕΟΝ)

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειωτέρων μηχανημάτων καὶ διαθέτων ὅλα τὰ μέσα
ἀναλαμβάνει κάθε ἐργασίαν, μὲ ταχύτητα καὶ καλλιτεχνίαν ἀπαραμίλλον.

ΤΙΜΑΙ ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΥΛΙΤΙΔΟΣ

Η ΟΥΛΙΤΗΣ Πυώδης οὐλίτις, στοματίτις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ παθή-
σεις τῶν οὐλῶν καὶ τῶν ὀδόντων θεραπεύονται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ

SANOVYLE

Τοῦ ἐν Παρίσι οἰσινιστοῦ “LA BIOTHERAPIE”
Εἶναι ἡ μόνη ἐπιστημονικὴ ὀδοντόπαστα ποὺ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας
καὶ προλαμβάνει τὰς παθήσεις τῶν οὐλῶν
Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ Φαρμακεία. Δείγματα δωρεὰν ζητήσατε παρὰ τῶ κ.
Γ. ΚΑΤΑΠΟΔΗ ΜΑΚΡΑΣ ΣΤΟΑΣ 47, ΠΕΙΡΑΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ & Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5^Α

ΒΙΒΛΙΑ

ΙΑΤΡΙΚΑ

ΝΟΜΙΚΑ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

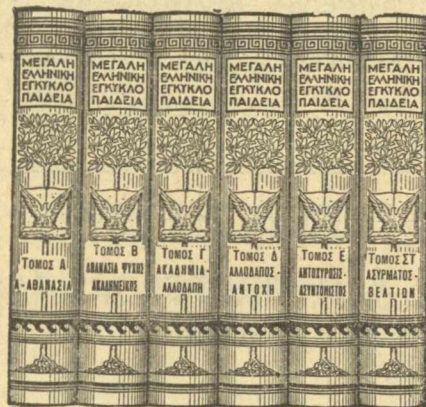
ΛΕΞΙΚΑ ΚΤΛ.

ΜΕ ΜΗΝΙΑΙΑΣ ΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ “ΘΕΜΙΔΟΣ”, “ΚΩΔΙΚΟΣ”,

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΟΙ ΕΞ ΠΡΩΤΟΙ ΤΟΜΟΙ ΕΠΙ ΠΙΣΤΩΣΕΙ

Ο ΕΞ (6) ΕΚΔΟΘΕΝΤΕΣ
ΗΔΗ ΤΟΜΟ ΠΛΟΥΝΤΑΙ
= ΜΕ ΠΕΤΩΝ ΔΕΚΑ =
ΜΗΝΩΝ ΑΝΤΙ ΔΡΑΧΜΩΝ
= 1800 =

ΕΞ ΩΝ ΔΡΑΧΜΑΙ ΤΡΙΑΚΟΣΙΑΙ
(300) ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΙΚΩΣ ΑΙ ΔΕ
1500 ΠΡΟΣ ΔΡ. ΕΚΑΤΟΝ ΠΕΝ-
ΤΗΚΟΝΤΑ (150) ΜΗΝΙΑΙΩΣ

Οι επί πιστώσει αγο-
ραστοι παραλαμβάνου-
σι τούς εξ τέμους ἅμα
ὑπογράψωσι τὸ συμφω-
νητικὸν καὶ προκατα-
βάλωσι τὰς δρ. 300.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΕΞ ΠΡΩΤΩΝ ΤΟΜΩΝ:

48102 ἄρθρα, μελέται καὶ μονογραφίαι.

6761 εἰκόνες καὶ χάρτα.

Πωλήται καὶ ἐγγραφαὶ συνδρομητῶν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἐταιρίας
Λυκούργου 18, εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον Ξένων Ἐφημερίδων καὶ Περιο-
δικῶν Σταδίου 24 καὶ εἰς τούς ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἀνταποκριτάς μας.

rêve d'or

Poudre

Lotion

L.T. PIVER
PARIS

"GRECA"

KODAK

Ένα KODAK διατηρεί ζωντανές τās ανάμνήσεις τής παιδικής ηλικίας τών παιδιών σας.

Ζητήσατε τὰ νέα μας μονέλα. =====

===== Ο χειρισμός των είναι απλούστατος.

ΤΙΜΑΙ ΑΠΟ 230 ΔΡΑΧΜΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩ